

माणिकचन्द्र दि जैन ग्रन्थमाला : ग्रन्थांक ५५

प्रभाचन्द्रस्य

आराधना-कथा-प्रबन्धम्

(कथाकोशः)

(एकमेव हस्तप्रतिसे, सशोधनात्मक प्रस्तावना
आदिके साथ, सम्पादित)

सम्पादक

डॉ. आ. ने. उपाध्ये, एम्. ए., डी. लिट्.
प्राध्यापक, जैनविद्या और प्राकृत,
मैसूर विश्वविद्यालय, मैसूर

प्रकाशक

भारतीय ज्ञानपीठ

माणिकचन्द्र दि जैन ग्रन्थमाला ११

ग्रन्थमाला सम्पादक

डॉ० आ ने उपाध्ये व प कैलाशचन्द्र शास्त्री

प्रकाशक

भारतीय ज्ञानपीठ

प्रधान कार्यालय

बी/४५-४७, कॅनॉट प्लेस, नयी दिल्ली-१,१०,००१

प्रकाशन कार्यालय

दुर्गाकुण्ड मार्ग, वाराणसी-२,२१,००५

प्रथम संस्करण

वीर निर्वाण सवत् २५००

विक्रम सवत् २०३१

सन् १९७४

मूल्य सात रुपये

मुद्रक

सन्मति मुद्रणालय

वाराणसी

MĀNIKACHANDRA D. JAINA GRANTHAMĀLĀ : N. 55

PRABHĀCANDRA'S
Ārāadhanā-Kathā-Piṇbandha
OR
KATHĀKOSĀ

Edited

From a Rare Ms., along with a Critical
Introduction etc

by

Dr. A. N. Upadhye, M. A., D. LITT.
Professor of Jainology and Prākṛits
University of Mysore, Mysore.

Published by

BHĀRATĪYA JÑĀNAPĪṬHA

Māṇikachandra D Jaina Granthamālā
General Editors .
Dr A N Upadhye & Pt Kaṇṇash Chandra Shastri

Published by
Bhāratīya Jñānapīṭha
Head Office
B/45-47, Connaught Place, New Delhi-1,10,001
Publication Office
Durgakund Road, Varanasi-2,21,005

First Edition
V N S 2500
V S 2031
A. D 1974

Price Rs. 7 00

TABLE OF CONTENTS

	Pages
General Editorial .	7-8
Introduction	9-31
1. Ms.-material ...	9
2. Text-presentation ..	10
3. Ārāḍhanā-kathā-prabandha or Kathākośa	11
4. Linguistic peculiarities of the Text ...	20
5. Prabhācandra : the Author .	27
6. Editor's Submission	30
Hindi Introduction ...	33-37
Sanskrit Text Ārāḍhanā-kathā-prabandha ..	1-147
Index of Proper Names .	149-170
Index of Verses quoted ..	171-172
Errata ..	173-174

प्रधान सम्पादकीय

प्रभाचन्द्रका यह 'कथाकोश' विभिन्न दृष्टियोंसे महत्त्वपूर्ण है यद्यपि न्यायकुमुदचन्द्र और प्रमेयकमलमार्तण्डके रचयिताके साथ इन प्रभाचन्द्रकी एकरूपता अभी तक एक रहस्य ही बनी हुई है। माणिकचन्द्र ग्रन्थमालाके अन्तर्गत उसके ५५वें पुष्पके रूपमें इसे उपस्थित करते हुए हमें बड़ी प्रसन्नता है। स्व. श्री नाथूरामजी प्रेमीने इस ग्रन्थमालाके लिए क्या कुछ नहीं किया? उनके पास इस 'कथाकोश'की एक ही प्रति थी और उसे वह विभिन्न विद्वानोंके पास भेजा करते थे। अन्तमें, सौभाग्यसे यह प्रति मेरे सहयोगी डॉ. आ. ने उपाध्येके हाथोंमें आयी। वे इस ग्रन्थका सम्पादन कर और उसे प्रकाशनार्थ इस ग्रन्थमालाको देकर आत्मतुष्टिका अनुभव करे यह उचित ही है, क्योंकि ऐसा करके उन्होंने स्व. प्रेमीजीके प्रति अपने कर्तव्यका ही निर्वाह किया है।

भविष्यमें यदि कुछ और प्रतियाँ प्राप्त होती हैं तो इसके अनेक स्थलोंके सन्देहास्पद अशोका निराकरण किया जा सकेगा और ग्रन्थको अपेक्षाकृत अधिक समीक्षात्मक रूप प्रदान किया जा सकेगा। यद्यपि कथाकोशकी भाषा विगुद्ध रूपसे शास्त्रीय स्तरकी नहीं है फिर भी इसकी अपनी विशेषता है, क्योंकि इसका सम्बन्ध मध्य-इण्डो-आर्यन तथा नव-इण्डो-आर्यन भाषा-परिवारोंसे है। इस ग्रन्थमें वर्णित कथाओंके अन्य रूप पुराणों और अन्य कथाकोशोंमें भी पाये जाते हैं, जिनके साथ तुलनात्मक अध्ययनकी दृष्टिसे ये कथाएँ उपयोगी हैं। बृहत्-कथाकोशकी अपनी विद्वतापूर्ण प्रस्तावनामें डॉ. उपाध्येने उनपर विस्तारसे प्रकाश डालते हुए भगवती-आराधनाकी टीकाओंको उनका स्रोत बतलाया है।

श्रीमान् साहू शान्तिप्रसादजी और उनकी विदुषी पत्नी श्रीमती रमा जैनने इस ग्रन्थमालाको जो महान् सरक्षण प्रदान किया है उसके लिए हम उनके कृतज्ञ हैं। हमारे कतिपय जैन भण्डारोंमें सस्कृत, प्राकृत और अपभ्रंशके छोटे-बड़े अनेक ग्रन्थ उपेक्षित पड़े हुए हैं। जैन साहित्यके क्षेत्रमें कार्य करनेवाले सभी उत्साही विद्वानोंको चाहिए कि वे समयका लाभ उठाते हुए उनके सम्पादनमें अपना महयोग दें। सभी विद्वानोंसे हमारा यह अनुरोध है कि हमारे आचार्य जो अमूल्य साहित्य उत्तराधिकारमें हमारे लिए छोड़ गये हैं, हम अपना कर्तव्य मानकर उसे प्रकाशमें लायें।

डॉ० हीरालाल जैनके स्वर्गवासी हो जानेपर उनके पुराने सहयोगी और अभिन्न मित्र डॉ० उपाध्ये इस दिशामें उनके सारे कार्यभारको एकाकी ही उठाये हुए हैं, जो श्लाघनीय है। भारतीय ज्ञानपीठके सचालक मण्डलने मुझे उनका सहयोगी चुना इसके लिए मैं अपनी कृतज्ञता व्यक्त करता हूँ।

डॉ० उपाध्येने कथाकोशका सुसम्पादन कर एक और सुन्दर संस्करण इस ग्रन्थमालाको दिया जिसके लिए मैं उन्हें धन्यवाद देता हूँ। यह अवश्य ही इस मालाका एक सुन्दर पुष्प प्रमाणित होगा।

—कैलाशचन्द्र शास्त्री

INTRODUCTION

1. Ms. MATERIAL

The present edition of the Ārādhana-Kathā-Prabandha (AKP) or the Kathā-Kośa (KK) is based on a sigle Ms., so far available, described below .

This is a paper Ms., belonging to the late Pt. Nathuram Premi, Bombay. It is now presented to the Bhandarkar O R. Institute, Poona. Its No. is 1 of 1974-75. It contains 118 folios, measuring 25.0 by 11 4 cms. The first page of the first folio and the second page of the last folio are blank. Each page contains ten lines and each line 37 to 40 letters. On the left and right sides there are three margin lines. The entire Ms. is written in black ink. Here and there, the titles etc. are rubbed with red powder. Basically this Ms. is carefully written with clear-cut letters very often with *padī-mātrās*. The Prākṛit verses are, however, are not carefully written, and even the Sanskrit portion contains scribal errors. The three sibilants, ś, ṣ and s are not properly distinguished, *ch* and *th* are confused, and, in short, the spelling of even some Sanskrit words inclines towards what might be called Prākṛitic or vernacular pronunciation. The very nature of the Sanskrit language of the author makes room for such a tendency. Separation of words and absorbed vowels are indicated by a stroke, so also *avagrahas*,

signs of additions etc on the top of the line. Some missing letters, in a few cases, are added on the margin. The entire Ms is subjected to corrections with yellow paste, and, in many places, one wonders why an apparently acceptable reading is subjected to a questionable correction. The sentences generally end with *dandas*, and the story-titles etc with double *dandas* with *cha* in between. Here and there the stories show a continuous numbering.

The Ms opens with the symbol of *bhale* which looks like the number 60 in Nāgarī. It is followed by the salutations and the text

ओं नमो वीतरागाय ॥ प्रणम्य etc

It ends in this way

इति भट्टारकश्रीप्रभाचद्रक्त कथाकोश समाप्तः ॥

संवत् १६३८ वष आवणशुदि ३ रवी । श्रीमूलसधे । सरस्वतीगच्छे । बलात्कार-
गणे । श्री कुन्दकुन्दाचार्यान्वये । भट्टारकश्रीपद्मनन्दिदेवास्तत्पट्टे म० श्रीसकलकीर्ति-
देवास्त० म० श्रीभुवनकीर्तिदेवास्त० म० श्रीज्ञानभूषणदेवास्त० म० श्रीविजयकीर्ति-
देवास्त० म० श्रीशुभचन्द्रदेवास्त० म० श्रीसुमतिकीर्तिदेवास्त० भट्टारकश्रीगुणकीर्ति-
गुरूपदेशात् स्वात्मपठनार्थं लिख्यापित० ॥छ॥

2 TEXT-PRESENTATION

The editor has depended only on one Ms. in presenting the text of AKP. Despite many efforts and waiting for a number of years, he was not able to find another Ms. What appear like scribal errors alone have been corrected. There are *dandas* in this Ms, but in the printed text, they have been adjusted more suitably and a few more added here and there. In some places commas, hyphens etc are added for a better understanding of the text. The

INTRODUCTION

rules of Saṃdhi are not rigorously enforced. On the whole the editor has tried to be as faithful as possible to this Ms. If some emendations are made, the actual readings are given in the footnotes. Some of the grammatical irregularities could have been easily corrected; but they are allowed to remain as they are, because they constitute the speciality of the author's idiom; and in a way they go back to the original from which the author is adapting his text. In matters of orthography some uniformity is adopted following the conventions laid down by the Bhāratīya Jñānapīṭha in its 'Instructions to Editors'. The Nos. of stories are put in a continuous manner, and the Gāthās from the Bhagavatī Ārādhana are added at the beginning of the stories.

3. ĀRĀDHANĀ-KATHĀ-PRABANDHA OR KATHĀKOŚA

The author would give the title Ārādhana-kathā-prabandha (AKP) to this work which is a collection or a compilation of stories connected with the topics of Ārādhana. In the concluding colophon it is also called Kathākośa (KK). The Ārādhana consists in firm and successful accomplishment of ascetic ideals, namely, Faith, Knowledge, Conduct and Penance, prescribed in Jainism; in maintaining a high standard of detachment, forbearance, self-restraint and mental equipoise at the critical hour of death; and in attaining spiritual purification and liberation. The Bhagavatī Ārādhana, also called Mūlārādhana, is an important text entirely devoted to the discussion about Ārādhana.

The stories in this Prabandha are connected with the (Bhagavatī) Ārāḍhanā. As a matter of fact, the author quotes the first two Gāthās of the (Bhagavatī) Ārāḍhanā at the beginning of his work. The stories are introduced either with Sanskrit sentences often with a metrical ring or portions of Gāthās from the (Bhagavatī) Ārāḍhanā. This clearly indicates that this Prabandha gives stories to illustrate the direct and indirect references in the (Bhagavatī) Ārāḍhanā of Śivārya or Śivakoṭi, and it is not unlikely that their basic source is some old commentary (possibly in Prākṛit) on that text. There has been a good deal of commentarial and expositional material in Prākṛit, Sanskrit and Kannaḍa on this Ārāḍhanā text, but all of it has not come down to us.

The following table indicates how different stories, in their serial order, are connected with the Gāthās of the (Bhagavatī) Ārāḍhanā.

<i>Ārāḍhanā-Kathā-Prabandhā</i>	<i>Bhagavatī Ārāḍhanā</i>
1 to 13	1-2 (see also 44, 45)
14	201
15	346
16	348
17	547
18	589
19	732
20	739
21	740
22	737*1
23	759

INTRODUCTION

Āradhanā-Kathā-Prabandha

Bhāgavatī Āradhanā

24	772
25	773
26	822
27	849
28	874
29	909
30	915
31	935
32	949
33	950
34	951
35	1061
36	1063-65
37	1082
38-39	1100
40-43	1101
44	1128
45	1129
46	1130-32
47	1140
48	1144
49	1218
50	1236
51	1286
52	1287
53	1355
54	1356
55	1357
56	1358

*Ārādhana-Kathā-Prabandha**Bhagavati Ārādhana*

57	1359
58	1374
59	1381
60	1388
61	1392
62	1393
63	1539
64	1540
65	1541
66	1542
67	1543
68	1544
69	1545
70	1546
71	1547
72	1548
73	1549
74	1550
75	1551
76	1552
77	1553
78	1554
79	1555
80	1556
81	1557
82	1649
83	1650
84	1800
85	1802

INTRODUCTION

<i>Ārādhana-Kathā-Prabandha</i>	<i>Bhagavatī Ārādhana</i>
86	1806
87	*2073
88	2074
89	2075
90	2076
90*1	48*1
90*2,3	87
90*4	92
90*5 to 14	113
90*15	201
90*16	262
90*17	328
90*18	346
90*19	356
90*20	373
90*21	430*1
90*22	732
90*23-#26	737
90*27	737*1
90*28-#30	739
90*31	740
90*32	*746

It will be seen that, so far as the first 90 stories are concerned, Prabhācandra is following more or less the order of the Gāthās in the (Bha.) Ārādhana. With regard to the stories 90*1 onwards, not only the order is disturbed but one finds also that some of the stories given in the first part are repeated. Though the first two Gāthās

of the (Bha) Ārāḍhanā are quoted at the beginning, they are not found fully at the beginning of others stories. It is the editor who has added them in square brackets. The titles of the stories No 14 onwards, whenever they look like a quotation, are, almost as a rule, in Sanskrit and in many cases portions of metrical lines with an Āryā ring. May be that Prabhācandra has before him an Ārāḍhanā text in Sanskrit in Āryā verses, from which he is quoting the portions of verses and then adding illustrated stories. There have been Ārāḍhanā texts in Sanskrit by Amitagatī and others. None of these could be spotted in Amitagatī's text. From 90*1 onwards, it will be seen that the portions of quotations, introducing the stories, are generally in Prākṛit and often identical with the text in the (Bha) Ārāḍhanā. Unlike all other stories the story No. 90*32 begins with a special verse in Sanskrit besides a few Prākṛit words from a Gāthā (No.*746) in the (Bha.) Ārāḍhanā.

From the above observations, it is clear that this Kathākośa (KK) shows two distinct parts the first ending with 90 stories and the second, covering the rest, 90*1, etc. The first part is a unit by itself. Its title is AKP. It is composed by Prabhācandra Paṇḍita who was a resident of Dhārā in the reign or kingdom of Jayasīmhadeva. The second part has no formal beginning, not even a Maṅgala. But it is concluded with the same verse which occurs at the end of the first part as No. 2. The colophon indicates that here ends the Kathākośa composed by Bhaṭṭāraka (Śrī) Prabhācandra. The second part is no doubt supplementary in character and added

INTRODUCTION

later on to the first part. The order of the references to the (Bha.) Ārādhana is not only disturbed but some stories are also repeated, as remarked above. There is no clearcut evidence to state whether both the parts are composed by one and the same Prabhācandra in the early and later part of his career, or composed by two different persons, Prabhācandra Paṇḍita and Bhaṭṭāraka Prabhācandra. To me, the former alternative looks more probable, though it is equally possible to plead for the second, in view of the only Ms. on the basis of which the case is to be argued. The style and presentation of contents are nearly alike in both the parts. The only difference in style is that in the first, the stories are introduced with Sanskrit sentences in Āryā metre, but in the second most of them with bits from Gāthās of the (Bha.) Ārādhana. The make up of the last story is rather peculiar. As our edition is based on a single Ms., the form of our text has its limitations, and it can become more authentic when some additional Mss. are used.

Further, Nemidatta (beginning of the 16th century A.D.) also follows this very order in his Kathākośa with minor additions and omissions, and leaves some indication about this division at the close of his story No. 82, especially in the verse No. 21. So it is quite likely that Prabhācandra himself is responsible for this two-fold division . and it can be explained in this manner. As discussed in my Introduction to the Brhatkathākośa (Singhī Jain Series, Bombay, 1943) these stories were originally included in the commentaries of the (Bha.) Ārādhana plenty of which were known to Aparājita and

Āśādhara. It is quite likely that these commentaries, in Prākṛit, Sanskrit and Kannaḍa, differed among themselves on the number, nature, etc., of the illustrative stories connected with a particular Gāthā. Prabhācandra might have first completed his Prabandha with 90 stories following one source, but later, when he came across another commentary, or even a Kathākośa, giving more tales, he added the supplementary section, thus incorporating most of the stories associated with Ārādhana. This mixing up of two sources has led to some repetition of stories see, for instance, Nos 14 and 90*15, 15 and 90*18, 19 and 90*31. A few of them differ in their length. It has been shown in my Introduction to the Brhat-kathākośa that the Kathākośas of Harisena, Śrīcandra, Prabhācandra and Nemidatta are closely linked with the (Bha) Ārādhana. The distinction made by Dr Kalburgi between the Bhagavati Ārādhana and Mūlārādhana and the genealogical table sketched by him on p 238, also see p 234, betray that he has not handled the original texts, has just used second-hand material without much understanding, and has put forth uncritical speculation. It is my earnest request to researchers in Kannaḍa literature not to take his statements as basis for further deduction and research (See Dr M. M. Kalburgi Kavirājamārgada paṇsarada Kannaḍa Sāhitya, Dharwar, 1973). With the second Gāthā of the (Bha) Ārādhana are connected the opening stories of Pātrakesarin, Akalaṅka, Sanatkumāra and Samantabhadra. The stories on the eight limbs of Samyaktva, No. 6 to 13, are identical (see No 6, p 21, line 15) with minor differences

INTRODUCTION

(here and there) with the stories found in the Sanskrit commentary of Prabhācandra on the Ratnakaraṇḍāka-Śrāvakācāra, I 19-20 Further, the last story, No 90.32 is identical with the story No. 6 from the Puṇyāsrava-Kathākośa of Rāmacandra Mumukṣu (Sholapur 1964) The format of the story, especially with that opening verse in Sanskrit (*gopō* etc), is more natural and genuine in the Kośa of Rāmacandra Mumukṣu than in that of Prabhācandra. A comparison of the both these texts shows minor differences in readings, and some of them agree with those in the Ms. Pha. of the Puṇyāsrava-K.

This Prabandha of Prabhācandra deserves to be compared in details with other Kathākośas connected with the (Bha) Ārādhanā. A modest attempt is already made by me in my Introduction to the Brhat-kathākośa (pp. 60 ff , 72 ff., 90 ff., especially 92 ff.) to which critical readers are referred. As already pointed out, Prabhācandra's stories Nos. 1, 2 and 4 give details about some eminent authors, Pātrakesarin, Akalaṅka and Samantabhadra Though the earlier sources are not known to us, at Prabhācandra's time these details about those authors were current. Pātrakesarin's understanding of the Devāgama (of Samantabhadra), his finding of the definition of inference (*anyathānupapānnam* etc) and his composing a hymn (*jinendra-guna-saṁstuti* etc.) are quite interesting details about him The verse *nāhaṁkāra* etc. in the story of Akalaṅka is found in one of the Śravaṇa Belgol inscription (Epigraphia Carnatica II, No 67, verses 23 and 7) of 1128 A. D. and the verse *pūrvam*

Pātaliṣṭha etc (quoted along with *Kāñcyaṃ* etc.) is not found in the above record but is given at the close of some Mss of the Svayambhūstotra In the story of Samantabhadra, Śivakoṭi is put as a convert to Jainism who later on accepted (as the story goes) renunciation and composed Mūlārādhana in 40 Sūtras (Sections ?), *arha*, *hṛga* etc summarising in 2500 (*granthas*) the work of Lohācārya which contained 84000 (*granthas*) The enumeration of the topics indicates that the Bhagavati Ārādhana of Śivārya is in view

4. LINGUISTIC PECULIARITIES OF THE TEXT

The Sanskrit expression and style used by Prabhācandra in this Kathākośa are of a popular type, and much of it can be appreciated only by presuming that he is writing with some sources in Prakṛit before him For understanding the back-ground of this study, the readers may be requested to note my observations in this regard in my Introduction (pp 94 ff) to the Brhat-Kathākośa (Bombay 1943) and to that (pp 23 f.) of the Puṇyāsravakathākośa (Sholapur 1964) A good monograph on this subject is available now in the 'Lexicographical Studies in Jaina Sanskrit' by B J Sandesara and J P. Thaker (Oriental Institute, Baroda 1962)

Though the Editor has normalised the spelling to a great extent, the Ms takes a good deal of liberty in using ś, ṣ and s, for instance शमिला=समिला (130 8)

The text, as it stands, does not enforce Saṃdhi in all the places in fact, it is optional and conveniently practised One can collect such instances on any page

INTRODUCTION

There are some instances of *ka*-suffix without any appreciable change in the meaning : मैदक (46.9), चरक (65.14), मज्जनक (9.2). The word मृतक (65.13) shows change in meaning

Certain words may be noted for their striking spelling : वाणारसी (11 10) for वाराणसी, सन्मुख (79.1) for समुख, चाणाक्य (103.19) for चाणक्य, चातुर्वेद. (114 4) for चतुर्वेदी, मत्सी (60.5) for मत्स्यी. There is no clear distinction made between Fem. nouns ending in *-ī* or *-ī*. Nouns ending in *-n* are often reduced to *-a* ending : सोमशर्मशिवशर्मा (49.21), सोमशर्मस्य (138.20) for शर्मण. A noun ending in *-s* is taken as *-a* ending (Fem) . जीवचक्षापुत्री (73 19).

An indeclinable particle like प्रातः is treated as a noun (on par with प्रभात) ending in *-a* and one gets the form प्राते (98 11). One can compare the Prākṛit usage अहे for अधस्

Some liberty is taken in gender, for instance, वर्षान् (93.16) for वर्षाणि (meaning year).

Coming to Declensions, the Acc. once stands without any termination धर्म उपदिशन्तम् (20.6). Instr. is used for Abl. : सागरदत्तेन (generally for -दत्तात्) पुत्रो जात (40.3), note also बहुलेन कोपात् (45.22), for Loc. शूलेन (for शूले) प्रोत (45 10). Gen. is often used for the Dative : राजस्य दत्ता (17 22), राज कथितम् (12.11). In a compound expression राज takes the place of राजस्य, प्रजापालराजः (22.9). राजो विघ्नत (53 21) is a loose usage . either राजो should stand for Nom sg , or it is a mistaken paraphrase of राज्ञो विघ्नत Loc. is used for Acc रात्रौ (for रात्रि) गमयिष्यति (42.2), for Abl. रात्रिभोजने (for भोजनात्) निवृत्त (64.22) The use of Loc आश्रयक्षे (for आश्रयक्षस्य अध.) is interesting (31.21)

लघुना निपिद्धेनापि etc (67 25) may be looked upon as Instrumental Absolute

As to the irregular usage one may note सानन्देन for सानन्दम् (21 23) and सप्तवारान् for सप्तवारम् (57 4).

There are some cases of the confusion of Gaṇas of roots, for instance, भक्षित्वा for भक्षयित्वा (38 2, 47 9), खन्यत for खनत (51 1), न्यसन् for न्यासयन् (145 25), and लज्जयित्वा for लज्जित्वा (89 4)

There is one case where the Imperative form is used for that of the Present यदि राक्षीहार मे देहि (=ददासि) तदा (45 8).

No clear-cut distinction is made in the use of Primitive and Causal base in some places बन्धयित्वा for बद्ध्वा (22 4, 31 8, 53 14), परिणयिष्यसि for परिणेष्यसि (125.22), रक्षय for रक्ष (5 8), and याचयत for याचमानस्य (84 5)

There are some cases of the use of Past Passive for the Past Active निन्दितः for निन्दितवान् (24, 18), ज्येष्ठ औषध दत्तम् for दत्तवान् (67 25), and आश्रिता for आश्रितवती (144 19).

There are some irregular forms of the Gerund used by the author आकारयित्वा for आकार्य (38 5), नियन्त्रित्वा for नियन्त्र्य (42.26), जातिस्मरीभूय for भूत्वा (76 26) and अलकृत्वा for अलकृत्य (143 24)

There are some instances of irregular agreement both in nominal and verbal forms रामदत्ता देवो जात (for जाता, 17 17), स गर्दमी जाता (86 16), विनय कर्तव्य (117. 11), अहम् अनाकार्पीत् (for °कार्षम् 20,19)

The use of the particle *nāma* deserves to be noted पुत्री श्रीधरा नामा (for नाम, by name) जाता (17 20), विजयो नामा (for नाम) जात. (18.26), सगमनामो (for °नामा, 91.20)

There is a peculiar use of *lagna* after a verbal form

INTRODUCTION

The presence of it after Infinitive can be understood as in समर्थयितुं लग्न (7.11), कर्तुं लग्न (72.11), and has its correspondence in NIA, करने लगा in Hindi and करू लागला in Marathi. But the variety of usage seen in this text needs more investigation. With Present tense (active base). मारयामि लग्न (39.2, 53 9), आगच्छामि लग्न ; मारयसि लग्न. (16.20), आगच्छति लग्न. (6.8), याति लग्नम् (113.1), (with passive base) . मार्यसे लग्न (81 7), मुच्यते लग्न (19.14); निगृह्यते लग्नः (87.13).

Then there are certain idiomatic usages and expressions which often have their counterparts in some of the modern Indian languages पत्र न भिन्नम् (6.22.), cf Marathi पत्र फोडणें, बुड्डिका दत्त्वा (71.21) cf बुटी देणे किंवा मारणे in Marathi, भुत्वा (84 2), in the sense of भरून किंवा लादून in Marathi, कथयितुं नायाति (73.9), cf. similar expression in Marathi and Kannada, तस्योपरि रुष्ट. (119.16), प्रजापालस्योपरि चलित. (128.12), श्रीवाया चम्पितो मृत (95 8), पृष्ठे लग्नु (104.11), न कल्पते (94.17), पृथते बहु (103 2), गमनं करोति (21 24).

This edition is based on a single Ms., so one cannot be always certain about the accuracy of some readings. Still the lexical material in this Kathākośa is quite rich, and a few words of interest may be noted here (D.=Deśī, Sk =Sanskrit, Pk =Prākṛta).

अर्जिका (132 22), a nun, cf. आर्यिका, आर्या.

आराति. (78.24), worship, prayer (with lamp-waving), cf.

Sk. आरात्रिक, in NIA आरती

आरोग्यः m. (123. 13), without ailment.

उक्लमन (51.20), strangling the neck in a noose.

उड्डु (70 6), elsewhere ओड्डु, a stone digger, Kannada ओड्डु, one who works in a quarry.

- उद्ग (80. 2), standing erect, cf उभा in Marathi,
 उद्यानवन (6.12), a park
 उद्घस (138.2), desolate
 कर्पटम् (5 11), garment, cf. कापट, कपडे in Marathi.
 कल्पपाल (35.14), a liquor-vendor, cf कलाल in NIA.
 कावटिक (129.12), one who brings any load, balanced in two
 hangers, on his shoulder (कावटी in Marathi).
 किट्ट (69 22), dirt.
 कुडी (104 5), ?
 कुशी (69 23), a metal piece
 कुर्दाल (51.11), a digging instrument with wooden handle,
 कुदल in Marathi, गुदलि in Kannada.
 केळक (38 21), plantain, Sk. कदली, Pk केली.
 क्षान्तिका (16 12), a nun, cf. कति in Kannada
 खल (69 21), waste, sesamum-oil-cake.
 खलीकृत धान्य (84.6), corn collected in the thrashing ground
 (खल)
 खोटक (70.12), peg, D. खोढ, a big wooden trap for the legs
 खोलिका (93.16), a cloth-cradle in which a child is made
 to sleep
 गर्गरी (139 16), a small earthen pot, D. गगरी, घागरी in
 Marathi
 गोणी (4.13), a jute bag
 गौत्यदुग्ध (124.12), cow's milk, D गोला=cow.
 ग्रहिल (15.22), D गहिल्ल, mad
 घात (51 2), a stroke.
 घातयित्वा (110.1), having put (in chains), cf. Marathi
 घालणें
 घास (68 3), Pk. घास, Sk. आस morsel.
 घोटक (41.6), a horse.

INTRODUCTION

चटन-उत्तरण (22.9), climbing up and down, cf. Marathi चढणे-उतरणे.

चडक (84.16), a limb, foot (?).

चिमुटी (114.20), a pinch, which could be held between the thumb and a finger.

चोल्लक (53.19), a cloth-pack, D. चोल्लय.

चौरिका (54.5), stealing, kidnapping, Pk चोरिआ, Sk. चौर्य.

जलखल्ला (67 9), a water-bag (made of skin).

जूर (81.3), to run down, to get angry.

झकटक (87.18), quarrel, D. झगड, Hindi झगड़ा, Kannada जगळ.

झाटित (72.9), shaken off, झाडणे in Marathi.

टिण्ट (127.14), D. gambling booth.

टोल्लकः (113 5), stroke.

डोकरिका (73 2), an old woman, D. डोकरी.

डोम्ब. (34.5), D डुव, a tribal person, here a snake charmer.

तपो (56.15), possibly Pk. *तुओ Sk. तुक् a son.

तलार (98.7), city guard, D. तलवर.

तैलखली (138.13), खलि f. sesamum-oil-cake, D. खलो-तिलपिण्डिका.

दवरक-प्रोतन (138-15), inserting thread in a pearl hole.

द्रह (143 8), pond

धरणक (45.18), sitting before somebody's house to exact something.

धाटकः (111.16), murderer.

धान्यगालन (102.5), corn-crushing.

धूमरी (60.13), D., Dusk, darkness, cf. Sk. धूम्र.

निपीलन (61.4), twisting, crushing, Sk. निपीडन.

निमित्तिन् (43.15), one who interprets omens.

पल्यङ्क (17.3), cot, cf. पलंग.

पिट्टन (73.15), beating.

पिट्टारक (34.6), casket.

- पादोपशान मरण (101 22), Sk प्रायोपगमन, पादोपगमन, a mode of fasting and dying
 पाषादि (40 18), hunting
 प्रनाल (12 9), water-outlet
 पालण-क (107 11), cradle
 पिल्लिक. (67.13), a young one, D. पिल्लिग
 पुरुषवेपिणी (126 5), Sk. पुरुषवेपिणी (?).
 प्रचट्टक (58 13), morning, cf पहाट in Marathi, Sk प्रभात
 प्राणहिता (88 21), a shoe, Pk. पाणहा, Sk उषानहू
 फरक (58 8), wooden box (?).
 फाल (68 7), a metal piece
 बाहिर, बाहिरिका, (ग्राम) बाहिरे (118.19, 129.13, 138.8), 'outside.
 बुझुका (71.21), jumping in
 बुड (71 13), Pk बुड्, to sink.
 भग्न (50 2), lost in character
 भावआइका (97 16), name of festival
 भाटद्रव्य (87 12), rent money.
 भृत (75 13), filled
 भ्रमातुक (88 19), a traveller.
 मरकम् (46 7), an epidemic (cholera)
 माम (31.16), maternal uncle
 मैथुन (नि) क (32 6, 126 8), brother-in-law, cf, मैदुन in Kannada
 लकुटि (45 19), a club
 लडुकेन प्रपञ्चेन (79.11), (by deceiving) with sweets.
 लयण (146 4), a cave temple.
 वट्ट (93.8) ?
 वन्दक (4.2), a Buddhist (monk),
 वरत्रा (49.21), a strap, rope
 वल्ल (42 10), D. वल्ल, a kind of corn
 वसति (का) (5.23), a Jaina temple, वसुदि in Kannada.

- वशकम्बा (138.15), a bamboo stud or piece.
 वाद्याली (137.9), race-course.
 विकुर्वाणा (116 23), miraculous transformation
 विरल (65 9), to comb.
 विसूर (40 10), D , to be miserable
 व्याघ्रुट (50.17), to arrive, to return, D. वाहुडिअ.
 सन्नपल्ली (68 24), name of a tree
 सपेटिका (63 20), accompanied by a dancing party
 सम्यग्दृष्टिनी (39 10), *f.* from सम्यग्दृष्टिन्
 सहिक (128.20), Sk सभिक , a gambler.
 सलप्य (46 17), having concealed oneself, cf. Marathi लपणें.
 साटि (87 17), D सट्, bidding, exchange.
 सेल्ल (81 9), D. सेल्लि, rope, D सेल्ल spear
 सूत्रकर्तन (59 2), threading the cotton, cf. Marathi सूतकातणें.
 सौलिका (68 18), a crow.
 हेरिक (45.16), a spy

It will be seen that many of these words go back to Prākṛit counter-parts, show popular Sanskrit spelling, are back-formations, or have a different shade of meaning. Some of the stylistic features remind us of the involved gerundiye construction seen in the Kannaḍa Vaḍḍārādhane and other similar texts. It is not unlikely that the author had before him some sources in Kannaḍa, besides those in Prākṛit and Sanskrit

5. PRABHĀCANDRA · THE AUTHOR

At present, only one Ms. of AKP is available, and, on the basis of it, it is felt that one and the same Prabhācandra has composed the entire AKP which shows two clear-cut parts. There are two concluding colophons but

not two opening mangalas, so it is a continuous work. At the end of the first part, he calls himself (Śrīmat) Prabhācandra Paṇḍita, but at the end of the work, Bhaṭṭāraka (-śrī-) Prabhācandra. A common verse concludes both the parts, though the title of the work is differently worded Ārādhana (sat, or -sat-su-, in the opening Maṅgala) Kathā-Prabandha, or Kathākośa. The colophon (p 112) specifies that Prabhācandra Paṇḍita, residing in Dhārā during the reign or in the kingdom of Jayasimhadeva, composed this work. This is all that he tells about himself. Thus this work can be assigned to the close of the 11th century A. D., because Prabhācandra was a contemporary of Jayasimhadeva who came to power by about 1055 A. D. after Bhoja (c 1018-55) who died of a malady in course of a battle.

Whether this Prabhācandra is identical with any of the other Prabhācandras known to us is a problem difficult to be solved. The late Pt Jugalkishore Mukthar has listed nearly 20 Prabhācandras (Intro pp 57 ff., to the Ratnakaraṇḍaka Śrāvakācāra, Māṇikachandra D J G, Bombay 1925). Of these I am inclined to identify our Prabhācandra (on account of the close similarity of the colophons) with the one at No. 12 who wrote a Tīpṇa on the Uttarapurāṇa of Puṣpadanta, and also perhaps on the Prameyakamala-mārtaṇḍa during the reign of Bhoja (see Jugalkishore's discussion). It is quite possible (but one cannot be [dogmatic]) that he is the same Prabhācandra as one who wrote Sanskrit commentaries on the Ratnakaraṇḍaka-śrī, Ātmānuśāsana and Samādhisataka (see the Intro. to Ātmānuśāsana,

INTRODUCTION

Jīvarāja J. G., Sholapur 1961). There are ~~some~~ stories common between this Kathākośa and the Comm. on the Ratnakaraṇḍaka-śrā ; and both of them are borrowing some stories from the Puṇyāsrava-kathākośa of Rāmācandra Mumukṣu (See its Intro. p. 22, Jīvarāja J. G. Sholapur 1964). The late Pt. Mahendrakumar held that this Prabhācandra is the same as the authour of the Prameyakamala - mārtaṇḍa and Nyāyakumruda - candra (Nyāyakumuda-candra, vols. I & II, Bombay 1938-41, Introductions I, pp 144f. and II, 48 f., Prameyakamala-mārtaṇḍa, Bombay 1941, Introduction pp. 56 f., 67 f., especially p. 75.). But this cannot be accepted for a number of reasons. As already pointed by earlier scholars, there is sufficient ground to suspect that the colophon of the Tippanaka on the Prameyakamala-mārtaṇḍa has got mixed up with that of the basic text, so one has to be very cautious in taking them on their face value. Secondly, there is the possibility of some contemporary authors bearing the same name : this is all the more true in the case of Jaina teachers and authors Thirdly, any one who reads the Sanskrit prose of this Kathākośa (see the Linguistic Peculiarities of the Text, above) cannot believe that this very author could write the grand style of those two outstanding Nyāya works The Sanskrit expression of this Kathākośa has many peculiarities and defects which are absent in the two Nyāya works. Some of our details about Prabhācandra can be final only after some more Mss. of this Kathākośa come to light and the format of the text is critically finalised

6 EDITOR'S SUBMISSION

The text of this Kathākośa is presented here from a single Ms. There are some special reasons for doing so. First, it was the earnest desire of the late Pt. Nathuram Premi, who gave me the Ms., that this Kathākośa should be published. Second, this Ms. was used by a number of scholars in their studies, and its importance, therefore, was quite obvious. Third, besides the scholars to whom Pt. Premi suggested to edit this work, I too approached some in this regard, because my hands were too full otherwise, but the Ms. came back to me without any progress. Fourth, I had got prepared a neat transcript of it by an expert copyist in Mysore as early as 1940 for my study of it as presented in my Introduction to the Brhat-kathākośa (Bombay 1942). Fifth, our efforts to secure another Ms. were not fruitful. Sixth, my elder colleague, the late Dr. Hiralal, advised me to bring out an edition early so that this valuable Kathākośa is saved from oblivion. Lastly, the quiet campus of the University of Mysore almost induced me to complete some of my undertakings like the Gītavītarāga (already published in this Granthamālā) and this Kathākośa. None is more aware than this editor about the tentative character of the text presented here.

The only Ms. on which this edition is based is now presented by me to the Bhandarkar Oriental Research Institute, Poona, and it is registered there under No. 1 of 1974-75.

My colleague Shri M. D. Vasantharaj, M. A. helped

me in reading the proofs with me, and Shri V. G. Desai, B. A , Kolhapur, gave me some suggestions on doubtful readings and assisted me in preparing the Indices and Errata. My thanks to both of them.

I record my sincere gratitude to Smt Rama Jain and to Shriman Sahu Shanti Prasadaji under whose patronage the Māṇikachandra D J. Granthamālā is progressing It has brought to light many rare works for the first time, and this work too is included in the same Series I offer my thanks to Shri L. C. Jain who is enthusiastically implementing the publication programme of the Bhāratiya Jñānapīṭha.

Karmaṇy evādhikāras te !

Mysore University
Manasa Gangotri,
Mysore-6, August 5, 1974

A. N. Upadhye

प्रस्तावनाका हिन्दीसार

प्रति परिचय

आराधना कथा प्रबन्ध या कथाकोशके इस संस्करणका सम्पादन केवल एक ही प्रतिके आधारसे किया गया है । दूसरी प्रति कहींसे भी प्राप्त नहीं हो सकी । उपलब्ध प्रति स्व प नाथराम प्रेमीकी थी । इसमें ११८ पेज हैं । यह संवत् १६३८ में लिखी गयी थी ।

आराधना कथा प्रबन्ध या कथाकोश

ग्रन्थकारने अपनी इस कृतिको आराधना कथा प्रबन्ध नाम दिया है । क्योंकि इसमें सगृहीत कथाएँ आराधनाके विषयोसे सम्बद्ध हैं । इसे अन्तिम सन्धिमें कथाकोश भी कहा है । आराधनामें दर्शन, ज्ञान, चारित्र और तप इन चार आराधनाओका वर्णन है । भगवती आराधनाको मूलाराधना भी कहते हैं । प्रत्येक कथाके प्रारम्भमें ग्रन्थकारने संस्कृत गद्यके साथ पद्य या भगवती आराधनाकी गाथाका भाग दिया है । इससे स्पष्ट प्रतीत होता है कि शिवार्य या शिवकोटिकी आराधनामें दिये गये साक्षात् या संकेतित उद्धरणोंको चित्रित करनेके लिए इस प्रबन्धमें कथाएँ दी गयी हैं । और यह सम्भव है कि उनका मूल कुछ प्राचीन टीका हो जो सम्भवतया प्राकृतमें रही हो । प्रारम्भ की ९० कथाएँ प्रायः भग आरा के ग्रन्थानुसार हैं । कथाकोशके अन्त परीक्षणसे यह स्पष्ट है इन कथाओं तक कोशका प्रथम भाग समाप्त होता है । इसका नाम आराधना कथा प्रबन्ध है । इसके रचयिता प्रभाचन्द्र पण्डित हैं जो जयसिंहदेवके राज्यमें धाराके निवासी थे । दूसरे भागके प्रारम्भमें तो मंगल तक नहीं है । किन्तु इसके

कथाकोशः

अन्तुमें भी वही प्रमाण है जो प्रथम भागके अन्तमें आता है। अन्तिम सन्धिमें कहा है कि भट्टारक (श्री) प्रभाचन्द्र रचित कथाकोश समाप्त होता है। इसमें सन्देह नहीं है कि दूसरा भाग पीछेसे जोड़ा गया है। इसमें कोई स्पष्ट प्रमाण नहीं है कि दोनों भाग एक ही प्रभाचन्द्रके द्वारा पूर्व और उत्तर कालके रचे गये हैं या प्रभाचन्द्र पण्डित और भट्टारक प्रभाचन्द्रके नामके दो व्यक्तियोंके द्वारा रचे गये हैं। मुझे प्रथमकी ही अधिक सम्भावना प्रतीत होती है।

ब्र नेमिदत्तने (ईसाकी सोलहवीं शताब्दीका प्रारम्भ) अपने कथाकोशमें किञ्चित् परिवर्तनके साथ उक्त कथाकोशका ही अनुसरण किया है। और ८२वीं कथामें कुछ सकेत भी मिलते हैं। अतः यह बहुत सम्भव है कि अपने कथाकोशके दो विभागोंके लिए उत्तरदायी स्वयं प्रभाचन्द्र है। जैसा कि मैंने बृहत्कथाकोश (सिंघी जैन सिरीज १९४३) को प्रस्तावनामें चर्चा की है, ये कथाएँ मूलमें आराधनाकी टीकाओंमें थीं, उनमेंसे बहुत-सी अपराजित सूरि और प आगाधरको ज्ञात थीं। यह बहुत सम्भव है कि प्राकृत सस्कृत, और कन्नडकी ये टीकाएँ, अमुक गाथासे सम्बद्ध कथाओंको लेकर परस्परमें भेदको लिये हुए हों। प्रभाचन्द्रने प्रथम एक आधारको लेकर ९० कथाओंकी रचना की, किन्तु पश्चात् जब वह दूसरी टीकासे परिचित हुआ अथवा एक कथाकोशके परिचयमें आये जिसमें अधिक कथाएँ थीं तो उन्होंने उसमें दूसरा भाग सम्मिलित किया। इसीसे कुछ कथाओंमें पुनरुक्ति पायी जाती है। बृहत्कथाकोशकी मेरी प्रस्तावनामें यह दिखलाया है कि हरिपेण, श्रीचन्द्र, प्रभाचन्द्र और नेमिदत्तके कथाकोश भग आराधनासे निकट सम्बद्ध हैं।

भग आरा से सम्बद्ध कथाकोशोंके साथ प्रभाचन्द्रके इस प्रबन्धकी तुलना करना उचित होगा। बृहत्कथाकोशकी प्रस्तावनामें मैंने इस सम्बन्धमें कुछ प्रयत्न किया भी था। प्रभाचन्द्रकी कथा न १, २, ४, प्रमुख आचार्य, पात्रकेसरी, अकलक, समन्तभद्रसे सम्बद्ध हैं। प्रभाचन्द्रके समयमें

प्रस्तावनाका हिन्दीसार

इन आचार्योंके सम्बन्धमें जो बातें प्रचलित थी उनका प्रामाणिक आधार क्या था यह हमें ज्ञात नहीं है। पात्रकेसरीके सम्बन्धमें उन्हें समन्तभद्रके देवागम स्तोत्रकी प्राप्ति, अनुमानकी अन्यथानुपन्नत्वरूप परिभाषा, उनके द्वारा जिनेन्द्रगुण सस्तुतिकी रचना आदि विवरण काफी आकर्षक हैं। अकलंककी कथामें दिया 'नाहङ्कार' आदि पद्य श्रवणवेलगोलाके शिलालेखमें पाया जाता है तथा 'पूर्व पाटलीपुत्र' आदि पद्य उक्त शिलालेखोंमें नहीं पाया जाता। किन्तु स्वयम्भूस्तोत्रकी कुछ प्रतियोंके अन्तमें मिलता है। समन्तभद्रकी कथामें कहा है कि शिवकोटि जैनधर्मका अनुयायी बन गया और उसके साधुजीवन स्वीकार करने मूलाराधनाकी रचना की।

कथाकोशकी भाषा सम्बन्धी विशेषताएँ

प्रभाचन्द्रने मस्कृतिकी जो शैली और वाक्य-विन्यास अपनाये हैं वे प्रायः प्रचलित ही हैं। उनमेंसे अधिकांशका मूल्यांकन इसी अनुमानपर किया जा सकता है कि लेखकके सम्मुख कुछ प्राकृत आधार उपस्थित थे। इसकी पृष्ठभूमिको समझनेके लिए पाठकोंसे प्रार्थना है कि वे मेरे बृहत्कथाकोश (वम्बई १९४३) और पुण्यास्रवकथाकोश (शोलापुर १९६४) की प्रस्तावना देखें। इस विषयपर वर्तमानमें बी जे सडेसरा और जे पी ठाकरका एक उत्तम ग्रन्थ (Lexicographical Studies in Jain Sanskrit) जो ओरियण्टल इन्स्टीट्यूट बडौदा १९६२ में प्रकाशित हुआ है, दृष्टव्य है।

[आगे विद्वान् सम्पादकने बहुत विस्तारसे उद्धरण देकर इसे स्पष्ट किया जो उनकी अँगरेजी प्रस्तावनासे ज्ञातव्य है]

ग्रन्थकार प्रभाचन्द्र

आराधना कथा प्रबन्धकी उपलब्ध एक मात्र प्रतिमें यही अनुभवमें आता है कि एक ही प्रभाचन्द्रने पूर्ण ग्रन्थकी रचा है जो दो भागोंमें विभक्त

हैं। यद्यपि दोनोंके अन्तर्मे पृथक् सन्धिवाक्य है किन्तु आरम्भिक मङ्गल दो नहीं है। अतः यह एक ही रचना है। प्रथम भागके अन्तर्में वह अपने को (श्रीमत्) प्रभाचन्द्र पण्डित लिखते हैं और दूसरेके अन्तर्में भट्टारक (श्री) प्रभाचन्द्र। दोनों भागोंमें अन्तिम पद्य एक ही है। यद्यपि ग्रन्थका नाम लिखनेमें अन्तर है। प्रथम भागके अन्तर्में लिखा है कि जयसिंहदेवके राज्यमें धारा नगरीके निवासी प्रभाचन्द्र पण्डितने यह ग्रन्थ रचा। ग्रन्थकारने अपने सम्बन्धमें केवल इतना ही कहा है। अतः इस ग्रन्थका रचना-काल ईसवी सन्की ग्यारहवीं शताब्दी है क्योंकि प्रभाचन्द्र जयसिंहदेवके समकालीन थे जो भोजके (१०१८-५५) के पश्चात् लगभग १०५५ ई गद्दीपर बैठे।

यह प्रभाचन्द्र हमारे ज्ञात प्रभाचन्द्रोंमें-से किसी एकके साथ मेल खाते हैं या नहीं, इस समस्याको सुलझाना कठिन है।

स्व ५ जुगलकिशोरजी मुख्तारने मा ग्रं बम्बईसे प्रकाशित रत्न-करण्ड श्रा की अपनी प्रस्तावनामें बीस प्रभाचन्द्रोंका निर्देश किया है। इनमें-से मैं न १२ के प्रभाचन्द्रको जिन्होंने उत्तर पुराणपर टिप्पण लिखा है, और भोजके राज्यमें सम्भवतया प्रमेयकमलमार्तण्डपर भी टिप्पणी, रचा है कथाकोशको कर्ता होनेकी सम्भावना करता हूँ। यह बहुत सम्भव है कि यह वही प्रभाचन्द्र है जिन्होंने रत्नकरण्ड श्रावकाचार, आत्मानुशासन और समाधितन्त्रपर सस्कृतमें टीकाएँ रची हैं। इस कथाकोश और रत्न श्रा की टीकामें आगत कुछ कथाएँ समान हैं और दोनोंमें कुछ कथाएँ रामचन्द्र मुमुक्षुके पुण्यास्रव कथाकोशसे ली गयी हैं। (देखो जीवराज ग्रन्थमाला शोलापुरसे प्रकाशित इसकी प्रस्तावना)

स्व ५ महेन्द्रकुमारने प्रमेयकमलमार्तण्ड और न्यायकुमुदचन्द्रकी अपनी प्रस्तावनाओंमें कहा है कि इनका रचयिता प्रभाचन्द्र ही उक्त टीकाओंका रचयिता है। किन्तु अनेक कारणोंसे इसे स्वीकार नहीं किया जा सकता। पूर्व विद्वानोंने लिखा है कि इस बातका सन्देह करनेका पर्याप्त

आधार है कि प्रमेयकमलमार्तण्डके टिप्पणका सन्धिवाक्य मूल ग्रन्थके साथ मिल गया है । अतः उसके सम्बन्धमे बहुत सावधानी बरतनेकी आवश्यकता है । दूसरे, एक ही कालमें एक ही नामके कुछ अनेक ग्रन्थकार होनेकी भी सम्भावना है । तीसरे, जो इस कथाकोशकी संस्कृत गद्यको पढ़ेगा, वह विश्वास नहीं कर सकता कि इसी ग्रन्थाकारने न्यायशास्त्रके महान् ग्रन्थ—जिनकी शैली बड़ी प्रखर प्राजल है, रचे होंगे । इस कथाकोशकी संस्कृत गद्यमें जो अनेक विशेषताएँ तथा दोष हैं दोनों न्यायग्रन्थोंमें उनका अभाव है । यदि इस कथाकोशकी कुछ प्रतियाँ और भी उपलब्ध हो तो प्रभाचन्द्रके सम्बन्धमे अन्तिम रूपसे कुछ और भी विवरण दिया जा सकता है ।

कथाकोशः

॥ श्री. ॥

॥ ॐ नमो वीतरागाय ॥

प्रणम्य मोक्षप्रदमस्तदोष ३
प्रकृष्टपुण्यप्रभव जिनेन्द्रम् ।
वक्ष्येऽत्र भव्यप्रतिबोधनार्थ-
माराधनासत्सुकथाप्रबन्धम् ॥ ६

सिद्धे जयप्पसिद्धे चउन्विहाराहणाफल पत्ते ।
वदित्ता अरहते वोच्छ आराहणा कमसो ॥
उज्जोवणमुज्जवण णिव्वहण^१ साहणं च णित्थरणं । ९
दसणणाणचरित्त तवाणमाराहणा भणिया ॥
[भ० आरा० १-२]

उद्द्योतनमित्यादि—सम्यग्दर्शनादीनां स्वयं स्वीकृतानां लोके १२
प्रकाशनमुद्द्योतनम् । उद्योगः सम्यग्दर्शनादीनां स्वयं स्वीकृतानां
द्विनिमित्तमनालस्येनोद्यमनः । निर्वाहणं गृहीतानां सम्यग्दर्शनादीनां
त्यागकारणोपनिपाते गतखण्डं व्रजतोऽपि यस्तदपरित्यागः । अपरि- १५
हारकत्वमित्यर्थः । साधनं तत्त्वार्थाद्यध्यापनरागद्वेषविजयादीनां
सम्यग्दर्शनादीनां समग्रतासाधकत्वम् । निस्तरणं सम्यग्दर्शनादीनां
निर्विघ्नतो जन्मपर्यन्तप्रापणम् ॥ १८

['१] तत्र सम्यक्त्वोद्द्योतनकथा ।

- यथा—मगधदेशे अहिच्छत्रनगरे राजा अवनिपालो महामण्ड-
- ३ लेखर पञ्चगतद्विजपण्डितैः परिवृतः सातिशयं राज्यं कुर्वाणस्तिष्ठति । द्विजाश्च सर्वेऽपि सध्याद्वये सध्यावन्दनां कृत्वा श्रीपार्श्वनाथं च दृष्ट्वा निजनिजकर्मसु प्रवर्तन्ते । एकदा चारित्रभूषणमुने
- ६ श्रीपार्श्वनाथस्याग्रे देवागमेनापराह्णे देववन्दनां कुर्वन् पात्रकेसरिणा सह महापण्डिता समस्तप्रधाना सध्यावन्दनां कृत्वा श्रीपार्श्वनाथं द्रष्टुमागताः । देवागमस्तव श्रुत्वा [पात्रकेसरी] मुनिं पृष्ठवान्-
- ९ भगवन्, अर्थं बुध्यसे । भगवतोक्तम्—नाहं बुध्ये । ततस्तेनोक्तम्—पुनः पठ । ततो भगवता विशिष्टपदविश्रामैर्देवागमस्तवो भणितः । पात्रकेसरिणश्च एकसंस्थत्वेनैकहेलयैव गब्दतोऽशेषदेवागमावगाह-
- १२ कत्वसंभवात् गतैः गतैस्तदर्थं चेतसि परिभावयतो दर्शनमोहक्षयोपशमवशादुत्पन्नतत्त्वार्थश्रद्धानस्य एतत्प्रतिपादितमेव जीवाजीवस्तुस्वरूपं परमार्थतो नान्यदिति गृहे गत्वा रात्रौ वस्तुस्वरूपं परामृ-
- १५ शतोऽनुमानविषये सशयं सजातः । अत्र हि जीवादिवस्तुप्रमेयं प्रतिपादितम् । तत्त्वज्ञानं च प्रमाणमनुमानलक्षणम् । तत्कीदृशं जैनमते संभवतीत्येव मुहुर्मुहुः सशयं कुर्वाणः पद्मावतीदेव्या आसन-
- १८ कम्पादागत्य भणितः—भो पात्रकेसरिन्, प्रातः श्रीपार्श्वनाथदर्शनादनुमानलक्षणनिश्चयो भविष्यतीत्युक्त्वा श्रीपार्श्वनाथफणामण्डपे अनुमानलक्षणश्लोको लिखितः—

२१ अन्यथानुपपन्नत्वं यत्र तत्र त्रयेण किम् ।

नान्यथानुपपन्नत्वं यत्र तत्र त्रयेण किम् ॥

- इति देवतादर्शने सजाते जैनमते अतिशयेन रुचिस्तस्य
- २४ सजाता । प्रातश्च देवः पश्यतः फणामण्डपेऽनुमानलक्षणश्लोकदर्शनात्तल्लक्षणनिश्चये सति सजातहर्षं पुलकितशरीरोऽयमेव देवोऽय-

कथाकोशः [२]

मेव धर्म इति दर्शनमोहक्षयोपशमविशेषवशादुत्पन्नमिदं विशिष्टं धर्मं
 र्शनो जिनोक्त तत्त्व चेत्तसि पुनः पुनश्चिर परिभावयेत् द्विजैर्भ-
 णित.—मीमासार्थ एव तात्पर्यतश्चेत्तसि चिन्त्यताम्, किं जैनमतार्थ- ३
 चिन्त्येति । तत् पात्रकेसरिणोक्तम्—जैनमतमेव सर्वमतेभ्य
 श्रेष्ठम्, अतो भवद्भिरपि मिथ्याभिनिवेश परित्यज्य तत्रैव रति.
 कर्तव्येति विवादे सति समस्तानपि तान् राज्ञोऽग्रे वादेन जित्वा ६
 जैनमत समर्थ्यात्मन सम्यक्त्वगुणं प्रकाशित । अन्यमतनिराकरण-
 प्रवणो जिनेन्द्रगुणसस्तुतिस्तवश्च कृत । त च तथाभूत महापण्डित
 दृष्ट्वा अवनिपालादयो गृहीतसम्यक्त्वा जिनधर्म एव रता सजाता ९
 इति ॥

[२] अथ ज्ञानोद्द्योतनकथा ।

मान्याखेटनगरे राजा शुभतुङ्गो, मन्त्री पुरुषोत्तमनामको, १२
 भार्या पद्मावती, पुत्रावकलङ्कनिष्कलङ्कौ । एकदा नन्दीश्वराष्ट्रम्या
 पितृभ्या रविगुप्ताचार्यपाश्वेऽष्टदिनानि ब्रह्मचर्यं गृहीतम् । पुत्रयोरपि
 प्रणतोत्तमाङ्गयो क्रीडया ब्रह्मचर्यं दापितम् । कतिपयदिनैर्विवाहो- १५
 पक्रमसप्रदानादिक दृष्ट्वा पुत्राभ्या पिता भणितः—तात, किमर्थोऽयं
 विवाहोपक्रम क्रियते । पित्रोक्तम्—भवतो. परिणयनार्थम् । ननु
 तात, त्वया आवयोर्ब्रह्मचर्यं दापितम्, तत्किं विवाहेन । पित्रोक्तम्— १८
 क्रीडया तद्भूवतोर्मया दापितम् । ननु तात, धर्मे का क्रीडा । ननु
 नन्दीश्वराष्ट्रदिनान्येव मया भवतोर्दापितम्, न भवता भगवता वा
 तथाविवक्षितत्वात् । तत् इह जन्मन्यावयो परिणयने निवृत्तिरस्ती- २१
 त्युक्त्वा सकलासद्व्यापारान्परिहृत्याशेषशास्त्राणि ताभ्यामधीतानि ।
 बौद्धदर्शनपरिज्ञातुस्तथाभूतस्य कस्यचिन्मान्याखेटे अभावात्तत्परि-
 ज्ञानार्थमतीवाज्ञच्छात्ररूपं धृत्वा महाबोधिस्थाने महाबौद्धपरिज्ञातु- २४

- धर्मचार्यस्य पात्रे छात्रवृत्त्या स्थितौ स चोपरितनभूमौ^१ विजातीयं
 परिशोध्य वन्दकानां बौद्धव्याख्यानं करोति । तौ चाज्ञौ भूत्वा
 ३ मातृका पठन्तौ तदाकर्णयतः । अकलङ्कदेवश्च तयोर्मध्ये एकसंस्थो
 नि कलङ्को द्विसंस्थश्चिन्तयति । एवमेकदा तद्व्याख्यानयतस्तस्य
 ६ तेऽशुद्धत्वात्परिज्ञानं न सम्भवति । ततो व्याख्यानं सवृत्य स व्यायामे
 गतः । अकलङ्कदेवेन च तद्वाक्यं शोधित्वा धृतम् । तेन चागत्य
 तद्वाक्यं शोधितं दृष्ट्वोक्तम्—कश्चिज्जैनो यथावज्जेनमतपरिज्ञाता
 ९ वन्दकवेषधारी बौद्धमधीयानो धूर्तस्तिष्ठति । स परिशोध्य भार्यता-
 मित्युक्त्वा शपथादिना सर्वेऽपि परिशोधिताः । पुनर्जिनप्रतिमोल्ल-
 ङ्घनं कारिताः । अकलङ्कदेवेन प्रतिमोपरि सूत्रं प्रक्षिप्य सावरण्य-
 १२ मितिं सकल्प्य कृत्वा तदुल्लङ्घनं कृतम् । ततः कथमपि जैनमलक्ष-
 यता पुनः कास्यभाजनानि बहूनि एकत्र गोप्या निक्षिप्य एकैकस्य
 वन्दकस्य छात्रकस्य च गयनस्य समीपे एकैकमुपासकादिकं दत्त्वा
 १५ तानि कास्यभाजनानि दूरादुत्क्षिप्य निक्षिप्तानि । ततो रौद्रे
 महति तच्छब्दे समुत्थिते अकलङ्कनि कलङ्कौ पञ्चनमस्कार-
 स्मरन्तावुत्थितौ । ततस्तौ बौद्धा[चार्य]समीपे^२ नीतौ ।
 १८ भणितं च—भो भो आदेगिन्नेतौ तौ धूर्तौ छात्रवेषधारिणौ जैनौ
 लब्धाविति श्रुत्वा तेनोक्तम्—सप्तमभूमावेतौ धृत्वा पश्चाद्वाग्रा-
 मारयितव्याविति । ततस्तौ सप्तमभूमौ नीत्वा धृतौ । ततो
 २१ निःकलङ्केनोक्तम्—भो अकलङ्कदेव, अस्माभिर्गुणानुपाज्यं दर्शन-
 स्योपकारं कश्चिदपि न कृतं । एवमेव मरणमायातमिति ।
 एतच्छ्रुत्वा अकलङ्कदेवेनोक्तम्—मा विसूरय । जीवनोपायोऽद्यैको

विद्यते । इदं छत्रं हस्तेन धृत्वा आत्मानं प्रक्षिप्यावा गृहीतवात
 छत्रं गत्वा यत्र भूमौ लगिष्यति ततो निर्गत्य यास्याव इति पर्या-
 लोच्य रात्रावेतत्सर्वं कृत्वा निर्गत्य गतौ । अर्धरात्रे गते मारणार्थं ३
 यावत्तावन्वेषितौ तावन्न दृष्टौ । अथ उपरि वाटिकायां पत्तने चान्वे-
 ष्यमाणौ तौ न दृष्टौ । ततो निर्गताविति ज्ञात्वा तत्पृष्ठतोऽश्ववारा
 लग्नाः । उच्चलितधूलिरजो दृष्ट्वा तानागच्छतो ज्ञात्वा नि कलङ्के ६
 नोक्तम्—भो अकलङ्कदेव, त्वमेकसस्थो महाप्राज्ञो दर्शनोपकारकर-
 णार्थमत्र पद्मिनीषण्डमण्डिते सरोवरे प्रविश्यात्मानं रक्षय । मा
 मार्गे गच्छन्तं दृष्ट्वा मारयित्वा एते व्याघ्रुटन्ति लग्नाः । इति ९
 तद्वचनादकलङ्कदेवो झटिति सरोवरे प्रविश्य पद्मिनीपत्रं मस्तको-
 परि धृत्वा स्थितः । नि कलङ्कः शीघ्रं नश्यन् रजकेन कर्पटानि
 प्रक्षालयता उच्चलितधूलिरजो दृष्ट्वा क्षुभितचित्तेन पृष्ठः । किमर्थं १२
 भवान्नश्यतीति । तेनोक्तम्—शत्रुबलं पश्यैतदागच्छति । तत्तु य
 पश्यति तं मारयति । तद्भयादहं नश्यामीति श्रुत्वा सोऽपि तेनैव
 सह नष्टः । नश्यन्तौ तौ द्वौ धृत्वा मारयित्वा उत्तमाङ्गं गृहीत्वा च १५
 पृष्ठतो लग्ना व्याघ्रुट्य गताः । ततो अकलङ्कदेवः सरोवरान्निर्गत्य
 गच्छन् कतिपयदिनैः कलिङ्गदेशे रत्नसचयपुरं प्राप्तः । तत्र राजा
 हिमशीतलो, राज्ञी मदनसुन्दरी, स्वयंकारितमहाचैत्यालये जिन- १८
 धर्मप्रभावनारता फाल्गुनाष्टम्या रथयात्रां कारयन्ति, सद्यश्चीवन्दकेन
 विद्यादर्पात्तेन राज्ञोऽग्रे भणितम् । जिनस्य रथयात्रा न कर्तव्या
 जिनदर्शनस्यैवासम्भवादित्युक्त्वा मुनीनां पत्रं दत्तम् । ततो राज्ञोक्तम्— २१
 आत्मीयं दर्शनं समर्थयित्वा रथयात्रां प्रिये कर्तव्या नान्यथेति ।
 एतच्छ्रुत्वा राज्ञी उद्विग्ना संजाताभिमाना वसतिकाया गता । मुन-
 यश्च पृष्टाः । किं क्वापि कश्चिदस्मद्दर्शने एतस्य प्रतिमल्लोऽस्ति, य २४
 इमं जित्वा मम मनोरथं पूरयतीति । मुनिभिरुक्तम्—दूरे मान्याखे-
 दादावेतस्मादप्यधिका महापण्डिता जैनदर्शने सन्तीति । एतदाकर्ण्य

- राज्ञी उच्छीर्षके सर्पो योजनशते वैद्य इत्युक्त्वा देवस्य विशेषपूजा
 कृत्वा राजकुल परित्यज्य चैत्यालये प्रविश्य यदि सघश्रियो
 ३ दर्पभङ्गात्पूर्वप्रवाहेण महोत्सवेन मदीया रथयात्रा भवति,
 तदा ममाहारादौ प्रवृत्तिर्न्यथेत्युक्त्वा देवस्याग्रे पञ्चनमस्कार
 जपन्ती कायोत्सर्गेण स्थिता । अर्धरात्र आसनकम्पात्समागत्य चक्रे-
 ६ श्वरी देवी, हे मदनेसुन्दरि, मा किञ्चिदुद्वेग कुरु, प्रातः सघश्रीदर्प-
 विध्वंसकस्तव वाञ्छितमनोरथपूरको जिनशासनप्रभावनाकारकोऽ-
 कलङ्कदेवो नाम दिव्य पुरुष आगच्छति लग्न इत्युक्त्वा गता ।
 ९ एतच्छ्रुत्वा राज्ञी सजातपरमानन्दहर्षात्पुलकितशरीरा परमभक्त्या
 देवस्तुतिं कृत्वा प्रातर्महाभिषेक निर्वर्त्यकलङ्कदेवस्यान्वेषणार्थं
 चतुर्दिक्षु पुरुषा प्रेषिता । तत्र पूर्वस्या दिशि ये गता पुरुषास्तैरु-
 १२ द्यानवने अशोकवृक्षतले कतिपयच्छात्रं परिवृतो नगरविश्राम
 कुर्वन्नकलङ्कदेवो दृष्टः^१ । छात्रमेक तन्नाम पृष्ट्वा गत्वा राज्ञ्या कथि-
 तम् । ततो राज्ञी चतुर्विधसधेन सहिता यानजपानसमन्विताकलङ्क-
 १५ देवस्याभिमुखा आगता । तेन दिव्यगन्धविलेपनैश्चाचितेन दिव्यवस्त्रै
 परिधापिते राज्ञी सघस्य क्षेमकुशलवार्तां पृष्ट्वा । ततोऽश्रुपात कुर्व-
 णया राज्ञ्योक्तम्—सघ क्षेमकुशलेन तिष्ठति । किंतु सघस्य महती
 १८ म्लानता साप्रतमत्र जातेत्युक्त्वा सघश्रीविलसितं सर्वं तस्य कथि-
 तम् । तदाकर्ण्यकलङ्कदेवः समुत्पन्नकोपो भणति—कियन्मात्रो
 वराक सघश्रीर्मया सह सुगतोऽपि वादः कर्तुमसमर्थ इत्युक्त्वा सघ-
 २१ श्रियं पत्रं दत्त्वा महोत्सवेन वसतिकाया प्रविष्टः । सघश्रिया च पत्र-
 दर्शनात् क्षुभितचित्तेन पत्रं न भिन्नम् । हिमशीतलराज्ञाकलङ्कदेवो
 महागौरवेणाकार्यं नीत्वा तेन सह वादः कारितः । सघश्रिया चोत्तर-
 २४ प्रत्युत्तरैर्वादः कुर्वताकलङ्कदेववाग्विभवः दृष्ट्वा आत्मनोऽशक्तिं प्रति-

पाद्य ये केचन बौद्धपण्डिता देशान्तरे सन्ति ते सर्वेऽप्याकारिता.
 पूर्वसिद्धा च ताराभगवती रात्राववतार्योक्तम्—देवि, अहमनेन सह
 वाद कर्तुमसमर्थं । ततस्त्वमिमं वाद कृत्वा जयेत्युक्ते तयोक्तम्— ३
 एवं भवतु सभायामन्त पटेनाह कुम्भेऽवतीयनेन सह वाद करिष्या-
 मीति । तत प्रभाते राज्ञोऽग्रे सद्यश्चियोक्तम्—अहम् [न्त] पटे-
 नाद्यप्रभृति कस्यापि मुखमपश्यन्विचित्रपदवाक्यविन्यासैरुपन्यास ६
 करिष्यामीत्युक्त्वा काण्डपटं दत्त्वा मध्ये बुद्धप्रतिमायास्ताराभग-
 वत्याश्च पूजा कृत्वा ताराभगवतीरिता । सा कुम्भेऽवतीर्य दिव्य-
 ध्वनिना क्षणोपन्यास कर्तुं लग्ना । अकलङ्कदेवोऽपि तदुपन्यासमन्त - ९
 पटेन क्षणभङ्गं शतखण्डं कृत्वा निराकृत्यानेकान्तात्मकं^१ सर्वं तत्त्व-
 मनवद्यस्वपरपक्षसाधनदूषणवाक्यैः समर्थयितुं लग्नः । एव षण्मा-
 सेषु गतेष्वेकदाकलङ्कदेवस्य रात्रौ चिन्तोत्पन्ना । मानुषमात्रो मया १२
 सहैतावन्ति दिनानि वाद करोतीति किमत्र कारणमिति पुनः
 पुनश्चेतसि वितर्कयतश्चक्रेश्वरीदेव्या प्रत्यक्षीभूयोक्तम्—भो
 अकलङ्कदेव, न भवता सह मानुषमात्रस्यैतावन्ति दिनानि वाद- १५
 विधाने सामर्थ्यमस्ति । तारा भगवती इयं भवता सह एतावन्ति
 दिनानि वाद करोति । अतः प्रातरुपन्यस्त वाक्यं व्याघुट्य पृच्छ्य-
 तामेतस्या पराजयो भवतीति । ततोऽकलङ्कदेवो देवतादर्शनात्स- १८
 जातपरमोत्साहः सभामध्ये क्रीडार्थं मयानेन सहैतावन्ति दिनानि
 वाद कृतः । अद्य वाद जित्वा भोजनं कर्तव्यमिति प्रतिज्ञा कृत्वा
 वादं कर्तुं लग्नः । ताराभगवत्याश्चोपन्यासं कुर्वन्त्याः कीदृशं प्रागुक्तं २१
 तद्वाक्यं त्वयोपन्यस्तं कथयेत्युक्तमकलङ्कदेवेन । देवतावाण्याश्चैक-
 त्वात्किंचिदप्युत्तरमब्रुवाणा प्रणश्य सा गता । ततोऽकलङ्कदेवेनो-
 त्थाय काण्डपटं विदार्य ताराभगवत्यधिवासकुम्भं दृढपादप्रहारेण २४

स्फोटयित्वा सुगतं च पादेन हत्वा मदनसुन्दर्या समस्तभव्याना
चानन्द जनयता गलगर्जं कृत्वा अय वराकसघश्री प्रथमदिन एव
३ जित । ताराभगवत्या च सह जैनमतज्ञानप्रभावोद्द्योतनार्थमेता-
वन्ति दिनानि वाद कृत । इत्युक्त्वा श्लोक पठित ।

नाहंकारवशीकृतेन मनसा न द्वेषिणा केवल

६ नैरात्म्य प्रतिपाद्य नश्यति जन कारुण्यबुद्ध्या मया ।

राज्ञ श्रीहिमशीतलस्य सदसि प्रायो विदग्धात्मनो

बौद्धौघान् सकलान्विजित्य सुगत पादेन विस्फालित ॥

९ एवविध च ज्ञानप्रभाव दृष्ट्वा हिमशीतलराजादय सर्वेऽपि जिन
धर्म एव रता सपत्ना इति । एवमन्येनापि भव्येन ज्ञानोद्द्योतना
दिक कर्तव्यमिति ॥

१२ [३] अथ चारित्रोद्द्योतनाख्यानम् ।

यथा—भरतक्षेत्रे वीतशोकपुरे राजा अनन्तवीर्यो, राज्ञी सीता,
पुत्र सनत्कुमारश्चतुर्थश्चक्रवर्ती पटखण्डपृथ्वी प्रसाध्य नवनिधान-
१५ चतुर्दशरत्नाद्युपेत परमविभूत्या राज्य कुर्वन्नास्ते । एतस्मिन्प्रस्तावे
सौधर्मेन्द्रो निजसभाया पुरुषस्य रूपगुणव्यावर्णना कुर्वाणो देवै पृष्ट-
देव, भरतक्षेत्रे किं कस्यापि विशिष्ट रूप विद्यते न वा । इन्न्नेणोक्तम्-
१८ सनत्कुमारचक्रवर्तिनो यादृश रूप तादृश देवानामपि न सभवती-
त्येतच्छ्रुत्वा मणिमालिरत्नचूलदेवौ तद्रूप द्रष्टुमायातौ । दृष्ट च
मज्जनके प्रविष्टस्य चक्रवर्तिन सर्वावयवगत सहजमत्यद्भुत चेतश्च-
२१ मत्कारकारि दिव्यरूपम् । तद्दृष्ट्वा शिर कम्प कुर्वद्भ्यामहो देवा-
नामपीदृश रूप न सभवतीत्युक्त्वा सिंहद्वारे प्रकटीभूय प्रतीहारो
भणित —भो प्रतीहार, चक्रवर्तिन कथय, भवदीय रूप द्रष्टु स्वर्गा-
२४ देवावागताविति । एतदाकर्ण्य शृङ्गार कृत्वा सिंहासने उपविश्या-

कारिती देवी । ताभ्यामागत्य तद्रूप दृष्ट्वा विपाद' कृतः । हा कष्ट,
यादृशं प्राक्तनं मज्जनके प्रच्छन्नाभ्यामावाभ्या दृष्टं रूपं न तादृश-
मिदानीतनमतोऽशाश्वत सर्वमिति तच्छ्रुत्वा मण्डनकारिणान्येश्च ३
सेवकैरुक्तम्—न किञ्चित्तदानीतनाद्रूपादिदानीतनस्य रूपस्य वैलक्षण्य-
मस्माकं प्रतिभाति । एतदाकर्ण्य तद्वैलक्षण्यप्रतीत्यर्थं जलभृत कलश
राजोऽग्रे तेषां दर्शयित्वा पश्चात्तान्वहिं प्रेषयित्वा चक्रवर्तिन ६
पश्यतस्तृणगलाकया बिन्दुमेकं ततोऽपनीय तेषां कलशो दर्शितः ।
कीदृशं प्रागिदानीं च कलश इति च ते पृष्टाः । ततस्तैरुक्तम्—तादृशं
एवायं कलशो जलपरिपूर्णो मनागप्यनीदृशो न भवतीति । एत- ९
च्छ्रुत्वा देवाभ्यामुक्तम्—भो राजन्, यथा जलबिन्दुरपगतोऽप्येतैर्न
लक्ष्यते तथा भवद्रूप मनागतमपि न लक्ष्यते इति । ततश्चक्रवर्ती
वैराग्यं गत्वा देवकुमारपुत्राय राज्यं दत्त्वा त्रिगुप्तमुनिपार्श्वे तपो १२
गृहीत्वा उग्रो गतः कुर्वन् पञ्चप्रकारं चारित्रमनुतिष्ठतो विरुद्धाहार-
सेवनात्सर्वस्मिन् शरीरे कण्डूप्रभृतयोऽनेकरोगा समुत्पन्नाः । तथा-
प्यसौ शरीरेऽतिनिस्पृहत्वाच्छरीरचिन्तामकुर्वन्नुत्तमं चारित्रमेवानु- १५
तिष्ठति । सौधमेन्द्रश्च निजसभायां पञ्चप्रकारं चारित्रं व्याचक्षाणो
मदनकेतुदेवेन पृष्टः—देव, भरतक्षेत्रे उक्तप्रकारचारित्रस्यानुष्ठाता
किं कोऽप्यस्ति न वेति । ततस्तेनोक्तम्—सनत्कुमारचक्रवर्ती पट्खण्ड- १८
पृथ्वीं त्यक्त्वा शरीरादावतिनिस्पृहो भूत्वा तदनुष्ठाता तिष्ठतीति ।
एतद्राकर्ण्य मदनकेतुदेवेन चात्रागत्य महाटव्यामनेकव्याध्यभिभूत-
शरीरं सनत्कुमारमुनिं दुर्धरमनेकप्रकारं चारित्रमनुतिष्ठन्तमालोचय २१
शरीरादौ निस्पृहत्वगुणं तदीयं परीक्षितुं वेद्यरूपं धृत्वा समस्त-
व्याधीन् स्फोटयित्वा नीरोगं दिव्यं शरीरं करोमीति मुहुर्मुहुर्ब्रूवाणो
भगवतोऽग्रे पुनः पुनरितस्ततो गच्छन् भगवता पृष्टः—कस्त्वम्, २४
किमर्थं चात्र निर्जनप्रदेशं फूत्कारं करोषीति । ततस्तेनोक्तम्—वेद्योऽहं
भवता समन्तव्याधिमपनीय सुवर्णशलाकासदृशं शरीरं करोमीति ।

- भगवतोक्तम्—यदि त्व व्याधि स्फेटयसि तदा ससारव्याधि मे स्फेटयेत्याकर्ण्य तेनोक्तम्—नाह तत्स्फेटने समर्थ, तत्रभवन्त एव
 ३ समर्था । अह तु शरीरव्याधिमात्रस्फेटन एव समर्थ इति ।
 भगवतोक्तम्—किमशुचौ निर्गुणे अशाश्वते शरीरे व्याधिस्फेटनेन ।
 तत्स्फेटने हि न किञ्चिद्वैद्यान्वेषणेन निष्ठीवनसपर्कमात्रेणापि तस्य
 ६ स्फेटयितु शक्यत्वादित्युक्त्वा निष्ठीवनसस्पर्शमात्रेण बहुव्याधिमपनीय
 सुवर्णशलाकातुल्यो बाहुस्तस्य दर्शितस्ततस्तेन मायामुपसहृत्य
 प्रणम्य चोक्तम्—भगवन्त्यादृश त्वदीय शरीरादौ परमनिस्पृहत्वेन
 ९ विशिष्टचारित्रानुष्ठान निजसभाया सौधमेन्द्रेण व्यावर्णित तादृश-
 मेवेदमिहागत्य मया दृष्टमतो धन्यस्त्वम्, मनुष्यजन्म तवैव सफल-
 मिति प्रशस्य प्रणम्य च मदनकेतुदेव स्वर्गं गत । सनत्कुमार-
 १२ मुनिस्तु परमवैराग्यात्पञ्चविधपरमचारित्रानुष्ठानेन चारित्रस्योद्द्योत-
 नादिक कृत्वा घातिकर्मक्षय विधाय केवलमुत्पाद्य क्रमेणाघाति-
 कर्मक्षय कृत्वा मोक्ष गत इति ॥

१५ [४] समन्तभद्रस्वामिना च उभयोरुद्द्योतनं कृतमस्य कथा ।

- दक्षिणकाञ्च्या तर्कव्याकरणादिसमस्तशास्त्रव्याख्याता दुर्धरा-
 १८ नेकानुष्ठानानुष्ठाता श्रीसमन्तभद्रस्वामी नाम महामुनिस्तीव्रतरदुःख-
 प्रदप्रबलासद्वेद्यकर्मोदयात्समुत्पन्नभस्मकव्याधिना अहर्निश सपीड्य-
 मानश्चिन्तयति । अनेन व्याधिना पीड्यमाना वय दर्शनस्योपकार
 २१ कर्तुमसमर्था । अतस्तदुपशमविधि कश्चिदनुष्ठातव्यः । स च
 तदुपशमविधि स्निग्धप्रवरप्रचुराहारोपयोगान्नान्यो भवितुमर्ह-
 तीति । तत्प्राप्तेश्चात्राभावात् यस्मिन्देशे यत्र स्थाने येन च लिङ्गेन
 २४ तथाविधाहारप्राप्तिर्भवति तदाश्रयणीयमिति सप्रधार्यं काञ्चीनगरी

परित्यज्य उत्तरापथाभिमुखो गच्छन् पुण्ड्रनगरे समायात । तत्र च
 वन्दकानां बृहद्विहारे महासत्रशाला दृष्ट्वा अत्र मदीयभस्मकव्याधे-
 रूपशमो भविष्यतीति मत्वा वन्दकलिङ्गं धृतम् । तत्रापि तद्व्याध्यु- ३
 पशमहेतुभूतविशिष्टतराहारासंपत्तेस्ततो निर्गत्योत्तरापथाभिमुखो
 नानानगरगमान् पर्यटन् दणपुरनगर प्राप्तः । तत्र च भगवता महा-
 मठं विशिष्टदातृभिः परमभक्त्या प्रतिदिनं संपादितविशिष्टमृष्टाहारो- ६
 पभोक्तृदिव्यानेकभगवल्लिङ्गं समाकुल दृष्ट्वा वन्दकलिङ्गं परित्यज्य
 भगवल्लिङ्गं धृतम् । तत्रापि भस्मकव्याध्युपशमविधायकस्य प्रचुर-
 तरविशिष्टाहारासंप्राप्तेस्ततोऽपि निर्गत्य नानादिग्देगनगरग्रामादीन्प- ९
 र्यटन् वाणारस्या गतः । तत्र च कुलघोषोपेत^१ योगिलिङ्गं धृत्वा
 वाणारस्या मध्ये पर्यटता शिवकोटिमहाराजाधिराजेन कारित
 दिव्यगिवायतनं प्रचुरतराष्ट्रादणभक्ष्यभोजननैवेद्यसमन्वितं दृष्ट्वा १२
 चिन्तितम् । अत्रास्मदीयभस्मकव्याधेरुपशमो भविष्यतीति ।
 एतस्मिन्प्रस्तावे देवस्य पूजाविधानं कृत्वा नैवेद्यं वहि क्षिप्यमाणं
 दृष्ट्वा हमित्वा भणितम्—किमत्र कस्यापि सामर्थ्यं नास्ति येन १५
 देवमन्त्रावतार्यं राज्ञा परमभक्त्या संपादितं दिव्याहारं भोजयतीति ।
 एतदाकर्ण्य तत्रत्यलोकैर्भणितम्—किं भवतो देवतामवतार्यं भोज-
 यितुं सामर्थ्यमस्ति येनेदं वदति भवान् । योगिना चोक्तमस्त्येव । १८
 ततस्तत्रत्यलोकैः राज्ञः कथितम्—देव योगिनैकेन भवदीयदेवस्य
 पूजाविसर्जनसमये दिव्यं नैवेद्यं वहि क्षिप्यमाणं दृष्ट्वा भणितम्—
 देवमहमन्त्रावतार्यं एवंविधं दिव्याहारं भोजयामीति । एतदाकर्ण्य २१
 राजा नंजातकान्तुको दिव्या रत्नवतीं दधिदुग्धघृतघटगतं महिता
 प्रचुरखण्डशर्कराक्षुरनादिसमन्वितां गृहीत्वा नमायात । ततो
 योगी भणितः—भोजयन्तु भगवान् देवम् । एवं करोमीत्युक्त्वा तेन २४

- समस्ता रसवतीमन्त प्रविश्य सर्वमन्त परिशोध्य द्वारं दत्त्वा शीघ्रं
तत्क्षणादेव भुक्त्वा द्वारमुद्धाट्य भणितम्—रसवतीभाजनानि
३ बहिर्नि सार्यतामिति । ततो राज्ञो महत्याश्चर्ये सपन्ने प्रतिदिनमभि-
नवामधिकामधिका विशिष्टा रसवती कारयित्वा प्रेषयत्यसौ । तत
६ षण्मासैर्भस्मकव्याघ्रे क्रमेणोपशमे सजाते प्रकृते आहारे स्थिते
योगीन्द्र, किमिति रसवती तथैवोद्दिधयते । ततस्तत्रत्यलोकैर्भणितम् । भो भो
दानी तृप्तस्तेन स्तोकमेव भुङ्क्ते । एतत्सर्वं तत्रत्यलोकै राज्ञो निवे-
९ दितम् । राज्ञा च निर्माल्येन प्रच्छाद्य प्रनालप्रदेशे धूर्तो माणवको
धृत । तेन च स योगी द्वार दत्त्वा स्वयमेव भुञ्जानो दृष्ट । कथित
च राज्ञ । देव, योगी न किञ्चिद्देवमवतार्य भोजयति किंतु द्वारं दत्त्वा
१२ स्वयमेव भुङ्क्ते । इति एतदाकर्ण्य राज्ञा रुष्टेन [भणितम्]—
भो योगिन्, मृषावादी त्वम् । न किञ्चिद्देवमवतार्य भोजयसि ।
किंतु द्वार दत्त्वा स्वयमेव भुङ्क्षे । देवस्य नमस्कार च किमिति न
१८ करोषीति । एतदाकर्ण्य योगिनोक्तम्—मदीयनमस्कारमसौ सोढुं न
शक्नोति । यो हि वीतरागोऽष्टादशदोषविर्वर्जित स एव मदीय-
नमस्कार सोढुं शक्नोति तेनाहमस्मै नमस्कार न करोमि । यदि
२० करोमि तदा स्फुटत्यसौ देव । एतच्छ्रुत्वा राज्ञोक्तम्—यदि स्फुट-
त्यसौ तदा स्फुटतु कुरु नमस्कारम् । त्वदीय सामर्थ्यं पश्याम ।
ततो योगिनोक्तम्—प्रभाते सामर्थ्यमात्मीय भवता दर्शयिष्याम ।
२२ ततो राज्ञा एवमस्त्वित्युक्त्वा योगिन देवगृहमध्ये प्रक्षिप्य शतगुण-
परिपाट्या सुभटै हस्तिघटादिभिश्च देवगृहे महता यत्नेन रक्षित ।
योगिनश्च अतिरभसान्मया अपरिभाव्योक्त न विद्म किमप्यत्र भवि-
२४ ष्यतीत्याकुलितान्त करणस्य चिन्तयतो रात्रिप्रहरद्वये शासनदेवता
अम्बिका आसनकम्पात्समागत्य प्रत्यक्षीभूता । ततस्तयोक्तम्—
भगवन्मा चित्तमाकुलित कुरु । यत्त्वयोक्त तत्सर्वं 'स्वयभुवा भूत-

हितेन भूतले' इत्यादिकं चतुर्विंशतितीर्थकरदेवानां स्तुतिं कुर्वत
तत्स्फुरिष्यतीत्युक्त्वा भगवन्तं समुद्दीर्य अदृश्या सजाता । भग-
वाञ्च देवतादर्शनात्सजातपरमसंतोपश्चतुर्विंशतितीर्थकृतां स्तुतिं ३
कृत्वा समुल्लसितचित्तो विकसितवदनकमल परमानन्देन स्थितः ।
प्रभाते च राजा कौतूहलेन समस्तलोकसहितेन आगत्य देवगृहद्वार-
मुद्घाट्य योगी वहिराकारितः । आगच्छञ्च प्रहृष्टचित्तो विकसित- ६
वदनकमलः प्रभाभारसमन्वितो महाप्रतापवाञ्च दृष्टः । ततो राजा
चिन्तितम्—योगिनो अद्यापूर्वा मूर्तिर्वर्तते । ध्रुव निर्वाहयिष्यति
आत्मीया प्रतिजामिति । ततो राजा भणितम्—भो भो योगीन्द्र, ९
कुरु देवस्य नमस्कारः, पश्यामस्त्वदीयं सामर्थ्यमिति । ततो भगवता
'स्वयंभुवा भूतहितेन भूतले' इत्यादिका स्तुतिः कर्तुमारब्धा । ता
च कुर्वतो अष्टमतीर्थकरस्य श्रीचन्द्रप्रभदेवस्य 'तमस्तमोऽरेरिव १२
रश्मिभिन्नम्' इति स्तुतिवचनमुच्चारयत स्फुटित लिङ्गं निर्गता
चतुर्मुखप्रतिमा जयकारञ्च महान्संपन्नः । ततो राजः सकललोकानां
च महत्याञ्चर्ये मजाते राजोक्तम्—भो योगिन्, अत्यद्भुतसामर्थ्य- १५
समन्वितो अव्यक्तलिङ्गिकः कस्त्वमिति । ततो भगवतोक्तम्—

काञ्च्यां नगनाटकोऽहं मलमलिनतनुर्लाम्बुगे पाण्डुपिण्डः

पुण्ड्रोद्धे शाक्यभिक्षुर्दणपुरनगरे मृष्टभोजी परित्राट् ।

१८

वाणारस्यामभूवं गगधरववल पाण्डुराङ्गस्तपस्वी

राजन् यस्यास्ति शक्तिः स वदतु पुरनो जैननिर्गन्थवादी ॥१॥

पूर्वं पाटलिपुत्रमध्यनगरे भेरी मया ताडिता

२१

पञ्चान्मालवसिन्धुठक्कविपये काञ्चीपुरे वन्द्ये [वदिगे] ।

प्राप्तोऽहं कारहाटका बहुभट्टैर्विद्योत्कर्तः सकटं

वादार्थी विचराम्यहं नरपतेः शार्दूलवत्क्रीडितम् ॥२॥

२४

इत्युक्त्वा कुलघोषयेपं परित्यज्य निर्गन्थजैनलिङ्गं लघुपिच्छिका-
समन्वितं प्रकाशय एकान्तवादिनः सर्वानेकान्तवादेन विनिर्जित्य

- जिनशासनप्रभावना कृता । अत्र च कुदेवानां नमस्काराकरणात्सम्यग्-
दर्शनमुद्द्योतितम् । सकलैकान्तवादिनिराकरणात्सम्यग्ज्ञानमिति ।
- ३ एतन्महाश्चर्यं दृष्ट्वा शिवकोटिमहाराजस्य अन्येषां च तत्रत्यलो-
कानां जैनदर्शने महती श्रद्धा परमविवेक [च] सपन्न । चारित्र-
मोहक्षयोपशमविशेषवशाच्च परमवैराग्यसपत्नौ राज्य परित्यज्य
- ६ तपो गृहीत्वा सकलश्रुतमवगाह्य लोहाचार्यविरचिता चतुरशीति-
सहस्रसख्यामाराधना मन्दमत्यल्पायु प्राण्याशयवशाद्ग्रन्थत
सक्षिप्य अर्थतोऽर्हे लिङ्गे इत्यादिचत्वारिंशत्सूत्रैः परिपूर्णमिधत्तृतीय-
- ९ सहस्रसख्या मूलाराधना कृतवानिति ॥

[५] अथ तपउद्द्योतकथा ।

- यथा जम्बूद्वीपेऽपरविदेहे गन्धमालिनीविषये वीतशोकपुरे राजा
- १२ वैजयन्तो, राज्ञी भव्यश्री, पुत्रौ सजयन्तजयन्तौ । एकदा वैजयन्त
पट्टहस्तिनो विद्युत्पातान्मरणमालोक्य वैराग्यं गत्वा पुत्राभ्यां राज्य
ददानस्ताभ्यां भणित — तात, यदीदं सुन्दरं भवति तदा त्वया
- १५ किमिति त्यज्यते । ततस्त्याज्यस्य राज्यस्यावयोर्विधाननिवृत्ति-
रस्तीत्युक्ते सजयन्तपुत्राय वैजयन्तनाम्ने राज्यं दत्त्वा त्रिभिरपि
तपो गृहीतम् । पित्रा च विशिष्टं तपः कुर्वता घातिकर्मक्षयं कृत्वा
- १८ केवलमुत्पादितम् । देवागमने जाते धरणेन्द्ररूपं विभूतिं च पश्यता
जयन्तमुनिना निदानबन्धं कृतं । ईदृशं रूपं विभूतिश्च तपोमाहा-
त्म्यान्मे भूयादिति । ततः कतिपयदिनैर्निदानवशाद्धरणेन्द्रो जातः ।
- २१ सजयन्तमुनिश्च दुर्धरतपसा पक्षमासोपवासादिना क्षुत्पिपासादि-
परीषहैरातापनादिकायक्लेणेन क्षीणशरीरो महाटव्यामेकदा सूर्यं
प्रतिमायोगेन स्थितः । एतस्मिन्प्रस्तावे विद्युद्दृष्टान्मनो विद्याधरस्य
- २४ मुनेरुपरि गच्छतो विमानं स्खलितम् । ततस्तेन विमानस्खलने किं

कारणमिति सचिन्त्याधो अवलोकयता मुनिर्दृष्टः । तद्दर्शनात्सजात-
कोपेन मुनेरनेकप्रकार-उपसर्गे कृतेऽपि मुनिर्ध्यानान्न चलितः । ततो
अतीव रुष्टेन विद्यासमर्थेनोच्चात्य भरतक्षेत्रपूर्वदिग्विभागे सिंहवती ३
करवती चामीकरवती कुसुमवती चन्द्रवेगा चेति पञ्चनदीसंगमे
प्रक्षिप्तः । तद्देशवर्तिनश्च लोका सर्वेऽप्याकार्यं भणिताः । अयं च
राक्षसो भवतो भक्षयितुमायात इति मत्वा मार्यताम् । ततस्तैर्मिलित्वा ६
दण्डपापाणादिभिः कुट्यमानोऽपि शत्रुमित्रसमचित्तेन दुःसहोपसर्गं
जित्वा घातिकर्मक्षयं च कृत्वा केवलमुत्पाद्य शेषकर्मक्षयं च कृत्वा
मोक्षं गतः । निर्वाणपूजार्थं देवागमने जाते यो जयन्तमुनिर्धरणेन्द्रो ९
जातस्तेनागतेन निजबन्धुशरीरं दृष्ट्वा मदीयबन्धोरेतैरुपसर्गं कृतं
इति ज्ञात्वा कुपितेन सर्वे लोका नागपाशैर्बद्धाः । तैश्चोक्तम्—देव
वयं न किञ्चिज्जानीम एतत्सर्वं विद्युद्दृष्ट्विजृम्भितमित्याकर्ण्य कुपितो १२
नागपाशेन तं बद्ध्वा समुद्रे निक्षिप्य मारयन् धरणेन्द्रोऽपि दिवा-
करदेवनाम्ना महर्द्धिकदेवेन भणितः—किमनेन वराकेण मारितेन ।
चत्वारि भवान्तराणि । पूर्ववैरविरोधादनेनायं मारितः । धरणेन्द्रे- १५
णोक्तम्—पूर्ववैरविरोधमनयोर्मे कथय । ततो दिवाकरदेवः प्राह—
जम्बूद्वीपभरतक्षेत्रे सिंहपुरनगरे राजा सिंहसेनो, राज्ञी रामदत्ता,
मन्त्री श्रीभूतिः, सुघोषश्च । पद्मखण्डनगरे श्रेष्ठी सुमित्रो, भार्या १८
सुमित्रा, पुत्रः [समुद्रदत्तः ।] समुद्रदत्तो वाणिज्येन सिंहपुरे गतोऽ-
नर्घ्यपञ्चरत्नानि श्रीभूतिमन्त्रिणः पार्श्वे धृत्वा परतीरं गतः ।
आगच्छत स्फुटिते प्रोहणे निर्धनेन तेनागत्य रत्नानि श्रीभूतिर्या- २१
चित्तो रत्नलोभाद्ग्रहिलोऽयमित्युक्त्वा स्थितः । यत्कुर्वन्त षण्मासेषु
गतेषु रामदत्ताराज्ञ्या द्यूते श्रीभूतेर्मुद्रिकायज्ञोपवीते जिते । ततस्ते
एव साभिज्ञाने कृत्वा श्रीभूतिभार्यायां श्रीदत्तायाः पार्श्वदानीय २४
बहुरत्नमध्ये प्रक्षिप्य समुद्रदत्तस्य दर्शितानि । तेन चात्मीयेषु परि-
ज्ञाय गृहीतेषु चोरनिग्रहेण श्रीभूतिर्निगृहीतो, मृत्वा भाण्डागारे

श्री-प्रमाचन्द्र-कृतः

- संपूर्णं जात ११ समुद्रदत्तश्च सुवर्माचार्यपाश्वर्धर्ममाकर्ण्य मुनिर्जातः ।
सुमित्रा च तन्माता तदीयार्तेन मृत्वा व्याघ्री जाता । तथा च स
३ मुनिर्भक्षितो मृत्वा सिंहसेनराज्ञ सिंहचन्द्रनामा पुत्रो जात । सिंह-
सेनराजा च भाण्डागार द्रष्टुमागत श्रीभूतिचरसर्पेण भक्षितो मृत्वा
शल्लकीवने हस्ती जातस्तेन सुघोषमन्त्रिणा च प्रभुमरणात्सजात-
६ कोपेन मन्त्राज्ञासामर्थ्यत्सिर्पाकृष्टिं कृत्वा सर्वे सर्पा भणिताः । अग्नि-
कुण्डे प्रवेष्टुं कृत्वा अकृतापराधा गच्छन्तु । त कृत्वा येऽकृताप-
राधास्ते सर्वे गताः । कृतापराधे श्रीभूतिचरसर्पे स्थिते ततः सुघोष-
९ मन्त्रिणोक्तम्—विष मुच्यतामग्निप्रवेशो वा क्रियतामिति । अगन्धन-
कुलोद्भूतोऽहं न विष मुञ्चामीति तथा अग्निप्रवेशं कृतो मृत्वा
शल्लकीवने कुर्कुटसर्पो जातः । रामदत्तया राज्ञ्या च निजपति-
१२ वियोगात्कनकश्रीक्षान्तिकापाश्वर्धर्मं तपो गृहीतम् । सिंहचन्द्रेणापि
निजपितृदुःखात्पूर्णचन्द्रस्य लघुभ्रातुः राज्यं दत्त्वा सुव्रतमुने पाश्वर्ध-
र्मं तपो गृहीतं च तपोमाहात्म्यान्मनःपर्ययज्ञानी चारणश्च जातः ।
१५ रामदत्तया च त तथाविधं मुनिं दृष्ट्वा प्रणम्य चोक्तम्—भगवन्मदीय-
एव कुक्षिर्धन्यो येन त्वं धृतोऽसीत्युक्त्वा मुने, पूर्णचन्द्रस्त्वदीयो
भ्राता कदा धर्मं ग्रहीष्यतीति । भगवानाह—पश्य मातः ससार-
१८ वैचित्र्यम् । सिंहसेनो राजा सर्पदष्टो मृत्वा शल्लकीवने हस्ती जातो
मा दृष्ट्वा स मारयितुं धावन्मया भणितः । भो सिंहसेनराजन्नहं
सिंहचन्द्रः पूर्वं तव प्राणवल्लभः पुत्रोऽभूवमिदानीं मारयसि ललन
२१ इत्युक्ते जातिस्मरो जातो मम पादमूले प्रणम्याश्रुपातः कुर्वाणः स्थितः ।
केसरवतीनदीतीरे मया च विशिष्टं धर्मश्रवणं कृत्वा सम्यक्त्व-
ग्राहितोऽणुव्रतानि च दत्तानि प्रतिपालयन् प्राशुकमाहारः पानीयं च
२४ गृह्णन्ममोदर्यादिना कृशशरीरं केसरवतीनदीतीरे कर्दमे निमग्न-
श्रीभूतिचरकुक्कुटसर्पेण तत्कुम्भस्थलारोहणं कृत्वा स खाद्यमान-
सत्यासं कृत्वा पञ्चनमस्कारान् स्मरन्मृतः सहस्रारे श्रीधरनामा

देवो जात । कुर्कुटसर्पश्च पङ्कप्रभानरके गत । हस्तिस्तो दन्तौ
मुक्ताफलानि च सार्थवाहधनमित्रस्य वनराजभिल्लेन दत्तानि, तेन
पूर्णचन्द्रराजस्य नीत्वा समर्पितानि । तेन दन्ताभ्या निजपल्यङ्कस्य ३
पादा कारिता मुक्ताफलं निजराज्ञीहार कारित । एवंविधा
ससारस्थितिं मात पूर्णचन्द्रस्य गत्वा कथय येनासौ जिनधर्म
गृह्णातीत्युक्ते निजनाथस्य दुःखपरपरा श्रुत्वा गह्वरितहृदया गदगद- ६
वचना अश्रुपात कुर्वती निजपुत्रपार्श्वे गता । पूर्णचन्द्रस्य निज-
मातर दृष्ट्वा पल्यङ्कादुत्थाय प्रणाम कुर्वतो मात्रा सर्व कथितम्—
यथा त्वत्पिता सर्पदष्टो मृत्वा हस्ती जात । सर्पोऽपि मृत्वा कुर्कुट- ९
सर्पो जात । तेन च स हस्ती कर्दमे निमग्न. पुनर्मारित । तदीय-
दन्तौ मुक्ताफलानि चानीय धनमित्रश्रेष्ठिना ते समर्पितानि । एते
पल्यङ्कपादास्तदीयदन्तमया । अयं च हारस्तदीयमुक्ताफलमय १२
इत्यकार्ण्योत्पन्नदुःखसंजातशोक पल्यङ्कपादमालिङ्ग्य फूत्कार कृत्वा
शिरो विहन्य तेन समस्तान्तपुरेण परिजनेन च रोदनं कृतम् ।
पुष्पधूपै पूजा कृत्वा मुक्ताफलानां पल्यङ्कपादानां च सस्कारः कृत । १५
पूर्णचन्द्रोऽप्युत्पन्नवैराग्यो विशिष्ट सागारधर्मं प्रतिपाल्य महाशुक्रे
देवो जात । रामदत्तार्थिकापि तत्रैव देवो जात । सिंहचन्द्रोऽप्युग्रोऽग्रे
तपः कृत्वा उपरिमग्रैवेयके देवो जातः । जम्बूद्वीपे भरते विजयार्ध- १८
दक्षिणश्रेण्या धरणितिलकपुरेऽतिवेगो राजा, राज्ञी सुलक्ष्मणा,
रामदत्ता चरो देवस्तयोः पुत्री श्रीधरानामा जाता । अलकानगर्या
विद्याधराधिपतेरादर्शकनाम्न सा दत्ता । पूर्णचन्द्रः स्वर्गादिवतीर्य २१
श्रीधराया. पुत्री यशोधरा जाता । सा सूर्याभपुरे सुरावर्तराजस्य
दत्ता । सिंहसेनराजापि गजो भूत्वा यो देवो जातः स तयो. पुत्रो
रश्मिवेगनामा जात । कतिपयदिनैस्तस्मै राज्यं दत्त्वा सुरावर्तराजो २४
मुनिर्जातो यशोधराप्यार्थिका जाता श्रीधरापि पुत्रीस्नेहादार्थिका
जाता । रश्मिवेगोऽप्येकदा सिद्धकूटचैत्यालये वन्दनाभक्त्यर्थं गतस्तत्र

- हरिचन्द्रभट्टारकपाश्वर्धे धर्ममाकर्ण्य मुनिर्जात । स एकदा वनगुहाया
 कायोत्सर्गेण स्थितो दुर्धरतपोऽनुष्ठानेनातीव कृशशरीरो यशोधरा-
 ३ श्रीधरार्यिकाभ्या दृष्ट । पुत्रदौहित्रस्नेहाद्भक्तिवशाच्च तत्समीपे ते
 उपविष्टे । एतस्मिन्प्रस्तावे य कुक्कुटसर्पो मृत्वा नरके गत स तत्र
 वने महानजगरो जातो विषाग्निना कानन प्रज्वालयन्त रौद्र
 ६ फूत्कार मुञ्चन्त गुहाभिमुखभागच्छन्त त दृष्ट्वा सन्यास गृहीत्वा ते
 अपि कायोत्सर्गेण स्थिते । तेन चागत्य मुनिस्ते च भक्षिते च मृत्वा
 कापिष्ठस्वर्गे रश्मिवेगो मुनिरादित्यप्रभो नाम देवो जात । श्रीधरा
 ९ चन्द्रचूलदेवो यशोधरा रत्नचूलदेवस्तत्रैव जातः । अजगरश्चतुर्थ-
 नरके गत । चक्रपुरे राजा अपराजितो, राज्ञी सुन्दरी, सिंहचन्द्र
 उपरिमग्नैवेयकादवतीर्य तयो पुत्रश्चक्रायुधनामा जात । तस्मै
 १२ राज्य दत्त्वा अपराजितो मुनिर्जात । तस्य राज्य कुर्वतश्चित्रमाला
 राज्ञी कापिष्ठस्वर्गादवतीर्य आदित्यप्रभदेवो वज्रायुधनामा पुत्रो
 जात । भूतिलकनगरे राजा आदित्यप्रभो, राज्ञी प्रियकारिणी,
 १५ कापिष्ठस्वर्गादवतीर्य चन्द्रचूलदेवो रत्नमाला पुत्री तयोर्जाता ।
 वज्रायुधेन परिणीता । रत्नचूलदेव कापिष्ठस्वर्गादवतीर्य रत्नायुध-
 नामा तस्या पुत्रो जात । तस्मै राज्य दत्त्वा वज्रायुधोऽपि निज-
 १८ पितुरपराजितस्य पादमूले मुनिर्जात । रत्नायुधोऽपि कतिपयदिनै-
 मुनिर्जातो रत्नमालया पुत्रस्नेहात्तपो गृहीतम् । तप कृत्वा माता
 पुत्रश्चाच्युते देवो जात [देवौ जातौ] । अजगर पङ्कप्रभानरका-
 २१ न्निसृत्य दारुणनाम्नो भिल्लस्य मृगी-भार्यायामतिदारुणनामा पुत्रो
 जात । तेन च प्रियङ्गुपर्वते कायोत्सर्गेण स्थितो बाणेन विद्धो
 वज्रायुधमुनिर्मरित सर्वार्थसिद्धावुत्पन्न । अतिदारुणभिल्लोऽपि
 २४ मृत्वा सप्तमनरकं गत । धातकीषण्डे पूर्वविदेहे गन्धिलाविषये
 अवध्यानगर्या राजा अर्हद्दासो, राज्ञी जिनदत्ता सुव्रता च, रत्नमाल-
 देवोऽच्युतादागत्य सुव्रताया विजयो नामा बलभद्र पुत्रो जात ।

रत्नायुधदेवोऽप्यच्युतादागत्य जिनदत्ताया विभीषणो नाम वासुदेवः
 पुत्रो जातः । विभीषणः शर्कराप्रभाया गतः । विजयो लान्तवेऽहमा- ३
 दित्याभो देवो जातः । जम्बूद्वीपे ऐरावतेऽवध्यायां राजा श्रीवर्मो,
 राज्ञी सीमा, विभीषणस्तयोर्लक्ष्मीधामनामा पुत्रो जातो मया
 सबोधितः । तप कृत्वा ब्रह्मस्वर्गं देवो जातः । वज्रायुधः सर्वार्थ-
 सिद्धेश्च्युत्वा संजयन्तमुनिर्जातः । ब्रह्मस्वर्गान्च्युत्वा जयन्तमुनि- ६
 निदानाद्धरणेन्द्रो जातः । अतिदारुणभिल्लोऽपि नरकान्नि सृत्य
 बहुदुःखानि सहमानस्तिर्यग्योनौ परिभ्रम्य ऐरावतक्षेत्रे वेगवती-
 नदीतीरे भूतरमणकानने गोशृङ्गतापसेन शङ्खिनीतापस्या हरिण- ९
 शृङ्गनामा पुत्रो जातः । पञ्चाग्निसाधनादिकं कृत्वा मृत्वा नभस्तल-
 वल्लभपुरे राजा वज्रदष्टो राज्ञी विद्युत्प्रभा तयोः पुत्रो विद्युद्दृष्ट-
 नामा जातः । तेन पूर्ववैरविरोधात्कृतोपसर्गं संजयन्तमुनिस्तपस १२
 उद्द्योतनादिकं कृत्वा मोक्षं गतः । एवविधा ससारस्थितिं ज्ञात्वा-
 स्योपरि कोपं परित्यज्य नागपाशबन्धनं मुच्यताम् । एतदाकर्ण्य
 धरणेन्द्रेणोक्तम्—भो आदित्याभ, यद्यपि मुच्यते लग्नोऽयं तथाप्यस्य १५
 महामुनेरुपसर्गकारिणो दर्पशासनः शपो दीयते । अस्य कुले विद्या-
 सिद्धिं पुरुषाणां माभूत्, स्त्रीणां तु संजयन्तप्रतिमाग्रे आराधनं
 कुर्वाणानां स्यादिति ॥ १८

[६] सम्यक्त्वमध्ये प्रथम-अङ्गस्य कथा ।

इहैव भरतक्षेत्रे भूमितिलकनगरे नरपालो नाम राजा, गुणमाला
 महादेवी, श्रेष्ठी सुनन्दो, भार्या सुनन्दा । अनयोऽसप्तमः पुत्रो २१
 धन्वन्तरिः, तथा तस्यैव पुरोहितः सोमशर्मा, भार्या अग्निना, तयोः
 सप्तमः पुत्रो विश्वानुलोमनामा । तौ द्वावपि बाल्यवयसौ सप्त-
 व्यसनाभिभूतौ बहुशः परद्रव्यं हृतवन्तौ । अतो अन्यदा राज्ञा निज- २४

- देशान्निस्सारितौ । तत कुरुजाङ्गलदेशे हस्तिनागपुरे वीरमति-
 वीरनरेश्वरराज्ये कृतवन्तौ स्थितिम् । एकदापराङ्मुखेलाया नील-
 ३ गिरिनाम्नो राजकुञ्जराद् निरङ्कुशात् सम्मुखमागच्छतो व्यावृत्य
 मण्डितजिनालये प्रविष्टौ । तत्र श्रीधर्माचार्यं दूरतो विलोक्य सूरि-
 मभिमुख गच्छन्त धन्वन्तरि निवार्यं पटखण्डगाढपिहितकर्णकुहरो
 ६ विश्वानुलोमो निद्रामकार्षीत् । धन्वन्तरिस्तु सूरिं धर्मो[र्ममु]पदिशन्त-
 माकर्ण्योपासकलोकमवग्रहान् गृह्णन्तमवलोक्य चोपशान्ताशुभसचय
 श्रीधर्माचार्यचरणाम्भोजयुगं नमस्कृत्य नियममग्रहीत् । खलति-
 ९ विलोकनात् प्रातर्मया भोक्तव्यमिति व्रतेन कुम्भकारात्प्राप्तो निधिः ।
 तथा पायसपूर्णपिष्टरथपरिहारात् विगतविषमविषानुषङ्गितमरण-
 सनिधि । अकलिताभिधानानोकहफलाकवलोनात् वञ्चितफलोप-
 १२ जनितक्षयसगति । रभसान्न किमपि कार्यमाचर्यमिति स्वीकृत-
 नियमस्यैकदा नटनर्तनावलोकनादर्धरात्रे निजगृहमनुसृत्य मन्दमन्द-
 मुद्धाटितकपाटसपुट निजजनन्या पुरुषवेपया गाढाश्लिष्टा मानसेष्टा
 १५ भार्या निद्रावशामवलोक्य झटिति साञ्जसम् उत्खातखड्गं स्वचेतसि
 यावदनुचिन्तयति प्रहारय, खड्गं पुन पुनरुत्क्षिपति तावन्निशिता-
 सिधाराविकर्तितसिवयस्थलीपतनादुन्निद्रयोस्तयो स्वरं ययौ ।
 १८ धन्वन्तरिरिति जातवैराग्यं व्रतातिशयं प्रशसन् यद्यहमिमं नियम-
 मद्य नाकार्षीदि[र्पमि]मा जननी प्रियकलत्रं च निहत्य महापापा-
 यशसा निधिं स्यामिति सपन्ननिर्वेदो ज्ञातिजनं यथायथमवस्थाप्य
 २१ श्रीधर्माचार्यदिशात् धरणिभूषणपर्वतोपकण्ठे वरधर्माचार्यपादमूले
 दीक्षां गृहीत्वा तापनयोगस्थितो यावदास्ते स्म तावत्परिजनात्परि-
 ज्ञातप्रव्रजनवृत्तान्तो मन्मित्रस्य धन्वन्तरेयां गतिं सा ममापीति
 २४ प्रतिज्ञापरो विश्वानुलोम तत्रागत्य भो वयस्य चिरान्मिलितोऽसि
 किमिति न मा गाढमाश्लिष्यसि किमिति नातिकोमलया गिराला-
 पयसीत्यादिसस्नेहमाभाष्य निजशरीरेऽपि निस्पृहे धन्वन्तरि-

यतीश्वरे प्रकुप्य सहस्रजटस्य जटिनोऽन्तिके शतजटाभिधानो विश्वानुलोमो बभूव । धन्वन्तरिरप्यातापनयोगान्ते तस्य समीपमुपगत्य विश्वानुलोमो जिनधर्ममजानन् किमिति दुश्चरित्रे प्रवृत्तः संजातः ३
स्वमितो विमुच्येमं दुर्मार्गं सहैव जिनोक्त सन्मार्गमाश्रयाव इति बहुश प्रतिबोध्यमान कोपावेशाद्विहितमूकभाव परिहृत्य सद्गुरुपदिष्टरत्नत्रयमाराध्य कालेनाच्युतस्वर्गोऽमितप्रभो नाम महर्द्धिक- ६
देवोऽवातरत् । विश्वानुलोमोऽपि जीवितान्ते विपद्य व्यन्तरेषु विद्युत्प्रभाभिधो वाहनदेवो बभूव । अथैकदा नन्दीश्वरयात्रा कृत्वा गच्छतीन्द्रेऽमितप्रभो भवान्तरस्नेहोत्कण्ठितमना विद्युत्प्रभमवलोक्या- ९
वधिबोध प्रयुज्यावगतवृत्तान्तो मित्र किं स्मरसि जन्मान्तरोदन्तमित्यवोचत् । वयस्य अहं स्मरामि, पर मया स्वल्प तप कृतं मन्मतेऽपि विशिष्टानुष्ठान तन्निष्ठा जमदग्न्यादय स्वतोऽप्यधिकाः १२
सन्ति सम्यक्त्वातीचारा इत्यादिशङ्कादयो हि सम्यक्त्वस्य दोषाः निश्शङ्कितत्वादयस्तु गुणाः ॥

तत्र शङ्कितनिश्शङ्कितयोरेकैव कथा—धन्वन्तरिविश्वानुलोमौ १५
स्वकृतकर्मवशादमितप्रभविद्युत्प्रभौ देवौ संजातौ । तौ चान्योन्यस्य धर्मपरीक्षणार्थमत्रायातौ । ततो जमदग्निस्ताभ्या तपसश्चालितः । मगधदेशे राजगृहनगरे जिनदत्तश्रेष्ठी स्वीकृतोपवासः कृष्णचतुर्दश्या १८
रात्रौ श्मशाने कायोत्सर्गेण स्थितो दृष्टः । ततोऽमितप्रभदेवेनोक्तस्-
दूरे तिष्ठन्तु मदीया मुनयोऽमुं गृहस्थं ध्यानाच्चालयेति । ततो विद्युत्प्रभदेवेनानेकधा कृतोपसर्गोऽपि न चलितो ध्यानात्ततः प्रभाते २१
मायामुपसहृत्य प्रणस्य च आकाशगामिनी विद्या दत्ता । तवेयं सिद्धा, अन्यस्य च नमस्कारविधिना सिध्यतीति । ततः स सानन्दे-
नाकृत्रिमचैत्यालये सदैव पूजाकरणार्थं गमनं करोति । सोमदत्तपुष्प- २४
वटुकेन चैकदा जिनदत्तश्रेष्ठी पृष्टः—क्व भवान् प्रातरेवोत्थाय व्रजतीति । तेन चोक्तमकृत्रिमचैत्यालयं वन्दनाभक्तिं कर्तुं व्रजामि,

- मम इत्थं विद्यालाभं सजात इति कथितम् । तेनोक्तम्-मम विद्या देहि, येन त्वया सह पुष्पादिकं गृहीत्वा वन्दनाभक्तिं करोमि । ततः
- ३ श्रेष्ठिना तस्योपदेशो दत्तः । तेन च कृष्णचतुर्दश्याश्मशानवटवृक्ष-पूर्वशाखायामष्टोत्तरशतपादं च दर्भसिक्यं बन्धयित्वा तस्य तले तीक्ष्णसर्वशस्त्राण्यूर्ध्वमुखानि धृत्वा गन्धपुष्पादिकं दत्त्वा सिक्यमध्ये
- ६ प्रविश्य षष्ठोपवासेन पञ्चनमस्कारानुच्चार्य क्षुरिकयैकैकपादं छिन्द-ताधो जाज्वल्यमानप्रहरणसमूहमालोक्य भीतेन सचिन्तितम् । यदि श्रेष्ठिनो वचनमसत्यं भवति तदा मरणं भवतीति शङ्कितमना
- ९ वारवारं चटनोत्तरणं करोति । एतस्मिन्प्रस्तावे प्रजापालराज्ञं कनकाराज्ञीहारं दृष्ट्वा अञ्जनसुन्दरीविलासिन्या रात्रावागतोऽञ्जनचोरो भणितो—यदि मे कनकाया हारं ददासि तदा भर्ता त्वं
- १२ नान्यथेति । ततो गत्वा रात्रौ हारं चोरयित्वा अञ्जनचोरोऽप्या-गच्छन् हारोद्द्योतेन ज्ञात्वा अङ्गरक्षं कोट्टपालैश्च ध्रियमाणो हारं त्यक्त्वा प्रणश्य गतो वटतले बटुकं दृष्ट्वा पृष्ट्वा तस्मान्मन्त्रं गृहीत्वा
- १५ निःशङ्कितेन तेन विधिना एकवारेण सर्वं शिक्यं छिन्नं शस्त्रोपरि पतितं । सिद्धया विद्यया भणितमादेशं देहीति । तेनोक्तम्—जिनदत्त-श्रेष्ठिपाश्वरे मा नयेति । ततः सुदर्शनमेरुचैत्यालये जिनदत्तस्याग्रे
- १८ नीत्वा धृतं पूर्ववृत्तान्तं कथयित्वा तेन भणितम्-यथेयं सिद्धा विद्या भवदुपदेशेन तथा परलोकसिद्धावप्युपदेशं देहीति । ततश्चारणमुनि-सनिधौ तपो गृहीत्वा कैलासे केवलमुत्पाद्य मोक्षं गतः ॥
- २१ आकाङ्क्षिताख्यानकं यथा पिण्याकगन्धस्य, तत्त्वग्रे कथयिष्यते ॥

[७] निःकाङ्क्षिताख्यानकथा ।

- २४ अङ्गदेशे चम्पानगर्या राजा वसुवर्धनो, राज्ञी लक्ष्मीमती, श्रेष्ठी प्रियदत्तो, भार्या अङ्गवती, पुत्री अनन्तमती । नन्दीश्वराष्ट्रम्या

श्रेष्ठिना धर्मकीर्त्याचार्यपादमूले अष्टदिनानि ब्रह्मचर्यं गृहीतं क्रीडया
 अनन्तमती च ग्राहिता । अन्यदा संप्रदानकाले अनन्तमत्योक्तम्-
 तात मम त्वया ब्रह्मचर्यं दापित तत्किं विवाहेन । श्रेष्ठिनोक्तम्- ३
 क्रीडया मया ते ब्रह्मचर्यं दापितम् । ननु तात धर्मे व्रते च का
 क्रीडा । ननु पुत्रि नन्दीश्वराष्टदिनान्येव व्रत तदा ते दत्तम् । न तथा
 भट्टारकैरप्यविवक्षितत्वादिति, इह जन्मनि परिणयने मम निवृत्ति- ६
 रस्तीत्युक्त्वा सकलकलाविज्ञानशिक्षा कुर्वती स्थिता, यौवनभरे चैत्रे
 निजोद्याने आन्दोलयन्ती दक्षिणश्रेणिकिन्नरपुरविद्याधरराजेन कुण्डल-
 मण्डितनाम्ना सुकेशीनिजभार्यया सह गगनतले गच्छता दृष्टा । ९
 किमनया विना जीवितेनेति संचिन्त्य भार्या गृहे धृत्वा शीघ्रमागत्य
 विलपन्ती तेन सा नीता । आकाशे आगच्छन्ती भार्या दृष्ट्वा भीतेन
 पर्णलघ्व्या विद्यायाः समर्प्य महाद्व्या मुक्ता । तत्र च ता रुदन्ती- १२
 मालोक्य भीमनाम्ना भिल्लराजेन निजपल्लिका नीत्वा प्रधानराज्ञी-
 पद तव ददामि मामिच्छेति भणित्वा रात्रौ अनिच्छन्ती भोक्तुमा-
 रब्धा । व्रतमाहात्म्येन वनदेवतया तस्य ताडनाद्युपसर्गः कृतः । देवता १५
 काचिदियमिति भीतेन तेन आवासितसार्थस्य पुष्पकरनाम्नः सार्थ-
 वाहस्य समर्पिता । सार्थवाहो लोभं दर्शयित्वा परिणेतुकामो न
 वाञ्छितः । तेन चानीय अयोध्याया कामसेनाकुट्टिन्या समर्पिता । १८
 कथमपि वेश्या न जाता । ततः सिंहराजस्य दर्शिता । तेनैव च
 रात्रौ हठात्सेवितुमारब्धा । नगरदेवतया तद्व्रतमाहात्म्येन तस्योप-
 सर्गः कृतः । तेन च भीतेन गृहान्निस्सारिता रुदन्ती सखेदा कमल- २१
 श्रीक्षान्तिकया श्राविकेति मत्वा अतिगौरवेण धृता । अथानन्तमती-
 शोकविस्मरणार्थं प्रियदत्तश्रेष्ठी बहुसहायो वन्दनाभक्तिं कुर्वन्नयो-
 ध्याया गतो निजश्यालकजिनदत्तश्रेष्ठिनो गृहे सध्यासमये प्रविष्टः । २४
 रात्रौ पुत्रीहरणवार्ता कथितवान् । प्रभाते तस्मिन्वन्दनाभक्तिं गते
 अतिगौरवितः प्राधूर्णकनिमित्तं रसवती कर्तुं गृहे च चतुष्कं दातुं

- कुशला कमलश्रीक्षान्तिकाया श्राविका जिनदत्तभार्यया आकारिता ।
 सा च सर्वं कृत्वा वसतिका गता । वन्दनाभक्तिं कृत्वा आगतेन
 ३ प्रियदत्तश्रेष्ठिना चतुष्कमवलोक्य अनन्तमती स्मृत्वा गह्वरितहृदयेन
 गद्गदवचनेन अश्रुपातं कुर्वता भणितम्—यथा गृहमण्डनं कृतं
 ता मे दर्शयेति । ततः सा ततो नीता, मेलापको जातो, जिनदत्त-
 ६ श्रेष्ठिना महोत्सवः कृतः । अनन्तमत्या चोक्तम्—तात, इदानीं
 मे तपो दापय, दृष्टमेकस्मिन्नेव भवे ससारवैचित्र्यमिति । ततः
 कमलश्रीक्षान्तिकापाश्वर्गे तपो गृहीत्वा बहुना कालेन विधिना मृत्वा
 ९ सहस्रारे देवो जातः ॥

विचिकित्साख्यानं यथा लक्ष्मीमत्यास्तथाग्रे कथयिष्यते ॥

[८] निर्विचिकित्साख्यानकम् ।

- १२ यथा—सौधमेन्द्रेण निजसभाया सम्यक्त्वगुणं वर्णयता भरते
 कच्छदेगे रौरकपुरे उद्दायनमहाराजस्य निर्विचिकित्सागुणं
 प्रशंसितः । तं परीक्षितुं वासवदेव उदुम्बरकुथितं मुनिरूपं विकृत्य
 १५ तस्यैव हस्तेन विधिना स्थित्वा सर्वमाहारं जलं च मायया भक्षित्वा
 अतिदुर्गन्धं बहुवमनं कृतवान् । दुर्गन्धभयान्नष्टे परिजने प्रतीच्छतो
 राज्ञस्तद्देव्याश्च प्रभावत्या उपरि छदितम् । हा हा विरुद्ध आहारो
 १८ दत्तो मयेत्यात्मानं निन्दितः । तं च प्रक्षालयतो माया परिहृत्य
 प्रकटीभूय पूर्ववृत्तान्तं कथयित्वा प्रशंस्य च स्वर्गं गतः । उद्दायन-
 महाराजो वर्धमानस्वामिपादमूले तपो गृहीत्वा मुक्तिं गतः । प्रभावती
 २१ तपसा ब्रह्मस्वर्गं देवो अभूव ॥

मूढदृष्ट्याख्यानकं यथा ब्रह्मदत्तस्य द्वादशचक्रवर्तिनः । तच्चाग्रे
 कथयिष्यते ॥

[९] अमूढदृष्ट्याख्यानकम् ।

यथा—विजयार्धदक्षिणश्रेण्या मेघकूटनगरे राजा चन्द्रप्रभः,
चन्द्रशेखरपुत्राय राज्यं दत्त्वा परोपकारार्थं वन्दनाभक्त्यर्थं च कियती ३
विद्या दधानो दक्षिणमथुराया मुनिं गत्वा गुप्ताचार्यसमीपे क्षुल्लको
जातः । तेनैकदा वन्दनाभक्त्यर्थमुत्तरमथुराया चलितेन गुप्ताचार्यः
पृष्ठः । किं कस्य कथ्यते । भगवतोक्तम्-सुव्रतमुनेर्वन्दना, वरुणराज- ६
महाराज्या रेवत्या आशीर्वादश्च कथनीयः, त्रिपृष्टेनापि तेन एत-
देवोक्तम् । ततः क्षुल्लकेनोक्तम्—भव्यसेनाचार्यस्यैकादशाङ्गधारिणो-
ऽन्येषां च नामापि भगवान्न गृह्णाति । तत्र किञ्चित्कारणं भविष्यतीति ९
सप्रधार्यं तत्र गत्वा सुव्रतमुनेर्भट्टारकाय वन्दनां कथयित्वा, तदीयं
च विशिष्टं वात्सल्यं दृष्ट्वा अभव्यसेनवसतिका गतस्तत्र गतस्य
भव्यसेनेन सभाषणमपि न कृतम् । कुण्डिका गृहीत्वा भव्यसेनेन सह १२
बहिर्भूमिं गत्वा विकुर्वणया हरितकोमलतृणाङ्कुरच्छन्नो मार्गोऽग्रे
दर्शितः । तं दृष्ट्वा आगमे किलैते जीवाः कथ्यन्ते इति भणित्वा
तृणोपरि गतः । शौचसमये कुण्डिकाजलं शोषयित्वा क्षुल्लकेनोक्तम्— १५
भगवन्, कुण्डिकाया जलं नास्ति तथा विकृतिश्च क्वापि न दृश्यते ।
अतोऽत्र स्वच्छसरोवरे प्रशस्तमृत्तिकया शौचं कुरु । तत्रापि तथा
भणित्वा शौचं कृतवान् । ततस्तं मिथ्यादृष्टिं ज्ञात्वा भव्यसेनस्या- १८
भव्यसेन इति नाम कृतम् । ततोऽन्यस्मिन्दिने पूर्वस्या दिशि पद्मा-
सनस्थं चतुर्मुखं यज्ञोपवीताद्युपेतं देवासुरवन्द्यमानं ब्रह्मरूपं
दर्शितम् । तत्र राजादयोऽभव्यसेनादयश्च सर्वे गताः । रेवती तु २१
कोऽयं ब्रह्मा नाम देव इति भणित्वा लोकैः प्रेर्यमाणापि न गता ।
एव दक्षिणस्या दिशि गरुडारूढं चतुर्भुजं चक्रगदाशङ्खासिधारकं
वासुदेवरूपम् । पश्चिमस्यां दिशि वृषभारूढं सार्धचन्द्रजटाजूटगौरी- २४
गणोपेतं शङ्कररूपम् । उत्तरस्या दिशि समवसरणमध्ये प्राति-

- हार्याष्टकोपेतं सुरनरविद्याधरमुनिवृन्दवन्द्यमान पर्यङ्कस्थ तीर्थकरदेव-
 रूपं दर्शितम् । तत्र च सर्वे लोका गता । रेवती तु लोकै प्रेयमाणा-
 ३ पि न गता । नवैव वासुदेवा एकादशैव रुद्रा चतुर्विंशतिरेव तीर्थ-
 करा जिनागमे कथिता । ते चातीता । कोऽप्यय मायावीत्युक्त्वा
 स्थिता । अन्यदिने चयविलाया व्याधिक्षीणशरीरक्षुल्लकरूपेण
 ६ रेवतीगृहप्रतोलीसमीपमार्गे मायामूर्च्छया पतितः । रेवत्या तमाकर्ण्य
 भक्त्योत्थाय नीत्वोपचारं कृत्वा पथ्य कारयितुम् आरब्धा । तेन च
 सर्वमाहारं भुक्त्वा दुर्गन्धवमनं कृतम् । तदपनीय हा हा विरूपक
 ९ मया पथ्यं दत्तमिति रेवत्या वचनमाकर्ण्य तोषान्मायामुपसहृत्य तां
 देवीं वन्दयित्वा गुरोराशीर्वादि पूर्ववृत्तान्तं च सर्वं कथयित्वा लोक-
 मध्ये अमूढदृष्टित्वं तस्या उच्चैः प्रशस्य स्वस्थाने गतः । वरुणो
 १२ राजा शिवकीर्तिपुत्राय राज्यं दत्त्वा तपो गृहीत्वा महेन्द्रस्वर्गे देवो
 जातः । रेवत्यपि तपः कृत्वा ब्रह्मस्वर्गे देवो बभूव ॥

[१०] उपगूहनाख्यानकम् ।

- १५ सौराष्ट्रदेशे पाटलिपुत्रनगरे राजा यशोध्वजो, राज्ञी सुसीमा,
 पुत्र सुवीर सप्तव्यसनाभिभूतस्तथाभूतभूरिपुरुषसेवितः । पूर्वदेशे
 गौडविषये ताम्रलिप्तिनगर्या जिनेन्द्रभक्तश्रेष्ठिनः सप्ततलप्रासादोपरि
 १८ बहुरक्षायुक्ता पार्श्वनाथप्रतिमा छत्रत्रयोपरि विशिष्टतरानर्घ्यवैडूर्य-
 मणिं पारम्पर्येणाकर्ण्य लोभात्सुवीरेण निजपुरुषा पृष्टास्तं मणिं किं
 कोऽप्यानेतुं शक्नोतीति । इन्द्रमुकुटमणिमप्यहमानयामीति गल-
 २१ गर्जितं कृत्वा सूर्यनामा चौरः कपटेन क्षुल्लको भूत्वा अतिकायक्लेशेन
 ग्रामनगरेषु क्षोभं कुर्वाण क्रमेण ताम्रलिप्तिनगरीं गतः । तमाकर्ण्य
 गत्वा लोकवन्द्यत्वात् सभाष्य प्रशस्य क्षुभितेन जिनेन्द्रभक्तश्रेष्ठिना
 २४ नीत्वा श्रीपार्श्वनाथदेवं दर्शयित्वा माययानिच्छन्नपि गृहीत्वा स

तत्र मणिरक्षको धृतः । एकदा क्षुल्लकं पृष्ट्वा श्रेष्ठी समुद्रयात्राया
चलितो नगराद् बहिर्निर्गत्य स्थितः । स चौरक्षुल्लको गृहजनमुप-
करणनयनव्यग्रं ज्ञात्वार्धरात्रे तं मणिं गृहीत्वा चलितः । मणितेजसा ३
मार्गं कोट्टपालैर्दृष्टो धर्तुमारब्धः । तेभ्यः पलायितुमसमर्थः श्रेष्ठिन
एव शरणं प्रविष्टो मां रक्ष रक्षेति चोक्तवान् । कोट्टपालानां कलकल-
माण्यं पर्यालोच्य तं चौरं ज्ञात्वा दर्शनोद्वाहप्रच्छादनार्थं भणित ६
श्रेष्ठिना मम वचनेन रत्नमनेनानीतं रे भवद्भिर्विरूपकं कृतं यद्यस्य
महातपस्विनश्चौरोद्घोषणा कृता । ततस्ते तस्य प्रणामं कृत्वा
गताः । स च श्रेष्ठिना रात्रौ निर्घाटितः । एवमन्येनापि सम्यग्दृष्टिना- ९
भक्तासमर्थज्ञानपुरुषादागतदर्शनदोषस्य प्रच्छादनं कर्तव्यम् ॥

[११] उपस्थितिकरणाख्यानकम् ।

यथा—मगधदेशे राजगृहनगरे राजा श्रेणिको, राज्ञी चेलनी, १२
पुत्रो वारिपेण उत्तमश्रावकञ्चतुर्दश्यां रात्रौ कृतोपवासः स्मशाने
कायोत्सर्गेण स्थितः । तस्मिन्नेव दिने उद्यानक्रीडागतमगधसुन्दरी-
विलासिन्या श्रीकीर्तिश्रेष्ठिना परिहितो दिव्यो हारो दृष्टः । ततस्तं १५
दृष्ट्वा किमनेनालकारेण विना जीवितंनेति सचिन्त्य शय्यायां
पतित्वा सा स्थिता । तावद्रात्रौ समागतेन तदासक्तेन विद्युच्चोरेणो-
क्तम्—प्रिये, किमेवं स्थितामीति । तयोक्तम्—श्रीकीर्तिश्रेष्ठिनो हारं १८
यदि मे ददासि तदा जीवामि । त्वं च मे भर्ता नान्यथेति श्रुत्वा ता
गम्भार्यं अर्धरात्रौ गत्वा निजकौगल्येन हारं चोरयित्वा निर्गतस्त-
दुद्घोतेन चौरोऽयमिति ज्ञात्वा गृहरक्षकैः कोट्टपालैश्च द्वियमाणः २१
पलायितुमसमर्थो वारिपेणकुमारस्याग्रे तं हारं धृत्वाऽदृश्यो भूत्वा
स्थितः । कोट्टपालैश्च तं तथा आलोक्य श्रेणिकस्य कथितम्—देव
वारिपेणश्चौर इति श्रुत्वा तेनोक्तम्—मोपकत्यास्य मस्तकं गृह्यता- २४

- मिति । मातङ्गेन च योऽसि. शिरोग्रहणार्थं वाहित स कण्ठे तस्य पुष्पमाला बभूव । तमतिशयमाकर्ण्य श्रेणिकेन गत्वा वारिषेणक्षमा
- ३ कारितो लब्धाभयप्रदानेन विद्युच्चोरेण राज्ञो निजवृत्तान्ते कथिते वारिषेणो गृहे नेतुमारब्धः । तेन चोक्तम्—मया पाणिपात्रे भोक्तव्यमिति । ततोऽसौ सूरदेवमुनिसमीपे मुनिरभूत् । एकदा राजगृह-
- ६ समीपे पलाशकुटग्रामे चर्यां स प्रविष्टः । तत्र श्रेणिकस्य योऽग्निभूतिः मन्त्री तत्पुत्रेण पुष्पडालेन दृष्ट्वा स्थापितश्चर्यां कारयित्वा स सोमिल्ला निजभार्यां पृष्ट्वा प्रभुपुत्रत्वाद् बालसखित्वाच्च स्तोकमार्गा-
- ९ नुव्रजनं कर्तुं वारिषेणेन सह निर्गतः । आत्मनो व्याघुटनार्थं क्षीर-वृक्षादिकं दर्शयन् मुहुर्मुहुर्वन्दनां कुर्वन् हस्ते धृत्वानीतो विशिष्टधर्म-श्रवणं कृत्वा वैराग्यं नीत्वा तपो ग्राहितोऽपि सोमिल्ला न विस्म-
- १२ रतिः । तौ द्वावपि द्वादशवर्षाणि तीर्थयात्रां कृत्वा वर्धमानस्वामि-समवसरणं गतौ । तत्र वर्धमानस्वामिनः पृथिव्याश्च सबन्धिगीतं देवैर्गीयमानं पुष्पडालेन श्रुतं यथा—
- १५ मइल कुचेली दुम्मगी णाहे पवसियएण ।
कह जीवेसइ धणिय धर डज्जते हियएण ॥
- एतदात्मनः सोमिल्लयाश्च संयोज्य तस्यामुत्कण्ठितश्चलितः । स
- १८ वारिषेणेन ज्ञात्वा स्थिरीकरणार्थं निजनगरं नीतः । चेलिन्याऽसौ दृष्ट्वा वारिषेणः किं चारित्र्याच्चलितं आगच्छतीति सचित्त्य परीक्षार्थं सरागवीतरागे द्वे आसने दत्ते । वीतरागासने वारिषेणेनोप-
- २१ विश्वोक्तम्—मदीयमन्तःपुरमानीयताम् । ततश्चेलिनीमहादेव्या वत्सपालककथां वारिषेणेन अगन्धनसर्पकथां । ततश्चेलिनीमहादेव्या द्वात्रिंशद्भार्यां सालकारा आनीताः । ततः पुष्पडालो वारि-
- २४ पेणेन भणितः । इदं मदीयं युवराजपदं त्वं गृहाण । तच्छ्रुत्वा पुष्पडालोऽतीव लज्जितः । परमवैराग्यं गतः परमार्थेन तपः कर्तुं लग्न इति ॥

[१२] वात्सल्याख्यानकम् ।

यथा—अवन्तीदेशे उज्जयिन्या राजा श्रीवर्मा, राज्ञी श्रीमती,
 बलिर्बृहस्पतिः प्रह्लादो नमुचिश्चेति चत्वारो मन्त्रिण । तत्रैकदा ३
 समस्तश्रुतधरा दिव्यज्ञानिनः सप्तशतमुनिसमन्विता अकम्पनाचार्या
 आगत्योद्यानवने स्थिताः । समस्तसंघश्च वारितो राजादिकेऽप्या-
 याते केनापि जल्पनं न कर्तव्यमन्यथा समस्तसंघस्य नाशो भविष्य- ६
 तीति । राज्ञा च धवलगृहस्थितेन पूजाहस्तं नगरीजनं गच्छन्तं
 दृष्ट्वा मन्त्रिणः पृष्टाः । क्वाय लोको अकालयात्राया गच्छतीति ।
 तैरुक्तम्—क्षपणका बहवो बहिरुद्याने आयातास्तत्राय जनो याति । ९
 वयमपि तान् द्रष्टुं गच्छाम इति भणित्वा राजापि चतुर्मन्त्रिभिः
 समन्वितो गतः । प्रत्येकं सर्वे वन्दिता न केनाप्याशीर्वादो दत्तः ।
 दिव्यानुष्ठानेनातिनिस्पृहास्तिष्ठन्तीति सचिन्त्य व्याघुटिते राज्ञि १२
 मन्त्रिभिर्दुष्टाभिप्रायरूपहासः कृतः । बलीवर्दा एते किञ्चिदपि न
 जानन्ति मूर्खा दम्भमौनेन स्थिताः । एवं ब्रुवाणैर्गच्छद्भिरग्रे चर्या
 कृत्वा श्रुतसागरमुनिमागच्छन्तमालोक्य उक्तमय तरुणबलीवर्दः १५
 पूर्णकुक्षिरागच्छति । एतदाकर्ण्य तेन राज्ञोऽग्नेकान्तवादेन जिता ।
 अकम्पनाचार्यस्य चागत्य वार्ता कथिता । तेन चोक्तम्—सर्वसंघस्त्वया
 मारितो यदि वादस्थाने गत्वा रात्रौ त्वमेकाकी तिष्ठसि तदा संघस्य १८
 जीवितव्यं तव शुद्धिश्च भवति । ततोऽसौ तत्र गत्वा कायोत्सर्गेण
 स्थितः । मन्त्रिभिश्चातिलज्जितैः क्रुद्धै रात्रौ संघं मारयितुं गच्छ-
 द्भिस्तमेक मुनिमालोक्य येन परिभवः कृतः स एव हन्तव्य इति २१
 पर्यालोच्य तद्वधार्थं युगपच्चतुर्भिः खड्गा उद्गीर्णाः । कम्पितनगर-
 देवतया तथैव ते कीलिताः । प्रभाते तथैव सर्वलोकैर्दृष्टाः, रुष्टेन
 राज्ञा क्रमागता इति न मारिता, गर्दभारोहणादिकं कारयित्वा २४
 देशान्निर्धातिताः । अथ कुरुजाङ्गलदेशे हस्तिनागपुरे राजा महापद्मो,

- राज्ञी लक्ष्मीमती, पुत्रो पद्मोऽन्यो विष्णुश्च । एकदा पद्माय राज्यं दत्त्वा महापद्मो विष्णुना सह श्रुतसागरचन्द्राचार्यसमीपे मुनिर्जात ।
- ३ ते च बलिप्रभृतय आगत्य पद्मराजस्य मन्त्रिणो जाता । कुम्भ-पुरनगरे च सिंहबलो राजा दुर्गबलात्पद्ममण्डलस्योपद्रव करोति । तद्ग्रहणचिन्तया पद्म दुर्बलमालोक्य बलिनोक्तम्—किं देव दौर्बल्यस्य
- ६ कारणमिति । कथितं च राज्ञा । तत् श्रुत्वा आदेश याचयित्वा तत्र गत्वा बुद्धिमाहात्म्येन दुर्गं भङ्क्त्वा सिंहबलं गृहीत्वा व्याघ्रद्व्यागतेन पद्मस्यासौ समर्पित, देव, सोऽयं सिंहबल इति । तुष्ट्वा तेनोक्तम्—
- ९ वाञ्छितं वरं प्रार्थयेति । बलिनोक्तम्, यदा प्रार्थयिष्यामि तदा दीयता-मिति । अथ कतिपयदिनेषु विहरन्तस्ते अकम्पनाचार्यादयः सप्तशत-मुनयस्तत्रागता । पुरक्षोभाद्बलिप्रभृतिभिर्भीत्या परिचिन्तितम् ।
- १२ राजा एतद्भूक्त इति पर्यालोच्य भयात्तन्मारणार्थं पद्मं पूर्वं प्रार्थित । सप्तदिनान्यस्माकं राज्यं देहीति । ततोऽसौ सप्तदिनानि राज्यं दत्त्वा अन्तपुरे प्रविश्य स्थित । बलिना च आतापनगिरौ
- १५ कायोत्सर्गेण स्थितान्मुनीन् वृत्त्यावेष्ट्य मण्डपं कृत्वा यज्ञं कर्तुमा-रब्धः । उत्सृष्टशरावच्छागादिजीवकलेवरैर्धूमैश्च मुनीनां मारणार्थ-मुपसर्गं कृतः । मुनयश्च द्विविधसन्यासेन स्थिताः । अथ मिथिला-
- १८ नगर्यामर्धरात्रे बहिर्विनिर्गतश्रुतसागरचन्द्राचार्येणाकाशे श्रवणनक्षत्रं कम्पमानमालोक्यावधिज्ञानेन ज्ञात्वा भणितम्—महामुनीनां महानु-पसर्गो वर्तते । तच्छ्रुत्वा पुष्पदन्तनाम्ना विद्याधरक्षुल्लकेन पृष्टम्—
- २१ भगवन्, क्व केपा मुनीनाम् । हस्तिनागपुरे अकम्पनाचार्यादीनाम् । स उपसर्गं कथं नश्यति । धरणिभूषणगिरौ विष्णुकुमारमुनिर्विक्रिय-द्विसपन्नस्तिष्ठति, स नाशयति । एतदाकर्ण्य तत्समीपे गत्वा क्षुल्लकेन
- २४ विष्णुकुमारस्य सर्वस्मिन् वृत्तान्ते कथिते मम किं विक्रिया-ऋद्धि-रस्तीति सचिन्त्य तत्परीक्षणार्थं हस्तं प्रसारितः । स गिरिं भित्त्वा दूरे गतः । ततस्तां निर्णीय तत्र गत्वा पद्मराजो भणितः—किं त्वया

मुनीनामुपसर्गः कारितः । भवत्कुले केनापीदृश न कृतम् ।
 तेनोक्तम्—किं करोमि, पूर्वमस्य वरो दत्त इति । ततो विष्णुकुमार-
 मुनिना वामनब्राह्मणरूपं धृत्वा दिव्यध्वनिना प्रार्थनं कृतम् । ३
 बलिनोक्तम्—किं तुभ्यं दीयते । तेनोक्तम्—भूमेः पादत्रयं देहि ।
 ग्रहिलब्राह्मण, बहुतरमन्यत्प्रार्थयेति वारवार लोकैर्भण्यमानोऽपि
 तावदेव च याचते । हस्तोदकादिविधिना भूमिपादत्रये दत्ते तेनैक- ६
 पादो मेरौ दत्तो, द्वितीयपादो मानुषोत्तरगिरौ, तृतीयपादेन देव-
 विमानादीनां क्षोभं कृत्वा बलिपृष्ठे तं पादं दत्त्वा बलिं बन्धयित्वा
 मुनीनामुपसर्गो निवारितः । ततस्ते चत्वारो मन्त्रिणः पद्मश्च ९
 भयादागत्य विष्णुकुमारमुनेरकम्पनाचार्यादीनां च पादेषु लग्नाः ।
 ते मन्त्रिणः श्रावकाश्च जाता इति व्यन्तरदेवैः सुधोषवीणात्रयं दत्तं
 विष्णुकुमारपादपूजार्थम् ॥ १२

[१३] प्रभावनाख्यानकम् ।

यथा—हस्तिनागपुरे बलराजस्य पुरोहितो गरुडस्तत्पुत्रः सोमदत्तः
 [तेन] सकलशास्त्राणि पठित्वा अहिच्छत्रनगरे निजमामसुभूतिपार्श्वे १५
 गत्वा भणितम्—माम्, मा दुर्मुखराजस्य दर्शयेति । तेन गर्वितेन न
 स दर्शितः । ततो ग्रहिलो भूत्वा भूपसभायां स्वयमेव तं दृष्ट्वा
 आशीर्वादं दत्त्वा सर्वशास्त्रकुशलत्वं प्रकाश्य मन्त्रिपदं लब्धवान् । १८
 तं तथाभूतमालोक्य सुभूतिमामो यज्ञदत्ता पुत्रीं परिणेतुं दत्तवान् ।
 एकदा तस्यां गुर्विण्या वर्षाकाले आम्रफलभक्षणे दोहलको जातः ।
 सोमदत्तेन तान्याम्रवने अन्वेषयता यत्राम्रवृक्षे सुमित्राचार्यो योगं २१
 गृहीतवान्नास्ते नानाफलैः फलितं दृष्ट्वा तस्मात्तान्यादाय पुरुषहस्ते
 प्रेषितवान्, स्वयं च धर्मं श्रुत्वा निर्विण्णस्तपो गृहीत्वा आगममधीत्य
 परिणतो भूत्वा नाभिगिरावातापनेन स्थितः । यज्ञदत्ता च पुत्रं २४

- प्रसूता । त वृत्तान्तं श्रुत्वा बन्धुसमीप गता । तस्य च शुद्धिं ज्ञात्व
 बन्धुभिः सह नाभिर्गिरिं गत्वा तमातापनस्थमालोक्यातिकोपात्त
 त्पादोपरि बालकं धृत्वा दुर्वचनानि दत्त्वा गृहं गता । अत्र प्रस्तावे
 ३ दिवाकरदेवनामा विद्याधरोऽमरावतीपुर्या पुरन्दरदेवनाम्ना लघु
 भ्रात्रा राज्याग्निर्धाटितः सकलत्रो मुनिः वन्दितुमायातस्तः बाल
 गृहीत्वा निजभार्यायाः समर्प्य वज्रकुमार इति नाम कृत्वा गतः
 ६ स च वज्रकुमारः कनकनगरे विमलवाहननिजमैथुनकसमीपे सर्व
 विद्यापारगो युवा च क्रमेण जातः । अथ गरुडवेगाद्भवत्यो पुत्री
 पवनवेगा ह्रीमन्तपर्वते प्रज्ञप्तिविद्या महाश्रमेण साधयन्ती पवना
 ९ कम्पितबदरीचक्रकण्टकेन लोचने विद्धा । ततस्तत्पीडया चलचित्ताया
 विद्यां न सिध्यति । वज्रकुमारेण च ता तथा दृष्ट्वा विज्ञानेन
 कण्टकमुद्धृत्य [तम् ।] ततः स्थिरचित्तायास्तस्या विद्या सिद्धा ।
 १२ उक्तं च तया—भवत्प्रसादेनैषा विद्या मे सिद्धा, त्वमेव भर्तेत्युक्त्वा
 परिणीता । वज्रकुमारेण च तद्विद्यां गृहीत्वा अमरावतीं गत्वा
 पितृव्यसंग्रामे जित्वा निर्धाट्य दिवाकरदेवो राज्ये धृतः । एकदा
 १५ जयश्रीजनन्या निजपुत्रराज्यनिमित्तमसहवत्यान्धेन जातोऽन्यसताप-
 यतीत्युक्तम् । तच्छ्रुत्वा वज्रकुमारेणोक्तम्—तात, अहं कस्य पुत्र
 इति सत्यं कथय । तस्मिन् कथिते मे भोजनादौ प्रवृत्तिरिति ।
 १८ ततस्तेन पूर्ववृत्तान्तं सर्वं सत्यं एव कथितं । तमाकर्ण्य स निजगुरु
 द्रष्टुं बन्धुभिः सह मथुरायाः क्षत्रियगुहायां गतः । तत्र च सोमदत्त-
 गुरोर्दिवाकरदेवेन वन्दनां कृत्वा वृत्तान्तं कथितं । ततः समस्त-
 २१ बन्धून्महता कष्टेन विसृज्य वज्रकुमारो मुनिर्जातः ॥ अत्रान्तरे
 मथुरायामन्या कथा ।

राजा पुतिगन्धो, राज्ञी उर्विला, सा च सम्यग्दृष्टिरतीव जिन-
 २४ धर्मप्रभावनाया रता नन्दीश्वराष्टदिनानि प्रतिवर्षं जितेन्द्ररथयात्रा
 त्रिवारान् कारयति । तत्रैव नगर्यां श्रेष्ठी सागरदत्तः, श्रेष्ठिनी समुद्र-

दत्ता, पुत्री दरिद्रा । मृते सागरे दरिद्रां चैकदा परगृहे निक्षिप्त-
 सिक्थानि भक्षयन्ती चर्याया प्रविष्टेन मुनिद्वयेन दृष्टा । ततो लघु-
 मुनिनोक्तम्—हा वराको महता कष्टेन जीवत्येतदाकर्ण्य ज्येष्ठमुनि- ३
 नोक्तमत्रैवास्य राज्ञ पट्टराज्ञी वल्लभा भविष्यतीति । भिक्षा भ्रमता
 धर्मश्रीवन्दकेन तद्वचनमाकर्ण्य नान्यथा मुनिभाषितमिति सचिन्त्य
 स्वविहारे नीत्वा मृष्टाहारै पोषिता । एकदा यौवनभरे चैत्रमासे ६
 आन्दोलयन्ती राजा दृष्ट्वा स्तीव विरहावस्था गतः । ततो मन्त्रि-
 भिर्वन्दकस्ता तदर्थं याचित । तेन चोक्तम्—यदि मदीय धर्मं राजा
 गृह्णाति तदा ददामीति । तत्सर्वं कृत्वा परिणीता । पट्टमहादेवी ९
 तस्य सातिवल्लभा जाता । फाल्गुननन्दीश्वरयात्राया उर्विलारथ-
 यात्रामहाटोपं दृष्ट्वा तया भणितम् । देव, मदीयो बुद्धरथो ऽधुना पुर्या
 प्रथम भ्रमतु । राज्ञा चोक्तमेवमस्त्विति । तत उर्विला मदीयो रथो १२
 यदि प्रथमं भ्रमति तदा ममाहारे प्रवृत्तिरिति प्रतिज्ञां गृहीत्वा
 क्षत्रियगुहाया सोमदत्ताचार्यपार्श्वे गता । तस्मिन्प्रस्तावे वज्रकुमार-
 मुनेर्वन्दनाभक्त्यर्थमायाता दिवाकरदेवादयो विद्याधरास्तदीयवार्ता १५
 श्रुत्वा वज्रकुमारमुनिना ते भणिता । उर्विलाया प्रतिज्ञापूरणार्थं
 रथयात्रा भवद्भि कर्तव्येति । ततस्तैर्बुद्धदासीरथं भङ्क्त्वा नाना-
 विभूत्या उर्विलाया रथयात्रा कारिता । तमतिशयं दृष्ट्वा पूतिमुखा १८
 बुद्धदासी अन्ये च जना जिनधर्मरता जाता ॥

[१४] भगिनीं विडम्बमानामित्यादि ।

२१

[भयणीए विधम्मि [डवि] ज्जतीए एयत्तभावणाए जहा ।

जिणकप्पिओ ण मूढो खवओ वि ण मुज्झइ तथेव ॥२०१॥]

अत्र कथा—मगधदेशे राजगृहनगरे राजा प्रजापालो, राज्ञी
 प्रियधर्मा, तत्पुत्रौ प्रियधर्मप्रियमित्रौ । तौ तप. कृत्वाच्यत

- गतौ । तत्र प्रियधर्मणा उक्तम्—आवयोर्मध्ये यो मनुष्यलोके
 प्रथममुत्पद्यते तेन स प्रबोधयित्वा तपो ग्राहितव्य इति । उज्जयिनी-
 ३ नगर्या राजा नागधर्मो, राज्ञी नागदत्ता, तयो प्रियमित्रदेवो
 नागदत्तनामा पुत्रो जात । समस्तकलाभिज्ञ सर्पक्रीडायामतीव
 रत । एकदा प्रियधर्मदेव तत्सबोधनार्थं डोम्बवेष कृत्वा
 ६ पिट्टारके सर्पद्वय गृहीत्वा गलगर्जं कुर्वन्नुज्जयिन्या प्रविष्टो
 नागदत्तेन धृत त्वदीयसर्पक्रीडामहं करोमि । तेनोक्तम्—राजपुत्रै-
 सह नाहं वादं करोमि । राजा रुष्टो मा मारयतीति । ततो नागदत्तेन
 ९ राज्ञो ऽग्रे नीत्वाभयप्रदानं दापयित्वा नानाविधक्रीडायामेकं सर्पं
 जित । ततस्तुष्टेन नागदत्तेनोक्तं, द्वितीयमपि सर्पं मुञ्चेति ।
 डोम्बेनोक्तम्—अयं सर्पो दुष्टो, यदि खादति तदास्य न किञ्चित्प्रति-
 १२ विधानमस्तीति । तत रुष्टेन नागदत्तेनोक्तम्—मन्त्रमुद्रामण्डलधार-
 णाभिज्ञस्य किमसौ वराकं कर्तुं शक्त इति । ततो डोम्बेन राजादीन्
 साक्षिण कृत्वा मम दोषो नास्तीत्युक्त्वा मुक्तं सर्पं । तेन च गत्वा-
 १५ सौ खादितस्ततो निश्चलो ऽसौ भूमौ पतित । राज्ञा च सर्वे मन्त्र-
 वादिन आकारितास्तैश्च कालदष्टो ऽयं न जीवतीत्युक्त्वा अर्धराज्यं
 भणित्वा राज्ञा तस्यैव डोम्बस्य समर्पित । तेनोक्तम्—ममाज्ञा समस्ति
 १८ तया कालदष्टो ऽपि जीवति, यद्युत्थितस्तपो गृह्णाति । राज्ञोक्तमेव-
 मस्त्विति । ततस्तेनासावुत्थापितो दमधरमुनिपादमूले यतिर्जात ।
 ततो डोम्बरूपं परित्यज्य देव प्रकटीभूय पूर्वं वृत्तान्तं कथयित्वा
 २१ स्वर्गं गत । नागदत्तमुनिश्च जिनकल्पेनाचरणविशेषेण चरतीति
 जिनकल्पिको भूत्वा नानातीर्थवन्दना कृत्वा महाटव्यामागच्छन्नवरुद्ध-
 मार्गं सूरदत्तचरैर्धर्तुमारुढो ऽयमात्मीयानग्रे गत्वा कथयिष्यतीति ।
 २४ सूरदत्तेनोक्तम्—न किमपि वदत्ययं परमवीतरागं पश्यन्नपि न
 पश्यतीति, मुच्यताम् । अथ या नागदत्तस्य लघुभगिनी नागश्रीर्वत्स-
 देशे कौशाम्बीपुर्यां जिनदत्ताजिनदत्तयोः पुत्राय जिनपालकुमाराय

दत्ता । तां गृहीत्वा ब्रह्माण्डागारपरिजनेन सह गच्छन्त्या नागदत्तया
मुनिर्दृष्टः । संतोषेण हृष्टया प्रणम्य पृष्ठो भगवन्नग्रे मार्गशुद्धिरस्ति
न वेति । स मौनं कृत्वा गतः । ततः सा वन्दना कृताग्रे गता । ३
नीरश्च नवमर्थमुद्गाल्याग्रे कृत्वा द्वे अपि सूरदत्तस्याग्रे नीते । सूरदत्तेन
नोक्तम्—दृष्टं भवद्भिः परमादासीन्य मुनेरनयोर्भक्ति कुर्वत्यो
पृच्छत्योज्ज्वलं किञ्चित्कथितमिति । तच्छ्रुत्वा नागदत्तयोक्तम्—भो
सूरदत्त क्षुरिया समर्पय । पापिष्ठ निजमुदरं नवमासानयमनेन धृतो
दृष्टात्मा । ततो विदारयामीति । तदाकर्ण्य तेनोक्तम्—यास्य माता
सा गमापि मातंति ता प्रणम्य सर्वमर्थं समर्प्य विसर्जिता । स्वयं ९
नागदत्तचेष्टितं दृष्ट्वा विरक्तो भूत्वा तत्पादमूले तपो गृहीत्वा
कर्मक्षयं कृत्वा मोक्ष गतः ॥

[१५] किलकल्पपालभवने पिवन्निव ब्राह्मणो दुग्धम् ।

[दृज्जणसगगीण् नक्किज्जदि मज्जदो वि दोनेण ।
तागागारे दुल्लं पियंनओ वमणो चैव ॥३४६॥]

अन कथा—उत्सवदेने कीजाम्बीपुर्या राजा धनपालः, कल्पपालः
पूर्णभद्रो, भाषा मणिमद्रा, पुत्रो मुमित्रा, तन्या विवाहे नमस्त
नगरजनं भोजयित्वा परममित्रं चतुर्वेदयित्पुरोहितं. शिवभूतिग-
नन्विनः । [तत्र] उल्लास—दिव्य, नूद्रात्र न कल्पते ऽन्माकम् । पूर्ण-
भद्रयोगिनम्—गङ्गागङ्गातिपत्रया रत्नवत्योद्याने गोष्ठीभवने भोजनं
शिवनामिति । तत्र उद्यमि पूर्णभद्रं नगरिजनमेकवान्यत्र च शिवभूति
यत्तु यत्तु पितृन्तनाशोस्य लोहर्मेद्यपानं कृन्मिति राजः कथितम् ।
न तन्मिति शिवभूतिर्वापो राजा यदनं तारितो दुर्गन्धयमनाद्देवा-
शिर्षादिनः ॥

[१६] कौशिकविहिते ऽपि यथा दोषे व्यापादितो हंसः ।

[अदिसजदो वि दुज्जणकएण दोसेण पाउणइ दोस ।

३ जहू घूगकए दोसे हसो य हओ अपावो वि ॥ ३४७ ॥]

अस्य कथा—मगधदेशे पाटलिपुत्रनगरे पूर्वप्रतोलीछिद्राभिर्गत्य
कौशिक एकदा गङ्गाया गतो बृद्धहसेन स्वागत कृत्वा पृष्ठ
६ कस्त्वम् । उलूकेनोक्तम्—पक्षिराजो ऽहं सर्वे ऽपि राजानो मदीयाज्ञया
चलन्ति । ततो मित्रत्व कृत्वा हसो धूकेन प्रतोलीमानीत । गोघूलि-
समये प्रजापालो राजा विजययात्राया चलित । धूकेन तमालोक्य
९ हसो भणित । पश्याय राजा मद्बचनेन गच्छति तिष्ठति चेति विशिष्ट-
शब्द कृत्वा प्रेषित , पुनर्विरूपक शब्द कृत्वा धृत । एव बहुवारात्
शकुनापगकुनशब्दतो गच्छता तिष्ठता च राज्ञा शब्दवेधेन
१२ कोपाद्घूकशब्दस्य बाणो मुक्तस्तमालोक्य धूको बिले प्रविष्टो
द्वारस्थो हसो हत । तेनोक्तम्—

अकालचर्या विषमा च गोष्ठी

१५ कुमित्रसेवा न कदापि कुर्यात् ।

पश्याण्डज पद्मवने प्रसूत

धनुर्विमुक्तेन शरेण भिन्नम् ॥

१८ [१७] बालो यथाभिजल्पतीत्यादि ।

[जहू बालो जपतो कज्जमकज्ज व उज्जुग भणदि ।

२१ तहू आलोचेदव्व मायामोस च मोत्तूण ॥ ५४७]

अत्र कथा—कौशाम्बीपुर्या राजा जयपाल , श्रेष्ठी सागरदत्तो
ऽतीवेश्वरो, भार्या सागरदत्ता, पुत्र समुद्रदत्त सकलाभरणभूषित ।

२४ अपरो दरिद्रो वणिक् गोपायन. सर्वव्यसनाभिभूतो, भार्या सोमा,

पुत्र. सोमको बाल । समुद्रदत्त सोमकेन सह क्रीडति । एकदा गोपायनेन द्रव्यलोभान्निजगृहे सोमकस्याग्रे स समुद्रदत्त मारयित्वा आभरण गृहीत्वा गर्ताया सनिक्षिप्त. । तस्यादर्शने व्याकुलत्व ३
सकलबन्धूना, सागरदत्तया सोमक पृष्ट । क्व रे समुद्रदत्तः । तेन चाविकल्पेनात्र गर्ताया तिष्ठतीत्युक्तम् । तथा तत्र त तथा दृष्ट्वा श्रेष्ठिन कथितम् । तेन च यमदण्डकोट्टपालस्य, तेनापि राज्ञ, ६
राज्ञा दण्डादिक कृतमिति ॥

[१८] चन्द्रपरिवेपणाद्भुक्तमिति ।

[मिगतण्हादो उदग इच्छइ चदपरिवेसणे कूर । ९

जो सो इच्छइ सोधी अकहतो अप्पणो दोसे ॥ ५७९]

अत्र कथा—राजगृहनगरे राजा वसुपाल. सदा रात्रौ भुङ्क्ते । तस्य चन्द्रनामा महानसिकः परिवारप्रिय । रुष्टेन राज्ञा चन्द्रो १२
नि.सारितो ऽन्यो महानसिक कृत. । तत. परिवारेण राजाग्रे भोजनं त्यक्तम् । एकदा भोजनसमये गगने चन्द्रस्य परिवेपमालोक्य लोकैरुक्तम्—चन्द्रस्याद्य परिवेषो जात इति । तच्छ्रुत्वा परिवारेण १५
चन्द्रसूपकारस्य प्रवेशो जात इति मत्वा भुक्तवाञ्छयागतेन न च भुक्त भोजन तेन विना कृतमिति ॥

[१९] स्फुटिते नयने सङ्घश्रियः ।

१८

[अच्छीणि सघसिरिणो मिच्छत्तणिकाचणेण पडिदाणि ।

कालगदो वि य सतो जादो सो दीहससारे ॥ ७३२ ॥]

अस्य कथा—अन्ध्रदेशे धान्यकनकनगरे राजा धनदत्तः सदृष्टि, २१
सङ्घश्रीर्मन्त्री । ताभ्यामपराह्णे प्रासादोपरिभूमौ मन्त्र कुर्वद्भ्यां

- चारणमुनी गगनतले गच्छन्तौ दृष्टौ । अभ्युत्थानादिकं कृत्वा समी-
पमानीतौ । वन्दनादिकं कृतम् । राजवचनेन सङ्घश्रीं विशिष्ट-
३ धर्मश्रवणं कृत्वा श्रावकं कृतम् । ततो गतौ मुनी सङ्घश्रीं स्वगुरुं
बुद्धश्रीवन्दकं प्रतिदिनं त्रिसन्ध्यं वन्दितुं गच्छति । तस्मिन् दिने
उपरितनवेलायां यावन्न गतस्तावत्तेनाकारयित्वानीतं प्रणाममकुर्वन्
६ वन्दकेन पृष्टम् — प्रणामं किमिति न करोषीति । ततस्तेन पूर्ववृत्तान्ते
कथिते वन्दकेनोक्तम्—हा हा वञ्चितोऽसि । न चारणमुनयः
सन्ति । भ्रान्तिरेव तथा जाता । स राजा इन्द्रजालेनेन्द्रजालं तवेद
९ दर्शितवान् । अतो मा त्वं बुद्धधर्मं त्यज । एवमिथ्यात्वं सुतरां स
नीतो भणितश्च प्रभाते त्वं राजसभायां मा गच्छेर्गतोऽपि दृढमिति
मा कथमपि वादी प्रभाते च राज्ञा सामन्तादीनां चारणागमनकथा
१२ कथयता सवादाथं सङ्घश्रीराकारितम् । तेन चागतेन पृष्टे न दृष्ट-
मित्युक्तं ततः स्फुटिते नयने सङ्घश्रियम् ॥

[२०] दृष्टिभ्रष्टो भ्रष्टः ।

- १५ [दसणभट्टो भट्टो ण हु भट्टो होदि चरणभट्टो हु ।
दसणममुयतस्स हु परिवडण णत्थि ससारे ॥ ७३९ ॥]
अस्य कथा—काम्पिल्यनगरे राजा ब्रह्मरथो, राज्ञी रामिल्या,
१८ तत्पुत्रो ब्रह्मदत्तो द्वादशश्चक्रवर्ती । एकदा विजयसेनसूपकारेण
भोक्तुमुपविष्टस्यात्युष्णा क्षैरेयी दत्ता । भोक्तुमशक्तेन कोपात्तया
दाहयित्वा मारितम् । स च मृत्वा लवणसमुद्रे रत्नद्वीपे व्यन्तरदेवो
२१ भूत्वा विभङ्गज्ञानेन वैरं ज्ञात्वा परित्राजकरूपेण गत्वा तिमृष्टकेल-
कादिफलानि चक्रवर्तिने दत्तवान् । तानि भक्षित्वा स तेन पृष्टः ।
२४ क्वेदृशानि फलानि सन्ति । समुद्रमध्ये मदीयमठवाटिकायामिति
कथयित्वा तेनान्तं पुरादियुक्तं तं समुद्रमध्ये नीत्वा मारणार्थमुपसर्गम् ।

कृतं । तं च पञ्चनमस्कारान् स्मरन्तं मारयितुं न शक्नोति ।
ततस्तेन प्रकटीभूय प्रविचार्य भणितो ब्रह्मदत्तः—रे त्वा मारयामि
लग्नो यदि जिनशासनं नास्तीति भणित्वा परदर्शनं प्रशस्य पञ्चरोक्षा ३
नमस्कारान् लिखित्वा पादेन विनाशयति [सि ?] तदा न मारयामीति ।
तेनैतस्मिन् कृते जलमध्ये तेन स मारितः सप्तमनरके गतः ॥

[२१] नृपश्रेणिको ऽविरतः ।

६

[सुद्धे सम्मत्ते अविरदो वि अज्जेदि तित्थयरणामकम्म ।

जादो खु सेणिगो आगमेसि अरुहो अविरदो वि ॥७४०॥]

अस्य कथा—मगधदेशे राजगृहनगरे राजा श्रेणिको, राज्ञी ९
चेलिनी सम्यग्दृष्टिनी जिनागमे अतीव कुशला । एकदा सा श्रेणिकेन
भणिता—विष्णुधर्म एव सर्वधर्मभ्यः श्रेष्ठस्तत्रैव त्वया रतिः कर्तव्या ।
एतदाकर्ण्य तया भणितम्—देव, भगवता भोजनं ददामीति । ततो १२
निमन्त्र्यानीय महामण्डपे गौरवेण धृताः । तत्र च ते ध्यानेन स्थिताः ।
चेलिन्या पृष्टा—किं भवन्तो ध्याने स्थिता कुर्वन्तीति । तैरुक्तम्—
शरीरं त्यक्त्वा आत्मानं विष्णुलोके नीत्वा परमानन्देन तिष्ठाम १५
इति । ततस्तया तेषां ध्याने स्थितानां मण्डपं प्रज्वालितस्ते च
नष्टाः । रुष्टेन राज्ञा सा भणिता—यदि भक्तिर्नास्ति तदा किमि-
त्यमेते तव मारयितुं युक्ताः । तयोक्तम्—देव, कुत्सितं शरीरं त्यक्त्वा १८
एते विष्णुलोके गताः । एतस्मिन् शरीरे दग्धे तत्रैव तिष्ठन्ती-
त्युपकारार्थमेतेषां शरीरदाहः कर्तुमस्माभिरारब्धः । अस्यैवार्थस्य
समर्थनार्थं दृष्टान्तत्वेन तत्प्रसिद्धा कथामाह ॥ यथा वत्सदेशे कौगा- २१
म्बीनगर्या प्रजापालो राजा, श्रेष्ठी सागरदत्तो, भार्या वसुमती ।
तत्रैवापरः श्रेष्ठी समुद्रदत्तो, भार्या समुद्रदत्ता, द्वयोरपि परमस्नेहेन

- तिष्ठतोर्वाचा निबन्धो जात । यथावयोर्यौ पुत्रीपुत्रौ जायेते तयो-
 रन्योन्यविवाह कर्तव्यो येनावयो सर्वदा स्नेहेन कालो गच्छतीति ।
 ३ तत कतिपयदिनै सागरदत्तेन वसुमत्या वसुमित्रनामा पुत्रो जात ।
 स च दिवसे सर्पो रात्रौ दिव्य पुरुषो भवति । तथा समुद्रदत्तेन
 समुद्रदत्ताया नागदत्ता नाम पुत्री जाता । सा वसुमित्रेण परिणीता ।
 ६ स च रात्रौ दिव्यपुरुषरूप धृत्वा नागदत्तया स भोगान् भुङ्क्ते ।
 एकदा समुद्रदत्तया नागदत्ता यौवनभराक्रान्तामतिगयेन रूपवती
 दृष्ट्वा दीर्घनि श्वास मुक्त्वा उक्तम्—हा कष्टतर विधेरुच्छ्रितमीदृश्या
 ९ मत्पुत्र्या कीदृशो वरो जात इति । एतद्वचः श्रुत्वा नागदत्तयोक्त
 मा विसूरय [=मा विषाद गच्छ], मद्भर्ता रात्रौ पिट्टारके सर्प-
 शरीर मुक्त्वा दिव्य पुरुषशरीर गृहीत्वा मया सह भोगान् भुङ्क्ते ।
 १२ एतच्छ्रुत्वा समुद्रदत्तया नागदत्तागृहे गत्वा रात्रौ वसुमित्रेण
 पिट्टारके सर्पशरीर मुक्त्वा दिव्य पुरुषशरीर धृत्वा निर्गते पिट्टारके
 दग्धे वसुमित्रो रात्रिदिवमिष्ट कामभोगान् भुञ्जान सुखेन स्थित ।
 १५ एव भगवच्छरीरे कुत्सिते दग्धे भगवन्तो विष्णुलोक एव सतत
 सुख भुञ्जानास्तिष्ठन्तीत्यभिप्रायेण देव मया एतच्छरीरदाह कर्तुं-
 मारब्ध इति । एतदाकर्ण्य चित्तस्थकोपे मौनेन स्थित । एकदा
 १८ पार्ष्णिगतेनातापनस्थ यशोधरमुनिमालोक्य मम पार्ष्णिविघ्नकारिण
 मारयामीति सचिन्त्य पञ्चशतकुर्कुरा मुक्ता । ते च मुने प्रदक्षिणं
 कृत्वा प्रणतोत्तमाङ्गेन स्थिता । ततो ऽतिकोपाद् बाणा मुक्तास्ते पुष्प-
 २१ माला जाता । तस्मिन् समये तेन सप्तमनरके त्रयत्रिंशत्सागरोप-
 मायुर्बद्धम् । त चातिशयमालोक्य पूर्णयोगं त मुनिं प्रणम्य तत्त्व-
 माकर्ण्य उपगमसम्यक्त्व गृहीत्वा प्रथमनरके चतुरशीतिवर्षसहस्र-
 २४ मायु कृतम् । चित्रगुप्तमुनिसमीपे क्षायोपशमिक वर्धमानस्वामिनः
 पादमूले क्षायिक सम्यक्त्व गृहीत्वा दर्शनविशुद्ध्यादिभावनाभिस्तु
 तीर्थकरत्त्वमुपार्जितम् ॥

[२२] जिनवन्दनादिभक्त्या पद्मरथ इति ।

[एक्का वि जिणे भत्ती णिद्धिद्वा दुक्खलक्खणासयरी ।

सोक्खाणमणताणं होदि हु सा कारण परम ॥७३७॥]

३

अस्य कथा—मगधदेशे मिथिलानगर्या राजा पद्मरथ पापद्वि
निर्गतो ऽटव्यां शशकपृष्ठे अश्व वाहयन्नेकाकी कालगुहाभ्यन्तरे
प्रविष्टः । तत्र दीप्ततपस सुधर्ममुनिमालोक्योपशान्तो घोटकादवतीर्य ६
प्रणम्य धर्मं श्रुत्वा सम्यक्त्वाणुव्रतान्यादाय पृष्ठवान्—एवविधं
वक्तृत्वादिकं किं क्वाप्यन्यस्यास्ति । कथित मुनिना—चम्पाया
वासुपूज्यतीर्थकरदेवास्तिष्ठन्ति, तस्य मम च मेरुसर्पयोरिव वक्तृत्वे ९
दीप्तौ च महदन्तरम् । एतदाकर्ण्य परमभक्त्या प्रभाते वन्दनार्थं तत्र
गच्छतस्तस्य धन्वन्तरिविश्वानुलोमचरदेवाभ्या तद्भूक्तिपरीक्षणार्थं
सर्पेण मार्गखण्डन छत्रभङ्ग नगरदाहाद्यपशकुन कृत्वा वातधूली- १२
पाषाणाग्निज्वालायितं च कृत्वा हस्ती कर्दमे च मग्नो दर्शितः ।
ततो मन्त्र्यादिभिर्वार्यमाणो ऽपि न व्याघुटितः । वासुपूज्याय नमः
इत्युक्त्वा कर्दमे हस्तिन प्रक्षिप्तवान् ततस्तुष्टाभ्या ताभ्या माया- १५
मुपसहृत्य प्रशस्य सर्वरुजापहारो योजनघोषा भेरी च दत्ता । स च
वासुपूज्यतीर्थकरदेव वन्दित्वा गणधरदेवो जातः ॥

[२३] आराध्य नमस्कारमित्यादि ।

१८

[अण्णाणी वि य गोवो आराधित्ता मदो णमोक्कार ।

चपाए सेट्ठिकुले जादो पत्तो य सामण्ण ॥७५९॥]

अस्य कथा—अङ्गदेशे चम्पानगर्या राजा नृवाहन, श्रेष्ठी २१
वृषभदासस्तद्गोपालेनैकदा गृहमागच्छता यदास्तमितो भाविकासी^१

१) यथास्तमितो ऽभावकासी

- चारणमुनिर्दृष्टः । शीतकाले तुषारे पतति शिलातलस्थो नि प्रावरण
 कथ रात्रौ गमयिष्यतीति सचिन्त्य गृहे गत्वा पश्चिमरात्रौ महिषी
 ३ गृहीत्वा शीघ्र गत । त मुनि समाधिस्थमालोक्य शरीरे पतित
 तुषार स्फोटयित्वा हस्तपादादिमर्दनं कृतवान् । आदित्योदये ध्यान-
 मुपसहृत्य आसनभव्यो ज्यमिति मत्वा 'णमो अरहताण' इति मन्त्र
 ६ कथित । त च मन्त्रमुच्चार्य भगवानाकाशे गतस्तन्मन्त्रस्योपरि तस्य
 महती श्रद्धा जातेति सर्वक्रियासु प्रथमे तमुच्चारयति । श्रेष्ठिना
 किमेव रे विप्लव करोषीति निवारित । तेन च पूर्ववृत्तान्ते कथिते
 ९ श्रेष्ठिनोक्त त्वमेव धन्यो येन तत्पादा दृष्टा । एवमेकदा गङ्गामुत्तीर्य
 ता महिष्यो वल्लक्षेत्र भक्षितुं चलिता । ता निवर्तयितुमुत्सुकेन
 नमस्कारमुच्चार्य जलमध्ये झम्पा दत्ता । अदृश्यकाष्ठेनोदरे विद्ध
 १२ निदानेन मृत्वा अर्हद्दास्या श्रेष्ठिन्या पुत्र सुदर्शननामा जातः ।
 अतिरूपवान् सकलविद्योपेत सागरसेनासागरदत्तयो पुत्री मनोरमा
 परिणीतवान् । एकदा वृषभदासश्रेष्ठो सुदर्शनं निजपदे धृत्वा समाधि-
 १५ गुप्तिमुनिसमीपे मुनिरभूत् । सुदर्शनो राज्ञा पूजित । सर्वजनप्रसिद्धो
 जात । एकदा राज्ञा सहोद्यानक्रीडाया महाविभूत्यागत । अभयमति-
 राज्ञ्या दृष्ट । विह्वलीभूतया धात्री पृष्टा—को ज्यम् । तया कथितम्-
 १८ राजश्रेष्ठो सुदर्शनो ज्यम् । पुनस्तयोक्तम्—यद्यमु मे मेलयसि तदा
 जीवामि, अन्यथा म्रिये । धात्र्या चावश्य मेलयामीति समुद्धीर्य सा
 गृहं नीता । कुम्भकारपाश्वे च गत्वा पुरुषप्रमाणो मृत्तिकापुत्तलक
 २१ कारित । वस्त्रेण वेष्टयित्वा राज्ञीपाश्वे गृहीत्वा गच्छन्ती सा द्वार-
 पालकैर्धृता । कौटिल्येन पुत्तलक प्रक्षिप्य भग्नमालोक्य तया ते
 भणिता —राज्ञी पुरुषविधानं करोति, अद्य बुभुक्षितास्य पूजा कारयि-
 २४ ष्यति । अयं च भवद्भिर्भग्न अतो भवत सर्वान्प्रभाते मारयिष्यामि ।
 ततो भीतैस्तैरुक्तम्—क्षमा कुरु । को ऽपि कदाचिदपि त्वा न वारय-
 तीति । एव द्वाररक्षकान्नियन्त्रित्वा अष्टम्यामर्धरात्रे श्मशाने कायो-

त्सर्गस्थ मुदर्शन आनीय तस्याः समर्पित' । आलिङ्गनादिविज्ञानैस्तया
 न धोभित' । पाणिपात्रे प्रभाते निस्तीर्णोपसर्ग. पारण करिष्यामीति ३
 प्रतिज्ञामादाय काष्ठीभूय स्थितः । अभयमत्या आत्मानं नर्ग्विदार्य
 श्रष्टिना बलाद्विध्वसिताहमिति प्रभाते फृत्कार कृत । एतदाकर्ण्य
 राज्ञा श्रेष्ठी श्मशाने नीत्वा मार्यतामित्युक्तम् । तत्र राजपुरुषेण ६
 यो ऽमिस्तस्य मुक्त. स तस्य कण्ठे पुष्पमाला बभूव । देवैस्तस्य शील-
 प्रणमा कृत्वा पुष्पवृष्ट्यादिक कृतम् । नगरजनेन राज्ञा च क्षमां
 कारित' । सुकान्तपुत्रं निजपदे धृत्वा विमलवाहनमुनिपार्श्वे तपो
 गृहीत्वा केवलमुत्पाद्य मोक्षं गत ॥ ९

[२४] खण्डश्लोकारित्यादि ।

गर्दभा यवभक्षणाथं नयन्ति पुनर्निक्षिपन्ति । तानित्थमवलोक्य यम-
मुनिना खण्डश्लोक कृत —

कड्डसि पुणु णिक्खेवसि रे गद्दहा जव पेच्छसिं खादहु ।

३ अन्यदा तस्य मार्गे गच्छतो लोक पुत्राणा क्रीडता काष्ठकोणिका
बिले पतिता । ते चातीव पश्यन्त इतस्ततो धावन्ति । यममुनिना
तामवलोक्य खण्डश्लोक कृत —

६ अण्णत्थ किं पलोवह तुम्हे एत्थाणिबुद्धिया च्छिद्दे अच्छइ कोणिया ।
एकदा मण्डूक भीत पद्मिनीपत्रतिरोहितसर्पाभिमुखं गच्छन्तमालोक्य
खण्डश्लोक कृत —

९ अम्हादो णत्थि भय दीहादो दीसदे भय तुम्ह ।

एतैस्त्रिभि खण्डश्लोकै स्वाध्यायवन्दनादिक कुर्वन्निहरमाणो धर्म-
नगरोद्याने कायोत्सर्गेण स्थित । तमाकर्ण्य दीर्घगर्दभौ शङ्कितौ त
१२ मारयितु रात्रौ गतौ तत्पृष्ठस्थितौ । दीर्घस्तन्मारणार्थं पुन पुनरसि-
माकर्षति मुनिवधशङ्कितत्वान्न हन्ति । तथा गर्दभो ऽपि तस्मिन्प्रस्तावे
मुनिना स्वाध्याय गृह्यता प्रथम खण्डश्लोक पठित । कड्डसि पु-
१५ तमाकर्ण्य गर्दभेन दीर्घो भणित —लक्षितौ मुनिना । द्वितीयखण्ड-
श्लोकमाकर्ण्य भणित गर्दभेन—भो दीर्घ मुनिर्न राज्यार्थमागत
कि तु कोणिका कथयितुमागत । तृतीयश्लोकमाकर्ण्य गर्दभेन
१८ चिन्तितम्—दुष्टो ऽय दीर्घो मा हन्तुमिच्छति । मुनि स्नेहान्मम बुद्धिं
दातुमागत । ततो द्वावपि तौ मुनि प्रणम्य धर्ममाकर्ण्य श्रावकौ
जातौ । यममुनिरपि च वैराग्य गत श्रमणत्व विशिष्ट चारित्र्य प्राप्य
२१ सप्तद्वियुक्तो जात ॥

१) पच्छसि

२) खादिहु

[२५] दृढशूर्प इत्यादि ।

[दढसुप्पो सूलहदो पचणमोक्कारमेत्तमुदणाणे ।

उवजुत्तो कालगदो देवो जादो महड्ढीओ ॥७७३॥] ३

अस्य कथा—उज्जयिनीनगर्या राजा धनपालो, राज्ञी धनवती ।

वसन्तोत्सवे तस्या दिव्य हारमवलोक्य वसन्तसेनया गणिकया चिन्तितम्—किमनेन विना जीवितेनेति गृहे गत्वा स्थिता । सा ६

रात्रौ दृढशूर्पचौरेणागत्य पृष्टा—किं प्रिये रुष्टासि । तयोक्तम्—तव न रुष्टा किं तु यदि राज्ञीहार मे देहि तदा जीवामि नान्यथा । ता समुद्धीर्य रात्रौ हार चोरयित्वा निर्गत । हारोद्द्योतेन यमपाशेन ९

कोट्टपालेन धृतो राजवचनेन शूलेन प्रोत । प्रभाते धनदत्तश्रेष्ठी चैत्यालये गच्छन् तेन भणित.—दयालुस्त्वं तृपितस्य मे जलपान देहि । तस्योपकारमिच्छता भणित श्रेष्ठिना—द्वादशवर्षैरद्य मे १२

गुरुणा महाविद्या दत्ता जलमानयतः सा मे विस्मरति । यद्यागतस्य ता मे कथयसि तदा आनयामि जलम् । तेनोक्तमेव करोमि । ततः श्रेष्ठी पञ्चनमस्कारास्तस्य कथयित्वा गत । दृढशूर्पस्तानुच्चारयन् १५

स्मरन्मृत्वा सौधर्मे देवो जात । हेरिकै राज्ञ कथितम्—देव, धनदत्तश्रेष्ठी चोरसमीप गत्वा किञ्चिन्मन्त्रितवान् । श्रेष्ठिगृहे तस्य द्रव्य तिष्ठतीति पर्यालोच्य राज्ञा श्रेष्ठिधरणकं गृहरक्षण चाज्ञातम् । १८

तेन देवेनागत्य प्रातिहार्यकरणार्थं श्रेष्ठिगृहद्वारे लकुटिधरपुरुषरूप धृत्वा तद्गृहे प्रविशन्तो राजपुरुषाः निवारिता. तेन ते प्रविशन्तो लकुटेन मायया मारिता । एव वृत्तान्तमाकर्ण्य राज्ञा ये अन्ये बहव. २१

प्रेषितास्तेऽपि तथा मारिता. । बहुलेन कोपाद्राजा स्वयमागतः । वल समस्त तथैव मारितम् । राजा नष्ट । तेन भणितो यदि श्रेष्ठिन शरणं प्रविशसि तदा रक्षामि त्वां नान्यथेति । ततः श्रेष्ठिन्, २४

रक्ष रक्षेति ब्रुवाणो राजा वसतिकया श्रेष्ठिसमीप गत । श्रेष्ठिना

च कस्त्व किमर्थमेतत्कृतमिति पृष्ट । श्रेष्ठिन प्रणम्य तेन कथितम्—
सो ऽह दृढशूर्पो भवत्प्रसादात् सौधर्मे महर्द्धिकदेवो जात । तव
प्रातिहार्यार्थमेतत्कृतम् ॥

३ [२६] चाण्डालः सुरपूजामित्यादि ।

[पाणो वि पाडिहेर पत्तो छूढो वि सुसुमारहदे ।

एक्केण अप्पकालक्कदेण ऽहिंसावदगुणेण ॥८२२॥]

- ६ अस्य कथा—वाराणसीनगर्या राजा पाकशासन. सकलदेशे
मरक श्रुत्वा कार्तिकशुक्लाष्टम्या प्रभृत्यष्टदिनानि शान्त्यर्थं जीवा-
मारिघोषणा कारितवान् । सप्तव्यसनाभिभूतेन राजश्रेष्ठिपुत्रेण
९ धर्मनाम्ना उद्यानवने चरन् राजकीयमेढ्रको मारयित्वा पिशितो-
पयोग कृत्वा अस्थीनि गर्ताया निक्षिप्य मृत्तिकया पिधाय गत ।
मेढ्रकादर्शने राज्ञा सर्वत्र चरा निरूपिता । रात्रौ चोद्यानपालकेन
१२ स्वभार्याया मेढ्रकमारणवृत्तान्त कथित । त श्रुत्वा चरेण राज्ञः
कथितम्—राज्ञा च श्रेष्ठिपुत्रस्य धर्मनाम्न शूलारोहण कार्यता-
मिति यमदण्डकोट्टपालो भणित । तेन च शूलप्रदेशे त नीत्वा
१५ यमपालमातङ्गस्तन्मारणार्थमाकारित । तेन च सर्वौषधीमुनिसमीपे
धर्ममाकर्ण्य चतुर्दश्या जीव न मारयिष्यामीति व्रत गृहीतम् । ततो
ग्राम गत इति कथय त्वमिति भार्या भणित्वा गृहकोणे सलिप्य
१८ स्थित । तथा तथा कथिते बहुसुवर्णयुक्तचौरमारणे स पापो ऽद्य गत
इति यमदण्डवचनात्तया हस्तसज्जया दर्शित । नि सारितो ऽपि
वदत्यद्य न मारयामि । राज्ञो ऽप्यग्रे नीतो देवाद्य न मारयामि
२१ चतुर्दश्या जीवघाते ममावग्रहो ऽस्तीति वदति । तत कुपितेन राज्ञोक्त
द्वावपि सुसुमारहृदि निक्षिपेति । यमदण्डेन द्वावपि तत्र निक्षिप्तौ
धर्म सुसुमारैर्भक्षित । यमपालो व्रतमाहात्म्याज्जलदेवताभि-
२४ सिंहासने धृत्वा पूजित ॥

१) सलिप्य

[२७] अनृतवचनेन नरकं वसुश्च गत इत्यादि ।

[पावस्सागमदारं असच्चवयण भणति हु जिणिदा ।

हिदएण अपावो वि हु मोसेण गदो वसू णिरय ॥८४९॥]

३

अस्य कथा—अयोध्याया राजा जयो, राज्ञी सुरक्ता, तत्पुत्रो वसुः, उपाध्यायः क्षीरकदम्बस्तद्भार्या स्वस्तिमती, पुत्रः पर्वतो, वैदेगिको नारदश्च त्रयोऽपि क्षीरकदम्बाचार्यपाश्वे पठन्ति । पर्वतस्य विशिष्टपरिज्ञानादर्शनात् स्वस्तिमती रुष्टा निजपुत्रं न पाठयसीति नित्यं भणति । उपाध्यायेनोक्तम्—जडोऽयम् । तथा हि कपर्दकान् दत्त्वा त्रयोऽपि छात्रा भणिता । कपर्दकैश्चणकान् भक्षित्वा कपर्द-काश्च गृहीत्वा आगच्छथ । पर्वतः कपर्दकैश्चणकान् भक्षित्वा रिक्तो गृहमागतः । वसुनारदौ चार्घ्यपृच्छामिषेण बहुस्थानेषु चणकान् भक्षित्वा कपर्दकैः सहितावागतौ । तथा एकान्ते यत्र कोऽपि न पश्यति तत्र छागवधप्रेषणे गतया छागं बधित्वा पर्वतं आगतः । वसुनारदौ सर्वत्र यमादित्यादयश्च पश्यन्तीति मत्वा जीवन्तौ छागौ गृहीत्वा आगतौ । ततो दृष्टं पर्वतजडत्वमित्युपाध्यायेन भणिता । एकदा कृतापराधो वसुरुपाध्यायेन यष्ट्या कुट्यमानः स्वस्तिमत्या रक्षितः । तेन च वरो दत्तस्ततस्तथोक्तम्—यदा याचयिष्यामि तदा दद्यास्त्वम् । एकदाटव्या चत्वारोऽपि बृहदारण्यकशास्त्रं पठन्तः स्थिताः । तत्रैव प्रदेशे स्वाध्यायं गृहीतुं चारणमुनी अवतीर्णौ । लघुमुनिनोक्तम्—भगवन्, पश्य क्षेत्रशुद्ध्या एते पठन्ति । भगवतोक्तमेतेषु द्वौ नरकगामिनौ । तद्वचनमाकर्ण्य क्षीरकदम्बश्छात्रान् गृहं प्रेष्य मुनिप्रणम्य कौ नरकगामिनाविति मुनिं पृष्ट्वा वसुपर्वताविति विरक्त-बुद्धिरसौ मुनिर्जातिः । पर्वतः पञ्चशतछात्राणामुपाध्यायो जातः । नारदो देशान्तरं गतः । जयो वसवे राज्यं दत्त्वा मुनिरभूत् । एकदाटव्यामेकेन पापद्विकेन मृगस्य बाणो मुक्तः । आकाशस्फुटिके

६

९

१२

१५

१८

२१

२४

- लगित्वा व्याघुटित । कि कारणमिति वितर्क्य तत्र गत्वा तं
 स्पृष्ट्वा त ज्ञात्वा वसो. कथितम् । वसुश्च प्रच्छन्नवृत्त्या त गृहमा-
 ३ नयत् विष्टर कृत्वा सभाया तस्योपरि गगने स्थित. । एकदा नारद
 पर्वतपार्श्वे आगत । तत्र प्रस्तावे अजैर्यष्टव्यमिति वाक्यम् अजैश्छागं-
 रिति व्याख्यात पर्वतेन । नारदेनोक्तम्—अजैस्त्रिवर्षैर्धन्यैरित्युपा-
 ६ ध्यायव्याख्यातम् । विवादे सति जिह्वाच्छेदप्रतिज्ञा कृत्वा वसुवचन
 प्रमाणीकृत्य स्थितौ । तच्छ्रुत्वा स्वस्तिमत्या भवतोर्भणितो विरूपक
 त्वया व्याख्यात तव पिता सदा त्रिवापिकधान्यैरेव याग करोति ।
 ९ ततस्तया गत्वा वसुर्वर प्रार्थित । पर्वतवचन त्वया प्रमाणीकर्तव्य-
 मिति । प्रभाते द्वयोर्वचनमाकर्ण्य उपाध्यायव्याख्यान स्मरतापि
 पर्वतवचन प्रमाणीकृतम् । तत सिंहासनात्पतितो नारदेनोपाध्याया-
 १२ र्थमद्यापि भणेति भणितो ऽपि पर्वतवचन प्रमाणमिति भणति । ततो
 भूमौ प्रविष्टो मृत्वा सप्तमनरक गत ।

[२८] परधनहरणमनीषः श्रीभूतिरित्यादि ।

- १५ [परदव्वहरणबुद्धी सिरिभूदी णयरमज्झयारम्मि ।
 होद्वण हदो पहदो पत्तो सो दीहससार ॥ ८७४ ॥]
 अस्य कथा—सिंहपुरे राजा सिंहसेनो, राज्ञी रामदत्ता, पुरो-
 १८ हित श्रीभूति सर्वलोकविश्वसनीय । पद्मषण्डपत्तने वणिक्
 सुमित्रो, भार्या सुमित्रा, पुत्र समुद्रदत्त । तौ वाणिज्येन सिंहपुर-
 मायातौ पञ्च रत्नानि श्रीभूतिपार्श्वे धृत्वा तातपत्नी निजभार्या च
 २१ धृत्वा रत्नद्वीप गतौ । द्रव्यमुपाज्यं व्याघुटितौ समुद्रमध्ये स्फुटिते
 प्रवहणे सुमित्रादयो मृता । समुद्रदत्त कथमपि सिंहपुरनगरमागतो
 जननीभार्ययोर्मिलित्वा श्रीभूतिपार्श्वे रत्नार्थी गत । तेन च तमा-
 २४ गच्छन्तमालोक्य लोभ गतेन पार्श्वस्थलोकाना कथितम्—पुरुषो ऽय

स्फुटितप्रवहणैर्ग्रहिल. मा प्रणम्य रत्नानि याचिष्यति । तथैव
याचन कुर्वन्नसौ लोकाना प्रत्यय पूरयित्वा ग्रहिलो भणित्वा निस्सा-
रित । श्रीभूतिना मम रत्नानि गृहीतानीति सर्वत्र पूत्कार कृत्वा ३
राजकुलसमीपस्थ. पश्चिमरात्रौ पूत्कार करोतीति पण्मासेषु गतेषु
राज्ञ्या राजा भगित —नाय ग्रहिलो नित्यमेतादृशवचनोच्चारणात् ।
ततो राज्ञा स एकान्ते पृष्ठस्तेन च पूर्ववृत्तान्त कथित । ततो ६
रत्नग्रहणोपायो रचित. । सिंहसेनशिवभूत्योर्द्यूते रामदत्तया जय-
पाली तया शिवभूतिर्भोजन पृष्ठस्तेन कथित अतस्तदेव साभिज्ञान
कृत्वा रामदत्तया निपुणमतिविलासिनी शिवभूतिभार्यायाः पार्श्वे ९
या ग्रहिलरत्नानि याचितुं प्रेषिता । तया च न दत्तानि । पुनर्नामा-
ङ्कितमुद्रिकासाभिज्ञानेन याचितानि । तथापि न दत्तानि । पुन-
र्यज्ञोपवीताभिज्ञानेन याचितानि ततो भीतया समर्पितानि । तया १२
राज्ञो दर्शितानि । तेन च निजबहुरत्नाना मध्ये क्षिप्त्वा ग्रहिलो
भणितो निजरत्नानि गृहाणेति । तेन गृहीतानि । ततो रुष्टेन राज्ञा
गर्दभारोहणादिना शिवभूतिर्नगरमध्ये हतविप्रहृतीकृतो मृत्वा १५
दीर्घससारी जात ॥

[२९] वारत्रिको ऽपि कर्म व्यधादित्यादि ।

[णीच पि कुणदि कम्म कुलपुत्तदुगुछिय विगदमाणो । १८
वारत्तिगो वि कम्मं अकासि जह लंघिया हेदु ॥९०९॥]

अस्य कथा—अहिच्छत्रनगरे ब्राह्मण शिवभूतिभार्या वसुशर्मा,
पुत्रौ सोमशर्मशिवशर्मौ च । वेद पठता ज्येष्ठेन कनिष्ठो वरत्रया- २१
हत । तत्प्रभृति शिवशर्मणो वारत्रिक इति नाम जातम् । तेन
नाम्ना आहूयमानो निर्विण्णो निर्गत्य श्रावस्त्या दमधराचार्यपार्श्वे
मुनिभूत्वा महाटव्या मासोपवासादिविधिना तपः करोति । एकदा २४

- सागरदत्तसार्थवाहस्याग्रे गङ्गादत्तनटपुत्री मदनवेगा नृत्यन्तीमालोक्य चर्यां गतो भग्न । ता परिणीय द्वादशवर्षेस्तद्विज्ञाने ऽप्यतिदक्षो भूत्वा
- ३ राजगृहनगरे श्रेणिकस्याग्रे वशोपरि खड्गपञ्जरे तया सह नृत्य कुर्वन्नाकाशे विद्याधरयुगलमालोक्य जानिस्मरो जात । विजयार्धदक्षिण-श्रेण्या प्रियकरनगरे राजा प्रियकरो राज्ञी प्रभावती तत्पुत्रो ऽह पूर्व-
- ६ भवे प्रियकरनामा सर्वविद्यापारग । तत भोग भुक्त्वा तपो गृहीत्वा सीधर्मे देवो भूत्वा च्युत्वैष जात । इय च मम विद्याधरी देवी च भार्यासीदिति सापि तत्रैव जातिस्मरी जाता । ततस्तयोर्विद्याधर-
- ९ भवविद्या समायाता । तास्त्यक्त्वा वारत्रिको दमधराचार्यसमीपे तपो गृहीत्वा केवलमुत्पाद्य निर्वाण गत ॥

[३०] पादाङ्गुष्ठमसन्तं गणिकायां गौरसंदीप इत्यादि ।

- १२ [बारस वासाणि वि सवसित्तु कामादुरो य णासीय ।
पादगुट्टमसत गणियाए गौरसदीवो ॥ ९१५ ॥]

- अस्य कथा—कुलालदेशे श्रावस्तीनगर्या राजा दीपायन । तेन
- १५ चैत्रोत्सवे उद्याने मञ्जरिताम्रवृक्षमालोक्य एका मञ्जरी कर्णपूरी-कृता । तमालोक्य लोकै कर्णपूर कुर्वद्भिश्च आम्रवृक्षो निर्मूल नाशित । व्याघुटता राज्ञा तस्य नाशमालोक्य सर्वमनित्यमिति
- १८ चिन्तयित्वा उदीर्णबलवाहनपुत्राय राज्य दत्त्वा उत्तरभूतिमुनिसमीपे तपो गृहीत्वा गुरुणा सहोज्जयिन्या गत । उद्याने कोकिलालाप श्रुत्वोत्तरमुनिनोक्तम्—यो मुनिरद्योज्जयिन्या चर्याया यास्यति
- २१ तस्य व्रतभङ्गो भविष्यति । तत उपोषिता. केचित्केचिदन्यत्र चर्यां गता । दीपायनमुनिस्तु गिरौ आतपेन योग कृत्वा गुरुवचनमश्रुत्वा उज्जयिन्या चर्याया प्रविष्टः । तत्रोदीर्णबलवाहनभयेन खातिकाया

खन्यमानाया राजाज्ञया नि सरत्प्रविशत्सर्वलोकं खातिका खान्यतो
 ऽसावपि भणितः—भट्टारक, खातिकायां घातं देहि । स चागच्छन्
 दास्यामीत्युक्त्वा अग्रे गत । अथ वाराणसीनगर्या राजा श्रीधर्मो, ३
 राज्ञी श्रीमती, पुत्री श्रीकान्ता । सा उज्जयिन्या जितशत्रुणा परि-
 णीता । तस्या कायसुन्दरी विलासिनी श्रीधर्मराजेन दत्ता । सा
 जितशत्रो प्राणप्रिया जाता । श्रीकान्तया पितु कथितम्—पित्रा च ६
 सकेतिनापि तेन कायसुन्दर्या पादाङ्गुष्ठे नखे विष सचारितम् । तेन
 दुर्गन्धो नाडीव्रणो जातः । ततो जितशत्रुणा परिहृता सुवर्णमयाङ्गुष्ठेन
 गणिकावृत्त्या स्थिता । ता दृष्ट्वा सशृङ्गारा तदासक्तचित्तः स ९
 मुनिर्व्याघुटितो लोकवचनाद् भूमिविहारिणीजलवाहिनीविद्याभ्याम-
 भिमन्त्र्य कूर्दालेन खातिकाया घातं दत्त्वा गतः । कूर्दालजलेनोपद्रुता
 नगरी ता वार्ता च श्रुत्वा सकललोकै सह गत्वा राजा तन्मुने पादे १२
 लग्नः कायसुन्दर्या उपरि सस्नेहा तदीयदृष्टिं दृष्ट्वा राज्ञा तदभि-
 प्रायमालक्ष्य गृहे नीत्वा सा तस्य समर्पिता । प्रधानपदं च दत्तम् ।
 भणिता सा—यद्यस्य किञ्चिदनिष्टं भवति तदा तव निग्रहं करिष्या- १५
 मीति । एकदा द्वीपान्तराद्रत्नपादुके राज्ञः प्रभृतेरानीते राज्ञा च ते
 गौरसदीपस्य दत्ते तेन च तत्परिधानार्थं कायसुन्दरीचरणसुवर्णा-
 ङ्गुष्ठेन धृत्वा आकृष्ट । नि सृते तस्मिन्नाडीव्रणमालोक्य वैराग्य १८
 गतो विमलचन्द्राचार्यसमीपे मुनिर्भूत्वापि तामेव स्मरति । सा च
 राजनिग्रहभयाद्गले चीर बद्ध्वा उकल्मन कृत्वा मृता । राज्ञा च
 कुपितेन तस्या अग्निदान निषिद्धम् । ततः श्मशाने धातिता कुथिता २१
 च । गुरुगा ज्ञानिना भ्रमणिकायां गतेन तस्या दिशि गत्वा तले
 वृहद्वेला गौरसदीपमुनिर्वृतः । तद्गन्धेन पीडित आगत्य मुनिनोक्तम्
 —इय सा त्वदीया बल्लभा । इदानीमेतस्याः किमिति तत्र गन्धो ऽपि २४
 न प्रतिभासत इत्युक्त्वा सा तस्य दर्शिता । ततो नि शल्यं तृप्त्वा
 कृत्वा परलोक गत ॥

[३१] कडारपिङ्गो गतो नरकम् ।

[इहलोए वि महल्ल दोस कामस्स वसगदो पत्तो ।

- ३ कालगदो वि य पच्छा कडारपिङ्गो गदो णिरय ॥९३५॥]
- अस्य कथा—काम्पिल्यनगरे राजा नरसिंह, मन्त्री सुमति, भार्या धनश्री, पुत्र कडारपिङ्ग, राजश्रेष्ठी कुबेरदत्तः । श्रेष्ठिनी
- ६ प्रियङ्गुसुन्दरी अतिशयवद्रूपलावण्ययौवनयुक्ता । ता दृष्ट्वा स कडारपिङ्गो विह्वलीभूतो गृहे गत्वा स्थितो मात्रा पृष्ट । किमी-दृशी पुत्र तवावस्था जाता । तेन कथितम्—श्रेष्ठिन्या विना म्रिये
- ९ ऽहम् । ततस्तया सुमतिमन्त्रिण कथितम् । तेन च कपटेन भणितो राजा । देव रत्नद्वीपात्किजल्पनामा[न] पक्षिण श्रेष्ठी समानयतु । तत्प्रभावेन व्याधिमरणपरचक्रादयो न भवन्ति । ततो राज्ञा
- १२ तमानेतु स प्रेषित । तेन च निजगमन प्रियङ्गुसुन्दर्या कथितम् । तया भणितम् कडारपिङ्गो मे शीलनाश कर्तुमिच्छति । तदर्थं तव गमनमिति । एतदाकर्ण्य शुभदिने प्रवहण प्रेष्य श्रेष्ठी व्याघ्रुद्य
- १५ प्रच्छन्नो गृहे स्थित । कडारपिङ्ग आगतो वर्चोगृहे नि सन्धिंमञ्चके प्रच्छदपटिकाप्रच्छादिते उपविष्टो वर्चोगृहान्त पतित षण्मासा-स्तत्र स्थित । सर्वपिच्छपक्षान् कृत्वा नगरक्षोभेनागते प्रोहणे स
- १८ कडारपिङ्गो राजसमीपे नीत । पूर्ववृत्तान्त कथित । गर्दभारोह-णादिना कडारपिङ्ग . कर्दथितो मृतो नरक गत ॥

[३२] साकेतपुराधिपतिर्देवरतिरित्यादि ।

- २१ [साकेतपुराधिवदी देवरदी रज्जसोक्खपव्भट्ठो ।
पगुलहेट्टु छूढो णदीए रत्ताए देवीए ॥९४९॥]
- अस्य कथा—अयोध्याया राजा देवरति, राज्ञी रक्ता । स

तस्यामासक्तः शत्रुभिरभिभूयमानोऽपि राजकार्यं किञ्चिदपि न चिन्त-
यति । ततो जयसेनकुमार राज्ये प्रतिष्ठाप्य मन्त्रिभिः स रक्तया सह
निर्द्वादितोऽटवी गतः । तस्याः बुभुक्षितायाः निजोरुमास सस्कृत्य ३
तेन दत्तम् । तृषितायाश्च निजवाहुसिरारक्तमोपध्या जलं कृत्वा
दत्तम् । एवमागत्य यमुनानदीतीरे वृक्षतले ता घृत्वा तस्या भोजन-
मानेतुं ग्रामाभ्यन्तरं गतः । तद्वृक्षसमीपे वाटिकासेवनार्थं मरघट्ट ६
खेटयन्त पङ्क्तुं गीतं कुर्वन्त दृष्ट्वा सा तस्यासक्ता । ततस्तयोक्तम्—
मामिच्छ त्वम् । पङ्क्तुनोक्तम्—त्वदीयभर्तुर्बिभेमि । तयोक्तम्—
विस्रब्धो भव मारयामि लग्ना तम् । एतस्मिन्प्रस्तावे स भोजन ९
गृहीत्वा आगतः । तथा च रोदनं कर्तुमारब्धम् । ततस्तेनोक्तम्—
किमर्थं प्रिये रोदनं करोषि । तयोक्तम्—तवायुर्ग्रन्थिदिनेऽद्य हताशा
किं करोमि । तेनोक्तम्—किमनेन प्रिये त्वयैव सर्वं मम पूर्यते । १२
तथाप्याचारमात्रं करोमीत्युक्ता तं त्रिग्रन्थितपुष्पैर्यमुनातीरे तं
बन्धयित्वा नद्या प्रक्षिप्य पङ्क्तुना सह निर्व्याकुला स्थिता । देव-
रतिश्च नदीप्रवाहेण गत्वा कथमपि नदीतोयान्नि सृत्य मङ्गलपुरे १५
बहिर्वृक्षतले सुप्तः । तत्र व्यपत्यो राजा श्रीवर्धनो मृतः । ततो
विधिना मन्त्रिभणितपट्टहस्तिना पूर्णकलशेन स्नापितो राज्ये
स्थापितः । स्त्रियं न पश्यति । पङ्क्तुगुलानां किञ्चिन्नं ददाति । रक्तापि १८
चोल्लके पङ्क्तुं कृत्वा स्कन्धेन परिवहन्ती मम परिगीतं पतिरिति
लोकानां कथयन्ती लोकैः सती भण्यमाना मङ्गलपुरे समायाता ।
राजसिंहद्वारे च गता प्रतीहारेण राज्ञो विज्ञप्तः । सतीपङ्क्तुगुलौ सुस्वरौ २१
द्वारि तिष्ठतः । काण्डपटान्तर्धानेन तदीय वचनमाकर्ण्य शब्देन
परिज्ञाय सोपहासं तदीय सतीत्वं प्रशस्य प्रविचार्य तस्यैव जयसेन-
पुत्रस्य राज्यं समर्प्य दमधराचार्यसमीपे तपो गृहीत्वा स्वर्गं गतः ॥ २४

[३३] विच्छेदेर्ष्यावसतो गोपवतीमस्तकमित्यादि ।

[ईसालुयाए गोववदीए गामकूडधूदियासीस ।

३ छिण्ण पहदो तध भल्लएण पासम्मि सीहबलो ॥९५०]

अस्य कथा—पलाशग्रामे विषयिकसिहबलो, भार्या गोपवती तच्चौरिकया पद्मिनीखेटग्रामे सिंहसेनग्रामकूटस्य पुत्री सुभद्रा परि-
 ६ णीतवान् । तच्छ्रुत्वा गोपवती कोपात्तत्र गत्वा तद्गृह प्रविश्य मातृकाग्रं सुप्ताया सुभद्राया मस्तकं गृहीत्वा व्याघुटिता । प्रभाते सुभद्रारुण्डं दृष्ट्वा लज्जित्वा पलाशग्रामे आगत । गोपवत्या चाभ्यागतस्वागत
 ९ कृत्वा भोजनं दत्तम् । तच्चोद्वेगान्न रोचते तस्य । ततस्तयोक्तम्—
 सुभद्राया मुखं पश्य येन भोजनं रोचत इत्युक्त्वा तन्मस्तकं तद्भाजने क्षिप्तम् । ततो राक्षसीयमिति मत्वा भयत्रस्तो नश्यच्छल्येन
 १२ विदार्य मारितः ॥

[३४] वीरमती संज्ञयेत्यादि ।

[वीरवदीए सूलगदचोरदट्टोद्विगाए वाणियगो ।

१५ पहदो दत्तो य तहा छिण्णो ओट्टो त्ति आलविदो ॥९५१॥]

अस्य कथा—राजगृहनगरे अतीवेश्वर श्रेष्ठिधनमित्र, श्रेष्ठिनी धारिणी, पुत्रो दत्त । भूमिगृहनगरे आनन्दमित्रवत्यो पुत्री वीरवती
 १८ परिणीतवान् । तत्रैव चोर प्रचण्डो ऽङ्गारनामा तस्यानुरक्ता वीर-
 वती दत्ता । रत्नद्वीपे गत्वा बहुभिर्दिवसैः बहुक्रियाणकानि गृहीत्वा
 आगत । भार्याया उत्कण्ठितो निजविडादग्रे [?] भूत्वा श्वशुर-
 २१ गृहं गच्छन्नटव्या सहस्रभटचोरेण दृष्ट । ततः स कौतूहलात्तदीयं
 कौतुकं द्रष्टुं तेन सहागत । श्वशुरेणागतस्य महोत्सवं कृतम् ।
 तस्मिन्नेव दिने चौरिकायामङ्गारचोरं प्राप्तो राजा शूलेन प्रोतः ।

रात्रौ सुप्त दत्तं त्यक्त्वा वीरवत्या चौरसमीपं गच्छत्या पृष्ठतः सहस्र-
भटस्यागच्छतः पादसचारं ज्ञात्वा मुक्तखड्गघातेन तदीयाङ्गुलिर्वट-
प्ररोहश्च छिन्न । चौरेण सा भणिता—प्रिये मम म्रियमाणस्यालिङ्गय ३
मुखेन ताम्बूल देहि । मृतकनिचयं कृत्वा तस्योपरि चटित्वा मुख-
ताम्बूलदानकाले स्तसितो मृतकनिचयस्तेन म्रियमाणेन खण्डितो
ऽधरस्तन्मुखे स्थित । गृहमागत्य तया दत्तसमीपे पूत्कारः कृतो ऽनेन ६
ममैतत्कृतमिति । राज्ञा दत्तो मार्यमाण सहस्रभटेन सर्वं वृत्तान्तं
कथयित्वा रक्षितः ।

[३५] सुरतस्य दयितस्य महिलाया इति ।

९

[साधुं पडिलाहेदुं गदस्स सुरयस्स अग्गमहिंसीए ।

णट्ठ सदीए अग कोढेण जहा मुहुत्तेण ॥१०६१॥]

अस्या कथा—अयोध्यानगर्या राजा सुरत , पञ्चशतान्तपुरा- १२
ग्रमहिषी सती । तस्यामासक्तो महाराजकार्ये महामुन्यागमने च मा
विज्ञापयेस्त्व नान्यथेति प्रतीहारं भणित्वा अन्तपुरे प्रविश्य स्थितः ।
देमधरधर्मश्चिमुनी मासोपवासिनौ चर्याया प्रविष्टौ । सत्या मण्डित- १५
मुखे गोरोचनातिलक कुर्वाणस्य राज्ञ प्रतीहारेण विज्ञप्तम्—याव-
त्तिलको न शुष्यति तावद्देवि मुनिचर्या कारयित्वा आगच्छामि
लग्नो मा रोषं कुर्यास्त्वमित्युक्त्वा गतः । मुनी स्थापयित्वा चर्या १८
कारयित्वा शीघ्रमायातः । मुनिनिन्दाफलेन सत्या उदुम्बरकुष्ठ-
गृहीतं शरीरमालोक्य सुरतो मुनिरभूत् सती च दीर्घं ससार गता ।

[३६] व्याघ्रभयादित्यादि ।

२१

[वधपरद्धो लग्गो मूले य जहा ससप्पबिलपडिदो ।

पडिदमधुर्बिदुभक्खणरदिओ मूलस्मि छिज्जते ॥

- तह चेव मच्चुवग्घपरद्धो बहुदुक्खसप्पबहुलम्मि ।
 ससारबिले पडिदो आसामूलम्मि सलग्गो ॥
 ३ बहुविग्घमूसगेहि आसामूलम्मि तम्मि छिज्जते ।
 लेहदि विभयविलज्जो अप्पसुह विसयमधुबिदु ॥१०६३-६५॥]
- अस्य कथा—कश्चित्पुरुषो ऽटव्या व्याघ्रेण खेदितो ऽन्धकूपे
 ६ पतितस्तृणस्तम्बे लग्नो व्याघ्राभिहितकूपतटागतवृक्षशाखाकम्पा-
 दुच्चलितमधुमक्षिकाभि खाद्यमानसर्वाङ्गो मुखे पतितमृष्टमधुविन्दु
 स्तम्भमूलं च कृष्णश्वेतमूपिकौ कर्तयत तले चतुर्दिशासु चत्वारो
 ९ महासर्पा एतत्सर्वमविगणयन् मधुविन्दुमेव वाञ्छति ॥

[३७] जातश्च चारुदत्त इत्यादि ।

- [जादो खु चारुदत्तो गोद्वीदोसेण तह विणीदो वि ।
 १२ गणियासत्तो मज्जासत्तो कुलदूसओ य तहा ॥१०८२॥]
- अस्य कथा—चम्पानगर्या राजा शूरसेन , श्रेष्ठी भानु , श्रेष्ठिनी
 सुभद्रा पुत्रार्थं कुदेवताना सेवा करोति । एकदा चैत्यालये चारणमुनिं
 १५ वन्दित्वा भगवन्मे तपो [?] भविष्यति न वेति तयोक्तम् । कथित
 भगवता—तवोत्तम पुत्रो भविष्यति । पुत्रि, मिथ्यादेवाना सेवा कृत्वा
 सम्यक्त्वम्लानता मा कुरु इत्युक्त्वा मुनिर्गत । तस्या. कतिपय-
 १८ दिनैश्चारुदत्तनामा पुत्रो जात । सर्वार्थस्य मातुलस्य पुत्री मित्रवती
 परिणीता पर कामसेवा न करोति । तत. सुभद्रया गणिकाभि
 व्यसनिभिश्च सह ससर्गं कारितो मासादौ प्रवृत्तो वसन्तसेनया
 २१ गणिकया सह द्वादशवर्षे षोडशसुवर्णकोटयं खादिता । ततो मित्र-
 वतीस्वकीयान्याभरणानि प्रेषितानि दृष्ट्वा कलिङ्गसेनया कुट्टिन्या
 भणितम् । पुत्रि, क्षीणद्रव्यो ऽयं त्यज्यता सधने ऽन्यत्र नरे मन
 २४ क्रियताम् । ततो ऽसौ त्यक्तो भार्याभरणानि गृहीत्वा मातुलेन सहोत्त-

खलदेशे उशिरावर्तपत्तनं गतः । कार्पासमादाय तामलिप्तपुरी गच्छ-
तो ऽटव्या दवाग्निना कार्पासो दग्धः । उद्वेगान्मातुलस्याकथयत्समुद्र-
दत्तस्य प्रोहणेन पवनद्वीप गतो धनमुपाज्यागच्छत प्रोहण स्फुटित । ३
एव सप्तवारान् तस्य प्रोहण स्फुटितः । फलकेन समुद्रमुत्तीर्य राज-
पुरपत्तन गतो विष्णुमित्रपरिव्राजकेन गौरवेण निजमठे धृत्वा भणित ।
भीमाटव्या पर्वतनितम्बे धातुरसस्तिष्ठति । त ते पुत्र ददामि येन तव ६
दारिद्र्यनाशो भवति । चारुदत्तेनोक्तम्—तातैव कुरु । ततस्तेन
वरत्राबद्धशिक्येन हस्ते तुम्बकं दत्त्वा तत्कूपे प्रवेशित । रस गृह्णन्नेक-
पुरुषेण स निषिद्ध । ततश्चारुदत्तेन पृष्टः कस्त्वम् । उज्जयिन्या वणिक् ९
धनदत्तो ऽहम् । सिंहलद्वीपाद्व्याघुटितो भिन्नप्रोहणो ऽनेन परिव्राजकेन
वञ्चयित्वा रसतुम्बक गृहीत्वा अत्र वरत्र कर्तित्वा निक्षिप्तो रसे । न
भक्षित प्राणा मे गच्छन्ति लग्ना इत्याकर्ण्य चारुदत्तेनोक्तम्—तर्हि १२
रसो ऽस्य न दीयते । तेनोक्तम्—यदि न दीयते तदा पापाणादिनोपसर्गं
क्रिष्यति । अतो रसतुम्बकं दत्त्वा द्वितीयवेलाया शिक्ये पापाणे धृते
दूरमाकृष्य शिक्यवरत्रा कर्तित्वा गत परिव्राजक । ततश्चारुदत्तेन १५
स भणितः । त्वया मम जीवित दत्त तवेदानी सुगतिप्राप्त्युपाय ददा-
मीत्युक्त्वा सन्यास पञ्चनमस्काराश्च दत्त्वा चारुदत्तेन पृष्ट —अस्ति
मे को ऽपि निःसरणोपाय । तेनोक्तं च—रसं पीत्वा अद्य गता गोधा १८
प्रभाते गच्छन्त्यास्तस्या पुच्छ धृत्वा नि सर त्वम् । ततस्तथा निर्गत्य
महाटवी परित्यज्य गच्छन् चारुदत्तो मातुलेन मिलितेन रुद्रदत्तेन दृष्टो
रत्नद्वीपे चालितः । छागयोराह्व्याजपथेन पर्वतस्योपरि गतौ । २१
रुद्रदत्तेन भणितो ऽपि चारुदत्तो निजच्छाग न मारयति । व्रतादुपकारान्न
च हत । सो ऽपि रुद्रदत्तेनैव मारितः । चारुदत्तेन तस्य सन्यासपञ्च-
नमस्काराञ्च दत्ताः । छागयोश्चर्मभस्त्रामध्ये प्रविष्टौ तौ रत्नद्वीपाया- २४
तभेरुण्डपक्षिभ्या गृहीत्वा रत्नद्वीपाभिमुख नीयमानयोरन्तराले
रुद्रदत्तभस्त्राया द्वयोर्भेरुण्डयोर्युद्धे समुद्रमध्ये पतितौ रुद्रदत्तो मृत्वा

- दुर्गतिं गत । चारुदत्तभस्त्रा तु रत्नद्वीपे रत्नचूलपर्वतस्योपरि मुक्ता ।
 ता पाटयित्वा निर्गत चारुदत्त । नष्टो भेरुण्ड । तत्रातपनस्थं
 ३ मुनिमालोक्य प्रणतवान् । पूर्णयोगेन मुनिनोक्तम्—कुशल ते चारुदत्त ।
 तेनोक्तम्—भगवन्, क्वाह त्वया दृष्ट । मुनि कथयति । अमितविद्या-
 धरो ऽहं चम्पाया कदलीवने वसन्तश्रीभार्यया सह क्रीडितु गतः ।
 ६ वसन्तश्रिय दृष्ट्वा धूमसिंहविद्याधरो मां छलेन वृक्षे विद्यया कीलित्वा
 ता गृहीत्वा गतः । तस्मिन्प्रस्तावे त्वया तत्र क्रीडितु गतेनाहं दृष्ट ।
 मया चोक्तम्—अस्मिन् फरके तिस्र ओषधयः सन्ति । मित्रैतां पिष्ट्वा
 ९ मे शरीरे देहि येनोत्कीलितो भवामि । तासु तथा दत्तासु गत्वाष्टा-
 पदगिरौ धूमसिंहं जित्वा भार्यां मोचयित्वा व्याघुटय त्वं भणितो ऽसि
 मित्रं वरं प्रार्थयेति । त्वया चोक्तम्—न मे वरेण किञ्चित्प्रयोजनमिति ।
 ततो दक्षिणश्रेण्या शिवमन्दिरे पुरे कियत्कालं राज्यं कृत्वा सिंहयगो-
 वराहग्रीवपुत्रयोः राज्यं समर्प्य चारणमुनिर्भूत्वात्र तपः करोमि ।
 १२ अत्र प्रस्तावे पुत्रयोर्वन्दनाभक्त्यर्थम् आगतयोश्चारुदत्तवृत्तान्तः
 कथितः । अत्र प्रघट्टके छागचरदेवेनागत्य चारुदत्तस्य प्रणामं कृतः ।
 ततश्चारुदत्तेनोक्तम्—गुरौ सति मम प्रणामं कर्तुं देव तवानुचितः ।
 १५ देवेनोक्तम्—त्वमेव मे गुरु रुद्रदत्तेन मार्यमाणस्य मे सन्यासपञ्च-
 नमस्काराश्च त्वया दत्तास्तन्माहात्म्यात्सौधर्मे स्वर्गं देवो जात
 इत्युक्त्वा दिव्यहारादिभिः पूजां कृत्वा स्वर्गं गतः । सिंहयशोवराहग्रीवौ
 १८ चारुदत्तं चम्पायां नीत्वा अक्षयद्रव्यं दत्त्वा निजनगरं गतौ । चारु-
 दत्तो ऽपि कतिपयदिनैः सुन्दरपुत्राय श्रेष्ठिपदं समर्प्य मुनिर्भूत्वा
 स्वर्गं गतः ॥

२१ [३८] जैनीसंसर्गतः शकट इत्यादि ।

[सगडो हु जइणिगाए ससग्गीए दु चरणपब्भट्ठो ।

अस्य कथा—कौशाम्बीपुर्या नवतिवर्षिकः पथश्रान्तशकट-
मुनिश्चर्यायां प्रविष्टः । अशीतिवर्षिकया सूत्रकर्तनजीविन्या जैनी-
ब्राह्मण्या चर्या कारयित्वा पृष्टः । केन कारणेन मुने त्वया तपो ३
गृहीतम् । कथित तेन—अस्या कौशाम्ब्या ब्राह्मण सोमशर्मा, ब्राह्मणी
काश्यपी तत्पुत्रो ऽहं शकटः, रोहिणी मम भार्या, अतीव वल्लभा मृता ।
ततो मया तपो गृहीतम् । वृद्धे त्वमपि कथं जीवसि । कथित तया अत्र ६
ब्राह्मणः शिवशर्मा, ब्राह्मणी सोमिल्ला, अहं तत्पुत्री जैनी शंकर-
ब्राह्मणेन परिणीता । मृते तस्मिन्कार्पास कर्तित्वा जीवामीत्याकर्ण्य
शकटेन हसित्वोक्ता सा त्वं स्मरसि यदुपाध्यायगृहे त्वया मया च ९
सह पठितम् । तयोक्तम्—सर्वं स्मरामीति ससर्गस्नेहाद्भग्नः ॥

[३९] कूचवारो ऽपि ।

गणियाससग्रीए य कूचवारो तहा णट्ठो ॥११००॥] १२

अस्य कथा—पाटलिपुत्रनगरे राजा अशोको, राज्ञी अशोका ।
अशोकराजस्य भ्राता कूचवारनामा अतीव गूरः । एकदा ससघो
वरधर्मनामा गणधरदेवः समायातः । तत्पाश्वे धर्ममाकर्ण्य मुनिभूत्वा १५
महाटव्या मध्यमन्दिरपर्वतोपरि महातपः कर्तुं लग्नः । शत्रुभिरागत्य
पाटलिपुत्रे वेष्टिते दुःखितेनाशोकराजेनोक्तम्—कूचवारेण विना
कीदृशी मे ऽवस्था जाता । ततो वीरमतिविलासिन्या भणितम्—देव, १८
मा दुःखितो भव, तं कूचवारमहमानयामि । राजवचनेन बहुगणि-
काभिः सहाय्यकारूपेण तत्र पर्वतेन गता कपटेनैका धूर्ती पर्वततले
धृत्वा तत्समीपं गत्वा वन्दित्वा भणितम्—भगवन्नेकार्यकावग्रहविशे- २१
षेणागता गिरिं चटितुं न शक्नोति गत्वा तस्याः पादान् दर्शय । ततः
स आगतो धूर्त्या दर्शितशरीरावयवया नाशितः शत्रूपद्रवः श्रुत्वा
आगत्य निर्जिताः शत्रवः ॥ २४

[४०] रुद्रपाराशरेत्यादि ।

[रुद्रो परासरो सच्चई य रायरिसी देवपुत्तो य ।

३ महिलारूवा लोई णट्ठा ससत्तदिट्ठीए ॥११०१॥]

रुद्रस्य सात्यकिकथा प्रघट्टके कथा भविष्यति । पाराशरस्य
लोकी कथा—हस्तिनागपुरे गङ्गाभटधीवरेण महामत्सी जालेन धृत्वा
६ तदुदरे विपाट्यमाने रूपवती कन्या दुर्गन्धा निर्गता सत्यवतीति
नामा कृत्वा पोषिता । एकदा गङ्गाभटेनावशे सत्यवती च धृत्वा
गङ्गाभटो गृह गत । मध्याह्ने दूरादागतेन शान्तेन पाराशरमुनिना
९ द्वितीयनटस्थिता आकारिता सा—पुत्रि, शीघ्रमेहि मामुत्तारयेति ।
आगत्य तया गङ्गामध्ये नीयमानेन तेन तस्या रूपमालोक्य क्षुभि-
तेनोक्तम्—मामिच्छ । तयोक्तम्—दुर्जातिर्दुर्गन्धा चाह त्व च महा-
१२ तपस्वी शापानुग्रहसमर्थ इति । ततस्तस्या दुर्गन्धतामपनीय कुवलय-
गन्धता कृता । पुनरपि तयोक्तम् । लोका पश्यन्ति । ततो धूमरी
कृता । नौमध्ये कामसेवा कुर्वाणा न जीवामीत्युक्ते तेन द्वीप कृत्वा
१५ परिणीता सेविता च । तत्क्षणे पञ्चकूर्चजटायज्ञोपवीतादियुक्तो
व्यासनामा पुत्रो जातो ऽभिवादनं कृतवान् ॥

[४१] सात्यकिरुद्रयोः कथा ।

१८ गन्धारदेशे महेश्वरपुरे राजा सत्यधरो, राज्ञी सत्यवती, पुत्र
सात्यकि । सिन्धुदेशे विशालानगर्या राजा चेटको, राज्ञी सुभद्रा,
सप्तपुत्र्य प्रियकारिणी सुप्रभा प्रभावती मृगावती ज्येष्ठा चेलिनी
२१ चन्दना चेति । श्रेणिकनिमित्तमभयकुमारेण नीयमानया चेलिन्या
सुरङ्गद्वारे आभरणव्याजेन वञ्चिता ज्येष्ठा । चेटकभगिनी यशस्विनी
कन्तिकासमीपे आर्यका जाता । सा च सात्यकेर्दत्ता आसीद् । अत

सात्यकिरपि तां वार्तां श्रुत्वा समाधिगुप्तमुनिसमीपे मुनिरभूत् ।
 एकदा वर्धमानस्वामितीर्थकरदेववन्दनाभक्त्यर्थं यशस्विनीकन्तिका-
 प्रभृत्यार्यका गच्छन्त्यो ऽटवीप्रदेशे ऽकालवृष्ट्योपद्रुता इतस्ततो गता । ३
 ज्येष्ठा कालागुहाया प्रविश्य वस्त्रनिपीलन कुर्वाणा अन्धकारे ध्यान-
 स्थितेन सात्यकिना दृष्टा । क्षुभितेन कामिता । इङ्गितैर्ज्ञात्वा यशस्विनी-
 कन्तिकया चेलिनीसमीपे नीता वार्ता च कथिता । तया प्रच्छन्नस्थाने ६
 धृता नवमासै पुत्र प्रसूता । श्रेणिकेन चेलिन्या पुत्र इति प्रधोष
 कृतः । एकदा रौद्रभावे परपुत्रकुट्टनात् रुद्र इति चेलिन्या नाम
 कृतम् । एकदा रुद्रयान्येन जातो ऽन्य सतापयतीत्युवतम् । ततो वित- ९
 र्क्याभोजन कृत्वा निजपितरौ पृष्टौ महाकष्टेन कथितौ । ततो गत्वा
 सात्यकिमुनिसमीपे मुनिरभूत् । एकदा एकादशाङ्गदशपूर्वपाठे पञ्च-
 शतमहाविद्या सप्तशतक्षुल्लकविद्याश्च सिद्धा । गोकर्णपर्वतापनस्थ- १२
 सात्यकिमुनिवन्दनार्थं गतभव्यजनान् सिंहव्याघ्रादिरूपेण त्रासयति ।
 तदाकर्ण्य सात्यकिना स भणित । स्त्रीनिमित्तं तव तपोभङ्गो भविष्य-
 तीत्याकर्ण्य सामान्यजनागम्ये कैलासे गत्वा आतापनयोगेन स्थितो १५
 यावन्नावत्कथान्तरम् । विजयार्धदक्षिणश्रेण्या मेघनिबद्धमेघनिचय-
 मेघनिनादेषु त्रिषु पुरेषु राजा कनकरथो, राज्ञी मनोरमा, पुत्रौ
 देवदारुविद्युज्जिह्वौ । एकदा राजा देवदारुपुत्राय राज्यं दत्त्वा गणधर- १८
 मुनिपाश्वर्यं मुनिरभूत् । कतिपयदिनैर्विद्युज्जिह्वेन युद्धे निर्धातितो
 देवदासो गत्वा कैलासे स्थितः । अष्टौ तत्कन्या अप्रतिरूपा कञ्चुकि-
 रक्षिता महावाप्या स्नातुमागता । वापीसमीपस्थातापनस्थेन तेन २१
 मुनिना ता आलोक्य तद्रूपासक्तेन तासां वस्त्राभरणानि विद्यया
 अपहृतानि । स्नात्वा व्याकुलाभिस्ताभिरागत्य मुनिं पृष्ट —अस्माक
 वस्त्राभरणानि केन नीतानि । तेनोक्तम्—मामिच्छथ यदि तदा २४
 दर्शयामि । ताभिरुक्तम्—यदि पिता ददाति तदेच्छाम । ततः
 समर्पितानि । ताभिर्गत्वा पितुर्वार्ता कथिता । तेन च मुनिसमीपे

प्रधान प्रेषित । यदि विद्युज्जिह्व हत्वा त्रिपुरीराज्य ददासि तदा दीयते कन्या । मुनिनोक्तम्—सर्वं करोमि । ततो देवदारुराजेन स
३ निजगृहे आनीत । तेन च विजयार्धे गत्वा विद्युज्जिह्व हत्वा देवदारुस्त्रिपुरेषु राजा कृत । तेन च ता कन्यास्तस्मै दत्तास्तथान्याश्च ॥

६

[४२] राजश्रीकथा

- मिथिलानगर्या राजा मेरुको, राज्ञी धनसेना, पुत्र पद्मरथो नमिश्च । एकदा मेरुक पद्मरथाय राज्य दत्त्वा नमिना सह दमधर-
९ मुनिसमीपे मुनिरभूत् । अन्यदा नमिर्जले निजशरीरच्छाया पश्यन् गुरुणा भणित—स्त्रीनिमित्तेन तव व्रतभङ्गो भविष्यति । एतदा-
कर्ण्यसौ महाटव्यामेकाकी दुर्धर तप कर्तुं लग्न । एकदा सागर-
१२ दत्तसार्थवाहस्तत्राटव्यामायात । तेन सह गोविन्दनट आगत । स च नटविद्यायामतीव कुशल । तद्भार्या रुद्रा, पुत्री काञ्चनमाला । मुनिसमीपदेशे गोविन्दो गुणनिकाया काञ्चनमाला नर्तयति ।
१५ तमालोक्य तद्रूपासक्तेन भणित नमिमुनिना—न मिलति नृत्यवाद्ययो । अयं सर्वमिदं जानातीति सप्रधार्य सा काञ्चनमाला तस्मै दत्ता । कतिपयदिनैः पूर्वसमुद्रतटे मुण्डीरस्वामिपत्तने गुर्विणी सा भणिता-
प्रसूता मासावसानदिने निजपुत्रमुद्याने अशोकवृक्षतले धरेस्त्व राजा
१८ भविष्यतीत्युक्त्वा पुनर्मुनिरभूत् । तया च पुत्रे जाते तथा कृतम् । तत्र विश्वसेनो राजा ऽपुत्रो मृत । मन्त्रिणा विधिना पट्टहस्ती भणित— निजस्वामिन गृहाण । ततस्तेन स गृहीत्वा निजमस्तके धृतो दुर्मुख-
नामा राजा जातः । स नमिमुनिः कालप्रियपत्तने एकदा गतस्तत्र
२१ कुम्भकारगङ्गदेवभार्या विमला, तत्पुत्री विश्वदेवी अतिशयेन रूपवती अकस्मादकालवृष्टौ तेन बहुभाजनानि प्रविष्टुमसमर्थामालोक्य

नमिमुनिनोक्तम्—यदि मामिच्छसि तदा प्रवेशयामि तव भाण्डानि ।
तयोक्तम्—पितृदत्ता इच्छामि । ततो विद्यया झगिति प्रवेशितानि ।
आर्तौ पितरौ समायातौ । वार्तामाकर्ण्य सा तस्मै दत्ता । एकदा ३
गुर्विणी भणिता प्रसूता निजपुत्र मासावसाने नदीतटे आम्रवृक्षतले
धरेस्त्व राजा भविष्यतीत्युक्त्वा मुनिरभूत् । तथा च पुत्रे जाते तथा
कृतम् । तत्र देवरतिनामा राजा ऽपुत्रो मृत । मन्त्रिवचनाद्विधिप्रयुक्त- ६
पट्टहस्तिना निजस्कन्धे धृतः । करकण्डो नाम राजा जात । स
नमिमुनिमरुदेशे मूलस्थाननगरे गत । तत्र राजा सिंहसेनो, राज्ञी
सिंहसेना, पुत्री वसन्ततिलका । कुमारी ता दृष्ट्वा तस्या स आसक्तो ९
रात्रावादित्यरूपेणागत्य तत्सेवा करोति । आदित्येन गर्भं कृत इति
प्रसिद्धौ नग्नकिनामा पुत्रो जातः । एव नमिरादित्यरूपेण प्रभाते
मुण्डोरस्वामिपुरे मध्याह्ने कालप्रिये अस्तमनवेलाया मूलस्थाने १२
भोगान् भुक्त्वा त्रिभिः पुत्रैः सह मुनिरभूत् । ते चत्वारो ऽपि विहरन्तः
कुम्भकारग्रामे कुम्भकारपाकबहिःशयनेन स्थिताः । कुम्भकारेणागत्य
पाके अग्निर्दत्त । तम् उपसर्गं प्राप्य निर्वाणं गता ॥ १५

[४३] देवपुत्रो ब्रह्मा तस्य लौकिकी कथा ।

यथा इन्द्रादीनुद्दालयित्वा सर्वोत्तमपदान्यात्मनो वाञ्छन् महा-
टव्या दिव्यार्धचतुर्वर्षसहस्राणि वायुभक्षणं कुर्वाण एकपादेनोर्ध्वबाहुः १८
स्थितो दिव्यं तपः करोति । तपःशक्त्या महादेववासुदेवेन्द्रादीनामास-
नानि कम्पितानि । ततो भीतैस्तैर्ब्रह्माणस्तपश्चालनार्थं सपेटिका
तिलोत्तमा तस्याग्रे नर्तितुं प्रेषिता । तद्रूपालोकनासक्तो ब्रह्मा २१
क्रमेणैकैकवर्षसहस्रतपस्सामर्थ्येन चतुर्मुखो जातः । उपरि नृत्यन्त्या-
स्तस्याः पञ्चशतवर्षतपसा गर्दभमस्तकमुपरि जातम् ॥

[४४] ग्रन्थो भयं नराणामिति ।

[गथो भयं नराण सहोदरा एयरत्थजा ज ते ।

३ अण्णोण्ण मारेदु अत्थणिमित्त मदिमकासी ॥११२८॥]

- एतयो. कथा—दशार्णदेशे एकरत्थनगरे धनदत्त श्रेष्ठी, भार्या धनदत्ता, पुत्री धनदेवधनमित्रौ, पुत्री धनमित्रा । मृते धनदत्ते
- ६ धनदेवधनमित्रौ द्वाद्वौ कौशाम्ब्या मातुलसमीप गतौ । तेन धनदत्त-
वृत्तान्ते श्रुते अष्टानर्घ्यमणय समर्पिता । आगच्छद्भ्या ताभ्या
मणिनिमित्त परस्परमारण चिन्तितम् । निजनगरप्रवेशे पश्चात्ताप
- ९ कृत्वा स्वभाव कथयित्वा वेत्रवतीनद्या मणीन् क्षिप्त्वा गृहमागतौ ।
मणयो मत्स्येन गिरिता । स धीवरेण हत्वा विक्रीतो धनदत्तया
गृहीत । खण्डयन्त्या मणयो लब्धा । पुत्रपुत्रीणा मारण चिन्तयित्वा
- १२ पश्चात्ताप कृत्वा धनमित्राया दत्ता । तया भ्रातृमातृणा मारण
चिन्तयित्वा पश्चात्ताप कृत्वा भ्रात्रो समर्पिता । तौ च तात्
मणीन्परिज्ञाय त्यक्त्वा च ताभ्या सह दमधराचार्यसमीपे तपो
- १५ गृहीतवन्तौ ॥

[४५] धनहेतोर्भयमभवच्चौराणामित्यादि ।

[अत्थणिमित्तमदिभय जाद चोराणमेक्कमेक्केहि ।

१८ मज्जे मसे य विस सजोइय मारिया ज ते ॥११२९॥]

- अत्र कथा—कौशाम्बीनगर्या धनमित्रधनदत्तादयो द्रव्याढ्या
वणिजो वाणिज्येन राजगृहनगरे चलिता । अटव्या चौरैर्गृहीता । ते
- २१ च चौरा द्रव्यार्थं परस्परमारणनिमित्त कृतविषाहार रात्रौ भुक्त्वा
मृता । तेषा मध्ये सागरदत्तो वणिक् रात्रिभोजने निवृत्तो न मृतः ।
तेषा मृत्युमालोक्य द्रव्यं त्यक्त्वा वैराग्यान्मुनिरभूत् ।

[४६] संगो महाभयमित्यादि ।

[संगो महाभय जं विहेडिदो सावगेण सतेण ।

पुत्तेण चैव अत्थे हिदम्हि णिहिदिल्लगे साहु ॥११३०॥] ३

दूओ वभण विग्घो लोओ हत्थी य तह य रायसुय ।

पहिय णरो वि य राया सुवण्णयारस्स अक्खाणं ॥*११३१॥

वण्णर णउलो विज्जो वसहो तावस तहेव चूदवण । ६

रक्ख सिवण्णी दुडुह मेदज्जमुणिस्स अक्खाण ॥*११३२॥

अस्य कथा—मणिवतदेशे मणिवतनगरे राजा मणिवतो, राज्ञी पृथ्वी, पुत्रो मणिचन्द्रः । एकदा पृथिवीदेव्या राज्ञो मस्तके केशान्विर- ९
लयन्त्या पलितमेकमालोक्य राज्ञो हस्तेन दत्तम् । ततो वैराग्यात्स मणिचन्द्राय राज्यं दत्त्वा मुनिरभूत् । एकाकी विहरन्नुज्जयिन्या रमशाने रात्रौ मृतकशय्याया स्थितः । कापालिकेन भट्टारकसमीपे १२
मृतकद्वयमानीय मस्तकत्रयचुल्ल्या वेतालविद्यासाधनार्थं मनुष्यकपाले चरुक राद्धुं प्रारब्धम् । मुनिमस्तके ससादाद्याच्चालिते [?] कपाले पतिते भयान्नष्टः कापालिकः । प्रभाते मुनिं तथा दृष्ट्वा १५
केनचिज्जिनदत्तश्रेष्ठिनः कथितम् । तेन च गृहे समानीतः वैद्य औपध पृष्टः । तेन कथितम्—सोमशर्मभट्टगृहे लक्षपाक तैलमस्ति । तैलाभ्यङ्गादग्निदग्धो नीरोगो भवति । गत्वा श्रेष्ठिना तद्भार्या १८
तुङ्गारी तत्तैलं याचिता । भणितं तया—श्रेष्ठिन् घटमेकं गृहाण । तैलघटं गृहीत्वा निर्गच्छतः स्फुटितो घटः । भीतेन तुङ्गार्या कथितम् । ततस्तयोक्तमन्य तैलघटं गृहाण । तथा द्वितीयस्तथा तृतीयो २१
ऽपि स्फुटितः । पुनस्तयोक्तम् । श्रेष्ठिन्मा भय कुरु यावता प्रयोजनं तावद् गृहाण इति । चिन्तितं श्रेष्ठिना—अहो अस्या अद्वितीया क्षमा । पृष्टा च—किं कारणं कोपं न करोषि त्वम् । कथितं तया—श्रेष्ठिन् २४
कोपस्य फलं मया प्राप्तं तेन तं न करोमि ।

- तद्यथा—आनन्दपुरे भट्ट शिवशर्मा, भार्या कमलश्री, शिवभूत्या पुत्रा शिवभूत्यादयो ऽष्ट, अहं नवमी पुत्री भट्टा नाम, न क्वापि मा ३ तु भणति । एकदा शिवशर्मणा नगरमध्ये घोषणा दापिता—मा को ऽपि भट्टा चुचु करोतु । ततश्चुकारिकेति नाम जातम् । न कदाचिदपि चु करोमीति व्यवस्थया सोमशर्मब्राह्मणेन परिणीयोज्ज- ६ यिनीमानीता । एकदा सोमशर्मा रात्रौ नाट्यमालोक्य वेलातिक्रमे समायातः । कपाटमुद्धाटयेति भणिते मया कोपात्ते नोद्धाटिते । ततो बृहद्वेलाया रोषात्तेन चुकारिता रुष्टा द्वारमुद्धाट्य निर्गताह ९ नगराद्वहिर्गच्छन्ती चौरैराभरणमादाय पल्लिकाया विजयसेन-भिल्लस्य दर्शिता । स मे शीलखण्डन कुर्वाणो वनदेवतयोपसर्गं कृत्वा निवारित । भीतेन तेन पूजयित्वा सार्थवाहस्य समर्पिता । तेनापि १२ मम शीलखण्डन कर्तुं न शक्तम् । परतीरं नीत्वा कृमिरागकम्बल-विक्रयिणो दत्ता । तेन तत्कम्बलनिमित्तं जलूकाभिर्मद्बुधिर बहुदिना-न्याकर्षितम् । उज्जयिनीराजेन यो मे भ्राता धनदेव, पारसकुलराज- १५ पार्श्वे दूतं प्रेषितस्तेन कृतकार्येणाह दृष्ट्वा तं राजानं याचयित्वा आनीय पुनः सोमशर्मणं समर्पिता । रक्तक्षयान्मे शरीरं वातेनाभिभूतं वैद्येन शतसहस्रतैलं पक्वम् । तेन नीरोगा जाता । मुनिसमीपे १८ धर्माधर्ममाकर्ण्य च सम्यक्त्वं व्रतं च गृहीत्वा न कस्याप्युपरि मया कोपः कर्तव्य इति व्रतं गृहीतम् । श्रेष्ठिस्तैलं नीत्वा भट्टारकं नीरोगं कुरु । श्रेष्ठिना तां प्रशस्य तैलघटमानीय भट्टारको नीरोगं कृतः । २१ तेन मुनिना तस्यैव चैत्यालये वर्षाकाले योगो गृहीतः । श्रेष्ठिना अनर्घ्यरत्नपूर्णस्ताम्रकलशः सप्तव्यसनाभिभूतकुबेरदत्तनिजपुत्र-भयान्मुनिसस्तरसमीपे निखन्य धृतः । मुनिना कुबेरदत्तेन च स २४ दृष्टः । एकदा कुबेरदत्तेन चैत्यालयप्राङ्गणे स कलशो निखन्य धृतः । मुनिरुदासीनः स्थितः । पूर्णयोगे श्रेष्ठिनं पृष्ट्वा मुनिश्चलितः । पत्तनाद्वहिं स्वाध्यायं गृहीत्वा उपविश्य स्थितः । श्रेष्ठिश्च तं कलशं

अहीतु गतो न पश्यति । भट्टारक एव जानाति त गृहीत्वा गत इति
 सचिन्त्य पृष्ठतो लग्नः । त्वया विना भगवन्मम न रतिरिति मायया
 व्यावर्त्यानीतः । श्रेष्ठिना मुनि सद्धर्मकथा पृष्ठो मुनिनोक्तम्—त्वमपि ३
 कथय चिरश्रावकत्वात् । ततो ऽभिमतार्थं कटाक्षयता तेन कथा
 कथ्यते । यदा पद्मरथनगरे वसुपालराजा कोशलाधिपतेर्जितशत्रोर्दूत-
 प्रेषितः स महाटव्या तृषितो मूर्च्छया वृक्षतले पतितो वानरेण त ६
 कण्ठगतप्राणमालोक्य स्वच्छसरोवरे निमज्ज्यागत्य तस्योपरि निज-
 शरीर विधूयाग्रे गत्वा तेन तस्य जल दर्शितम् । स च जरु पीत्वाग्रे
 गमननिमित्तं त वानर हत्वा जलखल्ला कृत्वा गत । भगवन् किं ९
 तस्य वानरमारण कर्तुं युक्तम् ॥ न युक्तमित्युक्त्वा आत्मना निर्दोषत्वं
 कथयन्मुनिः कथामाह ॥

कौशाम्ब्यां नगर्या ब्राह्मणः शिवशर्मा, ब्राह्मणी कपिला ऽपुत्रा । १२
 ब्राह्मणेनाटव्या नकुलपिल्लिको दृष्ट आनीय कपिलाया पुत्र इति
 समर्पित । शिक्षितो भणित करोति । कपिलाया यः पुत्रो जातस्त
 मञ्चके सुप्त नकुलस्य समर्प्य सा तण्डुलान् खण्डितु गता । सर्पेण पुत्रो १५
 भक्षितो मृतः । नकुल सर्पं मारयित्वा रक्तलिप्तमुख कपिलाया
 समीपे गतः । तया पुत्रो ऽनेन मारित इत्याशङ्क्य मुसलेनाहत्य
 मारित । गृहे आगत्य मारित सर्पं दृष्ट्वा पश्चात्ताप कृतः । १८
 श्रेष्ठिन् किं सर्पापराधे नकुलमारण युक्तं तस्याः स्यात् ॥ न युक्त-
 मिति पुनः श्रेष्ठि कथा कथयति ॥

वाणारस्या राजा जितशत्रुर्वैद्यो धनदत्तो, भार्या धनदत्ता, २१
 पुत्रो धनमित्रधनचन्द्रौ न पठितौ । मृते वैद्ये जीवनमन्यवैद्यस्य
 दत्तम् । धनमित्रधनचन्द्रौ चम्पाया जिवभूतिवैद्यपार्श्वे वैद्यशास्त्रं
 ज्ञात्वा व्याघ्रटितौ । अटवीमध्ये अक्षिरोगपीडितं व्याघ्रमालोक्य २४
 लघुना ज्येष्ठ निषिद्धेनापि परीक्षणार्थमापद्य लोचनयोर्दत्तम् ।
 नत्क्षणान्तीरोगेण तेन स एव भक्षितः । एतर्त्तिकं तस्य युक्तम् ॥

- मुनि. कथयति । चम्पाया सोमशर्माब्राह्मणस्य द्वे ब्राह्मण्यौ,
 सोमिल्या सोमशर्मा च । सोमिल्याया पुत्रो जात । तत्रैको वृषभो
 ३ भद्रो गृहे ऽशनघास लभते कस्यापि कथमपि न घास ददाति ।
 वन्ध्यया सोमशर्मया एकदा त बाल मारयित्वा तस्य शृङ्गे प्रोत-
 श्चानेन बालो मारित इति । ब्राह्मणजातिभि स सर्वैस्त्यक्त ।
 ६ क्वापि प्रवेश न लभते । एकदा जिनदत्तराजश्रेष्ठिनो भार्या परदार-
 दोष प्राप्यात्मशुद्धिं कुर्वाणा दिव्यग्रहणार्थं तप्तफालसमीपे बहुजन-
 मध्ये स्थिता प्रस्ताव प्राप्य भद्रवृषभेणात्मविशुद्ध्यर्थं फालो मुखेन
 ९ गृहीत । तत सर्वैर्निर्दोषो भणित । अपर्यालोच्य तस्य दोषो दातु
 किं युक्तो जनस्य ॥

- जिनदत्त कथयति । गङ्गोपकण्ठे लघुकलभो गर्तायां पतितो
 १२ विश्वभूतितापसेन दृष्टो निजपल्लिकाया नीत्वा प्रतिपालितः । महावृ-
 हस्ती सर्वलक्षणोपेतो जात । श्रेणिकेनाकर्ण्यगत्य याचयित्वा नीतो
 बन्धनाङ्कुशाभिघात दृष्ट्वा स्तम्भ भङ्क्त्वा तापससमीपमायात-
 १५ स्तत्पृष्ठे समायातलोकाना सबोध्य समर्प्यमाणेन मारितस्तापस ।
 तत्किं हस्तिनस्तापसमारण युक्तम् ॥

- मुनि कथयति । हस्तिनागपुरे पूर्वस्या दिशि विश्वसेनेन राज्ञा
 १८ उद्यानवर्तं कारितम् । सर्पं गृहीत्वा सौलिका आम्रवृक्ष उपविष्टा ।
 सर्पविष फले पतितम् । तच्च फल विषोष्मणा पक्वमुद्यानपालेन
 तद्राज्ञो दर्शितम् । तेन च धर्मसेनाया राज्ञ्या दत्तम् । तद्भक्षणान् सा
 २१ मृता । रुष्टेन राज्ञा सर्वमुद्यान खण्डितम् । परदोषेण किं युक्तं च
 तस्य कर्तुं खण्डनम् ॥

- जिनदत्त कथयति । कश्चित्पुरुषो महाटव्या गच्छन् सिंहमागच्छ-
 २४ न्तमालोक्य भयात्सन्नपल्लीवृक्ष महान्तमारुह्य स्थित । गते सिंहे
 मार्गे गच्छता भेरीनिमित्तं महान्त काष्ठमन्वेषयता राजपुरुषाणा
 सन्नवृक्षो दर्शित । तैश्च स खण्डितः । एतत्किं तस्य युक्तम् ॥

मुनिः कथयति । कौशाम्ब्यां राजा गान्धर्वानीकस्तस्य सुवर्ण-
 कारो ऽङ्गारदेवो रत्नसंस्कारकः । तेनैकदा राजकीयमुकुटाग्रपद्मराग-
 मणिमुज्ज्वालयता चर्याया प्रविष्टो मेदज्जमुनिः स्थापितः । कर्म- ३
 शालायां मुनिः प्रवेशितः । तत्समीपे मणिं धृत्वा भार्याया वार्ता
 कथयितुं गतः । स मणिः क्रौञ्चपक्षिणा मासं मत्वा भक्षितो गले
 लग्नः । आगतेन तेन मणिमपश्यता मुनिः पृष्ठः । मुनिना दयापरेण ६
 तं जानतापि मौनं कृतम् । पुनस्तेनोक्तम्—मम सकुटुम्बस्य मरणं
 भविष्यतीति कथय त्वम् । तथापि मौनमेव मुने । ततो रुष्टेन तेन
 चौरो ऽयमिति मुनिर्बद्धः आहतश्च काष्ठे । प्रहरतश्च एकं काष्ठं ९
 क्रौञ्चगले लग्नम् । निर्गतो मणिः । गृहीतो हाहाकारं कृत्वा मुनि-
 पादयोर्लग्न इति । यथा तेन स क्रौञ्चभक्षितो मणिर्न कथितः तथाहं
 जानन्नपि न कथयामि तं येन नीतः कलशः । ततः कुबेरदत्तेन १२
 महामुने कियन्तमुपसर्गं करिष्यतीति भणित्वा आनीय पितुः कलशः
 समर्पितः । ततो मुनिः क्षमापयित्वा जिनदत्तकुबेरदत्तौ तत्पाश्वे
 मुनी जातौ ॥ १५

[४७] पिण्याकगन्धः ।

[अत्थणिमित्तं घोरं परितावं पाविदूणं कंपिल्ले ।

लल्लवकं संपत्तो णिरयं पिण्णागगधो व्वु ॥११४०॥] १८

अस्य कथा—काम्पिल्यनगरे राजा रत्नप्रभो, राज्ञी विद्युत्प्रभा,
 राजश्रेष्ठी जिनदत्तश्चावकः । अपरश्रेष्ठी पिण्याकगन्धो द्वात्रिंशत्कोटि-
 द्रव्येश्वरः । लोभात्पिण्याकं खलु भक्षयति । तस्य भार्या सुन्दरी, पुत्रो २१
 विष्णुदत्तः । तत्रैकदा राजकीयतडागं खनयित्वा वृद्धोड्डेन किट्ट-
 भक्षितसुवर्णकुशीशतमंजुषां लब्धः । एका कुशी जिनदत्तेन लोह-
 मयीति मत्वा लोहमूल्येन गृहीता सुवर्णं ज्ञात्वा जिनप्रतिमां कारिता । २४

- प्रतिष्ठापिता च । द्वितीया कुशी जिनदत्तेन न गृहीता । पिण्याकगन्धेन
 गृहीता तेन ता सुवर्णमयी ज्ञात्वा स भणितो ऽन्या अपि देहि । ततो
 ३ ऽष्टानवतिदिनैरष्टानवतिकुशयो दत्ता । अन्यस्मिन्दिने पिण्याकगन्धस्य
 या भगिनी सुमित्रा पिप्पलग्रामे सागरदत्तश्रेष्ठिना परिणीता । सा
 निजपुत्री सूर्यमित्रपरिणयनसमये पिण्याकगन्ध निमन्त्रयितुमायाता ।
 ६ स च कुशीलोभात्पुत्र कुशीग्रहणे निरूप्य तत्र गत । उड्डे कुशी गृहीत्वा
 आयाते किमनया प्रयोजनमिति विष्णुदत्तेन न गृहीता । उड्डस्या-
 न्यत्र गच्छतो राजपुरुषेण खननार्थमुदालिता सा । खनता च सुवर्ण-
 ९ कुशीशतमित्यक्षराण्यवलोक्य राज्ञ कथितम् । स आनीत । तेन च
 कथितम्-जिनदत्तस्यैका कुशी दत्ता पिण्याकगन्धस्याष्टानवति ।
 आकारितो जिनदत्तो यथार्थं कथयित्वा प्रतिमा दर्शयित्वा राजपूजितो
 १२ गृह गत । पिण्याकगन्धस्य गृह गृहीत कुटुम्ब च खोटके निक्षिप्तम् ।
 विवाहानन्तर पिण्याकगन्धेन शीघ्रमागच्छता मार्गे गृहवार्ता श्रुत्वा
 इमौ पादौ ग्राम गताविति पाषाणेन तौ चूर्णयित्वा महतार्तेन मृत्वा
 १५ षष्ठनरके लल्लकप्रस्तरके नारको जात ॥

[४८] लब्धस्य सर्वधनिनः फटहस्तस्येत्यादि ।

- [पडहत्थस्स ण तित्ती आसी य महाधणस्स लुद्धस्स ।
 १८ सगेसु मुच्छिदमदी जादो सो दीहससारी ॥११४४॥]
 अस्य कथा—चम्पानगर्या राजा अभयव्राह्मणो, राज्ञी पुण्डरीका,
 वणिक् लुब्धश्रेष्ठी, श्रेष्ठिनी नागवसु, पुत्रो गरुडदत्तनागदत्तौ । लुब्ध-
 २१ श्रेष्ठिना लक्ष्मीयक्षगजतुरङ्गादीना सुवर्णमययुगलानि कर्णाक्षिपुच्छ-
 खुरादिषु रत्नखचितानि गृहे कारितानि । बलीवर्द एक एव ।
 द्वितीयबलीवर्दनिमित्तमेकदा सप्ताहोरात्रवृष्टौ जाताया गङ्गाप्रवाह-
 २४ मध्यात्काष्ठान्यानयन्त प्रासादोपरि राजसमीपे उपविष्ट्या पुण्डरीकया

त लुब्धश्रेष्ठिनमालोक्य भणितम्—देव तवापि राज्ये को ऽपि महादरिद्र-
 पश्येत्थ काष्ठान्याकर्षति धन दीयतामस्य । एतदाकर्ण्यकार्यं पुन स
 भणितो राज्ञा—वर्तनार्थं यावता प्रयोजनं तावद्द्रव्यं गृहाण । ३
 तेनोक्तम्—ममैको बलीवर्दस्तिष्ठति द्वितीयबलीवर्देन प्रयोजनम् ।
 राज्ञोक्तम्—अस्मदीयबलीवर्देषु मध्ये गृहाण । राजकीयबलीवर्दान-
 वलोक्य तेनोक्तम्—नास्ति देवास्मद्वलीवर्दसमानो ऽत्र बलीवर्द । कीदृशो ६
 भवद्वलीवर्दो मे दर्शयेत्युक्ते राज्ञो गृहे बलीवर्दो दर्शितः । विस्मयेन
 'राज्ञा तवेदृशो बलीवर्द इत्युक्तम् । नागवसुश्रेष्ठिन्या महार्घरत्नसुवर्ण-
 पूर्णस्थालं श्रेष्ठिनो दत्तं भणितं च—राज्ञं समर्पय । तत्समर्पयतस्तस्य १
 कृपणस्य हस्ताङ्गुलं फटासदृशास्तथा जाता । ततो राज्ञा स्थालं
 त्यक्त्वा स फटहस्तो भणितः । एकदा तेन फटहस्तेन द्वितीयबलीवर्दार्थं १२
 प्रोहणेन द्वादशवर्षं सिंहलद्वीपादिषु गच्छता चतस्रः सुवर्णकोट्यो
 ऽर्जिताः । सिन्धुविषये सिन्धुसागरे प्रोहणे ब्रुडिते मृत्वा निजगृहे
 निधिपालकसर्पो जातः । कस्यापि ग्रहीतुं न ददाति । रुष्टेन गरुड-
 दत्तेन मारितश्चतुर्थं नरके नारको जातः ॥ १५

[४९] चक्रे यथा विशिष्ट इत्यादि ।

[कुद्धो वि अप्ससत्थ मरणे पत्थेदि परवधादीय ।

जह उगसेणघादे कद णिदाणं वसिट्ठेण ॥१२१८॥]

१८

अस्य कथा—मथुरानगर्या राजा उग्रसेनो, राज्ञी रेवती, श्रेष्ठी
 जिनदत्तः, तद्दासी प्रियङ्गुलता । यमुनातीरे तापसो विशिष्टो जल-
 मध्ये बुद्धिका दत्त्वा पञ्चाग्निसाधनं करोति । ततो नगरजनो अति- २१
 भक्तो जातः । पानीयहारिकाश्च नित्यं तं प्रदक्षिणीकृत्य प्रणमन्ति ।
 प्रियङ्गुलता च ताभिर्भण्यमानापि न प्रणमति । हस्तपादे धृत्वा

- ताभिस्तस्य पादयो. पात्यमानया तया भणितम्—यद्यस्य प्रणमामि तदा बृहद्धीवरस्य किं न प्रणमामि । एतदाकर्ण्य सर्वासा तापसो
- ३ रुष्टस्ताश्च नष्टा । तापसेनोग्रसेनस्य कथितम्—जिनदत्तश्रावकेणाह धीवरो भणित । आनीतो जिनदत्त । देवायं तापस प्रमाण यदि मया भणित । तापसेनोक्तम्—अस्य चेटिकया भणित । मुने सत्य-
- ६ वचन हसित्वा राज्ञा साप्याकारिता । ता दृष्ट्वा कुपितेन तापसेनोक्तम्—ब्राह्मणकुलोत्पन्नं वायुभक्ष कथं धीवरसमान मा भणसि रण्डे । तयोक्तम्—धीवरो ऽपि मत्स्यान् मारयति, त्वमपि इति कस्ततो
- ९ विशेषस्तवेति । जटाभार झाटय । झाटिते तस्मिन् पतिता नाना-प्रकारा मत्स्या । ततो राज्ञा जिनधर्मप्रशसा कृत्वा तापसो नि सारित । गङ्गागन्धवत्यो सगमे गत्वा पञ्चाग्निसाधन कर्तुं लग्नः ।
- १२ पञ्चशतयतिभि सह तत्र वीरभद्राचार्यं समायातः । तत्रैकेन मुनिनोक्तम्—तापसस्योग्र 'तप' । आचार्येणोक्तम्—दयाहीनमज्ञानिना तप. किं प्रशस्यते । रुष्टेन तेनोक्तम्—कथमहमज्ञानी । आचार्येणोक्तम्—यदि
- १५ त्व ज्ञानी तदा तव गुरुमृत्वा क्व सजातः । तेनोक्तम्—स्वर्ग । आचार्येणोक्तम्—अस्य त्वया दह्यमानकाष्ठस्याभ्यन्तरे स सर्पो दह्यमानस्तिष्ठति । रुष्टेन तेन काष्ठे स्फाटिते सर्पो दृष्ट । ततो गर्वं
- १८ मुक्त्वा धर्ममाकर्ण्य मुनिर्जातः । मथुराया गोवर्धनगिरौ मासोपवासाद्युग्रतप कुर्वाणस्य विद्यादेवता सिद्धा, भणन्ति ता—भगवन् किं कुर्म । तेनोक्तम्—यदा मे प्रयोजन तदा आगच्छत यूयम् ।
- २१ मासोपवासे पूर्णे आदरवतोऽग्रसेनेन घोषणा दापिता—मा को ऽपि वसिष्ठमुनिं स्थापयतु । अहं स्थापयिष्यामि । तत्र प्रथमपारणके मदाद्गुद्भ्रान्त पाटवर्धनहस्ती स्तम्भमुन्मूल्य निर्गत । अतस्तद्-
- २४ व्याकुलो राजा जात । नगरे राज्यकुले च भ्रमित्वा मुनिरलाभेन गतः । द्वितीयमासोपवासपारणके नगर्यामग्निदाहे राजा व्याकुलः । तृतीयमासोपवासपारणके जरासन्धप्रेषितराजादेशो राजा व्याकुलः ।

अलाभेन नगर्या निर्गच्छन्त^१ मूर्च्छाविह्वलं तं मुनिं दृष्ट्वा एक-
 डोकरिकया भणितम्—स्थापयन्तो लोका निवारिता स्वयं च न
 स्थापयति मारितो ऽनेनाय महातपा । एतदाकर्ण्य रुष्टेन गोवर्धनं ३
 गत्वा भणितास्ता विद्या.—पापमुग्रसेनं मारयत । भणित ताभिः—
 भगवन्न युक्तमिदं तवानेन रूपेण । जन्मान्तरे तर्हि मदीया आज्ञा
 कर्तव्या । अमुमुग्रसेनमन्यभावे मारयिष्यामीति निदानं कृत्वा मृत्वा ६
 रेवतीगर्भे ऽवतीर्णः क्षीयमाणशरीरा रेवती महादेवी दृष्ट्वा पृष्टा—
 केन कारणेन तव शरीरं क्षीयते । कथितम्—पापिष्ठ दोहलक-
 वशात् । कीदृशो दोहलकः । देव कथयितुं नायाति । अत्याग्रहेण ९
 पृष्ट्या कथितम्—यथा तव हृदयं विदार्य हस्तद्वयेन रक्तं पिबामीति ।
 लेप्यमयदोहलके तथाभूते पुत्रो जातः । उग्रसेनस्य तन्मुखमवलोक-
 यतः क्रूरां दृष्टिं कृत्वा मुष्टिर्बद्धा । तत उग्रसेननामाङ्घ्रितमुद्रिकारत्न- १२
 कम्बलाभ्यां सह कसं मञ्जुषाया धृत्वा यमुन्नाया प्रवाहितः ।
 कौशाम्भ्यां गङ्गाभट्टकल्पपालस्य रञ्जोदर्या भार्यया जलार्थं गतया
 आनीता सा मञ्जुषा । कसनामा पुत्रः पोषितः । अष्टवार्षिकः परपुत्र- १५
 पिटृनोपालम्भान्निर्धाटितः । शौरिपुरे वसुदेवस्य शिष्यः सर्वशास्त्र-
 दक्षो ऽभूत् वरं च लब्धवान् । अथ यथार्थनामा सिंहस्थो राजा
 जरासन्धस्य न सिध्यति । ततः सर्वसामन्तानां जरासन्धेन घोषणा १८
 दापिता । यः सिंहस्थं ब्रन्धयित्वा आनयति तस्मै जीवद्यशापुत्री
 वाञ्छितदेशं च ददामि । ज्येष्ठभ्रातृसमुद्रविजयादेशेन सर्वबलसमेतो
 वसुदेवो गतः । पोदनपुरसमीपे कटकं धृत्वा सार्थवाहरूपेण पोदनपुरे २१
 गत्वा सिंहानां गूथमूत्राण्यानीय निजबलस्य तद्गूथसहनं कारयित्वा
 सग्रामे सिंहस्थं विरथं कृत्वा वसुदेवेन कससारथिर्भणितः—सिंहस्थं
 बन्धय । तेन च बद्धः । तमादाय गतो वसुदेवो जरासन्धेन २४

१) नगर्यादिनि°

- भणित —मत्पुत्रीमभिमतदेश च गृहाण । तेनोक्तम्—कसेनाय बद्धो ऽस्मै देहि । कुल पृष्टेन कल्पपाली निजजननी कथिता । तमा-
 ३ लोकयन् तस्या पुत्रो ऽयमिति न निर्णयः । साध्यानीता । भीता-
 यान्ती मञ्जूषामादाय गतया भणितम्—देवास्या मञ्जूषायाः पुत्रो ऽयम् । तत्र रत्नकम्बलम् उग्रसेननामाङ्कितमुद्रिका च दृष्ट्वा स
 ६ ज्ञातो मम भागिनेय इति । राजपुत्री परिणीय रुष्टेन तेनोग्रसेनदेश गृहीत्वा सग्रामे स धृतो नगरीगोपुरसमीपे पञ्जरमध्ये धृतो ऽलवण-
 कञ्जिकेन कोद्रवकूर भोजितो ऽतिमुक्तककुमारो ऽनिष्टान्मुनिरभूत् ।
 ९ कसेन वसुदेवो गुरुरात्मसमीपमानीत । मृत्तिकावतीपुर्यां कुरुवश्यो राजा, देवकी भार्या, धनदेवी पुत्री, देवकी सा प्रतिपन्नभगिनी कसेन वसुदेवाय दत्ता । एकदा देवक्या प्रथमपुष्पचीर शिरसि
 १२ गृहीत्वा तूर्येण पुरीमध्ये नृत्यन्त्या जीवद्यशसा चर्यागतो ऽतिमुक्तक-
 मुनिर्दिव्यज्ञानी दृष्टो भणित । देवत्वमपि^१ महोत्सवे नृत्य कुरु । मुनिनोक्तम्—न मे कल्पते नृत्यम् । ततो मार्ग रुद्धा स्थिता सा ।
 १५ अतिकर्दशितेन मुनिनोक्तम्—मूढे किं नृत्यसि देवक्या पुत्रेण तव भर्ता हन्तव्य इत्याकर्ण्य तच्चीर तया पादेन मर्दितम् । पुनर्मुनि-
 नोक्तम्—तव पिता तेनैव हन्तव्य इत्याकर्ण्य तच्चीर स्फाटितम् ।
 १८ पुनरुक्त मुनिना—तव कुलमपि निर्मूलयितव्य तेनैव । इत्याकर्ण्य दुःखिता गृहे आगत्य पतित्वा स्थिता । कसेन पृष्ट्या तन्मुनिवचन कथितम् । नान्यथा मुनिभाषितमिति संचिन्त्य मत्वा प्रणम्य कसेन
 २१ वसुदेव पूर्ववर याचितो लब्धश्च । देवकीजातपुत्रो मया हन्तव्य । देवकी च मम गृहे प्रसूतिं कुर्यादिति । तदाकर्ण्य देवक्या वसुदेवो भणितः—अहं तपो गृह्णामि पुत्रमरणदुःखं द्रष्टुं न शक्नोमि । ततो
 २४ देवक्या सह गत्वा वसुदेवेनोद्याने फलिताम्रतले स्थितो ऽतिमुक्तक-

मुनि पृष्ठ—भगवन्, केन मत्पुत्रेण कस-जरासन्धौ हन्तव्यौ ।
तत्प्रस्तावे हस्तधृताम्रशाखा देवक्या मुक्ता । तस्यास्त्रीणि फल-
युगलान्यूध्वं गतानि । एक च फल भूमौ पतितम् । पुनरेकमूध्वं ३
गतम् । तन्निमित्तमालोक्योक्तं मुनिना—देवक्यास्त्रीणि पुत्रयुगलानि
निर्वाणगामीनि । सप्तमपुत्रेण हन्तव्यौ । अष्टमोऽपि निर्वाणगामी
पुत्रो भविष्यति । एवमेकदा देवकी कंसगृहे पुत्रयुगल प्रसूता । तच्च ६
देवतया भद्रिलपुरे श्रुतदृष्टिश्रेष्ठिनो जलकाश्रेष्ठिन्यास्तत्समये प्रसूताया
समर्पित तत्प्रसूत मृतपुत्रयुगलं च देवक्यग्रे धृत तच्च कसेन
शिलायामाहतम् । एव तस्यास्त्रीणि पुत्रयुगलानि तत्र नीतानि । ९
रोहिण्याष्टम्या रात्रौ जले पतति सप्तममासेऽपि सप्तमपुत्र प्रसूता ।
वसुदेवेन स गृहीत । बलभद्रेण छत्र धृतम् । वृषभरूपेण शृङ्ग-
दीपिका सा देवताग्रे चलिता । वासुदेवपादाङ्गुष्ठस्पर्शात्प्रतोलीक- १२
पाटयुगलमुद्धाटितम् । जलभृता यमुना दत्तमार्गमुत्तीर्य मातृकागृहे
प्रविश्य तस्या पृष्ठे बालक धृत्वा प्रच्छन्नौ स्थितौ । विवाहकाले
देवक्या. क्षीरगृहं दत्तम् । तत्र यो महत्तरो नन्दनामा पुत्रया १५
तद्भार्यया यशोदया गन्धपुष्पादिभिर्मतृका पुत्रार्थमाराधिता । तस्या
रात्रौ तस्याः पुत्री जाता । रुष्टा यशोदा मातृकाग्रे तां धृत्वा
नि सरन्ती वसुदेवेन वालिका मातृकापृष्ठे धृत्वा बालक चाग्रे धृत्वा १८
भणिता—हे यशोदे, पुत्र गृहाण । त गृहीत्वा तुष्टा गता । प्रभाते
देवक्यग्रे ता पुत्रिकामालोक्य कसेन नासिका तस्या भग्ना न
मारिता । अथ गोष्ठे वासुदेवे वर्धमाने कसेन निजगृहे नक्षत्रपाता- २१
द्युत्पातानालोक्य शकु[न]शर्मनामा नैमित्तिक पृष्ठ—किमुत्पाता
जाता । तेनोक्तम्—येन त्व हन्तव्य. स गोष्ठे वर्धमानस्तिष्ठतीति ।
ततः पूर्वभवसिद्धा विद्यादेवता. स्मरणमात्रादेवागता । भणिताश्च २४
कसेन—गोष्ठे मम शत्रु मारयथ । बालकाले पूतना विद्या विषदुग्ध-
स्तनी समायाता पीत्वा निर्धाटिता । काकदेवी चञ्चुपक्षत्रोटनेन

निर्घाटिता । यमलार्जुना देवी चैकपादबद्धोलूखलेन भग्ना । शकटा-
 देवी पादप्रहारेण । तरुणकाले वृषभदेवी गलभञ्जनेन । अश्वदेवी
 ३ गलमोटनेन । मेघदेवी सप्तदिने गोवर्धनोद्धरणेन । काली नागदेवी
 दमने पद्मानयनम् । चाणूरमल्लदेवी मर्दनै । कसो मारित ।
 उग्रसेनो राज्ये धृत ॥

६

[५०] लक्ष्मीमतिर्मानात् ।

[कुण्दि य माणो णीयागोद पुरिसं भवेसु बहुगेसु ।
 पत्ता हु णीयजोणी बहुसो माणेण लच्छिमदी ॥१२३६॥]

- ९ अस्या कथा— मगधदेशे लक्ष्मीग्रामे सोमदेवब्राह्मणस्य ब्राह्मणी
 लक्ष्मीमति, रूपयौवनसौभाग्यैश्वर्यगर्विता सदा मण्डप्रिया । एकदा
 पक्षोपवासिन समाधिगुप्तमुनि चर्याया धृत्वा प्रिये मुनि भोजयेत्यु-
 १२ क्त्वा प्रयोजनान्तरेण बहिर्गत । सा चासनस्था मुखमादर्शे पश्यन्ती
 गर्विता मुनेर्दुर्वचनानि दत्त्वा^१ विचिकित्सां कृत्वा द्वार पिधाय
 स्थिता । तत्पापात्सप्तदिनैरुदुम्बरकुण्डिनी जाता । सर्वैस्त्यक्ता अग्नि
 १५ प्रविश्य मृता । तत्रैव रजकस्य गर्दभी जाता । दुग्धपानरहिता
 मृता । तत्रैव गर्ताया सूकरी । तत्रैव कुर्कुटी । पुनस्तत्रैव कुर्कुरो वने
 दवाग्निना दग्धा मृता । भृगुकच्छे नर्मदातीरे धीवरपुत्री दुर्गन्धा
 १८ काणानामा जाता । नावा लोकमुत्तारयति । एकदा त समाधिगुप्त-
 मुनि नदीतीरे दृष्ट्वा तया प्रणम्योक्तम्—भगवन्मया क्वापि
 दृष्टो ऽसि । मुनिना कथित पूर्ववृत्तान्त । ततो जातिस्मरीभूय
 २१ धर्ममादाय क्षुल्लिका जाता । मृत्वा स्वर्गं गता । तत आगत्य
 नर्मदातटे कुण्डिनपुरे राजा भीष्मो, राज्ञी यशस्वती, तयो पुत्री
 रूपिणी जाता, वासुदेवेन परिणीतेति ॥

२४ १) मुने दुर्वचनानीता

[५१] मायाशल्याद्भूव पूतिमुखी इत्यादि ।

[पञ्चद्वबोधिलाभा मायासल्लेण आसि पूदिमुहो ।

दासी सागरदत्तस्स पुप्फदंता हु विरदा वि ॥१२८६॥]

३

अस्या कथा—अजितावर्तनगरे राजा पुष्पचूलो, राज्ञी पुष्प-
दत्ता । अमरगुरुमुनिसमीपे धर्ममाकर्ण्य राजा मुनिरभूत् । ब्रह्मिला-
र्यिकासमीपे राज्ञी आर्यिका जाता । सा राज्ञी कुलैश्वर्यमदेनार्यिकाना
वन्दना न करोति । सुगन्धद्रव्येण शरीरसंस्कार कुर्वाणा निषिद्धापि
मायया उत्तरं ददाति । कन्तिके स्वभावेन सुगन्धि शरीर मे । एव
मायादोषेण मृत्वा चम्पाया राजश्रेष्ठिसागरदत्तस्य पूतिमुखी दासी
बभूव ।

६

९

[५२] मरीचिभ्रमितश्चिरकालम् ।

[मिच्छत्तसल्लदोसा पियधम्मो साधुवच्छलो सतो ।

१२

बहुदुक्खे ससारे सुचिर पडिह्हिडिओ मरीची ॥१२८७॥]

अस्य कथा—एकदा समवसरणे भरतेन वृषभदेवः पृष्टः । यो
ज्योध्याया भरतचक्रवर्तिनः पुत्रो मरीचिः वृषभदेवेन सह मुनि-
रभूत् । अग्रे त्रयोविंशतितीर्थकरा भविष्यन्ति । तेषा मध्ये को ऽपि
जीवस्तव समवसरणे किमस्ति न वा । कथित देवेन—तव पुत्रो ऽयं
मरीचिमुनिरन्तिमतीर्थकरो भविष्यति । तदाकर्ण्य सम्यक्त्व व्रत च
परित्यज्य परिव्राजकादिरूपेण साख्यादिमत प्रवर्त्य ससारे बहुतरकाल
भ्रान्त ॥

१५

१८

[५३] अयोध्यानगरे स गन्धमित्रो ऽपीत्यादि ।

२१

[सरजूए गधमित्तो घाणिदियवसगदो विणीदाए ।

विसगधपुप्फमग्घाय मदो णिरय च संपत्तो ॥१३५५॥]

अस्य कथा—अयोध्याया राजा विजयसेनो, राज्ञी विजयमति, पुत्रौ जयसेनगन्धमित्रौ । वैराग्याज्जयसेनाय राज्यं दत्त्वा गन्ध-
 ३ मित्राय युवराजपदं च दत्त्वा सागरसेनमुनिसमीपे मुनिरभूत् ।
 गन्धमित्रेण राज्यमुद्घाल्य निर्घाटितो जयसेन । स च तस्य मारणो-
 पायं चिन्तयति । गन्धमित्रश्च घ्राणेन्द्रियासक्तः स्त्रीभिः सह सरयू-
 ६ नद्या नित्यं जलक्रीडां करोति । तेन ज्ञात्वा जयसेनेन विषवासित-
 नानासुगन्धकुसुमानि उपर्युपायेन मुक्तानि । तान्याघ्राय मृतो
 गन्धमित्रो नरकं गतः ॥

९ [५४] पञ्चालगीतशब्देन मूर्च्छिता गन्धर्वसेना इति ।

[पाडलिपुत्रे पञ्चालगीतसङ्घेण मुच्छिदा सती ।

पासादादो पडिदा णट्टा गधव्वदत्ता वि ॥१३५६॥]

- १२ अस्या कथा—पाटलिपुत्रे राजा गन्धर्वदत्तो, राज्ञी गान्धर्व-
 दत्ता, पुत्रौ गान्धर्वसेना गान्धर्वमदगविता । यो मा गान्धर्वेण
 जेष्यति स मे भर्ता भविष्यतीति गृहीतप्रतिज्ञा । ततो बहवः क्षत्रि-
 १५ यादयस्तथा जिता । ता वार्तां श्रुत्वा पोदनपुरात्पाञ्चालोपाध्यायः
 पञ्चशतच्छात्रैः सह वादार्थी पाटलिपुत्रमायात । बहिरुद्याने स्थित्वा
 यदि कोऽपि परिचितः समायाति तदा मामुत्थापयिष्यथेति छात्रान्
 १८ भणित्वा श्रान्तोऽशोकतले सुप्तः । छात्राः पुरं द्रष्टुं गताः । सा
 गान्धर्वसेना विलासिनी तं द्रष्टुमायाता । एकच्छात्रं पृष्ठ्वा वीणा-
 समूहमध्ये तं च सुप्तं परिज्ञाय लालाप्रवाहादितविकृताननमदन्तुर-
 २१ मालोक्य विरक्ता गन्धर्वस्त्रादिभिरशोकं पूजयित्वा गता । पाञ्चाले-
 नाशोकं पूजितमालोक्य वृत्तान्तमाकर्ण्य विरूपकं जातमित्युक्त्वा
 राजानं दृष्ट्वा गान्धर्वसेनासमीपे प्रासादो याचितः । तत्र स्थित्वा
 २४ परमेश्वरारार्तौ वीणायां सुस्वरं गीतमारब्धम् । गान्धर्वसेना च

तदाकर्ण्य सक्ता 'तत्सन्मुखमागच्छन्ती प्रासादात्पतिता मृता ससारं दीर्घं गता ॥

[५५] मानुषमांसासक्त इत्यादि ।

३

[मानुसमंसपसत्तो कपिल्लवदी तदेव भीमो वि ।

रज्ज भट्ठो णट्ठो मदो य पच्छा गदो णिरय ॥१३५७॥

अस्य कथा—काम्पिल्यनगरे राजा भीमो, राज्ञी सोमश्री, पुत्रो भीमदासः । कुलक्रमेण नन्दीश्वराष्टदिनेषु जीवधातनिषिद्धघोषणाया दापिताया तेन भीमेन जिह्वेन्द्रियासक्तेन सूपकारो मास याचित । तेन च श्मशानान्मृत बालकमानीय सस्कृत्य दत्तम् । तेन च तुष्टेन पृष्टः—किं कारणमिदं मृष्टम् । लब्ध्वा ऽभयेन सत्य कथितम् । तेनेदमेव मे देहीत्युक्तम् । ततः सूपकारो लड्डुकेन प्रपञ्चेन नित्यनित्यमेकैकं बाल मारयित्वा ददाति । जनेन ज्ञात्वा मन्त्रि[ण] कुमारेण कथितम् । ततो भीमदासो राज्ये प्रतिष्ठापित । भीमः सूपकारेण सह नि सारित । विन्ध्यमध्ये सूपकारो ऽपि तेन भक्षित । मेखलपुरे गतो वासुदेवेन मारितो नरक गतः ॥

६

९

१२

१५

[५६] चोरो बली सुवेग इत्यादि ।

[चोरो वि तह सुवेगो महिलारूवम्मि रत्तदिट्ठीओ ।

विट्ठो सरेण अच्छीसु मदो णिरय च सपत्तो ॥१३५८॥]

१८

अस्य कथा—भद्रिलपुरे इभो धनपति, भार्या धनश्रीः, पुत्रो भर्तृमित्रस्तस्य भार्या देवदत्ता । एकदा भर्तृमित्रादयो द्वात्रिंशदीश्वर-वणिक्पुत्राः सभार्याः क्रीडितुमुद्यान गता । तत्र वसन्तसेनस्य श्रेष्ठपुत्रस्योत्सङ्गे मस्तक धृत्वा वसन्तमालाभार्या सुप्ता । तथा भर्तृ-मित्रस्य देवदत्ता वसन्तमालया वसन्तसेनो भणित —चूतमञ्जरी-

२१

श्री-प्रमाचन्द्र-कृतः

- मिस्रा देहि कर्णपूरं करोमि । तेनोक्तम्—किमेवं स्थितो ददामि ।
उद्धो भूत्वा वा एवं स्थितो देहीत्युक्ते तेन बाण. पुङ्खपरम्परा-
३ विधिनानीय दत्ता । तमालोक्य देवदत्तया भर्तृमित्रो ऽपि मञ्जरी
तथा याचित । स च धनुर्वेदमजानन् लज्जितो ऽलीकोत्तर दत्त्वा
निजोत्तरीय वस्त्र तस्याः गण्डूक कृत्वा निर्गतो द्रोणाचार्यसमीपे
६ बहुरत्नानि दत्त्वा विशिष्टो धनुर्वेदः शिक्षित । मेघपुरपत्तने राजा
मेघसेनो, राज्ञी मेघवती, पुत्री मेघमाला सुरूपा सकलकलाकुशला ।
नैमित्तिकादेशात्तस्याश्चन्द्रवेधो रचित । न को ऽपि तद्वेद्धु समर्थ ।
९ भर्तृमित्रेणागत्य चन्द्रवेध कृत्वा मेघमाला परिणीय द्वादशवर्षाणि तत्र
स्थितः । धनपतिधनश्रीभ्या वार्ता ज्ञात्वा भर्तृमित्रस्यानयनाय लेखा.
प्रेषिता । मेघमालया गृहीत्वा ते तस्य न दर्शिता । धूर्तकलेख-
१२ वाहकेन बहिर्निर्गतस्य दर्शितो लेखस्तमदधार्य विधिनैकरथेन मेघ-
मालया सहागच्छन्महाटव्या सुवेगभिल्लाधिपतिचौरेण ग्रहीतुमारब्ध ।
युद्धे सर्वायुधक्षये हस्ते बाणमेकमालोक्य भर्तृमित्रेण मेघमाला,
१५ भणिता । प्रिये, रथादवतर त्वम् । तस्या अवतरन्त्याः सुवेगो रूप
पश्यन्नासक्तो भर्तृमित्रेणाक्ष्णोर्बाणेन विद्धो मृतो नरक गतः ॥

[५७] गृहपतिगृहिणीत्यादि ।

- १८ [फासिदिण गोवे सत्ता गिहवदिपिया वि णासक्के ।
मारेदूण सपुत्त धूसाए मारिदा पच्छा ॥१३५९॥]
अस्य कथा—आभीरदेशे नासिक्यनगरे गृहपति. सागरदत्तो,
२१ भार्या नागदत्ता, पुत्र श्रीकुमार, पुत्री श्रीषेणा । निजेन नन्दगोपाल-
केन सह नागदत्ता कुकर्मरता जाता । एकदा नागदत्तासकेतितो
नन्द शरीरकारणमिष कृत्वा गृहे स्थित । सागरदत्त. पश्चिमरात्रौ

गोधनं गृहीत्वा अटव्यां गतस्तत्र सुप्तश्च नन्देन गत्वा
 नागदत्तानन्दो कामासक्तौ स्थितौ । श्रीकुमारो नागदत्ताया उपरि
 नित्यं जूरयति । ततो रुष्टया नागदत्तया भणितो नन्दः—श्रीकुमारमपि ३
 मारय । श्रीषेणयापि तच्च ज्ञातम् । एकदा नन्दो गृहे शरीरकारण-
 व्याजेन स्थितः । श्रीकुमारः पश्चिमरात्रौ गोधनं गृहीत्वा गच्छन्
 भगिन्या भणितः—यथा तव पिता नन्देन मारितः तथा नागदत्ता- ६
 वचनेनाद्य त्वमपि मार्यसे लग्नो यत्नं कुर्याः । ततो ऽटव्या काष्ठमेकं
 निजवस्त्रेण प्रच्छाद्य श्रीकुमारस्तिरोहितः स्थितः । नन्देनाहत्य
 खड्गेनाहतो काष्ठे । पृष्ठे सेल्लेनाहत्य नन्दो मारितः । प्रभाते दो- ९
 हनार्थं गोधनं गृहीत्वा श्रीकुमारो गृहमागतो जनन्या पृष्ठः—मया
 नन्दस्त्वां गवेषयितुं प्रेषितः । स क्व तिष्ठति । तेनोक्तम्—मे सेल्लो ज्यं
 जानाति । सेल्लं रक्तलिप्तमालोक्य रुष्टया तया स उपविष्टो मुसले- १२
 नाहत्य मारितः । श्रीषेणया च सा मुसलेनाहत्य मारिता । सर्वे
 नरकं गताः ॥

[५८] दग्धा द्वीपायनेत्यादि ।

१५

[वारवदो य असेसा दड्ढा दीवायणेण रोसेण ।

वदर्थं च तेण पावं दुग्गदिभयबंधण घोरं ॥१३७४॥]

अस्य कथा—द्वारावतीनगर्या राजानी नवमवलभद्रवामुदेवौ । १८
 एकदोजयन्तपर्वते ऽरिष्टनेमिं समवसरणस्थं वन्दित्वा धर्ममाकर्ण्य
 बलभद्रेण पृष्ठम्—भगवन्, कियत्कालमीदृशी विभूतिर्वासुदेवस्य
 भविष्यति । भगवतोक्तम्—द्वादश वर्षाणि । ततो मद्याद् यादवानां २१
 विनाशो भविष्यति । तव मातुलद्वीपायनकुमारकोपाग्निना द्वारा-
 यत्या दाहः । अनया तव क्षुरिकया जरस्कुमारहस्तेन यासुदेवस्य
 मरणम् । एतदाकर्ण्य गत्वा मद्यमूर्जयन्तगुहायां निक्षिप्तम् । द्वीपायनो २४

- मुनिर्भूत्वा पूर्वदेशं गतः । बलभद्रेण क्षुरिका अतीव घृष्ट्वा सूक्ष्मा समुद्रे निक्षिप्ता मत्स्येन गृहीता । तस्मात्पारम्पर्येण विन्ध्यप्रविष्ट-
- ३ जरत्कुमारेण प्राप्य बाणाग्रे दत्ता । ततो द्वादशवर्षेषु गतेषु द्वीपायन-
मुनिरधिकमासान्नजानन्नागत्य गिरिनगरसमीपे उष्ट्रग्रीवपर्वते आताप-
नेन स्थितः । तस्मिन्नेव दिने शम्बुकुमारादिभिः क्रोडार्थमूर्जयन्ते
- ६ गतैस्तृषितैर्मद्यजलं पीत्वा मत्तैरागच्छद्भिर्बलदेववासुदेवाभ्या
द्वीपायनमुने रक्षार्थं कृतपाषाणवृत्तिमालोक्य तैः स मुनिः पाषाणैः
पूरितः । तस्यातीव रुष्टस्य निर्गतकोपाग्निना द्वाग्धरा प्रज्वालिता ।
- ९ वार्तामाकर्ण्य बलभद्रवासुदेवाभ्यामागत्य प्रणम्य क्षमा कारितः ।
बृहद्वेलाया द्वे अङ्गुली दर्शिते । ततस्तौ द्वौ मुक्तावन्यत्सर्वं दग्धम् ।
जरत्कुमारेणाटव्या तेनैव बाणेन सुप्तो हतो वासुदेवः । बलभद्र-
- १२ स्तन्मृतकं वहमानः पूर्वभवमित्रेण देवेन संबोधितस्तुङ्ग्या तपः कृत्वा
ब्रह्मस्वर्गो देवो जातः ॥

[५९] सगरस्य राजसिंहस्येत्यादि ।

- १५ [सट्ठि साहस्सीओ पुत्ता सगरस्स रायसीहस्स ।
अदिबलवेगा सता णट्ठा माणस्स दोसेण ॥१३८१॥]

- अस्य कथा—जम्बूद्वीपे अपरविदेहे रत्नसचयपुरे राजा जय-
१८ सेनो, राज्ञी जयसेना, पुत्रौ रतिषेणधृतिषेणौ । एकदा रतिषेणमरणे
जयसेनो ऽतिशोकं कृत्वाशातनकं कर्मं बद्ध्वा धृतिषेणाय राज्यं
दत्त्वा महारुतनाम्ना सामन्तेन सह तपो गृहीत्वा संन्यासेन मृत्वा
२१ ऽच्युते महाबलनामा देवो जातः । महारुतसामन्तो ऽपि तत्रैव
मणिकेतुनामा देवो जातः । तत्र परस्परं ताभ्यां भणितम्—
यं प्रथमं मानुष्यभवं प्राप्नोति स इतरेण संबोधनीयः । अथा-

योध्यायां राजा समुद्रविजयो, राज्ञी विजया, महाबलदेवश्च्युत्वा
तत्पुत्रः सगरचक्रवर्ती जातः । एकदा सगरकारितवसतिकायां
जनक्षोभकार्यातिशयेन सुन्दरं नवयौवनभरं मुनिरूपमादाय मणिकेतु- ३
देवेन संबोधितः सगरो, न वैराग्यं गतः । पुनरपि अयोध्यासमीपे
चतुर्मुखमुनिकेवलज्ञानोत्पत्तौ समवसरणे तेन संबोधितो, न वैराग्यं
गतः । एकदा षष्टिसहस्रपुत्रैरतुलबलवीर्यैरतिगर्वितैः कीर्त्यर्थिभिः ६
सगरो भणितः—देव, आदेशं देहि असाध्यं च साधयामः । भणितं
तेन—न किमप्यसाध्यं ममास्ति, सर्वं सिद्धम् । पुनरपि तैरुक्तम्—
तथापि किमप्यादेशं देहि । ततस्तेनोक्तम्—कैलासगिरौ भरतचक्र- ९
वर्तिकारितरत्नसुवर्णमयप्रतिमानां रक्षार्थं खातिकां कुरुत । इत्याज्ञां
प्राप्य गतास्ते । दण्डरत्नेन गङ्गाखातिकायां कृतायां तेन मणिकेतु-
देवेन भणितास्ते—मदीयं भवनं भवद्भिरात्मनाशार्थं विनाशितम् । १२
इत्युक्त्वा तन्मिषं कृत्वा भीमभगीरथौ मुक्त्वा मायया सर्वे च
भस्मीकृताः । भीमभगीरथौ सिंहासनस्थौ दृष्ट्वा अन्येषां मन्त्रि-
वचनान्मरणं ज्ञात्वा सगरो वैराग्यं गतः । मणिकेतुदेवेन ब्रह्मचारि- १५
रूपमादाय संबोधितः । भगीरथाय राज्यं दत्त्वा भीमसेनेन सह
तपः कृत्वा मोक्षं गतः । मणिकेतुदेवेनोत्थापितास्ते सगरपुत्रास्तां
वार्तामाकर्ण्य तपो गृहीत्वा मोक्षं गताः । भगीरथोऽप्येकदा वरदत्त- १८
पुत्राय राज्यं दत्त्वा तपो गृहीत्वा गङ्गातटे कायोत्सर्गेण स्थितः ।
क्षीरसमुद्रजलेन देवैस्तस्य पादौ धौतौ । तज्जल देवैर्वन्द्यमानं
गङ्गाया पतितम् । ततः वन्द्या पवित्रा भागीरथी जाता । भगीरथश्च २१
तत्रैव निर्वाणं गतः ॥

[६०] भरतग्रामस्य कुम्भकारेणेत्यादि ।

[सस्सो य भरघगामस्स सत्त संवच्छराणि णिस्सेसो ।
दड्ढो डंभणदोसेण कुम्भकारेण रुट्ठेण ॥१३८८॥]

अस्य कथा—अङ्गदेशे वटग्रामे कुम्भकारः सिंहनामा भाजनानि विक्रेतुं बलीवर्दान्भूत्वा भरतग्रामं गतः । तत्रत्यनारोभिः मायया परकीयगृहाणि तस्य दर्शयित्वा प्रभाते मूल्यं दास्याम इति भणित्वा सर्वभाजनानि नीतानि । प्रभाते कतिपयधूर्तेरागत्य गीतवादादिभिस्त मोहयित्वा बलीवर्दा अपि नीताः । भाजनमूल्यं तस्य याचयतो न मया गृहीतमिति सर्वस्त्रीभिर्भणितम् । ततः सप्त वर्षाणि खलीकृतं धान्यं ग्राममहितमत्यन्तकुपितेन दग्धम् ॥

[६१] साकेतपुरे सीमंधरस्य पुत्रो मृगध्वजो नामेत्यादि ।

[सव्वे वि गथदोसा लोभकसायस्स हुति णादव्वा ।

लोभेण चैव मेहुणहिंसालियचोच्चमाचरदि ॥१३९२॥]

अस्य कथा—अयोध्याया राजा सीमंधरो, राज्ञी अजितसेना, पुत्रो मृगध्वजः । राजकीयो भद्रमहिषो भणितो गच्छत्यागच्छति पादयोश्च पतति । तं राजकीयोद्याने पुष्करिण्या क्रीडन्तं दृष्ट्वा तेन मृगध्वजकुमारेण मन्त्रिश्रेष्ठिपुत्राभ्या सह क्रीडितुं तत्रागतेन मासा-सक्तेनोक्तम्—पश्चिमचटुकमस्य महिषस्य मे देहीति । भृत्येन च चटुके छिन्ने भद्रमहिषस्त्रिभिः पादैर्गत्वा राजाग्रे पतितः । सन्यासपञ्चनमस्काराश्च नृपतः प्राप्य सौधर्मे देवो जातः । तं वृत्तान्तं ज्ञात्वा रुष्टेन राज्ञा सिद्धार्थमन्त्री भणितस्त्रीनपि तान् मारय । त्रिभिरपि ता वार्तामाकर्ण्य मुनिदत्ताचार्यसमीपे तपो गृहीत्वा परम-वैराग्यात् घातिक्षयं कृत्वा मृगध्वजेन केवलमुत्पादितम् ॥

[६२] रामस्य जामदग्न्यस्येत्यादि ।

२१

[रामस्स जामदग्निस्स वज्रघित्तूण कत्तिविरिओ वि ।

णिधणं पत्तो सकुलो ससाहणो लोभदोसेण ॥१३९३॥]

अस्य कथा—अयोध्यायां राजा कार्तवीर्यो राज्ञी पद्मावती ।
 अटव्या तापसपल्लिकाया तापसो जमदग्निभार्या रेणुका पुत्रौ
 श्वेतराममहेन्द्ररामौ । एकदा रेणुकाया भ्राता वरदत्तमुनिः पल्लिका- ३
 समीपे वृक्षमूलं गृहीतवान् । तत्पाश्वे धर्ममाकर्ण्य रेणुकया सम्यक्त्वं
 गृहीतम् । भगिन्या स्नेहाद् वरदत्तमुनिः परशुविद्यां कामधेनुविद्यां
 च दत्त्वा गतः । एकदा कार्तवीर्यो राजा हस्तिधरणार्थं वनमागतो ६
 जमदग्निना कामधेनुमाहात्म्येन महाविभूत्या भोजनं कारितः । स
 च लोभात्संग्रामे जमदग्निं व्यापाद्य कामधेनुं कार्तवीर्यो गृहीत्वा
 गतः । समिधादिकं गृहीत्वा श्वेतराममहेन्द्ररामौ समायातौ । ९
 श्वेतरामेणालोक्य रेणुका पृष्ट्वा—किमिति दुःखिता तिष्ठसि । रेणुकया
 कथिते वृत्तान्ते पुत्रौ योद्धुं चलितौ । रेणुकया दत्ता परशुविद्या
 गृहीत्वा ऽयोध्यायां गत्वा श्वेतरामेण सबलवाहनः कार्तवीर्यो १२
 मारितो नरकं गतः । ततः श्वेतरामः परशुरामनामा सार्वभौमो
 राजा जातः ॥

[६३] नित्यं च खाद्यमानो भल्लूकेत्यादि । १५

[भल्लुकीए तिरत्तं खज्जतो घोरवेदणट्ठो वि ।

आराधणं पवण्णो द्वाण्णेणावंतिसुकुमालो ॥१५३९॥]

अस्य कथा—कौशाम्बीनगर्या राजा अतिबलः, पुरोहितः १८
 सोमशर्मनामा, भार्या काश्यपी, पुत्रावग्निभूतिवायुभूती । सोमशर्मणि
 मृते गोत्रिभिर्गृहीतं तत्पदं मूर्खत्वात्तयो राज्ञा न दत्तं पदम् । ततो
 ऽभिमानाद्वाजगृहनगरे निजपितृव्यसूर्यमित्रसमीपं गतौ । वार्ता च २१
 कथिता । तेन च भिक्षाभोजनेन ॥

“षडङ्गानि चतुर्वेदा मीमासान्यायविस्तरः ।

धर्मशास्त्रं पुराणं च विद्या एताश्चतुर्दश ॥”

- कतिपयदिनैः पाठितौ । कौशाम्बीमागत्य पितुः पदे स्थितौ । अथ राजगृहसूर्यमित्रपुरोहितस्यैकदा सन्ध्यायामादित्याध्यं ददत्तस्तडागे
 ३ पद्मोपरि जलेन सह राजकीयमुद्रिका पतिता । रात्रौ भीतेन सुधर्म-
 मुनिः पृष्टः । अवधिज्ञानेन ज्ञात्वा तेन कथिता । प्रभाते तेन
 गृहीता । केवलीलोभेन सुधर्ममुनिसमीपे सूर्यमित्रो मुनिरभूत् ।
 ६ केवली पुनः पुनः पृच्छन् क्रियामागमं च पाठितो धर्मपरिणतो भूत्वा
 एकाकी विहरन् कौशाम्ब्या चर्यार्थमुच्चनीचगृहान् भ्रमन्नग्निभूतिगृहे
 गतः । अग्निभूतिना च सूर्यमित्रमुनेः परमभक्त्या दानं दत्तम् ।
 ९ वायुभूतिना भणितेनापि वन्दना न कृता प्रत्युत निन्दा कृता ।
 सूर्यमित्रमुनिमनुव्रजताग्निभूतिना धर्ममाकर्ष्य तपो गृहीतम् । अग्नि-
 भूतिभार्यया सोमदत्तया ता वार्तामाकर्ष्य दुःखितया वायुभूति-
 १२ भणितः—रे निकृष्ट, सूर्यमित्रमुनेः प्रणामो न कृतः, निन्दा च कृता,
 तेन कारणेनाग्निभूतिना तपो गृहीतम् । इत्येव वदन्ती सा वायु-
 भूतिना पादेन मुखे हत्वा भणिता—त्वमपि तस्यैवाशुचेर्नग्नस्य
 १५ पार्श्वे गच्छ । तया रोषान्निदानं कृतम् । जन्मान्तरे तव पाद
 सपुत्राहं भक्षयामीति । स वायुभूतिर्मुनिनिन्दाप्रभवपापात्सप्तदिनै-
 रुदुम्बरकुष्ठेन मृत्वा कौशाम्ब्या नटस्य गर्दभी जाता । मृत्वा तत्रैव
 १८ गर्तासूकरी । मृत्वा चम्पानगर्या चाण्डालगृहे कुर्कुरी । पुनस्तत्रैव
 चाण्डालपुत्री अतीव विरूपका दुर्गन्धान्धा च जाता । जम्बूवृक्षतले
 महता कष्टेन जम्बूफलानि प्राप्तानि भक्षयन्ती अग्निभूतिमुनिना
 २१ दृष्टा । भणितं च तेन—केनापि कर्मणा वराकिका कीदृशी जाता
 महता कष्टेन जीवति । तच्छ्रुत्वा सूर्यमित्रमुनिनोक्तम्—तवाय भ्राता
 वायुभूतिर्गर्दभी सूकरी कुर्कुरी भूत्वा चाण्डाली भूता । ततस्तेन
 २४ संबोध्य पञ्चाणुव्रतानि ग्राहिता । मृत्वा चम्पाया पुरोहितनागशर्म-

पुत्री नागश्रीर्जाता । नागोद्याने श्रेष्ठिमन्त्र्यादिकन्याभिः सह नागपूजां
कृत्वा नागश्रीः सूर्यमित्रमुनेर्विहरमाणस्य तत्रागतस्य समीपे गता ।
तामालोक्याग्निभूतिमुनेः स्नेहो जातः । पृष्टेन सूर्यमित्राचार्येण ३
स्नेहकारणं कथितम् । ततो ऽग्निभूतिना संबोध्य सम्यक्त्वमणुव्रतानि
च ग्राहिता भणिता—हे पुत्रि, यदि तव पिता व्रतानि त्याजयति
तदागत्य व्रतानि मम समर्पयेस्त्वमिति । कन्याभिर्नागशर्मणो वार्ताया ६
कथितायां तेनोक्तम्—पुत्रि ब्राह्मणानां सर्वोत्तमवर्णानां न युक्त
क्षपणकधर्मानुष्ठानं कर्तुमतस्त्यज त्वम् । तयोक्तम्—तर्हि तस्यैव
मुनेः समर्पयामि । ततस्तां हस्ते धृत्वा मुनिसमीपं चलितः । मार्गे ९
लोकवेष्टितो बद्धः पटहेन बाध्यमानेन शूलिकासमीपं नीयमानः
पुरुषो दृष्टः । नागश्रिया पिता पृष्टः—तात, किमर्थमयं बद्धः ।
कथितं तेन—वसन्तसेनो वणिक्कुलं भाडद्रव्यं याचमानो ऽनेन १२
मारितः । ततो निगृह्यते लग्नः । नागश्रियोक्तम्—जीववधे
एवंविधो निग्रहो भवति । तत्रैव मया निवृत्तिर्गृहीता । ततस्तेनोक्तम्—
तिष्ठत्विदं व्रतं वेदेषूक्तमास्ते ऽन्यानि त्यज ॥ अग्रे गच्छन्त्या तयापरः १५
पुरुषो बद्धो दृष्टः । पिता पृष्टश्च । तेन कथितम्—यथा वणिक्
नारदनामा व्यलीकवचनैः परं प्रतार्यैव साटि करोति । एकदा
साटिकेन सह राज्ञो ऽग्रे झकटके जाते राज्ञा मृषावादित्व अस्य १८
ज्ञात्वा जिह्वाहस्तपादादिच्छेदनमस्य भणितम् । शेषं पूर्ववत् ॥ एवं
चौर्यपरदारतिलोभदोषान्निगृह्यमाणपुरुषान् दृष्ट्वा नागशर्मणा
भणितम्—पुत्रि, तिष्ठन्तु व्रतान्येतानि किंतु त क्षपणकं गृहीत्वा २१
आगच्छामि येन स बालानां व्रतं न ददाति । तत्र गत्वा दूरस्थेन
तेनोक्तम्—हे मुने, किं मत्पुत्रिका व्रतादिदानेन प्रतारिता त्वया ।
सूर्यमित्रमुनिनोक्तम्—भो भट्ट, मदीया पुत्री नागश्रीरियं न त्वदीया । २४
एहि पुत्रीति भणिते नागश्रीर्भट्टारकसमीपे गत्वोपविष्टा । ततो
भट्टेनान्यायमिति कुर्वता चन्द्रबाहनराजस्य कथितम् । ततः सो ऽपि

- सर्वनगरजनेन सह मुनिसमीपमागत । ततो मुनिभट्टयोर्मदीया
 मदीयेति विवादे मुनिनोक्तम्—चतुर्दशविद्यास्थानानि मया पाठिता
 ३ मदीयेयम् । राज्ञोक्तम्—तर्हि पाठय । मुनिनोक्तम्—वायुभूते पठ ।
 ततो नागश्रिया यथास्थान चतुर्दशविद्यास्थानानि पठितानि ।
 विस्मितेन राज्ञोक्तम्—भगवन्, सबन्ध कथय । ततः पूर्वकथासबन्ध
 ६ कथितः । त श्रुत्वा राजा बहुराजपुत्रैः सह प्राव्राजीत् । नागशर्मा ऽपि
 मुनिर्भूत्वा अच्युते देवो जातः । नागश्रीरपि तपः कृत्वा अच्युते
 देवो जातः । अग्निमन्दरगिरौ सूर्यमित्राग्निभूती तु निर्वाण तगौ ॥
 ९ तथावन्तिदेशे उज्जयिन्या नगर्या इन्द्रदत्तेभ्यस्य गुणवत्या नाग-
 शर्मचरो देवो ऽच्युतादागत्य सुरेन्द्रदत्तनामा पुत्रो जातः । तत्रैव
 सुभद्रेभ्यस्य पुत्री यशोभद्रा परिणीतवान् । तया चैकदावधिज्ञानी
 १२ मुनि पृष्ट —मम पुत्रो भविष्यति न वेति । मुनिनोक्तम्—तव पुत्रो
 भविष्यति । तन्मुखं दृष्ट्वा श्रेष्ठी तपो ग्रहीष्यति । सो ऽपि मुनिं दृष्ट्वा
 तपो ग्रहीष्यतीति नागश्रीचरो देवस्तत्पुत्रः सुकुमालनामा जातः ।
 १५ सुरेन्द्रदत्तस्तस्य श्रेष्ठिपदं बन्धयित्वा मुनिरभूत् । सुकुमालश्रेष्ठी च
 यौवनस्थो द्वात्रिंशत्प्रासादेषु अग्रतिरूपद्वात्रिंशत्कुलपुत्रिकाभिः सह
 भोगाननुभवन् स्थितः । निमित्तिना च पूर्वं तस्य आदेशः कृतः ।
 १८ मुनिदर्शनेनायं मुनिर्भविष्यतीति । ततो गृहे मुनीनां प्रवेशो निषिद्धः ।
 एकदा प्रद्योतराज्ञो भ्रमातुकेनानर्घ्यो रत्नकम्बलो दर्शितो राज्ञा
 ग्रहीतुं न शक्तः । सुकुमालजनन्या तं गृहीत्वा द्वात्रिंशद्वधूनां प्राण-
 २१ हिता कारिता । तत्रैका प्राणहिता मासखण्डं मत्वा सौलिकया
 नीत्वा चञ्च्वा हत्वा घातिता । राज्ञो गणिकया राज्ञो दर्शिता
 सुकुमालभार्याप्राणहितेयमिति श्रुत्वा जाताश्चर्यो राजा सुकुमाल-
 २४ स्वामिनं द्रष्टुं गृहे गतः । तज्जनन्या अभ्युत्थानं कृतम् । एकस्मिन्पट्टे
 राज्ञा सहोपविष्टस्य मुहुर्मुहुः कण्ठहारारात्रिकोदयोतादक्षिणलन
 सह भुञ्जानस्यैकैकसिक्थभक्षणं दृष्ट्वा राज्ञा तज्जननी पृष्टा तया

कारणं कथितम् । ततो विस्मितेन राज्ञा भणितम् । अवन्तिसुकुमाल
इति नाम कृतम् । भुक्तोत्तरं क्रीडनवाप्या जलक्रीडा कुर्वतो राज्ञो
मुद्रिका वाप्यां पतिता । गवेषयता राज्ञा तत्रानेकमणिकुण्डला- ३
भरणानि दृष्टानि । ततो विस्मितो लज्जयित्वा स्वगृहे गतः ।
सुकुमालस्वामिमातुलेन गणधराचार्येण सुकुमालस्वामिनः स्वल्प-
मायुर्ज्ञात्वा तदीयोद्याने आगत्य योगो गृहीतः । यशोर्भद्रया गृहे ६
प्रवेशः स्वाध्यायघोषश्च योगपरिसमाप्तिं यावन्तिषिद्धः । योगनिष्ठा-
पनक्रियां कृत्वा ऊर्ध्वलोकप्रज्ञप्तिं पठताच्युतस्वर्गे देवानामायुरुत्सेध-
शौख्यादिव्यावर्णनं कर्तुमारब्धम् । तच्छ्रुत्वा सुकुमालस्वामी जाति- ९
स्मरो भूत्वा मुनिसमीपे आगतः । मुनिनोक्तम्—त्रीणि दिनानि
तवार्युर्गज्जानासि तत्कुरु । ततस्तयोगगृहीत्वा संन्यासं च पादोपयान-
मरणे स्थितः । या अग्निभूतेर्भार्या कृतनिदाना सा ससारे परिभ्रम्य १२
तत्रैव शृगाली जाता । ततस्तया चतु पुत्रया पूर्वभववैरसंबन्धेन
पादाभ्यामारभ्य खादन्त्या तृतीयदिने परमसमाधिना कालं कृत्वा-
च्युते देवो जातः । देवैर्महाकाल इति घोषणान्महाकाल यत्र १५
गन्धोदकवर्षस्तत्र गन्धवती नदी । यत्र भार्याभिरागत्य कलकलः
कृतस्तत्र कलकलेश्वरो जात इति ॥

[६४] मौद्गिल्लगिरावित्यादि ।

१८

[मौद्गिल्लगिरिस्मि य सुकुसलो वि सिद्धत्थदइयभयवतो ।

वग्घीए वि खज्जंतो पडिवण्णो उत्तमं अट्ठं ॥१५४०॥]

अस्य कथा—अयोध्याया राजा प्रजापालः, श्रेष्ठी सिद्धार्थ-इभ्यः । २१

तस्य द्वात्रिंशद्भार्या अपुत्रास्तासा मध्ये अतीव वल्लभा जयावती ।
सा पुत्रार्थं यक्षाणा पूजा कुर्वाणा दिव्यज्ञानिमुनिना भणिता—पुत्रि,

- कुदेवभक्तिं परित्यज्य निश्चला जिनधर्मे भव । येन तव सप्तदिनमध्ये
 गर्भसंभूतिर्भवतीति । ततस्तुष्टा दृढा जिनधर्मे सा स्थिता । कतिपय-
 ३ दिने सुकोशलनामा पुत्रो जातः । तन्मुख दृष्ट्वा श्रेष्ठी नयधर-
 मुनिसमीपे मुनिरभूत् । मा बालपुत्रिका मुक्त्वा गत इति मत्वा
 सिद्धार्थमुनेरुपरि जयावती अत्यर्थं कुपिता । मुनिना च किमस्य तपो
 ६ दातु युक्तमिति कोपादगृहे प्रवेशो निषिद्धः । सुकोशलेन क्रमेण वृद्धिं
 गतेन द्वात्रिंशद्भार्याः परिणीताः । एकदा प्रासादोपरि भूमिस्थितेन
 जननीधात्रीभार्यासमन्वितेन नगरशोभा पश्यता दिग्देशान्तरं विहृ-
 ९ त्यागतश्चर्याया प्रविष्टः सिद्धार्थमुनिमजानता तेन पृष्टः । को ऽयम् ।
 जयावत्या कुपितयोक्तम्—रंक. को ऽप्यय याति । सुकोशलेनोक्तम्—
 नाय रङ्ग. सर्वोत्तमलक्षणयुक्तत्वात् । ततः सुनन्दाधात्र्या श्रेष्ठिनी
 १२ भणिता । तव कुलप्रभो. परममुनेश्च निन्दावचनं वक्तुं न युक्तम् । ततः
 श्रेष्ठिन्या सा भणिता—मौनेन तिष्ठ । अक्षिसंज्ञया च सा वारिता ।
 प्रतारितो ऽहमनयेति चिन्तयन्सुकोशलः सूपकारेण भणित —भोजन-
 १५ वेला सजातेति । ततो जननीधात्रीभार्याभिर्भणितो भोजनं क्रिय-
 तामिति । तेनोक्तम्—मयास्योत्तमपुरुषस्य स्वरूप ज्ञात्वा भोक्तव्य-
 मिति । ततः सुनन्दया यथार्थं पूर्ववृत्तान्ते कथिते सुकोशलो मुनिसमीपे
 १८ गतो निजभार्याया सप्रभाया गर्भस्थितपुत्रस्य श्रेष्ठिपट्टं बन्धयित्वा
 सिद्धार्थसमीपे मुनिर्जातः । आर्तेन मृत्वा जयावती मगधदेशे
 मौद्गिल्लगिरौ व्याघ्री त्रिपुत्रा जाता । तौ द्वौ मुनी विहरमाणौ
 २१ मौद्गिल्लगिरौ चतुर्मासोपवासेन योग गृहीत्वा योगावसाने चर्याया
 प्रविष्टौ तां व्याघ्रीमालोक्य सन्यासेन स्थितौ तया क्रमेण भक्षितौ
 सर्वार्थसिद्धावुत्पन्नौ सुकोशलहस्ते लाञ्छनमालोक्य व्याघ्री
 २४ जातिस्मरी जाता । हा त्यक्तजिनधर्मा प्राणिन ससारे परिभ्रमन्तः
 पुत्रादीनपि भक्षयन्तीति ससारनिन्दा कृत्वा सन्यासेन मृत्वा
 सौधर्मं गता ॥

[६५] आर्द्राजिनमिवेत्यादि ।

[भूमीए समं कीलाकोट्टिददेहो वि अल्लचम्मं व ।

भयवं पि गयकुमारो पडिवण्णो उत्तमं अट्ट ॥१५४१॥]

३

अस्य कथा—द्वारवतीनगर्यां राजा वासुदेवो, राज्ञी गान्धर्वसेना, पुत्रो गजकुमारः । पोदनपुरे राजा अपराजितो वासुदेवस्य न सिध्यति । ततो वासुदेवेन घोषणादायि, यो ऽपराजित बन्धयित्वा ६
आनयति तस्मै वरमीप्सितं ददामीति । गजकुमारेण पोदनपुरं गत्वा युद्धे जित्वा ऽपराजितं बन्धयित्वा आनीय वासुदेवस्य समर्पितः । ततः कामचारं वरं वरयित्वा द्वारावतीस्त्रीजनं सेवमानः पांसुलश्रेष्ठिनो ९
या सुरपतिनामा भार्या तस्यामासक्तः । पांसुलः कोपेन प्रज्वलत्तिष्ठति । एकदारिष्टनेमिजिनागमेन गजकुमारो धर्ममाकर्ण्य तपो गृहीत्वा विहृत्योर्जयन्तोद्याने पादोपयानमरणमुररीकृत्य संन्यासेन स्थितः । १२
पांसुलो लोहकीलैस्तं सर्वतः कीलयित्वा नष्टः । तां वेदनामगणयित्वा परमसमाधिना कालं कृत्वा स्वर्गं गतः ॥

[६६] अरुचिद्वरेत्यादि [१]

१५

[कच्छुजरखाससोसो भत्तच्छद्धच्छिक्कुच्छिदुक्खाणि ।

अधियासियाणि सम्मं सणक्कुमारेण वाससयं ॥१५४२॥]

अस्य कथा—हस्तिनागपुरे राजा विश्वसेनो, राज्ञी सहदेवी, १८
पुत्रः सनत्कुमारश्चतुर्थचक्रवर्ती । एकदा सौधर्मेन्द्रस्य सभायामीशान-
स्वर्गात्संगमनामो देवः समायातः । तत्तेजसा सभास्थितदेवानां तेजो
लुप्तमादित्ये समुत्थिते नारकाणामिव । तैर्देवैरिन्द्रः पृष्टः—किं देवा- २१
नामेवैवं तेजो रूपं च किंवा मनुष्याणामपि संभवतीति । कथित-
मिन्द्रेण । सनत्कुमारचक्रवर्तिनस्तेजोरूपे देवेभ्यो ऽप्यधिके । ततः कौ-

- तुकाद्ब्राह्मणवेषेणागत्य विजयवैजयन्तदेवाभ्या प्रतीहारप्रवेशिताभ्या
 सगन्धतैलाभ्यङ्गं कृत्वा पादविक्षेप कुर्वतस्तस्य तेजोरूपे दृष्ट्वा
 ३ भणितम्—भो चक्रवर्तिन्, यथाभूते सौधर्मेन्द्रेण व्यावर्णिते त्वदीये
 तेजोरूपे तथाभूते सत्ये । तच्छ्रुत्वा चक्रवर्तिनोक्तम्—किं दृष्ट
 भवद्भ्याम् । प्रतीक्षेथाम् दर्शयामि । तत स्नात्वा मण्डन भूषण च
 ६ गृहीत्वा सिंहासने स्थित्वा देवौ समाहूय दर्शितमात्मरूपम् । त
 ७ दृष्ट्वा देवाभ्या भणितम्—प्रथमावलोकने सपूर्णं दृष्ट रूपादिक
 तवेदानीं किंचिदूनं जात जलपूर्णघटे गतबिन्दुमात्रमिव न लक्ष्यते ।
 ९ इत्युक्त्वा देवौ गतौ । देवकुमारपुत्राय राज्य दत्त्वा सनत्कुमारो
 १० मुनिरभूत् । षष्ठाष्टमाद्युपवासान् कृत्वा कङ्गिकाहारादिना पारणक
 कुर्वाणस्य कण्ड्वादयो रोगा सजाता । उग्रतपो ऽनुतिष्ठतो जल्लो-
 १२ षध्यादय ऋद्धयो जाताः । पुन सौधर्मेण मुनिगुणव्यावर्णन कुर्वता
 सनत्कुमारस्य शरीरनि स्पृहत्वा व्यावर्णितम् । पुनस्तौ देवौ वैद्य-
 रूपेणाटव्या तत्समीपमायातौ व्याधीन् स्फेटयाम इति पुन. पुन-
 १५ भणन्तौ मुनिनोक्तौ—मे संसारव्याधिं स्फेटयथः । अमी रोगा.
 मम करस्पर्शदिव नश्यन्ति । किमेभिर्नष्टे । तथा प्रतीतिश्च कृता ।
 तयो संसारव्याधिं त्वमेव भगवन् स्फेटयितु समर्थ इति भणित्वा
 १८ प्रकटीभूय प्रशस्य च प्रणम्य च गतौ । कतिपयदिनैः स सनत्कुमार-
 मुनि कर्मनिर्जरा कृत्वा मोक्ष गत ॥

[६७] मध्ये गङ्गमित्यादि ।

- २१ [गावाए णिबुडाए गगामज्जे अमुज्झमाणमदी ।
 आराधण पवण्णो कालगओ एणियापुत्तो ॥१५४३॥]
 अस्य कथा—पणीश्वरनगरे राजा प्रजापाल ; श्रेष्ठी सागरदत्तः,
 २४ श्रेष्ठिनी पणिका, तत्पुत्र. पणिको नामा । स वर्धमानस्वामिन पृष्ट्वा

निजायु. स्तोत्रं ज्ञात्वा तपोगृहीत्वैकविहारी जातः । गङ्गामुत्तरत-
स्तस्य नौवुद्धा । स च केवलज्ञानमुत्पाद्य निर्वाणं गतः ॥

[६८] अवमोदरेण तपसेत्यादि ।

३

[ओमोदरिए घोराए भद्रबाहु असकिलिट्टमदी ।

घोराए तिगिछाए पडिवण्णो उत्तमं ठाणं ॥१५४४॥]

अस्य कथा—पुण्ड्रवर्धनदेशे कोटीनगरे राजा परथः, पुरोहितः ६
सोमगर्मा, भार्या श्रीदेवी, पुत्रो भद्रबाहुः । मौञ्जीबन्धे कृते बहुब्रह्म-
चारिभि सह बहिः क्रीडता तेनैकदिवसोपरि क्रमेण त्रयोदश वट्टा ९
वृताः । वर्धमानस्वामिनि मोक्ष गते पञ्चाना चतुर्दशपूर्वधारिणा मध्ये
यच्चतुर्थश्चतुर्दशपूर्वधरो गोवर्धननामा मुनिस्तेनोर्जयन्ते वन्दनार्थं
गच्छता तद्वट्टविज्ञानमालोक्योक्तम् । पश्चिमपञ्चचतुर्दशपूर्वधरो ऽयं १२
भद्रबाहुः श्रुतकेवली भविष्यतीत्युक्त्वा पितृहस्तानीत्वा सर्वशास्त्राणि
पाठयित्वा गृहं प्रेषितः । पुनरागत्य कुमारो ऽपि गोवर्धनमुनिसमीपे
स्निभूत्वा चतुर्दशपूर्वाणि पठित्वा सघधरो भूत्वा गोवर्धनगुरौ देव-
लोक गते संघेन सह विहरन्नुज्जयिन्यामागतः चर्यायां प्रविष्टो १५
खोल्लिकायां स्थितेनाव्यक्तबालेन भणितः—भगवन् मठं गच्छ ।
तच्छ्रत्वा द्वादशवर्षानवृष्टिर्दुर्भिक्षं भविष्यतीति ज्ञात्वालाभेन गतः ।
अपराह्णे सकलमुनीना कथितम्—अत्र देशे द्वादशवर्षाणि दुर्भिक्षं भवि- १८
ष्यति । स्वल्पायुरहमत्र तिष्ठामि । यूयं दक्षिणापथं गच्छत । इत्युक्त्वा
स्वशिष्यो दशपूर्वधरो विशाखाचार्यः स सर्वसंघेन सह दक्षिणापथे
प्रेषितः । तत्रत्यश्चन्द्रगुप्तो राजा गुरुवियोगमसहमानो भद्रबाहु- २१
समीपे मुनिरभूत् । तीव्रबुभुक्षातृष्णाश्चानुभूयोज्जयिन्यां भद्रबाहुर्भग-
वान् भद्रवरसमीपे सन्यासात्स्वर्गं गतः ॥

[६९] कौशाम्ब्यां ललितघटेत्यादि ।

- [कोसंबीलिलियघडा वूढा णइपूरएण जलमञ्छे ।
 ३ आराधणं पवण्णा पाओवगदा अमूढमदी ॥१५४५॥]
- अस्या कथा—कौशाम्बीनगर्यामिन्द्रदत्तादयो द्वात्रिंशदिभ्या-
 स्तेषा समुद्रदत्तादयो द्वात्रिंशत्पुत्रा परस्परं मित्रत्वमागताः । सम्यग्-
 ६ दृष्ट्यः केवलीसमीपे ऽतिस्वल्पं निजजीवितं ज्ञात्वा तपो गृहीत्वा ते
 समुद्रदत्तादयो यमुनातीरे पादोपयानमरणेन स्थिताः । अतिवृष्टौ
 जाताया जलप्रवाहेण यमुनाद्रहे पातिताः । परमसमाधिना कालं
 ९ कृत्वा स्वर्गं गताः ॥

[७०] कृतमासक्षपणविधिरित्यादि ।

- [चपाए मासखमण करित्तु गगातडम्मि तण्हाए ।
 १२ घोराए धम्मघोसो पडिवण्णो उत्तम ठाणं ॥१५४६॥]
- अस्य कथा—चम्पाया मासोपवास कृत्वा धर्मघोषो मुनिरुद्भूग-
 मुनेर्गोष्ठे पारणकं कृत्वा चलित । मार्गे नष्टे हरितकायोपरि गमन-
 १५ मकुर्वन् तृषापीडितो गङ्गातटे वटवृक्षतले विश्रान्तः । त दृष्ट्वा
 गङ्गादेव्या प्रासुकजलभृत कलशं गृहीत्वा आगत्य प्रणम्योक्तम्—
 भगवन् पानीयं पिबेति । तेनोक्तम्—न कल्पते । ततो गङ्गादेवतया
 १८ पूर्वविदेहं गत्वा केवलज्ञानी पूर्ववृत्तान्तं कथयित्वा पृष्टः । केन कार-
 णेन पानीयं न पीतम् । तेन मुनिना कथितं केवलिना । देवहस्ते-
 नाहारो न कल्पते मुनीनाम् । ततः शीघ्रमागत्य सुगन्धशीतल-
 २१ गन्धोदकवृष्टौ कृतायां केवलज्ञानमुत्पाद्य धर्मघोषमुनिर्मोक्षं गतः ॥

[७१] चिरवैरसुरविनिर्मितेत्यादि ।

[सीदेण पुव्ववइरियदेवेण विकुव्विएण घोरेण ।

संतत्तो सिद्धिदिण्णो पडिवण्णो उत्तमं अत्थं ॥१५४७॥]

३

अस्य कथा—इलावर्धननगरे राजा जितशत्रुभर्या इला, पुत्रः श्रीदत्तः । अयोध्यायामंशुमतो राज्ञः पुत्रीमंशुमती स्वयवरे परिणीतवान् । अंशुमत्याः सहैकः शुकः समायातः । स श्रीदत्तांशुमत्योदयूते रममाणयोः श्रीदत्तजये एकां रेखां ददाति । अंशुमतीजये द्वे रेखे ददाति । ततः श्रीदत्तेन कोपाद् ग्रीवायां चम्पितो मृतो व्यन्तरदेवो जातः । श्रीदत्तो ऽप्येकदा प्रासादस्थो मेघविनाशमालोक्य वैराग्यान्मुनिभूत्वा विहरन्नेकाकी निजनगरमायातः । शीतकाले बहिः कायोत्सर्गेण स्थितः । तेन व्यन्तरदेवेन घोरशीतवातौ कृत्वा शीतलजलेन सिक्तः परमसमाधिना निर्वाणं गतः ॥

९

१२

[७२] उष्णमित्यादि ।

[उण्हं वादं उण्हं सिलादलं आदवं च अदिउण्हं ।

सहिद्वण उसहसेणो पडिवण्णो उत्तमं अट्ठं ॥१५४७॥]

१५

अस्य कथा—उज्जयिन्यां राजा प्रद्योत एकदा गजधरणार्थं मटव्यां गतो मत्तगजारूढः । तेन च वनगजेन दूरमटवी प्रवेशितः । वृक्षशाखामवलम्ब्यावतीर्णो व्याघुटयैकाकी खेटग्रामे कूपतटे समुपविष्टः । ग्रामकूटजिनपालः तस्य पुत्री जिनदत्ता पानीयं भर्तुमायाता । तेन जलं पातुं याचिता महापुरुषं ज्ञात्वा जलं प्राययित्वा तया पितुः कथितम् । तेन गत्वानीय स्नानभोजनादौ कारिते

१८

२१

- भृत्यलोका. मिलिता. । जिनदत्तो राज्ञा परिणीता वल्लभा पट्टराज्ञी
जाता । कतिपयदिनैर्यस्या रात्रौ तस्या पुत्रोत्पत्तिर्जाता तस्या
३ रात्रौ राज्ञा स्वप्ने वृषभो दृष्ट । ततस्तस्य वृषभसेन इति नाम
कृतम् । एवमष्टवर्षेषु गतेषु राज्ञा तपो गृहीतुकामेन पुत्र, राज्यं
प्रतिपालय अहं परलोकं साधयामीत्युक्तम् । तेनोक्तम्—राज्यं
६ कुर्वता किं परलोकसिद्धिर्न भवति । पुत्र, न भवति तप साध्यत्वात्पर-
लोकस्य । यद्येव तात, ममापि राज्यकरणे निवृत्तिरस्ति । ततो
भ्रातृव्यस्य राज्यं दत्त्वा द्वावपि मुनी जातौ । वृषभसेन एकाकी
९ विहरन् कौशाम्बीपुरीसमीपे हतवातपर्वतशिलाया ज्येष्ठमासे नित्य-
मांतापनं ददाति । सर्वे लोका जिनधर्मेऽतीव रता जाता. । तत
ईर्ष्याविशाद् बुद्धदासोपासकेनाग्निवर्णा शिला कृता । चर्या कृत्वा
१२ आगत्य मुनिना शिलामालोक्य सन्यासं गृहीत्वा तत्रातापनस्थिते
केवलज्ञानमुत्पादितम् ॥

[७३] क्रौञ्चेनेत्यादि ।

- १५ [रोहेडयम्मि सत्तीए ह्यो कोचेण अग्गिदइदो वि । .
त वेदणमधियासिय पडिवण्णो उत्तम अट्ठं ॥१५४९॥]
अस्य कथा—कार्तिकपुरे राजाग्निभार्या वीरमति, पुत्री
१८ कृत्तिका । एकदा नन्दीश्वराष्टम्यामुपवासं कृत्वा जिनपूजा विधाय
पितुर्देवशेषां दत्त्वा गच्छन्त्यास्तस्या रूपं दृष्ट्वाऽग्निराजेनासक्तं
सर्वलिङ्गिनो द्विजा व्यवहारिणश्च पृष्ट्वा । मम गृहे रत्नमुत्पन्नं कस्य
२१ तद्भवति । सर्वैर्भणितम्—तवैव भवति । मुनिभिरुक्तम्—कन्यारत्नं
वर्जयित्वान्यत्तव भवति । ततोऽग्निष्ठास्तान्देशान्निर्घाट्य कृत्तिका
परिणीता । कतिपयदिनैः कार्तिकेय पुत्रो वीरमती पुत्री च तस्या

जाता । रोहेडनगरे क्रौञ्चेन राज्ञा सा परिणीता । कार्तिकेयस्य
 नमिप्रभृति कुमारैः सह क्रीडा कुर्वतश्चतुर्दशवर्षाणि गतानि । सर्व-
 कुमाराणां मातामहप्रेषितवस्त्राभरणान्यालोक्य तेन माता पृष्टा— ३
 को मे मातामहः, किं न किमपि प्रेषयति । कथितं तया श्रुत्वा
 कुर्वत्या । मम तवाप्येक एव पिता । पुनः पृष्टं तेन अयं किं केनापि
 न निषिद्धो राज्ञा । कथितं तया—मुनिभिर्निषिद्धं । ते च देशान्निर्द्धा- ६
 टिताः । पुनः पृष्टम्—कीदृगास्ते, क्व तिष्ठन्ति । निर्ग्रन्था पिच्छकम-
 ण्डलुधारिणः परदेशेषु तिष्ठन्ति । इत्याकर्ण्य निर्गतो मुनीनालोक्य
 मुनिभूतः । माता तदा तैर्न मृत्वा व्यन्तरदेवी जाता । कार्तिकेय- ९
 मुनिविहरन् रोहेडनगरे ज्येष्ठामावास्याया चर्यायां प्रविष्टो वीर-
 मतिभगिनी प्रासादोपरिमभूमिस्था मम भ्रातेति परिज्ञायोत्सगस्थ
 भर्तुं शीघ्रं परित्यज्य शीघ्रं गत्वा तत्पादयोर्लग्ना । क्रौञ्चेन ता तथा १२
 दृष्ट्वा संजातकोपेन मुनिं शक्त्या हतो मूर्च्छितो जननीचरव्यन्तर-
 देव्या मयूररूपेण शीतलस्वामिगृहे धृतः । समाधिना कालं कृत्वा
 स्वर्गं गतः । देवैः पूजा कृता । ततः स्वामिकार्तिकेय इति तीर्थं १५
 जातम् । वीरमतीसवन्धेन भाउआइका [?] पर्वं सजाता ॥

[७४] यतिरभयघोषनामेत्यादि ।

काइदि अभयघोसो वि चडवेगेण छिण्णसव्वगो । १८
 त वेयणमधियासिय पडिवण्णो उत्तमं अट्ठ ॥१५५०॥]

अस्य कथा—काकन्दीनामनगर्या राजा अभयघोषो राज्ञी अभय-
 गतिः । एकदा बहिर्गतेन राज्ञा चतुर्पादेषु वद्व्वा जीवन्तं कच्छपं २१
 स्नाने यष्टयावलम्ब्यागच्छन् धीवरो दृष्टः । राजा चक्रेण कच्छपस्य
 चत्वारः पादाः छिन्नाः । कच्छपोऽन्तिदुःखेन मृत्ना तस्यैव राज्ञः
 पृश्नश्चण्डवेगनामा जातः । एकदा चन्द्रग्रहगमालोक्याभयघोषरचण्ड- २८

- वेगाय राज्य दत्त्वा मुनिभूत्वैकाकी विहृत्य काकन्धामुद्याने वीर-
सेनेन स्थित । पूर्ववैराच्चण्डवेगेन चक्रेण हस्तौ पादौ च छिन्नौ ।
३ परसमाधिना केवलज्ञानमुत्पाद्य मुनिर्मोक्ष गत ॥

[७५] दंशैरपीत्यादि ।

[दसेहि य मसएहि य खज्जतो वेदण पर घोर ।

- ६ विज्जुच्चरो धियासिय पडिवण्णो उत्तम अट्ट ॥१५५१॥]
अस्य कथा—मिथिलानगर्या राजा वामरथ , तलारो यमदण्ड ,
चोरो विद्युच्चरनामा नानाविज्ञानोपेत । दिवसे शून्यदेवकूले गून-
९ हस्तपादकुष्ठी रङ्गो भूत्वा तिष्ठति । रात्रौ चोरिकाया भोगानुभवन
च दिवि दिव्यरूपेण करोति । एकदा वामरथराजस्य हारस्तेन हृत ।
प्राते [ता] राज्ञा यमदण्डो भणित । रात्रौ दिव्यरूपेण चोरेण
१२ मा मोहयित्वा हारो नीत । त हार सप्तरात्रेणानयान्यथा तव निग्रह
करिष्यामीति । सप्तमदिने ऽनाथशालाया स कुष्ठी धृत्वा तलारेण
राजाग्रे नीत । चोरो ऽयमिति भणितम् । तेनोक्तम्—नाह चौर । त-
१५ लारेणोक्तम् । देवायमेव चौर । ततो लोकैरुक्तम् । देव तलारश्चौ-
रमप्राप्नुवन् रङ्ग पर्यटक मारयति । तलारेण निजगृह नीत्वा माघ-
मासे रात्रौ सेचनबाधनताडनदाहनादिद्वात्रिंशत्कदर्थनाभि कद-
१८ र्थित । तथापि नाह चौर इति वदति । प्रभाते राजाग्रे नीत्वा
तलारेणोक्तम्—देव चोरो ऽयमिति । चोरेणोक्तम्—नाह चौर इति ।
अभयप्रदान दत्त्वा राज्ञा स भणित । किं त्व चोरो न वा । ततस्ते-
२१ नोक्तम्—चोरो ऽहम् । पुन , पृष्ट राज्ञा—कथ त्वया द्वात्रिंशत्कदर्थना
दु सहा सोढा । कथित तेन—मया मुनिपार्श्वे नरकदु ख श्रुतम् ।
तस्मात्कोटिभागमिद न भवतीति सचिन्त्य सोढ दु खम् । तुष्टेन
२४ राज्ञा वरं प्रार्थयेत्युक्त । भणितं तेनास्य तलारस्य मम मित्रस्याभय-

प्रदान दीयताम् । राजा पृष्टम्—कथं तव मित्रमेव । स कथयति ।
 दक्षिणापथे ऽभीरदेशे वेनानदीतीरे वेनातटनगरे राजा जिनशत्रुभार्या
 जयावती तत्पुत्रो ऽहं विद्युच्चौरः । तत्र तलारो यमपाशो, भार्या ३
 यमुना, तत्पुत्रो ऽयं यमदण्डः । एकोपाध्यायपार्श्वे मया चौरशास्त्रं
 शिक्षितमनेन च तलारशास्त्रम् । द्वाभ्या प्रतिज्ञा कृता । मयोक्तम्—
 यत्र त्व तलारस्तत्रावश्य मया चोरिका कर्तव्या । अनेन ६
 चोक्तम्—यत्र त्व चौरस्तत्रावश्य मया रक्षितव्यम् । एकदा राजा
 मम निजपद समर्प्य मुनिर्जातः । तलारो ऽप्यस्य निजपद समर्प्य
 मुनिर्जातः । मदीयभयादागत्य तवाय तलारो जातः । अमु गवेष- ९
 यितुमत्रागत्याहं प्रतिज्ञावशाच्चौरो जातः । पत्तनद्वयं हारपर्यन्त
 सर्वं कथयित्वा पञ्चशतमुनिभिः सह विहरन् तामलिप्तपत्तनं गतः ।
 पत्तनप्रवेशे स चामुण्डया आगत्य वारितः—भगवन्मम पूजा यावत्स- १२
 माप्यते तावत्पत्तनं मा प्रविश त्वम् । शिष्यैः प्रेरितस्तत्र प्रविश्य
 पश्चिमदिशि प्राकारसमीपे रात्रौ प्रतिमायोगेन स्थितः । चामुण्डया
 कपोतप्रमाणदंशमशकैस्तस्योपसर्गं कृतः । विद्युच्चरमुनिस्तमुपसर्ग- १५
 मनुभूय मोक्ष गतः ॥

[७६] हस्तिनागपुरगुरुदत्त इत्यादि ।

[हस्तिनागपुरगुरुदत्तो सबलिथाली व दोणिमंतम्मि । १८
 उज्जंतो अधियासिय पडिवण्णो उत्तमं अट्ठ ॥१५५२॥

अस्य कथा—हस्तिनागपुरे राजा विजयदत्तो, राशी विजया,
 पुत्रो गुरुदत्तः । तस्मै राज्यं दत्त्वा विजयदत्तो मुनिरभूत् २६
 द्रोणीपर्वतसमीपे चन्द्रपुरीनगर्या राजा चन्द्रवीरः
 पुत्री अभयमतिः गुरुदत्तेन परिणेतुं याचिता न
 दत्तेन गत्वा चन्द्रपुरीं वेष्टिता । अभयमत्या

- नुरागया चन्द्रकीर्तिर्भणित — तात मा गुरुदत्ताय देहि । ततो दत्ता
गुरुदत्तस्य । लोकै कथितम्—द्रोणीमतिपर्वते व्याघ्रस्तिष्ठति । तेन
३ समस्तो देश उद्वासितः । तच्छ्रुत्वा सर्वजनेन सह गत्वा वेष्टितो
व्याघ्र । स च गुहाया प्रविष्ट । गुहायामभ्यन्तरे काष्ठानि प्रक्षि-
प्याग्निं प्रज्वालितः । चन्द्रपुरीनगर्यां ब्राह्मणो भरतो, भार्या
६ विश्वदेवी, व्याघ्रो मृत्वा तत्पुत्रः कपिलनामा जातः । गुरुदत्ता-
भयमत्यो सुवर्णभद्रनामा पुत्रो जातः । तस्मै राज्यं दत्त्वा गुरुदत्तो
मुनिरभूत् । विहरत्कपिलक्षेत्रसमीपे कायोत्सर्गेण स्थितः । कपिलोऽपि
९ निजभार्यां कपिलां भोजनं गृहीत्वा शीघ्रं त्वमागच्छेत्युक्त्वा तत्क्षेत्रे
गतः । तत्क्षेत्रं कर्षणायोग्यं मत्वा भट्टारको भणितस्तेन । मदीय-
ब्राह्मण्या कथयेस्त्व तव भर्तान्यक्षेत्रं गत इति भणित्वा गतः ।
१२ ब्राह्मण्या आगत्य पृष्ठो मुनिर्मौनेन स्थितो ब्राह्मणीं गृह्णता ।
बृहद्वेलायां कपिलेनागत्य ब्राह्मणीं निर्भर्त्सिता । भट्टारकं पृष्ठ्वा किं
नायातासि । तयोक्तम्—पृष्ठोऽपि स न कथयति । ततो रुष्टेन तेन
१५ गत्वा शाल्मलितूलेन वेष्टयित्वाग्निं प्रज्वालितः । मुनिना परमध्या-
नेन केवलज्ञानमुत्पादितम् । देवागमने जाते आत्मानं निन्दयित्वा
तस्यैव समीपे धर्ममाकर्ण्य मुनिर्जातः ॥

१८ [७७] गाढप्रहारविद्ध इत्यादि ।

[गाढप्रहारविद्धो मूङ्गलिया हि चालणी व कदो ।

तध वि य चिलादपुत्तो पडिवण्णो उत्तम अट्ट ॥१५५३॥

- २१ अस्य कथा—राजगृहनगरे राजा प्रश्रेणिक एकदा बाह्याल्या-
गतो दुष्टाश्वेन महाटवी नीतः । तत्राटविक्रयमदण्डराजेन तिलका-
वत्या पुत्रस्य त्वया राज्यं दातव्यमिति भणित्वा निजपुत्रीं तिलका-
२४ वतीं परिणय्य राजगृहं प्रेषितः । तिलकावत्याश्चिलातपुत्रनामा

पुत्रो जातः । एकदा राज्ञा मम बहुपुत्राणा मध्ये को राजा भविष्य-
तीति सचिन्त्य नैमित्तिकः पृष्टः । कथित तेन—सिंहासनस्थो भेरी
ताडयन् कुक्कुराणा क्षैरेयी ददानो यो भुङ्क्ते अग्निदाहे च यो हस्ति- ३
सिंहासनच्छत्रादिक नि सारयति स राजा भविष्यति । शुभदिने
परीक्षार्थमेकदा सिंहासनभेरीसमीपे सर्वेपा राजकुमाराणा भोक्तु-
मुपविष्टाना क्षैरेयी परिवेषयित्वा पञ्चगतानि कुर्कुराणा मुक्तानि । ६
ततः सर्वे ते नष्टाः । श्रेणिकेन सर्वाणि क्षैरेयीभृतभाजनान्यात्मसमीपे
घृत्वा एकैकं भाजन कुर्कुराणा मुञ्चता भेरीमाताडयता सिंहासने
उपविष्य क्षैरेयी भुङ्क्त्वा अग्निदाहे च जाते हस्तिसिंहासनच्छत्रा- ९
दिक नि सारित ज्ञात्वा राजा शत्रुभयात्कुर्कुरविट्टालणादिदोष दत्त्वा
देशान्निर्घाटितो द्राविडदेशे काञ्चीपुरे गत्वा स्थितः । एकदा चिलात-
पुत्राय राज्यं दत्त्वा प्रश्रेणिको मुनिरभूत् । चिलातपुत्रो ऽन्यायपरः । १२
ततः श्रेणिकेनागत्य निर्घाटितो महाटव्या दुर्गं कृत्वा देशकर गृहीत्वा
कालं गमयति । अस्य सखा भर्तृमित्र । तस्य मातुलो रुद्रदत्तो
भर्तृमित्रस्य निजपुत्रो सुभद्रा न ददाति । ततो भर्तृमित्रवचनात्पञ्च- १५
शतसुभटैः सह राजगृहमागत्य चिलातपुत्रो विवाहस्नानकाले तां
छलेन हत्वा गतः । तच्छ्रुत्वा सर्वबलेन सह श्रेणिकः पृष्ठे लग्नः ।
पलायितुमसमर्थेन तेन मारिता सुभद्रा व्यन्तरदेवी जाता । चिलात- १८
पुत्रेण नश्यता वैभारपर्वतस्योपरि पञ्चशतमुनिसमन्वित दत्तमुनिं
दृष्ट्वा तेनोक्तम्—भगवन्मे तपो देहि । स्वकार्यं साधयामि ।
मुनिनोक्तम्—पुत्रं गृहीत्वा तपः स्वकार्यं शीघ्रं साधय अष्टदिनान्येव २१
तवायुरस्ति । ततस्तपो गृहीत्वा पादोपयानमरणे स्थितः । श्रेणिकस्तं
तथा स्थित दृष्ट्वा वन्दित्वा प्रशस्य च व्याघुक्ष्य गतः । सुभद्रया च
व्यन्तरदेव्या पूर्ववैरात्सौलिकारूपेण तन्मस्तके स्थित्वा लोचने २४
तस्योत्पाटिते स्थूलशिरो मधुमक्षिकारूपं विकृत्याष्टदिनान्यनवरतं
भक्ष्यमाणो ऽपि समाधिना मृत्वा सर्वार्थसिद्धावुत्पन्नः ॥

[७८] धन्यो यमुनाचक्रेणेत्यादि ।

[धण्णो जउणावकेण तिक्खकडेहिं पूरिदगो वि ।

३ त वेयणमधियासिय पडिवण्णो उत्तम अट्ट ॥१५५४॥

अस्य कथा—जम्बूद्वीपपूर्वविदेहे वीतशोकपुरे राजा अशोको धान्यगाह[ल]नकाले बलीवर्दना मुखबन्धन कारयति । महानसे च
 ६ पाक कुर्वन्तीना स्तनबन्ध कारयित्वा बालाना स्तन पातु न ददाति । एकदा शिरसि मुखे च तस्य रोगो ऽभूत् । ततस्तस्य स्फेटनार्थं वरौषध पाचयित्वा भाजने भोजनाय गृहीतम् । तत्प्रस्तावे
 ९ चर्यागतमुनये तदौषध दिव्यपथ्य च दत्त यो मे रोगः सो ऽस्यापीति ज्ञात्वा । ततो द्वादशवार्षिको रोगो मुनेर्नष्ट । भरतक्षेत्रे आमलकण्ठ-नगरे राजानिष्टसेनो राज्ञी नदीमति । अशोकराजो मृत्वा तद्दान-
 १२ फलात्पुत्रो धन्यनामा जात । अरिष्टनेमितीर्थं करपादमूले धर्ममाकर्ण्य स्वल्पायुर्ज्ञात्वा मुनिर्जात । पूर्वकर्मोदयाद्द्विक्षामलभमानो ऽप्युग्रोऽग्नौ तप कुर्वाण सवरीपुरे यमुनाया पूर्वतटे आतापनस्थ पापद्विगतेन
 १५ व्याघ्रुटितेन यमुनाचक्रेण राज्ञा अपशकुनाद् बाणं पूरितो ऽपि समाधिना सिद्धिं गत ॥

[७९] अर्धसहस्रप्रमिता इत्यादि ।

१८ [अभिणदणादिगा पच सया णयरम्मि कुम्भकारकडे ।
 आराधण पवण्णा पीलिज्जता वि जतेण ॥१५५५॥]

एतेषा कथा—दक्षिणापथे भरतदेशे कुम्भकारकटनगरे राजा
 २१ दण्डको, राज्ञी सुव्रता, मन्त्री बालक । तत्राभिनन्दनादय पञ्चशत-मुनयः समायाता । खण्डकमुनिना बालकमन्त्री वादे जित । ततो रुष्टेन तेन भण्डो मुनिरूप कारयित्वा सुव्रतया सम रममाणो राज्ञो
 २४ दर्शितः । भणित च तेन—देव, दिगम्बरेषु भक्त्यातिमुख्यो ऽसि येन

भार्यामपि तेभ्यो दातुमिच्छसि । ततो रुष्टेन राज्ञा मुनयो यन्त्रे
निर्णीलिता । ते तमुपसर्गं प्राप्य परमसमाधिना सिद्धिं गताः ॥

[८०] गोष्ठे प्रायोपगत इत्यादि ।

३

[गोष्ठे पाओवगदो सुवंधुणा गोव्वरे पलिविदम्मि ।

डज्झतो चाणक्को पडिवण्णो उत्तमं अट्ठ ॥१५५६॥]

अस्य कथा—पाटलिपुत्रनगरे राजा नन्द , काविसुबन्धुशकटा- ६
लास्त्रयो मन्त्रिण , पुरोहित कपिलो, भार्या देविला, पुत्रश्चाणक्यो
वेदपारगः । एकदा काविमन्त्रिणा नन्दस्य कथितम्—देव, तवोपरि
प्रत्यन्तवासिनो राजानश्चलिताः । नन्देनोक्तम्—द्रव्यं दत्त्वा ९
तान्निवारय । ततः काविना यथायोग्यं द्रव्यं दत्त्वा ते निवारिताः ।
एकदा नन्देन भाण्डागारिको भाण्डागारे द्रव्यं पृष्टः । तेनोक्तम्—
काविना सर्वं द्रव्यं प्रत्यन्तवासिना दापितं वर्तते । रुष्टेन नन्देन १२
सकुटुम्बः काविरन्धकूपे निक्षिप्तः । सकटद्वारे तत्रैकैकं भक्तशराव
स्तोकजलं च वरत्रावन्धं तस्य दीयते । काविना भणितम्—सकुटुम्ब
नन्द यो विनाशयति स भुञ्ज्यादिति ।^१ सर्वैर्भणितम्—त्वमेवात्र १५
समर्थः । ततः कूपतटे बिलं कृत्वा तत्र भोजनं कुर्वाणस्त्रीणि वर्षाणि
स्थितः । मृतं कुटुम्बम् । प्रत्यन्तवासिना क्षोभे जाते नन्देन स्मृत्वा
काविः कूपान्नि सार्यं मन्त्रिपदे धृतः । एकदा नन्दवशविनाशार्थं १८
पुरुषमन्वेषयता काविनाटवीमध्ये सच्छात्रं दर्भसूचीं खनन्तं चाणाक्य
दृष्ट्वा पृष्टः । किमर्थमिमां खनसि । कथितं तेन । विद्धोऽहमनयेति ।
काविनोक्तम्—पूर्यते बहु क्षमा कुरु । चाणाक्येनोक्तम्—न च २१
खनेद्यस्य न मूलमुद्धरेन्न तद्वध्येद्यस्य शिरो न कृन्तयेदिति । एतदा-

१) भुक्तादिति ।

- कर्णं चिन्तित काविना नन्दवंशविनाशने ऽयं योग्य इति । यशस्वत्या
 चाणाक्यभार्यया चाणाक्यो भणितः—देव नन्द कपिला ददाति ता
 ३ त्व गृहाण । तेनोक्तम्—गृह्णामि । त ज्ञात्वा काविना नन्दो भणित -
 कपिलासहस्र देहि । तेनोक्त ददामि । ब्राह्मणानानय । तन्निमित्त
 काविना नन्दो भणित । चाणाक्यो ऽग्रासने धृतस्तेन च कुडोभिः [?]
 ६ बहून्यासनानि स्वीकृतानि । तमालोक्य काविना स भणितो भट्ट ।
 नन्दो भणति बहवो ब्राह्मणा समायाता एकमासन मुञ्च त्वम् ।
 तेन च मुक्तमेकमेव । सर्वासनानि मोचयित्वा तेनोक्तम्—भट्ट किमह
 ९ करोमि नन्दो निर्विवेकी भणत्यग्रासन त्यजान्यस्याग्रासन दत्त गच्छ
 त्वमित्युक्त्वा गले धृत्वा निर्धाटित । ततश्चाणाक्यो नन्दवश
 निर्मूलयामीति चिन्तयन् यो नन्दराज्यमिच्छति स मे पृष्ठे लगत्विति
 १२ भणित्वा निर्गत । एकपुरुष पृष्ठतो लग्नस्त गृहीत्वा प्रत्यन्तवासिना
 राज्ञा मिलित । ते च भणिता द्रव्यादिक दत्त्वा नन्दस्य मन्त्रिणा
 सामन्ताना च भेद कुरुत । तथा सर्वे ऽपि भेदिता । तैर्नन्दो द्रव्य
 १५ याचयित्वा धाटकेन नन्द मारयित्वा बहुकाल राज्य कृत्वा महीधर-
 मुनिसमीपे धर्ममाकर्ण्य चाणाक्यो मुनिर्भूत्वा पञ्चगतशिष्यं सह
 बहुतरकाल दक्षिणापथे वनवासदेशे क्रौञ्चपुरे पश्चिमदिशि गोष्ठे
 १८ पादोपयानमरणे स्थित । नन्दे मारिते यो नन्दस्य मन्त्री सुबन्धुनामा
 स चाणक्यस्योपरि क्रोध वहन् क्रौञ्चपुरीयसुमित्रराजस्य पार्श्वे
 आगत्य स्थित । सुमित्रराजो मुनीनां वन्दना पूजा च कृत्वा
 २१ गृहमागत । सुबन्धुरपि करीष मुनीना समीपे कृत्वाग्नि दत्त्वा
 समायात । तस्मिन्नुपसर्गे समाधिना मुनय सिद्धि गता ॥

[८१] वसतौ श्रदीपितायामित्यादि ।

- २४ [वसदीए पलिविदाए रिट्टामच्चेण उसहसेणो वि । ————
 आराधण पवणो सह परिसाए कुणालम्मि ॥१५५७॥]

अस्य कथा—दक्षिणापथे कुणालपुरे राजा वैश्रवणो, मन्त्री रिष्टामत्यो मिथ्यादृष्टिः । एकदा सवेन सह वृषभसेनगणधरः समा-
यात । राज्ञा सर्वलोकैर्गत्वा वन्दितः । रिष्टामात्येन वादः कृतः । स ३
वादेन जितः । ततो ऽभिमानात्तेन रात्रौ प्रच्छन्नेन वसतिका प्रज्वा-
लिता तमुपसर्गमनुभूय मुनयः परमसमाधिना स्वर्गापवर्गं गता ॥

[८२] आहारार्थं मत्स्या इत्यादि ।

६

[अवधिद्वाण णिरय मच्छा आहारहेतु गच्छति ।

तथेवाहारभिलासेण गदो सालिसित्थो वि ॥१६४९॥]

अस्य कथा—स्वयभूरमणसमुद्रे महामत्स्यः सहस्रयोजनदीर्घः ९
पञ्चयोजनशतविस्तारः पञ्चाशदधिकद्वियोजनशतोच्छ्रायः । तस्य
कर्णे शालिसिक्थप्रमाणः शालिसिक्थनामा लघुमत्स्यस्तस्य कर्णमलं १२
भक्षयति । बहुजीवभक्षणं कृत्वा महामत्स्यस्य मुखं विकास्य षण्मा-
सान्निद्रा कुर्वाणस्य योजनादिप्रमाणाः मत्स्यकच्छपादयो मुखदष्ट्रा-
न्तरे प्रविश्य गच्छन्ति । तास्तथा दृष्ट्वा स लघुमत्स्यः प्रतिदिन १५
चिन्तयति—महामूर्खो ऽयमिति । मम यदीदृशी सामग्री भवति १५
तदैको ऽपि न गच्छति । एवं बहुना कालेन मृत्वा द्वावपि सप्तमनरक-
मवधिष्ठानसन्नकं गतौ ॥

[८३] चक्रधरो ऽपि सुभौम इत्यादि ।

१८

[चक्रधरो वि सुभूभो फलरसगिद्धोऽवचिओ सतो ।

णट्ठो समुद्धमज्जे सपरिजणो तो गओ णिरय ॥१६५०॥]

अस्य कथा—ईर्ष्यावतीनगर्या राजा कार्तवीर्यो, राज्ञी रेवती, २१
पुत्रः सुभौमो अष्टमचक्रवर्ती, माहानसिको विजयसेनः । तेनैकदोष्ण-
पायसं भौमस्य भोक्तुं दत्तम् । तेन दग्धो रुष्टेन चक्रिणा मस्तके

पायसं घातयित्वा मारित । विजयसेनो लवणसमुद्रे व्यन्तरदेवो
जात । रोषात्तापसरूपेण मृष्टफलान्यानीय सुभौम समुद्रमध्ये नीत्वा
३ पञ्चनमस्कारान्पादेन भञ्जयित्वा प्रचार्य मारित सप्तमनरकं गत ॥

[८४] जननी वसन्ततिलकेत्यादि ।

- [जणणी वसततिलया भगिणी कमला य आसि भज्जाओ ।
६ धणदेवस्स य एक्कम्मि भवे ससारवासम्मि ॥१८००॥]
- अस्य कथा—उज्जयिन्या राजा विश्वसेन , श्रेष्ठी सुदत्त षोडश-
कोटिद्रव्यस्वामो, गणिका वसन्ततिलका, सा सुदत्तेन गृह्वासे धृता ।
९ कतिपयदिनैस्तस्या गर्भसंभूतौ कण्डूकासश्वासादयो रोगा जाता ।
ततः सुदत्तेन त्यक्ता निजगृहेषु पुत्रपुत्रीयुगल प्रसूता । उद्विग्नया
तया रत्नकम्बलेन वेष्टयित्वा पुत्री नगरीदक्षिणप्रतोल्या मुक्ता ।
१२ प्रयोगादागत्य तत्र स्थितेन सुकेतुसार्थवाहेनानीय सा निजभार्याया
सुप्रभाया समर्पिता । कमलानामा वृद्धि गता । उत्तरप्रतोल्या पुत्रो
मुक्त । सो ऽपि साकेतपुरादागत्य तत्र स्थितेन सुभद्रसार्थवाहेनानीय
१५ निजभार्याया सुव्रताया समर्पित । स च धनदेवनामा वृद्धि गतः
बहुदिवसै पुनरागत्योज्जयिन्या सार्थवाहाभ्या तयो कमलाधन-
देवयोर्विवाह कारित । ततः साकेतपुर गत्वा कतिपयदिनानि
१८ भोगान्भुक्त्वा कमला तत्रैव धृत्वा धनदेव पुनरुज्जयिन्यामागतौ
वसन्ततिलकाया निजजनन्या भोगमनुभवन्पुत्रमुत्पादितवान् । अयो-
ध्याया च कमलया मुनिपार्श्वे धर्ममाकर्ण्य सम्यक्त्व व्रत गृहीत्वा
२१ धनदेवस्य कुशलवार्ता पृष्टा । कथित मुनिना—जनन्या वसन्त-
तिलकया सहोज्जयिन्या भोगान्भुञ्जान कुशलेन तिष्ठति । पुन
कमलया पृष्टम्—कस्मिन् भवे सा तस्य जननी । कथित मुनिना
२४ पूर्वभवे पिता अत्रभवे जननी ॥

अत्र कथा—उज्जयिन्यां ब्राह्मणः सोमशर्मा, भार्या काश्यपी,
पुत्रावग्निभूतिसोमभूती। द्वावपि बहिः पठित्वा आगच्छद्भ्यां जिनदत्त-
पुत्रमुनेर्जननी जिनमतिका पादमर्दनं कुर्वतीमालोक्य जिनभद्रश्चशुर- ३
मुनेश्च वधूटिका सुभद्रार्थिकां पादमर्दनं कुर्वतीमालोक्योपहासं कृतः ।
तरुणस्य वृद्धा वृद्धस्य तरुणी विधिना भार्या कृतेति । तयोपार्जित-
कर्मवशात् कालेन सोमशर्मा मृत्वोज्जयिन्या वसन्तसेनायाः पुत्री ६
वसन्ततिलका जाता । अग्निभूतिसोमभूती मृत्वा वसन्ततिलकाया
शिशुयुगल कमलाधनदेवौ जातौ । काश्यपी मृत्वा वसन्ततिलका-
धनदेवयोरिदानीं पुत्रो वरुणनामा जात इति मुनिवचनमाकर्ण्य ९
जातिस्मरी भूत्वोज्जयिन्यामागत्य वसन्ततिलकागृहं प्रविश्य पालण-
कस्थं वरुणदत्तबालकमनेन सुभाषितेनान्दोलयति ॥

‘ बालय णिसुणसि वयण तुज्झ सरिस्साइ अट्टदह णत्ता । १२
पुत्तु भतिज्जउ भायउ देवरु पित्तियउ पोत्तज्जु’ ॥१॥
तुहु पियरो मह पियरो पियामहो तह य हवइ भत्तारो ।
भायउ तह विय पुत्तो सुसुरो हवई स बालया मज्झ ॥२॥ १५
तुव जणणी मह भज्जा पियामही तह य मायरी सवई ।
हवइ वहू तह सासू एक्कहिया अट्टदह णत्ता ॥३॥
एतदाकर्ण्य वसन्ततिलकादिभिः पृष्ठ्या सर्वो वृत्तान्तं कथितः । १८
कमलावसन्ततिलकाधनदेवा जातिस्मरीभूता जिनधर्मे परमरुचिं
कृत्वा तपो गृहीत्वा स्वर्गं गता ॥

[८५] कुलरूपभोगतेजो ऽधिको ऽपि राजेत्यादि । २१

[कुलरूपवतेयभोगाधिगो वि राया विदेहदेसवदी ।
वच्चधरम्मि सुभोगो जाओ कीडो सकम्मेहि ॥१८०२॥]

- अस्य कथा—मिथिलानगर्या राजा शुभो, राज्ञी मनोरमा, पुत्रो देवरति । एकदा सवेन सह देवगुरुर्गणधरस्तत्र समायात । राज्ञा ३ वन्दित्वा धर्ममाकर्ण्य क्व मे जन्म भविष्यतीति पृष्ट । 'कथितं मुनिना—निजवर्चोगृहे महाकृमिर्भविष्यसि त्वम् । साभिज्ञान च नगरीप्रवेशे मुखे गूथप्रवेश छत्रभङ्ग सप्तमे दिने अशनिपातान्म- ६ रणम् । प्रविशतो ऽश्वरथचरणाहतो गूथो मुखे प्रविष्ट । महावात्या- मिहत छत्र भग्नम् । ततस्तेन पुत्रो भणित —अह वर्चोगृहे पञ्चवर्णो महाकृमिर्भविष्यामि त मारयेस्त्वम् । अशनिभयाद् गङ्गामहाद्रहे ९ लोहमञ्जूषा कारयित्वा प्रविष्ट । महामत्स्येनोच्छालिता मञ्जूषा । तस्मिन्नेव क्षणे अशनिपातान्मृतो वर्चोगृहे कृमिर्जात । पुत्रेण मार्यमाण. प्रणश्य गूथे प्रविष्टो देवरतिवचनात्त वृत्तान्तमाकर्ण्य १२ बहवो जिनधर्मे रता । देवरति ससारनिन्दा कृत्वा मुनिरभूत् ।

[८६] विमला चक्रेण मारित इत्यादि ।

- [विमलाहेदु वकेण मारितो णिययभारियागम्भे ।
१५ जादो जादो जादिभरो सुदिट्ठी सकम्मेहि ॥१८०६॥]
- अस्य कथा—उज्जयिन्या राजा प्रजापालो, राज्ञी सुप्रभा, रत्नविज्ञानिकसुदृष्टिर्भार्या विमला । सुदृष्टे छात्रो वक्र । तेन सह १८ विमला कुकर्म करोति । एकदा विमला सकेतितेन वक्रेण सुरते सेवा कुर्वाणो मारित सुदृष्टिर्निजशुक्रेण विमलागर्भे पुत्रो जात । सुदृष्टे पद वक्रस्य विज्ञानिन समर्पितम् । अन्यदा चैत्रमासे रमणी- २१ योद्याने राज्ञा सह क्रीडन्त्या. सुप्रभाया क्रीडाविलासनामोत्तमहार त्रुटित । केनापि सुवर्णकारेण तथा न रचितु शक्य । विमलापुत्रेण हार दृष्ट्वा जातिस्मरेण जातेन पूर्वहेतुना रचित । राज्ञा स पृष्ट । २४ कथं सुदृष्टेर्हारो रचितस्त्वया । कथित तेनाहमेव स सुदृष्टिरिति ।

पूर्ववृत्तान्ते कथिते राजा मुनिरभूत् । विमलापुत्रोऽपि मुनिर्भूत्वा
विहृत्य संवरीपुरोत्तरदिशि यमुनानदीतटे निर्वाणं गत ॥

[८७] कोसलकधर्मसिंह इत्यादि ।

३

[कोसलयधम्मसीहो अट्टं साधेदि गिद्धपुट्टेण ।

णयरम्मि य कोल्लगिरे चदसिरि विप्पजहिद्वण ॥*२०७३॥]

अस्य कथा—दक्षिणापथे कोसलगिरिपत्तने राजा वीरसेनो,
राज्ञी वीरमति, पुत्रश्चन्द्रभूति, पुत्री चन्द्रश्रीः । कोशलदेशे
कोशलपुरे धर्मसिंहराजेन परिणीता । एकदा धर्मसिंहो दमधरमुनि-
समीपे धर्ममाकर्ण्य प्रियसेनपुत्राय राज्यं दत्त्वा मुनिरभूत् । चन्द्रश्री-
भगिनीमतिदुःखितामालोक्य चन्द्रभूतिना धर्मसिंहो गवेषयित्वा
आनीय चन्द्रश्रियः समर्पितः । पुनरपि गत्वा मुनिर्जातः । पुनश्चन्द्र-
भूतिमागच्छन्तमालोक्य पुनर्व्रतभङ्गं करिष्यतीति सचिन्त्य मृतहस्ति-
कलेवरे प्रविश्य संन्यासेन मृत्वा स्वर्गं गतः ॥

१२

[८८] मातुलकृतोपसर्ग इत्यादि ।

[पाडलिपुत्ते भूदाहेदुं मामयकदम्मि उवसग्गे ।

१५

साधेदि उसभसेणो अट्टं विक्खाणस किच्चा ॥२०७४॥]

अस्य कथा—पाटलिपुत्रनगरे श्रेष्ठी वृषभदत्त इभ्यो, भार्या
वृषभश्री, पुत्रो वृषभसेनस्तस्य मातुलको धनपतिरिभ्यो भार्या
श्रीकान्ता, पुत्रो धनश्रीः । वृषभसेनो धनश्रियं परिणीय भोगम-
नुभूय दमधरमुनिसमीपे धर्ममाकर्ण्य मुनिरभूत् । धनश्रीः दुःखिता
रोदिति । ततो धनपतिमामेन गवेषयित्वा आनीय व्रतभङ्गं
कारितः । कतिपयदिनानि स्थित्वा पुनर्मुनिर्जातः । पुनर्ममिन

१८

२१

वञ्चयित्वा आनीय गृहाभ्यन्तरे शृङ्खलाया घातयित्वा धृत ।
 पुनर्मे व्रतभङ्गं कारयिष्यतीति पर्यालोच्य सन्यास गृहीत्वा श्वास
 ३ निरुध्य मृत्वा स्वर्गं गतः ॥

[८९] अहिमारकेण नृपतौ निपातिते इत्यादि ।

[अहिमारएण णिवदिम्म मारिदे गहिसमणलिंगेण ।

६ उड्डाहपसमणत्थ सत्थग्गहण अकासि गणी ॥२०७५॥]

- अस्य कथा—श्रावस्तीनगर्या राजा जयसेनो, राज्ञी वीरसेना,
 पुत्रो वीरसेनः, शिवगुप्तवन्दको जयसेनस्य गुरु । एकदा सधेन सह
 ९ यतिवृषभनामा भट्टारकस्तत्र समायात । तत्पाश्वे धर्ममाकर्ण्य
 बौद्धधर्मे मतिं त्यक्त्वा जयसेन श्रावको जात । तेन जिनभवनैर्नगरी-
 मण्डलं च भूषितम् । शिवगुप्तवन्दकं कुपितो जयसेनस्य मारणोपाय
 १२ चिन्तयति । पृथिवीपुरे राजा सुमतिर्बौद्धधर्मरत । शिवगुप्तेन गत्वा
 तस्य सर्वं कथितम् । ततस्तेन जयसेनस्य लेखं प्रेषित —यथा त्वया
 विरूपकं कृतमद्यापि बौद्धधर्मं गृहाण यदि मामभिलषसि । जयसेनेनो-
 १५ क्तम्—जिनधर्म एव मे । रुष्टेन सुमतिना किमचलसहस्रभटौ जयसेन-
 हन्तुं प्रेषितौ । तौ च श्रावस्तीं प्रविश्य स्थितौ । अवकाशमलभमानौ
 १८ पुरुषौ यो जयसेनमारयति । ततो ऽहिमारनाम्ना राजपुत्रेणोपासके-
 नोक्तम्—देव, किं विसूरयसि अहं तं मारयामीत्युक्त्वा तत्र गत्वा
 यतिवृषभमुनिसमीपे मायया कायक्लेशकरो [रो] मुनिरभूत् ।
 २१ एकदा जयसेनो देवमुनिवन्दनां कृत्वा सर्वलोके चैत्यालयाद् बहिर्धृत्वा
 किञ्चित्पृष्ठम् । चैत्यालयाभ्यन्तरे यतिवृषभमुनिसमीपे प्रविष्टः । तत्र
 राजाहिमाराचार्यास्त्रयो ऽप्येकान्ते स्थिताः । उत्तिष्ठता भूमिलनं
 २४ मस्तकं कृत्वा वन्दनां कृताः । तत्प्रस्तावे ऽहिमारं क्षुरिकया ग्रीवां छित्वा

नष्टः । तमालोक्य यतिवृषभाचार्यो राज्ञो रक्तेनाक्षराणि भित्तौ
लिखित्वाहिमारेणाय मारित इति दर्शनोद्बोह[?] प्रशमनार्थं क्षुरिकया
जठरं विदार्य सन्यासं कृत्वा समाधिना मृत्वा स्वर्गं गतः । वीरसेन- ३
कुमारेण द्वौ मृत्तौ दृष्ट्वा लिखितान्यक्षराणि चावलोक्याचार्यप्रशंसा
कृत्वा जिनधर्मे राज्ये च स्थिरः स्थितः ॥

[९०] शकटालेनापीत्यादि ।

६

[सगडालेण वि तधा सत्यगहणेण साधियो अत्थो ।
वररुइपओगहेदु रुट्ठे णदे महापउमे ॥*२०७६॥]

अस्य कथा—पाटलिपुत्रनगरे राजा नन्दो, मन्त्री शकटालो, ९
विचारको वररुचिस्तौ परस्परविरुद्धौ सर्वदान्योन्यापकारप्रवृत्तौ ।
एकदा सघेन सह महापद्माचार्यः पाटलिपुत्रमायात । तत्पाञ्च धर्म-
माकर्ण्य शकटालो मुनिभूत्वा ग्रन्थार्थं परिज्ञाय आचार्यो भूत्वा पुनः १२
पाटलिपुत्रमायातः । नन्दान्तपुरे चर्या कृत्वा निजस्थाने गतः ।
पूर्ववैराद्धिरुचिना नन्दस्य कोपप्रवर्धनप्रयोगः कृतः । देव भिक्षामिषेण
शकटालरतवान्तपुरं सर्वं विध्वंस्य गत इति । ततो नन्देन शकटाले १५
महापद्माचार्यं च रुष्टेन घाटकः प्रेषितः । शकटालमुनिद्विट्कमा-
लोक्य वररुचेर्दुष्टं चेष्टितं ज्ञात्वा चक्षुरिकया निजोदरं विपाट्य
समाधिना मृत्वा स्वर्गं गतः । नन्दोऽपि परीक्षा कृत्वा मुनिनिर्दोष १८
ज्ञात्वा महापद्माचार्यसमीपे जिनधर्ममाकर्ण्य निन्दां गर्हां च कृत्वा
जिनधर्मे रतः ॥

यैराराध्य चतुर्विधामनुपमामाराधना निर्मला

२१

प्राप्तं सर्वसुखास्पदं निरुपमं स्वर्गापवर्गप्रदाम् ।

तेषां धर्मकथा प्रपञ्चरचना स्वाराधनासंस्थिता

स्येया कर्मविशुद्धिहेतुरमला चन्द्रार्कतारावधिः ॥१॥

२४

सुकोमलैः सर्वसुखावबोधैः
 पदैः प्रभाचन्द्रकृत प्रबन्ध ।
 ३ कल्याणकाले ऽथ जिनेश्वरस्य
 सुरेन्द्रदन्तीव विराजते ऽसौ ॥२॥

श्रीजर्यासिहदेवराज्ये श्रीमद्धारानिवासिना परापरपञ्चपरमेष्ठि-
 ६ प्रणामोपार्जितामलपुण्यनिराकृतनिखिलमलकलङ्केन श्रीमत्प्रभाचन्द्र-
 पण्डितेनाराधनासत्कथाप्रबन्ध कृत इति ॥

[९०*१] सदहयापत्तिययारोचयफासंतया ।

९ [सदहयया पत्तियया रोचयफासंतया पवयणस्स ।
 सयलस्स जेण एदे सम्मत्ताराहया होति ॥४८*१॥]

अत्र कथा—कुरुजाङ्गलदेशे हस्तिनागपुरे राजा विनयधरो,
 १२ राज्ञी विनयवती, श्रेष्ठी वृषभसेनो, गृहिणी वृषसेना, पुत्रो जिन-
 दासः । कामासक्तस्य राज्ञो व्याधिर्जातः । वैद्यास्त चिकित्सितु
 कथमपि न शक्नुवन्ति । श्रावकसिद्धार्यमन्त्रिणा पादौषधमुने ।
 १५ पादप्रक्षालनजलं राज्ञे दत्तः । श्रद्धादिगुणोपेतो राजा पीत्वा नीरोगो
 जातः । एव धर्मपानीयं साधुनापि पातव्यम् ॥

[९०*२] अपवादिलिङ्गकटो ऽपि ।

१८ [अववादिर्याल्लिङ्गकटो विसयासत्ति अगूहमाणो य ।
 णिण्ण-गरहण-जुत्तो सुज्झदि उवधि परिहरतो ॥८७॥]

[I] अत्रात्मनिन्दा कथा—काशीदेशे वाणारसीनगर्या राजा
 २१ विशाखदत्तो, राज्ञी कनकप्रभा, चित्रकरो विचित्रो, गृहिणी विचित्र-
 पताका, पुत्री बुद्धिमती । विचित्रकरस्य राजगृहे चित्रयतो बुद्धिमत्या
 भोजनं गृहीत्वागतया तया मणिकुट्टिमलिखितं मयूरपिच्छं गृह्णन्
 २४ राजातिमूर्खो भणितः ॥ तथा अन्यदिने राज्ञश्चित्रं दर्शयन् स तया

आहूतः—तात, शीघ्रमागच्छ । रत्नस्य यौवन याति लग्नम् ।
तद्वचनाद्राजा पश्यन्नतिमूर्खो भणितः । तथान्यदिने विचित्रित-
कुड्यप्रच्छादनेऽपनीते द्वितीये कुड्ये विचित्रावलोकने राजा महामूर्खो ३
भणितः । तया राज्ञः पूर्वकारणे कथिते तेन परिणीता सा सर्वान्तः-
पुरप्रधाना कृता । सेवागतमन्तःपुरं तस्याः शिरसि टोल्लकान् प्रदाय
गच्छति । सा दुर्बला जाता । जिनालये प्रविश्य आत्मनिन्दा करोति । ६
जघन्यकुलजाताहम् । पृष्ट्वा राज्ञापि न कथयति दौर्बल्यकारणम् ।
जितभवने पूर्वं प्रविष्टेन राज्ञा दौर्बल्यकारणं गर्हणं श्रुत्वा अन्तःपुर
भणित्वा सा सुतरां प्रधानत्वं प्रापिता । एव क्षुल्लकादिनात्यात्म- ९
निन्दा कर्तव्या । हीनकुलादिकारणेन मनोत्कृष्टलिङ्गलब्धिः ॥

[१०*३] गरिहण अकखाणं ।

[II] अयोध्याया राजा दुर्योधनो, राज्ञी श्रीदेवी, ब्राह्मणः १२
सर्वोपाध्यायोऽतिवृद्धो, ब्राह्मणी प्रिया, वीरा तरुणी अग्निभूति-
च्छात्रेण सहासक्ता उपाध्याय मारयित्वा छत्रिकायामारोप्य
कृष्णरात्रौ श्मशाने निक्षेप्तुं गता । श्मशाने देवतया मस्तके छत्रिका १५
कीलयित्वा भणिता सा—‘प्रभाते नगरी प्रविश्य निजदुःकर्म गृहे
गृहे नारीणां कथय त्वं येन पतति छत्रिका । तथा कृते पतिता
छत्रिका मस्तकात् । सा लोकमध्ये शुद्धा जाता ॥ १८

आलोचनैः गर्हणनिन्दनैश्च
व्रतोपवासैः स्तुतिसकथाभिः ।
एभिस्तु योगैः क्षपणं करोमि
विषप्रतीघातमिवाप्रमत्तः ॥

[९०*४]

[आणक्खिदा य लोचेण अप्पगो होदि धम्मसङ्खा य ।

३ उग्गो तवो य लोचो तहेव दुक्खस्स सहण च ॥९२॥]

अत्र कथा—पूर्वविदेशे वरेन्द्रविषये देवीकोट्टपुरे ब्राह्मणः सोमशर्मा चातुर्वेद , ब्राह्मणी सोमिल्या, पुत्रावग्निभूतिवायुभूती ।
 ६ तत्रैव विष्णुदत्तो ऽपरब्राह्मणो व्यवहारक , पत्नी विष्णुश्री । ऋण विष्णुदत्तस्य गृहीत्वा एकदा सोमशर्मा मुनिसमीपे धर्ममाकर्ण्य मुनिर्भूत्वा विहृत्य कोट्टपुरमायातो विष्णुदत्तेन दृष्टो धृत्वा द्रव्य
 ९ याचित । तव पुत्रौ दरिद्रौ त्व द्रव्य धर्मं वा देहि । ततो वीरभद्राचार्योपदेशेन श्मशाने रात्रौ धर्मं विक्रीणत. सोमशर्ममुने प्रत्याख्या-
 द्वेतया पृष्ठ कीट[दृश]स्ते धर्मं । कथितस्तेन मूलोत्तरगुणक्षमादि-
 १२ युक्त । भणित देवतया—

धम्मो जयवसियरण धम्मो चिंतामणी य अग्गे उ ।

धम्मो सुहवसुधारा धम्मो कामदुहाधेणू ॥१॥

१५ किं जपिण्ण बहुणा ज ज दीसइ य सुम्मई लोए^१ ।

इदियमणोहिराम त त धम्मफल सव्व ॥२॥

सर्वे वेदा न तत्कुर्युं सर्वे यज्ञाश्च नारद ।

१८ सर्वतीर्थाभिषेकश्च य कुर्यात्प्राणिना दया ॥३॥

इति सर्वोत्तमधर्मस्य नास्ति मूल्यम् । किंतु सर्वोपसर्गनिवार-
 णार्थमेकवारोत्पाटित—एकचिमुटी केशाना मूल्य ददामीत्युक्त्वा
 २१ रत्नराशि कृत । तथा प्रभाते तत्तपो ऽतिशयमालोक्य तस्यैव समीपे विष्णुदत्तो मुनिर्भूत्वा स्वर्गपिवर्गं साधितवान् । अन्ये लोका जिनधर्मे लग्नाः । कोटितीर्थनामा चैत्यालय ॥

२४ १) सुम्मुत्तियालोए ।

[९०*५] काले विणये उवहाणेत्यादि ।

[काले^१ विणए^२ उवहाणे^३ बहुमाणे^४ तह अणिण्हवणे^५ ।

वजण^६ अत्थ^७ तदुभयविणओ णाणम्मि अट्ठविहो ॥११३॥] ३

कालस्याख्यानम्—एको वीरभद्रो ऽस्थनिरटव्यामकाले ऽहोरात्र पठन् श्रुतदेवतया दृष्ट । प्रतिबोधनार्थितया गोकुलिकारूपेण आगत्य रात्रौ सुगन्धमधुरमित्यादितक्रं गृहीथेति तस्य पार्श्वे बहुवारं ६ भणितम् । मुनिना सोक्ता ग्रहिलासि त्वमत्र । को रात्रौ तक्रं गृह्णाति । त्वं ग्रहिलो ऽसि जिनागममकाले पठसि । नक्षत्रमालोक्य प्रबुद्धो गुरुसमीप गत्वालोच्य द्रव्यादिशुद्ध्या पठनतया पुनर्देवतयैकदा ९ दृष्ट. पूजितश्च परलोकं गतः ॥

[९०*६] (१) अकालस्याख्यानम् ।

शिवनन्दीमुनिरेकदा श्रवणनक्षत्रोदये स्वाध्यायकालो भवती- १२
त्युपदेश प्राप्याकाले पठन् मिथ्यात्वासमाधिमरणेन गङ्गाया मत्स्यो
जातः । एकदा पुलिने साधुपाठमाकर्ण्य जातिस्मरो भूत्वात्मनिन्दा १५
कृत्वा सम्यक्त्वाणुव्रतात् स्वर्गं देवः ॥

[९०*७] (२) विनयस्याख्यानम् ।

वत्सदेशे कौशाम्बीपुर्या राजा धनसेनो भगवद्भक्तः, राज्ञी १८
धनश्री श्राविका । सुप्रतिष्ठनामा न गतो राजाग्रासने भुङ्क्ते
यमुनानद्या जलस्तम्भिनीविद्यासामर्थ्येन जापं करोति । लोके
विस्मयो जातः । अथ विजयार्धदक्षिणश्रेण्या रथनूपुरचक्रवालपुरे

- विद्याधरो राजा, विद्युत्प्रभ श्रावक, राज्ञी विद्युद्वेगा भगवद्भक्ता ।
 एकदा वन्दनार्थं तौ कौशाम्बीमागतौ । माघमासे यमुनानद्या तस्य
 ३ स्नान जलोपरि जाप चालोक्य विद्युद्वेगयातिप्रशसा कृता । ततो
 राज्ञा सह तस्या वाद । भणित विद्युत्प्रभेण—आगच्छास्य दृढत्वम-
 ज्ञानित्वं च दर्शयामि । ततश्चाण्डालरूपेण यमुनोपरि गत्वा द्वाभ्या
 ६ कृतचर्ममासप्रक्षालनेन सर्वं जल दूषितम् । ततो रुष्टेन दुष्टं
 भणित्वा नद्युपरि गत्वा तेन स्नानादिक प्रारब्धम् । पुनरपि गत्वा
 चाण्डालाभ्या तथा जल दूषितम् । पुन सोऽपि तथोपरि गत ।
 ९ एव बहुवारान् चाण्डालाभ्या दूषिते जले स्नानजपगर्वमुशुचित्वानि
 त्यक्त्वासौ मोह गत । चाण्डालाभ्या तत उद्यानप्रासाददोला-
 भोजनगीतवाद्यादिगगनगमनं दर्शितम् । तस्मादेव विद्याधराणाम-
 १२ पीदृशी विद्या नास्ति यादृशी चाण्डालानाम् । अनयाह सर्वं
 जगद्वञ्चयामीति ध्यात्वा तत्समीपं गत्वा पृष्ट तेन—यूय कस्मा-
 दागता कथमीदृशमाश्चर्यं कुरुत । कथितं मातङ्गेन—त्वमपि न
 १५ जानासि । मातङ्गोऽहं नमस्कर्तुमागतस्य मम गुरुणा तुष्टेन मे
 विद्या दत्ता । तया सर्वमिदं करोमि । तेनोक्तम्—प्रसादं कृत्वा
 मह्यं विद्यामिमां देहि । चाण्डालेनोक्तम्—त्वमुत्तमकुलोऽकृत्रिम-
 १८ वेदपाठक । विद्यां विनयेन सिध्यति । यत्र मां पश्यसि तत्र यदि
 मे साष्टाङ्गप्रणामं करोषि भवता प्रसादेन जीवामीति जल्पसि च
 तदा तव सिध्यति विद्या । यद्येव न करोषि तदा नश्यत्येव
 २१ सिद्धापि । तेनोक्तम्—यथाज्ञापयथ तथा करोमि । इत्युक्ते विधिना
 विद्यां दत्त्वा निजवसतिं तौ चाण्डालौ गतौ । सोऽपि तया विद्यया
 विकुर्वाणा कृत्वा सिद्धा विद्येति ज्ञात्वा बृहद्वेलायां भोजनार्थं राज-
 २४ समीपं गत । पृष्टो राज्ञा—भगवन्, किमद्य वेलातिक्रमः । कथितं
 तेन बहुकाले तपोमाहात्म्यादद्य हरिहरब्रह्मादिदेवा मां पूजयितु-
 मागताः । तेन बृहती वेलेति गगने गमनागमनादिकमपि मे जाता ।

राज्ञा भणितम्—भगवन् प्रभाते तत्सर्वं मे दर्शय । मठिकाया प्रभाते दर्शयिष्यामीत्युक्त्वा भोजनं कृत्वा गतः । स प्रभाते मठिकाया राजादीनां ब्रह्मादिकं दर्शयतस्तस्य चाण्डालौ समायातौ । निकृष्ट- ३
चाण्डालावित्यादिकेन भणितेन नष्टा सा विद्या । पृष्टं राज्ञा—
भगवन्, किमत्र कारणम् । तेन च यथार्थमेव कथिते राज्ञा प्रणम्य
चाण्डालो विद्यां याचितः । चाण्डालेन पूर्वविधाने कथिते त्रिः ६
परीत्य प्रणम्य दिव्यां गृहीत्वा परीक्ष्य राजा नगरीं प्रविष्टः ।
अन्यदास्थानस्थिते राज्ञि स चाण्डालः समायातो राज्ञा कथित-
विधिना प्रणतः । तथा विद्याधरत्वं प्रकटीकृत्य विद्युत्प्रभेणान्या ९
विद्यां दत्ता । धनसेनस्य पश्चात्स धनसेनो विद्युद्वेगा अन्ये च
श्रावका जाताः । एव साधुनापि विनयं कर्तव्यः ॥

[१०*८] (३) उपधानाख्यानम् ।

१२

अहिच्छत्रनगरे राजा वसुपालो, राज्ञी वसुमती, वसुपालकारित-
सहस्रकूटचैत्यालये तद्वचने श्रीपार्श्वनाथप्रतिमाया मद्यादिसेविनो
लेपकारा दिवसे मृत्तिकां ददति । रात्रौ सा पतति । लेपकारा १५
कदर्थ्यन्ते निर्धाट्यन्ते । अन्येन लेपकारेण देवताधिष्ठितां प्रतिमां
ज्ञात्वा मुनिपार्श्वे मद्यादीनां समाप्तिदिनं यावदवग्रहं गृहीत्वा
समारि[पि]ता सा प्रतिमा । स च राज्ञा पूजितः । एवं मुनिनाप्यव- १८
ग्रहो गृहीतव्यः ॥

[१०*९] (४) बहुमानाख्यानम् ।

काशीदेशे वाराणसीपुर्यां राजा वृषभध्वजो, राज्ञी वसुमती, २१
गङ्गानदीतटे पलाशकूटग्रामे अशोकनामा गोकुलिको घृतकुम्भसहस्रं

- प्रतिवर्षं ददाति । तस्य भार्या नन्दा [न्दा] वन्ध्या । पुत्रार्थं द्वितीया
 सुनन्दा परिणीता । तयोर्झकटके सजाते अर्धार्धं सर्वं तयोर्दत्तम् ।
 ३ नन्दा गोपालगोभाजनानां दुग्धादिखलादिप्रक्षालनादि पूजा क्रमेण
 करोति । सुनन्दा सौभाग्यगर्विता न करोति । तस्य गोपाला स्वयं
 दुग्धं पिबन्तीत्यादयो दोषा । पूर्णं नन्दाघृतम् । सुनन्दाया न
 ६ किमपि । नन्दया अन्यघृतं दत्तम् । निर्वर्द्धिता सुनन्दा पुनः सर्व-
 गृहव्यापिनी जाता । एव मुनिना पूजा कर्तव्या ॥

[९०*१०] (५) अनिह्ववाख्यानम् ।

- ९ अवन्तीदेशे उज्जयिन्या राजा धृतिषेणो, राज्ञी मलयावती,
 पुत्रश्चण्डप्रद्योतन । दक्षिणापथे वेनातटनगरे ब्राह्मण सोमशर्मा,
 ब्राह्मणी सोमा, पुत्र कालसदीव सर्वविद्यापारग । अष्टादशलपि-
 १२ यस्तेनोज्जयिन्या चण्डप्रद्योत पाठयता मस्तके पादेनाहत्य एका
 यवनलिपि पाठिता । तेनोक्तम्—यदाह राजा तदा तव पाद
 खण्डयिष्यामि । दक्षिणापथं गत्वा कालसदीवो मुनिर्जात । चण्ड-
 १५ प्रद्योतनाय राज्यं दत्त्वा धृतिषेणो मुनिरभूत् । चण्डप्रद्योतनस्य एकदा
 यवनदेशराजेन लेखं प्रेषितः । तं कोऽपि न वाचयति । चण्ड-
 प्रद्योतनेन स्वयं वाचयित्वोपाध्यायं स्मृत्वा समानीय च पूजितः ।
 १८ स श्वेतसदीवस्य तपो दत्त्वा विहरन् विपुलगिरौ वर्धमानसमवसरणं
 प्रविष्टः । कालसदीव समवसरणबाहिरे श्वेतसदीव आतापनस्थो
 निर्गच्छता श्रेणिकेन गुरुं पृष्टः । वर्धमानस्वामी मे गुरुरिति भणिते
 २१ पाण्डुर शरीरं तत्र क्षणे कृष्णं जातम् । तस्य व्याधुष्य श्रेणिकेन
 गौतमस्तच्छरीरकृष्णत्वकारणं पृष्टः । कथितं तेन गुरुरनिह्ववात् ।
 स श्रेणिकेन सबोधितो निन्दालोचनायुक्तो मोहक्षयात्केवलज्ञानी
 २४ जातः । एवमन्येनापि न निह्ववः कर्तव्यः ॥

[९०*११] (६) व्यञ्जनहीनाख्यानम् ।

मगधदेशे राजगृहनगरे राजा वीरसेनो, राज्ञी वीरसेना, पुत्र-
सिंह एक एव । तस्योपाध्याय सोमशर्मा । उत्तरापथे सुरम्यदेशे ३
पोदनपुरे राजा सिंहस्थो, राज्ञी सिंहस्थ च । वीरसेनेन सिंहस्थ-
स्योपरिगतेन पोदनपुराद् वीरसेनाया राज्ञादेशः प्रेषितः । यथा सिंहो
ऽध्यापयितव्यः । अत्र राजाभिप्रायः । इङ् अध्ययने धातुस्तेनासौ ६
पाठयितव्य इति । वाचकेन वाचयित । सिंहो ऽध्यापयितव्यः
को ऽर्थः । ध्यै स्मृतिचिन्ताया धातुस्तेन चिन्तनिकामेव कारयितव्यो
न पाठयितव्य । अकारलोपव्याख्यातम् । आगतेन राज्ञा पृष्ट — ९
सिंह पठितः । कथितम्—न पठितः । लेखार्थवाचको राज्ञा
निर्धाटितः । एव साधुनापि न ॥

[९०*१२] (७) अर्थहीनाख्यानम् ।

१२

विनीतदेशे अयोध्याया राजा वसुपालो, राज्ञी वसुमती, पुत्रो
वसुमित्रः, तस्योपाध्यायो गर्गः । अवन्तीदेशे उज्जयिन्या राजा
वीरदत्तो, राज्ञी वीरदत्ता । अयं वीरदत्तो वसुपालस्य मानभङ्गं १५
करोति । वसुपालस्तस्योपरि रुष्टः उज्जयिनीमायातो बहुदिवसै-
र्वसुमत्यादीना राज्ञादेशः प्रेषितः । यथा वसुमित्रो अध्यापयितव्यः
उपाध्यायस्य शालिभक्तं मसिश्च घृत दातव्यम् । वाचकेन वाचितः । १८
वसुमित्रो ऽध्यापयितव्यः । उपाध्यायस्य शालिभक्त मसिश्च
दातव्यम् । तं ततश्चूर्णीकृत्य कोकिला उपाध्यायो भोजन कार्यते ।
आगतेन राज्ञा उपाध्यायः पृष्टः । कुशलमिति । तेनोक्तम्— २१
सर्वं शोभनम् । परं किन्तु भवतां कुलाचारेण मखी खादितुं न
शक्नोमि । राज्ञी पृष्टा—किं कारणम् । तया लेखो दर्शितः । वाच-
कस्य मुण्डनगर्दभारोहणगूथभक्षणनिर्द्घाटनानि । एवं साधुनापि न ॥ २४

[९०*१३] (८) व्यञ्जनार्थयोर्हीनाख्यानम् ।

- कुरुजाङ्गलदेशे राजा महापद्म पोदनपुर गतः । स च सिद्ध-
 ३ पुराभ्यन्तरे स्तम्भसहस्रनिष्पन्नसहस्रकूटचैत्यालयमालोक्य महापद्मेन
 निजनगरजनस्य राजादेशो दत्त । यथा चैत्यालयनिमित्तं बहूना
 स्तम्भसहस्राणां सग्रहं कर्तव्यं । वाचित्वाचकेन स्तम्भसहस्राणा-
 ६ मिति स्तम्भशब्देन छागा सगृहीतव्या । आगतेन राज्ञा भणितम्—
 यन्मयादिष्टं तन्मे दर्शयथ, छागा दर्शिताः । रुष्टेन राज्ञा नगरजनो
 मारणे आज्ञातः । विज्ञाप्य लेखवाचको दर्शितः । ततो वाचको
 ९ मारितः । एव साधुनापि न ॥

[९०*१४] (९) हीनाधिकव्यञ्जनाख्यानम् ।

- सुराष्ट्रदेशे गिरिनगरपुरसमीपोर्जयन्तगिरिचन्द्रगुहाया महाकर्म-
 प्रकृतिप्राभूतज्ञधरसेनाचार्येण स्तोकं निजायुर्ज्ञात्वा शास्त्रस्या-
 विच्छित्तिनिमित्तमन्ध्रदेशे वेनतटपुरयात्रामिलिताचार्याणां पार्श्वे
 १५ लेखं दत्त्वा ब्रह्मचारी प्रेषितः । यथा कृतकृत्यौ प्राज्ञौ शीघ्रं मुनी
 मम पार्श्वे प्रेषयथा [ध्वम्] । तैश्च तथाभूतौ प्रेषितौ । तयोश्च
 प्रवेशदिने पश्चिमरात्रौ स्वप्ने शुभ्रतरुणवृषभौ निजपादयो पतितौ
 १८ दृष्ट्वा धरसेनाचार्यो जयतु श्रुतदेवता भणन्तुत्थितः । प्रभाते मुनी
 समायातौ दृष्ट्वा दिनत्रयं यथोचितं कृत्वा परीक्षार्थं हीनाधिकाक्षरे
 द्वे विद्ये साधयितुं तयोः प्रदत्ते । ऊर्जयन्ते अरिष्टनेमितीर्थकरसिद्ध-
 २१ शिलाया साधयतोस्तयोर्हीनाक्षरविद्यासाधकस्य काणादेवी समा-
 याता । अधिकाक्षरविद्यासाधकस्य दन्तुरा समायाता । देवानां न
 भवतीदृशी स्थितिरिति सचिन्त्य मन्त्रव्याकरणप्रस्तारेण दत्त्वा
 २४ अपनीय चाक्षर साधयतो श्रुतदेव्यौ समायाते आगत्याचार्यस्य

निवेद्य शास्त्रस्य पारगौ जातौ । देवपूजितौ पुष्पदन्तभूतबलिनामानौ
सिद्धान्ते कर्तारौ जातौ । एवमन्येनापि ॥

[९०*१५] जिणकप्पिऊण मूढो ।

३

[भयणीए विधम्मिज्जंतीए एयत्तभावणाए जहा ।

जिणकप्पिओ ण मूढो खवओ वि ण मुज्झइ तधेव ॥२०१॥]

अस्य कथा—मगधदेशे राजगृहनगरे राजा प्रजापालो, राज्ञी ६
प्रियदत्ता, पुत्रौ प्रियधर्मप्रियमित्रौ । तौ प्रियदमधरमुनिसमीपे
धर्ममाकर्ण्य तपो गृहीत्वा स्वर्गे देवौ जातौ । एकदा प्रियधर्मचरदेवे-
नोक्तम्—आवयोर्मध्ये प्रथमच्युतस्य द्वितीयेन स्वर्गस्थितेन संबोधनं ९
कर्तव्यम् । एवमवन्तिदेशे उज्जयिनीनगर्या राजा नागधर्मो, राज्ञी
नागदत्ता, तयोः प्रियमित्रचरो देवः स्वर्गदित्य नागदत्तनामा पुत्रो
जातः । विस्मृतधर्मो गरुडादिशास्त्ररतो ऽभूत् । एकदा प्रियधर्मचरदेवे- १२
नावधिज्ञानेन ज्ञात्वा स्वर्गादागत्य डोम्बगारुडिकरूपेण तेन सह वादे
जाते अभयप्रदान साक्षिणो लब्ध्वा सर्पो मुक्तः । द्वितीयसर्पेण मायया
मारितो नागदत्तः । अन्ये वैद्यादयः कालदष्टो ऽयं न जीवतीति १५
वदन्ति । अर्धराज्य भणित्वा राज्ञा तस्यैव डोम्बस्य समर्पितः ।
उत्थापयेति । तेनोक्त गुरूपदेशो ऽस्ति मे । जीवन्नयं यद्युत्थितः
तपो गृह्णाति । जीवन् दृश्यते इति पर्यालोच्य राज्ञा प्रतिपन्नम् । स १८
तेनोत्थापितो दमधरमुनिपार्श्वे धर्ममाकर्ण्य मुनिरभूत् । ततो देवेन
पूर्वसंबन्धः कथितः । राजादीना विस्मयो धर्मलाभश्च सजातः । स
नागदत्तजिनकल्पिताचरणयुक्तो जिनकल्पितनामा तीर्थयात्रायाः २१
कृत्वा व्याघुटितो ऽटव्या सूरदत्तः चोरैर्बद्धमार्गे धर्तुमारब्धः । अयं
गत्वास्मान् कथयतीति । न किमपि वदन्त्यमी । सूरदत्तेन राज्ञा
मुक्तः । अथ जिनकल्पितस्य या लघुभगिनी नागश्रीः सा वत्सदेशे २४

- कौशाम्बीपुर्यां जिनदत्ताजिनदत्तयोः पुत्राय जिनपालकुमाराय दत्ता,
 ता गृहीत्वा निजकटकेन कौशाम्बी गच्छत्या नागदत्तया अटवीसमीपे
 ३ जिनकल्पितो दृष्टो ऽपि मौनेन गतः । अटव्या नागदत्ता नागश्रिय च
 सर्वं कटक च गृहीत्वा निजपल्लिका गतो रात्रौ मुनेर्गुणकथा कुर्वन्
 ६ तया—य पापिष्ठ त्व वर्णयसि स चाण्डालो ममोदरे नवमासान्
 स्थितः । अत इदं क्षुरिकया पाटयामि । एतदाकर्ण्य ता जननी
 प्रतिपद्य सर्वस्वयुक्ता कौशाम्बी प्राप्य जिनकल्पितसमीपे सूरदत्तो
 ९ मुनिर्भूत्वा मुक्तिं गत ॥

[१०*१६] तं वत्थुं मोत्तव्वं जं पडि ।

- [त वत्थुं मोत्तव्व ज पडि उप्पज्जदे कसायग्गी ।
 १२ त वत्थुभल्लिएज्जो जत्थोवसमो कसायाण ॥२६२॥]
 अत्र कथा—पूर्वमालवके तलिकाराष्ट्रदेशे परकच्छपत्तने राजा
 शूरसेनो, राज्ञी शूरसेना, श्रेष्ठी सूरदत्त, पत्नी सूरदत्ता, पुत्री सूर-
 १५ मित्रसूरचन्द्रौ, पुत्री मित्रवती । मृते सूरदत्ते दरिद्रौ सूरमित्रसूरचन्द्रौ
 सिंहलद्वीपे पृथिवीमूल्यरत्नं प्राप्य व्याघुटितौ । अटव्या सूरमित्र-
 स्तद्रत्नं हस्ते गृहीत्वा रक्षन् भिक्षां गतस्य सूरचन्द्रस्य विषदानेन
 १८ मारणं सचिन्त्य पश्चात्तापं करोति । अन्यदिने सूरचन्द्रः सूरमित्रस्य
 तथा करोति । एवं बहुदिनैर्निजपत्तने वेत्रवती नदीतटे ज्येष्ठेन
 लघवे^१ समर्पितम् । तत् लघुना तस्य पूर्वपरिणामं कथितं । ज्येष्ठेन
 २१ च ततो नदीद्वहे रत्नं निक्षिप्य गृहं प्रविष्टौ तौ । रत्नं द्वहे रोहित-
 मत्स्येन गिलितम् । स च धीवरेण हत्वा विक्रीतः । पुत्रनिमित्तं

सूरदत्तया गृहीतः । खण्डयन्त्या पुत्रपुत्रीणां रत्नं प्राप्य विषेण
मारणचिन्तादिकं कृत्वा पुत्रावुपार्जितद्रव्येण जीविष्यतः इति सचिन्त्य
मित्रवत्यास्तद्रत्नं दत्तम् । मातृभ्रातृणां विषमरणं सचिन्त्य दुःपरि- ३
णामं च कथयित्वा तया मातुः समर्पितम् । ततो वैराग्यात्तत्त्यक्त्वा
धर्मान्परीक्ष्य दमधरमुनिसमीपे तपो गृहीतः तैः ॥

[१०*१७] गुणपरिणामादीहिं यः ।

६

[गुणपरिमादीहिं यः विज्जावच्चुज्जदो समज्जेदि ।

तित्थयरणामकम्म तिलोयसखोभय पुण्णं ॥३२८॥]

अत्र कथा—सुराष्ट्रदेशे द्वारावतीनगर्यां हरिवंशे अर्धचक्रवर्ती ९
कृष्णनामा वासुदेवो, राज्ञी रुक्मिणी, जीवकनामा वैद्यः । अरिष्ट-
नेमिसमवसरणं गच्छता वासुदेवेन सुव्रतनामा मुनिर्व्याधिक्षीणाङ्गो
दृष्टः । वैद्योपदिष्टोपधपिण्डाः द्वारावत्या सर्वगृहेषु वासुदेवेन धारिताः । १२
तदा वासुदेवेन तीर्थंकरनामागोत्रमुपार्जितम् । तदौषधभक्षणा-
दारोग्यं, स मुनिर्वासुदेवेन दृष्ट्वा पृष्टः—भगवन्, कीदृशं शरीरम् ।
मुनिनोक्तम्—शरीरं कदाचित्कीदृशं भवति । भट्टारकेण गुणेन दत्तं १५
इत्यर्तेन मृत्वा वैद्यो विधेर्नर्मदातीरे महान्मर्कटो जातः । तत्र
वृक्षतले पर्यङ्कस्थं स्वयं पतितः शाखाभिन्नोरस्कं शरीरं निस्पृहं १८
मुनिमालोक्य स मर्कटो जातिस्मरो ऽभूत् । क्रोधपरित्यज्य बहु-
मर्कटसहायेन तेन सा शाखा नामितवृक्षस्थशाखाया बहुवल्लीभि-
र्वन्धयित्वा अपनीता । पूर्वसंस्कारादौषधं व्रणे दत्तम् । तेनावधि-
शान्तिमुनिना पूर्वभवकथनेन संवोधितः । सम्यक्त्वाणुव्रतानि गृहीत्वा २१
सप्तदिनैः सन्यासेन मृतः सौधर्मे देवो जातः । आगत्य तेन गुरुपूजा
निजशरीरे पूजा च कृता ॥

[९०*१८] पाणागारे दुद्धं पिबन्तओ बभणो चैव ।

[दुज्जणससगीए सकिज्जदि सजदो वि दोसेण ।

३ पाणागारे दुद्धं पियतओ बभणो चैव ॥३४६॥]

अस्य कथा—वत्सदेशे कौशाम्बीपुर्या राजा, धनपालो, राज्ञी वसुपाली, कल्यपालः पूर्णभद्रः, पत्नी मणिभद्रा, पुत्री वसुमित्रा ।

६ तस्या विवाहेन नगरजन भोजयित्वा पूर्णभद्रेण परममित्र चतुर्वेद-षडङ्गविच्छिन्नभूतिनामा ब्राह्मणो निमन्त्रित । तेनोक्तम्—अकल्पते

• अस्माकं भवद्गृहे भोक्तुं यतः—

९ शूद्रान्नं शूद्रशुश्रूषा शूद्रप्रेषणकारिता ।

शूद्रदत्ता च या वृत्तिः पर्याप्तं नरकाय तत् ॥

पूर्णभद्रेणोक्तम्—ब्राह्मणगृहनिष्पन्नदुग्धान्नेन भोजनं कुरु । एव

१२ कृत्वोद्याने पूर्णभद्रस्य दूरप्रदेशे गौल्यदुग्धं पिबन्तः शिवभूतिमालोक्य लोकैः सुरापानमिति राज्ञः कथितम् । स सत्यं ब्रुवन्नपि राज्ञा वमनं कारितो दुर्गन्धवमनान्निर्घाटितः ॥

१५ [९०*१९] आसयवसेण एवं ।

[आसयवसेण एव पुरिसा दोसं गुणं व पावति ।

तम्हा पसत्थगुणमेव आसय अल्लिएज्जाह ॥३५६॥]

१८ अत्र कथा—अङ्गदेशे काम्पिल्यनगरे राजा सिंहध्वजो राज्ञी वप्रा श्राविका नन्दीश्वरयात्रां प्रतिवर्षं कारयति । सा वप्रा राज्ञी

पुत्रो हरिषेणो द्वितीयराज्ञी लक्ष्मीमती वल्लभा । तया सौभाग्यतया

२१ भणितो राजा—मदीयो ब्रह्मरथो अद्य दिने भ्रमतु । तेन वारितो वप्राया जिनरथः । रथे भ्रामिते पारणादिकं करिष्यामीति । इति

गृहीतप्रतिज्ञा भोजनार्थं हरिषेणेनागत्य कारण पृष्टा । ततो यथार्थ-
माकर्ण्य निर्गतो हरिषेणो विद्युच्चोरपल्लिकाया प्रविष्टः । तमालो-
क्यैकशुकेनोक्तम्—अमु राजपुत्र धरथ । ततो निर्गत्य शतमन्युता- ३
पसपल्लिकाया प्रविष्टः । तत्राप्यालोक्यैकशुकेन यत्राकृतिस्तत्र गुणा
वसन्तीत्याकलयोक्तमस्योत्तमराजपुत्रस्य गौरव कुरुथ । ततो
हरिषेणेन पूर्वशुकस्य दुष्टत्वं निवेद्य भणित च । किं गौरव मे ६
कारयसीति । कथित शुकेन—

माताप्येका पिताप्येको मम तस्य च पक्षिणः ।

अहं मुनिभिरानीतः स च नीतो गवाशनैः ॥१॥

९

गवाशनाना स गिरः शृणोति

अहं च राजन् मुनिपुङ्गवानाम् ।

प्रत्यक्षमेतद्भवता हि दृष्ट

१२

ससर्गजा दोषगुणा भवन्ति ॥२॥

इत्याश्रयवशात् । पूर्वं शतमन्युतापसश्चम्पाया राजा, राज्ञी नागवती,
पुत्रो जनमेजयः, पुत्री मदनावली । जनमेजयाय राज्य दत्त्वा सोऽय १५
च शतमन्युतापसोऽभूत् । मदनावल्या निमित्तिना आदेशः कृतः ।
सकलचक्रवर्तिनः स्त्रीरत्न भविष्यत्येषा । ऊङ्गविषये राजा कलकल-
स्तेनादेशमाकर्ण्य याचिता मदनावली । यतो न लब्धा ततस्ते- १८
नागत्य चम्पा वेष्टिता । नित्य युद्धे सति सुरङ्गया मदनावली
गृहीत्वा नागवती शतमन्युपल्लिकाया वार्तां कथयित्वा स्थिता ।
पूर्वं हरिषेणमदनावल्योरनुरागोऽभूत् । ततस्तापसैर्निर्घाटितेन तेन २१
भणितम्—यदीमा परिणयिष्यसि तदा निजभूमौ योजने-योजने
चैत्यालयान् कारयिष्यामि । सिन्धुदेशे सिन्धुतटपुरे राजा सिन्धुनदो,
राज्ञी सिन्धुमती, सिन्धूदेव्यादिपुत्रीशत सकलचक्रवर्तिनः आदिष्टम्— २४-
सिन्धुनद्या कन्याना स्नान हरिषेणेन सह अनुरागाश्च । तत्रादेश-

- पट्टहस्तिनं दमयित्वा तेन परिणीतास्ताः कन्या । चित्रशालाया
 सुप्तो रात्रौ वेगवतीविद्याधर्या नीतः । उत्थितेन तेन गगने तारका
 ३ आलोक्य ता हन्तु मुष्टिर्वद्धा । तया कृताञ्जल्या कथा कथिता ।
 विजयार्धे सूर्योदरपुरे विद्याधरो राजा इन्द्रधनुः, बुद्धिमती राज्ञी,
 पुत्री जयचन्द्रा पुरुषवेषिणी । तस्या आदेशः कन्याशतपरिणेतुः
 ५ प्रिया भविष्यति । तव चित्रपटो मया तस्याः दर्शितः । तद्वचनेन
 तत्समीप त्वा नयामि । एव तस्या विवाहे कृते गङ्गाधरमहीधरौ
 तस्या मैथुनिकौ युद्धं कर्तुमायातौ । तत्सग्रामे रत्ननिधानयुक्तः
 ९ सकलचक्रवर्ती बभूव । ततो मदनावली परिणीय गृहे जननीरथयात्रा
 कृता । जिनायतनानि च ॥

[९०*२०] अप्पो वि परस्स गुणो सप्पुरिसं पप्प ।

- १२ [अप्पो वि परस्स गुणो सप्पुरिस पप्प बहुदरो होदि ।
 उदए व तेल्लिबिदू किहू सो जपिहिदि परदोस ॥३७३॥]

अत्र कथा—सौधर्मेन्द्रेण गुणानुरञ्जनी कथा कुर्वता भणितमुत्तमः

- १५ परस्य दोष न गृह्णाति स्वल्पमपि परस्य गुणं विस्तारयति । तत
 एकेन देवेन पृष्टः देवेन्द्रः । किं को ऽपि तथाभूतो ऽस्ति । कथित-
 मिन्द्रेण—सुराष्ट्रदेशे द्वावरवत्या कृष्णनामा वासुदेवो ऽस्ति । अरिष्ट-
 १८ नेमितीर्थंकरवन्दनार्थं गच्छतो वासुदेवस्य स देवस्त परीक्षितुमायातो
 मार्गे गजाकारमृतकुथितदुर्गन्धकुक्कुरो भूत्वा स्थितः । दुर्गन्ध-
 भयात्सर्वा सेना नष्टा । तेन देवेन द्वितीयब्राह्मणरूपेणागत्य वासुदेव-
 २१ स्याग्रे कुक्कुरदूषणं कृतम् । वासुदेवेनोक्तम्—अस्य कुक्कुरराजस्य
 मुखे स्फटिकाकारा दन्तपङ्क्तिरिति । आदितः प्रकटीभूय सर्वकथा
 प्रतिपाद्य तं प्रपूज्य देवो गतः ॥

[९०*२१]

चोल्लयपासयधण्ण जूअरदणाणि सुमिण चक्क वा ।

कुम्म जुगपरिमाणू दस दिट्ठता मणुयलभे ॥ [४३०*२]

३

चोल्लकदृष्टान्तः ।१।

विनीतदेशे अयोध्यानगर्या अरिष्टनेमितीर्थे ब्रह्मदत्तचक्रवर्तिना
बहुग्रामसहस्राणा सहस्रभटनामा सामन्तः कृतः । तस्य राज्ञी सुमित्रा, ६
पुत्रो वासुदेवो ऽशिक्षितः । मृते सहस्रभटे तत्पदमन्यस्य दत्तम् ।
अयोध्याया जीर्णकुटीरकस्थितया जनन्या वसुदेवो दूरशीघ्रधीवरेणेव
शोलिकाया च ताम्बूललङ्कुकादिवहनेन सहस्रमन्त्रं कारयित्वा ९
कुलस्वामी चक्रिणो ऽङ्गजीवनसेवायां धृतः । एकदा दुष्टारवेनाटवी
चक्रवर्ती नीतः । सह निर्व्यूढेन च वसुदेवेनोपचारः कृतः । पृष्टेन
कथितम्—सहस्रभटस्य पुत्रो ऽहम् । व्याघुटिता चक्रिणा तस्य १२
निजकङ्कण दत्त्वा नगरीमागत्य तलारो भणितः—भो मदीय कङ्कणं
नष्टं गवेषयथ । अथ टिष्टे कङ्कणं कथयन् वसुदेवस्तलारेण चक्रिणो
दर्शितः । उक्तः स चक्रिणा—याचय वाञ्छितं ददामि । तेनोक्तम्— १५
मदीयमाता जानाति । तथा आगत्य चोल्लूकभोजनं याचितम् ।
पृष्ट चक्रिणा—कीदृशं तत् । देव, प्रथमं भवद्गृहे गौरवेण स्नान-
भोजनाभरणद्रव्यादिकं प्राप्य पश्चात्तवान्तःपुरमुकुटे बद्धादिपरिवार- १८
गृहे ऽपि क्रमेण प्राप्य पुनरपि क्रमेणैव तदपि पुनः सभाव्य तेन नष्टं
मनुष्यत्वम् ॥

पाशकदृष्टान्तः ।२।

२१

मगधदेशे शतद्वारनगरे राजा शतद्वारः । तेन नगरे कारितं [?]
द्वारे द्वारे च स्तम्भानामेकादशैकादश सहस्राणि (११०००) । एकैक

- स्तम्भस्याश्रयः षण्णवतिः (९६) । एकैकस्यामश्रौ द्यूतकारपेटिकैका
पाशाभ्या रमते । तत्रैकदा शिवशर्मन्ब्राह्मणेन द्यूतकाराः प्रार्थिताः ।
३ यदा सर्वत्रैकादाय एकवारेण पतति तदा जित द्रव्य मह्यं दातव्य-
मिति । तैरेवमस्त्विति भणिते तस्मिन्नेव दिने सर्वत्रैकदायः पतित-
स्तद्द्रव्य सर्वं लब्धवान् । अन्यदा पुनरपि स तथा प्राप्नोति । न
६ नष्ट मनुष्यत्व प्राप्यते ॥

धान्यदृष्टान्तः । ३।

- जम्बूद्वीपप्रमाणपत्या योजनैकसहस्रमधःखात धान्यसर्षपैर्निबिडं
९ भृतम् । दिने दिने पुरुषेणैकैकमपनीयमाने तत्क्षीयते । न नष्ट
मनुष्यत्वं प्राप्यते ॥
अथवा विनीतदेशे अयोध्यानगर्या राजा प्रजापालः । यो
१२ मगधदेशे राजगृहनगरे राजा जितशत्रुः स प्रजापालस्योपरि चलितः ।
सर्वप्रजायाः सर्वधान्य प्रजापालेन कोष्ठागारे मिश्रित सख्यया धृतम् ।
अयोध्याया गृहीतुमसमर्थे व्याघुटिते जितशत्रौ प्रजया निजधान्ये
१५ याचिते भणितं राज्ञा—परिज्ञाय निज निज गृहाण । तदपि स
भवति । न नष्ट मनुष्यत्व प्राप्यते ॥

द्यूतदृष्टान्तः । ४।

- १८ शतद्वारनगरे द्वाराणा पञ्चशतानि । एकैकद्वारे शालाना पञ्च-
शतानि (५००) । शालाया पञ्च पञ्च द्यूतकारशतानि । एकश्चयी-
नामसहिकः सर्वकपर्दकान् जित्वा सर्वदिशासु सर्वे द्यूतकारास्ते
२१ गताः । पुनरपि चयी सर्वेषा मेलापकं कथञ्चित्करोति । न नष्ट
मनुष्यत्व प्राप्यते ॥

अथवा । तथाभूते तस्मिन्नेव नगरे निर्लक्षणनामा द्यूतकारः
स्वप्नान्तरेऽपि न जयति । एकदा च सर्वकपर्दकास्तेन जित्वा
कार्पटिकानां दत्ताः । ते च गृहीत्वा दशसु दिशसु गताः कदाचित्का- ३
र्पटिकादीनां पूर्ववत्तत्र मेलापको घटते । न नष्ट मनुष्यत्वं प्राप्यते ॥

रत्नदृष्टान्तः । ५।

ये भरतसगरमघवत्सनत्कुमारशान्तिकुन्थुअरसुभौममहापद्महरि- ६
षेणजयसेनब्रह्मदत्ताश्चक्रवर्तिनस्तेषां चूलामणयो देवैर्गृहीताः ।
पुनरपि कथचिद्भूरतक्षेत्रे त एव चक्रिणस्त एव मणयस्ते पृथ्वी-
कायिका जीवास्ते देवाः स्युः । न नष्टं मनुष्यत्वं प्राप्यते ॥ ९

अथवा सागरदत्तहस्तसमुद्रपतितरत्नदृष्टान्तः ॥

स्वप्नदृष्टान्तः । ६।

अवन्तीदेशोज्जयिन्या हल्लनामा कावटिक अटव्याः सदा १२
काष्ठान्यानयन् एकदा भार भूत्वा बाहरिकायामुद्याने सुप्तः ।
सकलचक्रवर्ती स्वप्ने जातः । आगत्य भार्ययोत्थापितः । स कदा-
चित्तत्र सुप्तस्तथा चक्रवर्ती पुनर्भवति । न नष्ट मनुष्यत्व प्राप्यते ॥ १५

चक्रदृष्टान्तः । ७।

उपर्युपरि द्वाविंशतिस्तम्भाः । स्तम्भे स्तम्भे चैकैक चक्रम् ।
चक्रे चक्रे आराणामेकैकसहस्रम् । आरे आरे चैकैकच्छिद्रम् । चक्राणां १८
विपरीतभ्रमणात् छिद्रमेलापके तदुपरि राधा विध्यन्ते । काकन्दी-
नगर्या राजा द्रुपदस्तत्पुत्री द्रौपदी स्वयवरे अर्जुनेन राधावेध कृत्वा
परिणीता । पुनस्तदपि घटते न नष्ट मनुष्यत्व प्राप्यते ॥ २१

अथवा अयोध्याया सुभौमचक्रिणः सुदर्शनचक्रस्य यक्षसहस्र
रक्षणमभूत् । पुनः कदाचित्स तत्र चक्रान्ते पृथ्वीकायिकास्तथा
विन्यस्तास्ते यक्षा व्यतिघटन्ते । न नष्टं मनुष्यत्वं प्राप्यते ॥ २४

कूर्मदृष्टान्तः । ८ ।

अर्धतिर्यंगलोकप्रमाणे स्वयभूरमणसमुद्रे तत्प्रमाणे प्रच्छादिते
 ३ कालेन नन्दनामा कूर्मः । वर्षसहस्रं भ्रमता सूक्ष्मचर्मरन्ध्रेण तेनादित्यो
 दृष्टः । कदाचित्पुनराहूय निजकूर्मस्य तद्दर्शयन् स [न] पश्यति । न
 नष्ट मनुष्यत्व प्राप्यते । पूर्वदेशे महातडागे ऽप्ययं कथयितव्यः ॥

६

युगदृष्टान्तः । ९ ।

प्रमाणयोजनलक्षद्वयविस्तीर्णे पूर्वलवणसमुद्रे युगच्छिद्रात्कथ-
 चित्समिला पतिता । तथा अपरसमुद्रे युगं च तत्र भ्रमति । तस्मि-
 ९ न्नेव छिद्रे कथचित्समिला प्रविशति । न नष्ट मनुष्यत्व प्राप्यते ॥

परमाणुदृष्टान्तः । १० ।

सकलचक्रवर्तिना चतुर्हस्तप्रमाणं दण्डरत्नं भवति । कालेन
 १२ विचलितास्तस्य परमाणवः यथाविन्यासः पुनरपि मिलन्ति न नष्ट
 मनुष्यत्व प्राप्यत इति ज्ञात्वा विवेकिना भवकोटिषु मनुष्यत्व दुर्लभं
 परिज्ञाय श्रीधर्मे महानादरो विधेयः ॥

१५

[९०*२२] अच्छीणि संघसिरिणो ।

[अच्छीणि संघसिरिणो मिच्छत्तणिकाचणेण पडिदाणि ।

कालगदो वि य सतो जादो सो दीहससारे ॥७३२ ॥]

१८

अस्य कथा—दक्षिणापथे अन्ध्रदेशे श्रीपर्वतसमीपे पश्चिमदिशि
 तुङ्गभद्रानदीद्वयदक्षिणतटे पल्लरनगरे राजा यशोधरो, राज्ञी
 वसुधरा, पुत्रा अनन्तवीर्यश्रीधरप्रियवदाः । प्रासादस्थितो
 २१ राजा पञ्चवर्णबहुकूटयुक्तमुच्चैः मेघमालोक्य ईदृशं जिनभवनं
 कारयामीति बुद्ध्या यावद्भूमावालिखति तावत्स मेघो विलीनः ।
 स सर्वमनित्यं मत्वा अनन्तवीर्यश्रीधराभ्यां क्रमेण त्यक्तं राज्यं

प्रियंवदाय दत्त्वा अनन्तवीर्यश्रीधराभ्यां सह वरदत्तकेवलीसमीपे
मुनिरभूत् । एकदा प्रियंवदो राजा चैत्रमासे मनोहरोद्याने अति-
मुक्तकमण्डपतले नाटकं पश्यन् सर्पेण दष्टो मृतः । वंशच्छेदे जाते ३
सर्वहितमन्त्रिणा गवेषकाः प्रेषिताः । तैरागत्य कथितम्—यथा
यशोधरो निर्वाणं गतः । तथानन्तवीर्योऽनुत्तर गतः । श्रीपर्वते
श्रीधरमुनिरातापनस्थस्तिष्ठति । एतदाकर्ण्य मन्त्रिणा तत्पार्श्वं गत्वा ६
वंशोच्छेदं मातृभगिन्यादिदुःखं कथयित्वा आनीय श्रीधरो राज्ये
घृतः । अरिष्टनेमितीर्थंकरनिर्वाणे वरदत्तगणधरकेवलिविहारे स
मुण्डराजा जातः । राजान्वयस्य मुण्डितवशो मोरीयवश इति नाम । ९
ऋषिपर्वत इति श्रीपर्वतनाम । एवमन्ध्रदेशे धान्यकरनगरे मुण्डित-
वंशान्वये बभूव राजा धनदत्तः सदृष्टिः । ग्रामनगरदेशेषु तेन
जिनायतनानि सामन्तादयः श्रावका कृताः । तस्मिन् धान्यकनगरे १२
केनचिदेका बुद्धविहारिका कारिता । तत्र बुद्धश्रीवन्दकाः, तस्य
गिष्य उपासकः संघश्रीः, भार्या कमलश्रीः, पुत्री विमलमतिः ।
सा च धनराजस्य महादेवी जाता जिनधर्मरता । स च संघ- १५
श्री राजा मन्त्री राजश्वशुरश्चैवम् । एकदा विमलमतिसंघश्रीधन-
दाभिः प्रासादोपरि धर्ममुनिकथां कुर्वद्भिः अपराह्णे द्वौ चारण-
मुनौ गगने गच्छन्तौ दृष्टौ । अभ्युत्थानादिकं कृत्वा समीपमानीतौ । १८
वन्दनादिकं च कृतम् । राजवचनेन ज्येष्ठमुनिना संघश्रीस्तत्त्वं
कथयित्वा श्रावकः कृतः । गतौ मुनी । भणितो राज्ञा संघश्रीः
प्रभाते त्वया सभाया चारणमुनिवृत्तान्तः सर्वेषां कथयितव्यः । २१
देवाह सर्वं स्वयं करिष्यामीत्युक्त्वा अभक्तो बुद्धविहारिका
रुध्याया गतो नमस्कारं कुर्वन् वन्दकेन पृष्ठः । प्रणामं किं न करोपि ।
चारणवृत्तान्तादिकं कथितं तस्य तेन । हाहाकारं कृत्वा सर्वमसत्यं २४
भणित्वा वन्दकेन च तस्य कथा कथिता । यथा काशीदेशे वाणा-
रक्षीनगर्या राजा उग्रसेनो, राज्ञी धनश्रीः, पुरोहितः सोमशर्मा,

- पत्नी पद्मावती, पुत्री पद्मश्री पितुरतिवल्लभा कुमारी । सोमशर्मा
 परिव्राजकभक्तो मठिका कारयित्वा बहुपरिव्राजकाना भोजन
 ३ ददाति । सुवर्णखुरनामा परिव्राजको रूपवान् शास्त्रज्ञ सधपतिः
 कुमारीराद्ध परिविष्ट भुङ्क्ते चागत्य तस्य मठिका स्थितः । पद्म-
 श्रीभोजन कारयति ससार्गात्ता गृहीत्वा गतः । पुरोहितेन गविष्टः ।
 ६ राज्ञो ऽग्रे कथितम् । तदादेशात्कोट्टपालेन गवेष्ट्यानीतः । धर्मपाठका
 राज्ञा पृष्टाः । किमस्य क्रियते । तैरुक्तम्—मार्यते भूमौ पततु । तेन
 श्मशाने वृक्षे अवलम्बितो मृतः । रात्रौ गन्धपुष्पताम्बूलादियुक्त्या
 ९ पद्मश्रिया आलिङ्गितः । एतदाकर्ण्य राज्ञा दाहितः । रात्रौ तथा
 तया भस्मालिङ्गितम् । पुरोहितेन तद्भस्म नदीद्रहे क्षेपितम् । सा
 तथा जलमालिङ्गित सदा । यथा न तस्या सुखादिकं तथा न
 १२ किञ्चिदपि चारणादिकं भ्रान्तिरेव, स राजा तवेन्द्रजालं दर्शयति ।
 स इन्द्रजाली अतो मा त्व बुद्धधर्मं त्यज । पुनर्मिथ्यात्व तेन सुतरा
 स नीतो मिथ्यात्व भणितश्च—प्रभाते त्व राजसभामागच्छतो ऽपि
 १५ दृष्टमिति मा वादी । प्रभाते च राज्ञा सामन्तादीना गगनचारणा-
 गमनकथा कथयता सवादार्यम् आग्रहेण राज्ञा सधश्री आनायितः ।
 आगतेन पृष्टेन च न दृष्टमित्युक्ते द्वे अपि लोचने भूमौ पतिते ।
 १८ अद्यापि सत्यं कथयेति भणिते न दृष्टमिति भणन्नासनात्पतितः ।
 पुनस्तथा भूमौ प्रविष्टो मृतो नरक गतः दीर्घससारी जातः । तदति-
 शयाज्जिनधर्मे रता लोकाः । अर्हंदासपुत्राय राज्यं दत्त्वा धनराजो
 २१ बहुसामन्तैः सह समाधिगुप्तिमुनिसमीपे तपसा मोक्षं गतः । विमल-
 मत्यादयो जिनदत्तार्जिकासमीपे अर्जिका जाताः ॥

[९०*२३] भावाणुरायरत्न ।

- २४ [भावाणुरागपेमाणुरागमज्जाणुरागरत्तो वा ।
 धम्माणुरागरत्तो य होहि जिणसासणे णिच्चं ॥७३७॥]

अत्र भावागुरागरक्ताख्यानम्—अवन्तीदेशोज्जयिन्यां राजा
धर्मपालो, राज्ञी धर्मश्री, श्रेष्ठी सागरदत्तः, पत्नी सुभद्रा, पुत्रो
नागदत्तः । सुभद्रासमुद्रदत्तयोः पुत्री प्रियङ्गुश्रीः । सा नागदत्तेन ३
परिणीता प्रियङ्गुश्रीः । तस्या मैथुनिको नागसेनो वैरं गृहीत्वा
स्थितः । एकदोषोषितं धर्मानुरागयुक्तं चैत्यालये कायोत्सर्गं स्थितं ६
नागदत्तमालोक्य नागसेनेन निजं हारं तस्य पादोपरि धृत्वा अयं
चौर इति पूतकृतम् । एतदाकर्ण्यालोक्य तलारेण राज्ञः कथितम्—न
चौर इति । विजानतापि राज्ञा मारणीयो भणितः । नागदत्तशिर-
श्छेदार्थं खड्गो यो वाहितः स हारस्तस्य कण्ठे पुष्पमालासहितो ९
बभूव देवैः साधुकारितश्च । तदतिशयदर्शनाद्धर्मपालनागदत्तौ मुनी
जातौ । बहवो जिनधर्मरताश्च ॥

[१०*२४] प्रेमानुरागरक्ताख्यानम् ।

१२

विनीतदेशे साकेतानगर्या राजा सुवर्णवर्मा, राज्ञी सुवर्णश्री,
इभ्यः श्रेष्ठी सुमित्रो जिनशासनप्रेमानुरागरक्तः पर्वरात्रौ निजगृहे
कायोत्सर्गेण स्थितः । एकदा देवेन परीक्षणार्थं स्त्र्यादिहरणेन परी- १५
क्षितो न चलितः । देवो गगनगामिनीं विद्या दत्त्वा गतः । तदतिशया-
ल्लोका मुनयः श्रावका जाताः ॥

[१०*२५] मज्जानुरक्ताख्यानम् ।

१८

उज्जयिन्यां राजा रागबुद्धिः, सार्थवाहजिनदत्तवसुमित्रौ जिन-
धर्मे मज्जानुरागौ श्रावकौ वाणिज्यार्थमुत्तरापथं गतौ । अवसीर-
मालवरपर्वतयोर्मध्ये बिलवत्यटव्या सार्थे चौरैर्गृहीते अटवी प्रविष्टौ २१
तौ दिङ्मोहे तु जाते जिनदत्तवसुमित्रौ जिनधर्मे मज्जानुरागरक्तौ
संन्यासे स्थितौ । सोमशर्मा ब्राह्मणोऽपि तयोः पार्श्वे धर्मसाकर्ण्यं

सन्यासे स्थित । कीटकामर्कटोपसर्गं समाध्यास्य सौधर्मे महर्द्धिको
देवो भूत्वा श्रेणिकस्याभयकुमारनामा पुत्रो जात । जिनदत्त-
३ वसुमित्रौ सौधर्मे महर्द्धिकदेवौ जातौ ॥

[९०*२६] धर्मानुरागरक्ताख्यानम् ।

अवन्तीदेशोज्जयिन्यां राजा धनवर्मा, राज्ञी धनश्रीः, पुत्रो
६ लकुचो ऽतीवमानगर्वी । कालमेघम्लेच्छेन तद्देशोपद्रवे स्वयं गत्वा
सग्रामे लकुचेन स बद्धः । तुष्टेन राज्ञा तस्य वरो दत्तः । कामचारं
वरं याचयित्वा तेनोज्जयिनीस्त्रियो विधर्मिताः । पुङ्गलश्रेष्ठिनो
९ नागधर्मा अतीव रूपवती विधर्मिता । पुङ्गलो वैरं गृहीत्वा स्थितः ।
एकदोद्याने क्रीडायां मुनिपार्श्वे धर्ममाकर्ण्य लकुचो मुनिर्भूत्वा
विहृत्योज्जयिन्यां महाकालवने प्रतिमायोगेन स्थितः । पुङ्गलेन
१२ रात्रौ गत्वा वैराल्लोहशलाकाभिः शरीरं सर्वं सधिषु कीलितं
धर्मानुरागेण परलोकं गतः ॥

[९०*२७] जिणभक्तीए ।

१५ [एक्का वि जिणे भक्ती णिद्धिद्वा दुक्खलक्खणासयरी ।
सोक्खाणमणताणं होदि हु सा कारणं परम ॥७३७*१॥]
अस्य कथा—विदेहदेशे मिथिलानगर्यां राजा पद्मः । स पापद्विं
१८ गतः कालगुहायां मुनिपार्श्वे धर्ममाकर्ण्य सम्यक्त्वं गृहीत्वा पृच्छां
कृतवान्—भगवन्, किमन्यो ऽपि को ऽप्येव वक्तुं जानाति तथा
दीप्तिवाश्च । कथितं मुनिना—अङ्गदेशे चम्पायां वासुपूज्यतीर्थकरा
२१ वक्तारो दीप्तिमन्तश्च । ततो जिनभक्तिरागं प्रभाते वन्दनार्थं
गच्छतस्तस्य धन्वन्तरिविश्वानुलोमवरदेवाभ्यामुपसर्गं कृत्वा सर्व-

स्नापहारे हारो योजनघोषा भेरी च दत्ता । स च तीर्थकरं
वन्दित्वा गणधरो जातः ॥

[९०*२८] दंसणभट्टो भट्टो ।

३

[दंसणभट्टो भट्टो ण हु भट्टो होदि चरणभट्टो हु ।

अत्र कथा—काम्पिल्यनगरे राजा ब्रह्मरथो, राज्ञी रामिल्या,
तत्पुत्रो ऽरिष्टनेमितीर्थे ब्रह्मदत्तो द्वादशसकलचक्रवर्ती । एकदा विजय- ६
सेनसूपकारेण भोक्तुमुपविष्टस्यात्युष्णा क्षैरेयी दत्ता । भोक्तुमसम-
र्थेन तेन हत्वा स मारितः । स च मृत्वा लवणसमुद्रे रत्नद्वीपे
व्यन्तरो देवो भूत्वा विभङ्गज्ञानेन वैरं ज्ञात्वा परिव्राजकरूपेण ९
मृष्टकेलकादिफलानि चक्रवर्तिने दत्तवान् । तानि भक्षयित्वा तेनान्तः-
पुरादिकयुक्तं तं समुद्रमध्ये नीत्वा मारणार्थमुपसर्गः कृतः । तेन
पञ्चनमस्कारान् स्मरन्तो मारयितुं न शक्यन्ते । तेन च ततस्तेन १२
प्रकटीभूय प्रचार्यं भणितो ब्रह्मदत्तः—रे त्वा मारयामि, किंतु यदि
जिनशासनं नास्ति भणित्वा पञ्चनमस्कारानालिख्य पादेन विनाशयि-
ष्यसि तदा न मारयामि । एतस्मिन् कृते जलमध्ये तेन स मारितः । १५
सप्तमं नरकं गतः । मन्त्रिपुरोहितान्तं पुराणि सम्यक्त्वपञ्चनम-
स्कारस्मरणात् स्वर्गं देवा बभूवुः ॥

[९०*२९] दंसणममुयंतस्स ।

१८

दंसणममुयंतस्स हु परिवडणं णत्थि संसारे ॥७३९॥]

अत्र कथा—पाटलिपुरनगरे श्रेष्ठी जिनदत्तो, भार्या जिनदासी,
पुत्रो जिनदासः सुवर्णद्वीपाद्धनमुपाज्यं व्याघुटितो योजनशतविस्तार- २१
प्रोहणस्थेन कालिदेवेन भणितः । भो जन, जिनमतं च नास्तीति
भण । अन्यथा मारयामि त्वाम् । जिनदासादिभिः वर्धमानस्वामिनं

- नमस्कृत्य मस्तकविन्यस्तहस्तैर्भणितम् । सर्वोत्तम. जिनो जिनमतं
चास्त्येव । ब्रह्मादत्तचक्रिकथा च सर्वेषां जिनदासेन कथिता । ततः
३ उत्तरकुरुस्थेनासनकम्पनादनावृत्य यक्षेण चक्र मुक्तम् । तेन मुकुटे
प्रहतो वडवामुखे पतित । कालिराक्षस श्रिया जिनदासादीनामर्घ्यो
दत्त । गृहागतेन जिनदासेनावधिज्ञानी वैरकारण पृष्ट. । तेन
६ कथितमिति ॥

[९०*३०] द्वितीयं दर्शनमुखाख्यानम् ।

- लाटदेशे द्रोणीमतिपर्वतसमीपे गलगोद्रहपत्तने श्रेष्ठी जिनदत्तो,
९ भार्या जिनदत्ता, पुत्री जिनमति । द्वितीय श्रेष्ठी नागदत्तो, भार्या
नागदत्ता, पुत्रो रुद्रदत्त. । रुद्रदत्तनिमित्त नागदत्तेन जिनमति
याचिता । माहेश्वरस्य न दत्ता धर्मनाशभयात् । एको धर्म इति
१२ भणित्वा नागदत्तरुद्रदत्तौ समाधिगुप्तमुनिपार्श्वे मायया श्रावकौ
जातौ । ततो जिनमतिं परिणीय पुनर्माहेश्वरौ जातौ । रुद्रदत्तो
भणति—त्व मदीय धर्मं गृहाण । जिनमत्या भणितम्—न युक्त मे
१५ धर्मं त्यक्तुम्, त्व मदीय धर्मं गृहाण । रुद्रदत्तेनापि भणितम् । न युक्तं
मे शिवधर्मं त्यक्तुम् । निजनिजधर्मकथनविवादाज्झकटकश्च नित्यं
तयो. । रुद्रदत्तेन च भणितम्—वसति यासि मुनिभ्यो दान ददासि
१८ यदि तदा त्वा निर्द्धाटयामि । जिनमत्या भणितम्—त्वमपि यद्येव
निजधर्मं करोषि तदाहं म्रिये । गृहे निजनिजधर्मस्तयो. । एकदा
पत्तनपूर्वदिशि महाटव्या ये भिल्लास्तैः पत्तने अग्निना सर्वतः
२१ प्रज्वालिते जिनमत्या भणितो रुद्रदत्त —यो देवो ऽद्य रक्षति तस्य
धर्मो द्वयोरपि । एवमस्त्विति भणित्वा श्रावणं कृत्वा रुद्रदत्तेन रुद्राय
अर्घ्यो दत्त । तदपि न विशेष । ततो ब्रह्मादिभ्यो ऽपि दत्ते न
२४ विशेष. । ततो जिनमति पञ्चपरमेष्ठिभ्यो अर्घ्यं दत्वा पतिपुत्रवधू.

समीपे कृत्वा कायोत्सर्गेण स्थिता । तत्क्षणादुपसर्गोपशान्तिरभूत् ।
तमतिशयमालोक्य रुद्रदत्तादयो बहवः श्रावका जाताः ॥

[९०*३१] सुद्धे सम्मत्ते अविरदो वि ।

३

[सुद्धे सम्मत्ते अविरदो वि अज्जेदि तित्थयरणामकम्म ।

जादो खु सेणिगो आगमेसि अरुहो अविरदो वि ॥७४०॥]

अस्य कथा—मगधदेशे राजगृहनगरे राजा श्रेणिको राज्ञी
सुप्रभा पुत्र. श्रेणिक. कुमारः । एकदा प्रत्यन्तवासिना पूर्ववैरिणा
नागधर्मेण यो जात्यश्वो दुष्टः प्रेषित स खञ्चितो ऽतिसरति । एकदा
बाह्यालीगतो राजा तेनाश्वेन महाटवी नीतः । तत्र पल्लीपतिर्यम- ९
दण्डो, भार्या विद्युन्मती, पुत्री तिलकावती । यमदण्डेन तिलकावत्याः
पुत्राय राज्य दातव्यमिति भणित्वा तस्मै दत्ता । राजगृहनगरं स
प्रेषितः । तयोश्चिलातपुत्रनामा पुत्रो जातः । एकदा राज्ञा मम १२
बहुपुत्राणां मध्ये राजा को भविष्यतीति सचिन्त्य नैमित्तिकः पृष्ट ।
कथितं तेन—सिंहासनस्थो भेरी ताडयन् शुना ददत्पायस यो भोक्षते
स राजा भविष्यति । भोजनदिने परीक्षा कृता । सिंहासनभेर्यादि- १५
हस्तः स्वभ्यो भरणादिकं ददता पायस भुक्तम् । एकदाग्निदाहे
जाते हस्तिसिंहासनच्छत्रादिकं श्रेणिकेन नि.सारितम् । अयं योग्य
इति ज्ञात्वा राज्ञा कुक्कुरविट्टलादिदोषं दत्त्वा स नि.सारितः । १८
मध्याह्ने नन्दग्रामाग्रहारब्राह्मणैरपि स तथा नि सारित । तत्र
परिव्राजकमठिकायां भोजन कारितो विष्णुधर्म प्रतिपन्नवान् ।
दक्षिणापथे चलितस्यान्यत्कथान्तरम् ॥ २१

द्रविडदेशे काञ्चीपुरे राजा वसुपालो, राज्ञी वसुमती, पुत्रो वसु-
मित्रा, मन्त्री ब्राह्मण. सोमशर्मा, पत्नी सोमश्री, पुत्री अभयमति ।
अयं सोमशर्मा मन्त्री धर्मार्थी गङ्गादितीर्थमालोक्य व्याघुटितो २४
ब्राह्मणरूपधारिण. श्रेणिकस्य मार्गे मिलितः । भणितः स श्रेणिकेन—

- माम तव स्कन्धमहमारोहामि मम स्कन्धे त्वमारोह । शीघ्रं येन गम्यते । चिन्तित तेन ग्रहिलो ऽयम् । बृहद्ग्रामः उद्वस , लघुग्रामो
- ३ महान् यत्र भुङ्क्ते । १ महिष्य प्राणा । २ वृक्षतले छत्रिका धृता पथि सवृता । ३ जले प्राणहिते पादयो पथि हस्ते धृते । ४ पृष्ठ बदर्या कति कण्ठा । ५ नारी बद्धा मुक्ता वा कुट्यते । ६ मृतको मृतो जीवेन वा गच्छति । ७ शालिक्षेत्रमिदं कुटुम्बिना भक्षित भक्ष्यते भक्षितव्य वा । ८ इति मार्गे चेष्टित कुर्वन्त बाहिरे श्रेणिक धृत्वा काञ्चीपुरे निजगृह प्रविष्टो मन्त्री ।
- ९ अभयमत्या स पृष्ठ—तात त्वमेकाकी गत आगतो ऽसि । कथित तेन—आगच्छत एको रूपवान् ग्रहिलो बटुर्मिलितो बाहिरे तिष्ठति । पृष्ठ तया—कीदृशो ग्रहिलः । अस्मान्माम स्कन्धारोहणादि-
- १२ कमाकर्ण्य व्याख्यान कृत्वा तया पुरुषहस्ते स्तोकतैलखली प्रेषिते । तैलखली समर्प्य भाजने याचिते । तेन कर्दममध्ये गताद्वये धृते द्वे । कर्दममध्ये नीतस्य पादप्रक्षालनार्थं भाजने स्तोकजल दत्तम् ।
- १५ वशकम्बया कर्दमापनयनेन वक्रप्रवालके दवरकप्रोतनेन तुष्टा । अभयमति. परिणीता तेन अतिवल्लभा जाता । विलम्बितव्या जिनदत्तवसुमित्रश्रावकयो. पार्श्वे धर्ममाकर्ण्य य सोमशर्मा ब्राह्मणः
- १८ सन्यासेन मृत्वा सौधर्मे देवो ऽभूत् स स्वर्गादित्याभयमत्याभयकुमार-नामा पुत्रो जात । अथ वसुपालराजेन विजययात्रा गतेनैकस्तम्भ-प्रासादमालोक्य काञ्च्या सोमशर्मस्य तदर्थं लेख. प्रेषित । स च
- २१ त कारयितुमजानन् व्याकुलो ऽभूत् । श्रेणिकेन स विशिष्टतर कारित । आगतेन राज्ञा तमालोक्य तुष्टेन वसुमित्रा निजपुत्री श्रेणिकाय दत्ता । अथ राजगृहपुरे प्रश्रेणिकश्चिलातपुत्रस्य राज्य
- २४ समर्प्य निर्विण्ण. प्राव्राजीत् । चिलातपुत्रे सर्वान्यायरते प्रधानै श्रेणिकस्य विनयपत्रिका प्रेषिता । सो ऽपि तामालोक्य राजगृहपुरे पाण्डुरकुटीमागच्छेति वसुमित्राभयमती भणित्वा आगत्य चिलातपुत्रं

निर्द्वाट्य राजा जातः । एकदाभयकुमारेण पृष्ठा माता—क्व मे पिता ।
 कथितं तया मगधदेशे राजगृहपुरे पाण्डुरकुट्या तिष्ठति । एतदाकर्ण्य
 विकल्प्य च सोऽप्येकाकी तं नन्दग्राम मयाहारमायात । तत्र च ३
 श्रेणिकेन पूर्वनि.सरणदोषरुष्टेन नन्दग्राम ग्रहीतुं कामेन दोषं स्था-
 पयितुमिच्छता राजादेशः प्रेषितो यथा—बहुविद्यापारगा. ब्राह्मणाः
 भो मृष्टजलं वटकूपं शीघ्र मे प्रेषयथ अन्यथा निग्रहं करोमि । तेन ६
 कारणेन व्याकुला ब्राह्मणा अभयकुमारेण कारणं पृष्ठाः । तैर्यथार्थं
 कथिते धारितास्तेन भोजनादिकं कुरुत [इति] । तद्वचने शिक्षा दत्त्वा
 द्वौ ब्राह्मणौ श्रेणिकपाद्वे प्रेषितौ । ताभ्यां विज्ञप्त—देव स कूपो ९
 भणितोऽस्माभिर्न चागच्छति । रुष्टो ग्रामबाहिरे स्थितः । तत्रापि
 भणितो नागच्छति । पुरुषस्य स्त्रीवशीकरणमतो देव निजपुरस्थामु-
 दुम्बरकूपिकां प्रेषय तस्या. पृष्ठलग्नो येनागच्छतीतीव त मत्वा राजा १२
 मौनम् १ । तथा गजे पलसंख्यार्थं प्रेषिते जलेन वा हस्तिप्रमाण-
 पाषाणपलानि २ । यथा स वटकूपः पूर्वदिशि स्थितः पश्चिमदिशि
 कर्तव्यः ग्रामः पूर्वदिशि कृतः ३ । मेषः प्रेषितो न दुर्बलो न बलवान् १५
 अतिचारयित्वा वृकसमीपे ध्रियते ४ । गर्गरीमध्यस्थ पाण्डुरकूष्माण्डं
 प्रेषयथ । तत्रैव सवर्ध्नं प्रेषितम् ५ । समसारकाष्ठस्य जले अधोमूलम्
 ६ । रजोदेवरिकायां प्रतिच्छन्द याचितम् ७ । इत्यादिकृते स देशिक १८
 आगच्छतु न दिने न रात्रौ न भूमौ नाकाशे न मार्गे नामार्गे ।
 सध्याया शकटैकभागेनागतः । भण्डं सिंहासनस्थं त्यक्त्वा अङ्गरक्ष-
 मध्यस्थो राजा जनानन्दं दृष्ट्वा ज्ञात्वा न तद्दृष्ट्वा श्रेणिकेन २१
 सतोषान्मम पुत्रोऽयं लोकानां कथिते महोत्सवे कृतं अभयमति-
 वसुमित्रे आनयिते इदानीमन्यत्कथान्तरम् ।

सिन्धुदेशे विशालीपुर्यां राजा कौशिकः, पुत्री यशस्वती, पुत्र- २४
 श्वेटकमहाराजः, सुभद्रा प्रियकारिणी सुप्रभावती मृगावती सुज्येष्ठा
 चेलिनी चन्दना एता. सप्त पुत्र्यः । तद्रूपालेखार्थं सुचित्रकारं

- गवेषयति चेटक । काकसवर्धकिना यत स्त्रीयन्त्र कृत तेन परी-
क्ष्यन्ते चित्रकारा । पद्मावत्या अनुविद्धरूपलब्धवरश्चित्रभूतिनामा
३ चित्रकरो देशादागत्य अन्यचित्रकरगृहे प्रविष्टः काकसेन चेटक-
राजस्य दर्शित । गौरवभोजनादिक दत्तम् । रात्रौ राजकुले ता
यन्त्रस्त्रिय सहसा भङ्क्त्वा भीतचित्त साक्षादिवात्मानमवलम्बिका-
६ दिक कुड्ये प्रदर्श्यादृश्यो बभूव । तमतिशयमालोक्य राज्ञा तस्या-
भयदान दत्तम् । चेटकसुभद्राप्रियकारिण्यादीनामनुविद्धरूपं लिखितम् ।
तेन नित्यं राजा विलोकते । चेलिन्या रूपं नागच्छति । तस्या गुह्य-
९ देशे लिखिन्यामपि [?] बिन्दुपाते रूपानुविद्धताया राजरोषं ज्ञात्वा
चेलिनीरूपं तेनानीय राजगृहनगरे श्रेणिकराजस्य दर्शितम् । तस्य
कामासक्तिः । तदर्थं भयकुमारो बहुभाण्डं गृहीत्वा गन्धवादवणि-
१२ कसार्थंवाहो भूत्वा विशाली गतः । राजानं दृष्ट्वा राजकुलसमीपे
समर्थं क्रियाणकं दत्त्वा कन्याया चेटिकागमनसमये श्रेणिकरूपस्य
पूजनं प्रशंसनं करोति । चेटिका कन्यानां कथयन्ति । ताश्च द्रष्टुं
१५ समायाताः । सुज्येष्ठाचेलिनीभ्यां रूपासक्ताभ्यां एकान्ते स भणितः—
आवा गृहीत्वा गच्छ त्वम् । सुरङ्गाद्वारे निर्गमनकाले चेलिन्या सुज्येष्ठा
अतीर्षयाभरणव्याजेव वञ्चिता । ततः प्रभाते चेटकराजस्य या भगिनी
१८ यशस्वती कन्तिका तत्पाश्वे अजिका जाता । चेलिनी च तेनानीता
श्रेणिकेन परिणीता । तस्या पुत्रो वारिषेण धारिण्यः पुत्रकूणिकः ।
अथ श्रेणिकचेलिन्योर्नित्यं विवादो विष्णुधर्मो जिनधर्म एव । भणिता
२१ श्रेणिकेन—भर्तारि देवता नारीति लौकिकवचनात् तवाहमेव देव,
मम ये देवगुरवः तवापि देवगुरवः । एतदाकर्ण्य तया भणितम्—
भगवतो भोजनं ददामि । निमन्त्र्यानीय गौरवेण महामण्डपे घृताः ।
२४ अस्माकं ध्यानस्थितानामात्मा विष्णुपदे तिष्ठतीत्युक्त्वा तेषां ध्यान-
स्थितानां तया स मण्डपो दाहितः । ते च नष्टाः । रुष्टेन राज्ञा सा
भणिता । यदि भक्तिर्नास्ति तदा किं मारणं तेषां चिन्त्यते तस्य

रोषोपशमनार्थं तया कथा कथिता । वत्सदेशे कौशम्बीनगर्या राजा
 प्रजापालो, राज्ञी यशस्विनी, श्रेष्ठी सागरदत्तो, वसुमती कलत्रम् ।
 द्वितीयः श्रेष्ठी समुद्रदत्तः । प्रीतिवर्धनार्थं सागरदत्तेनोक्तम्—भो ३
 समुद्रदत्त, यदि तव पुत्री तदा यो मम पुत्रो भविष्यति तदा तस्य
 दातव्या । अथवा मे पुत्री तदा तव पुत्रस्य । एव सागरदत्तवसुमत्योः
 पुत्रः सर्पो वसुमित्रनामा जातः । समुद्रदत्तासमुद्रदत्तयोः पुत्री नाग- ६
 दत्ता । झकटके सति सर्पेण परिणीता नागदत्ता । भोगानुभवने
 शरीरविकारमालोक्य जने विरूपक वदति सति जनन्या पृष्टा—पुत्रि
 कीदृशस्तव भर्ता । कथित तया—दिवा सर्पो रात्रौ नवयौवनो ९
 रूपवान् पुरुषः । अनुभूय दिवा पुनः सर्पं पिट्टारके तिष्ठति । एत-
 त्प्रच्छन्नया दृष्ट्वा मन्त्रयित्वा समुद्रदत्तया रात्रौ पिट्टारके दग्धे १२
 निराश्रयः स पुरुष एव स्थितः । भवद्गुरूणामप्येव जीवो विष्णुपदे
 तिष्ठत्विति मया चिन्तितम् । इत्याकर्ण्य चित्तस्थकोपेन पापद्वि च १५
 गतः श्रेणिक आतापस्थं यशोधरमुनिमालोक्यामुं पापद्विविघ्नकारिणं
 मारयामीति सचिन्त्य ये पञ्चशतकुक्कुरा मुक्ता मुनेः प्रदक्षिणा कृत्वा १५
 प्रणता । बाणाश्च पुष्पमाला जाताः । तदा तेन सप्तमनरके त्रय-
 स्त्रिंशत्सागरोपमायुर्बद्धम् । कुक्कुरबाणाभ्या तमतिशयमालोक्य पूर्ण-
 योगं तं मुनिं प्रणम्य तत्त्वमाकर्ण्योपशमसम्यक्त्व गृहीत्वा प्रथमनरके १८
 चतुरशोतिवर्षसहस्रमात्रमायुः कृतम् । त्रिगुप्तमुनीना समीपे क्षायो-
 पशमिकसम्यक्त्व वर्धमानतीर्थकरसमीपे क्षायिकसम्यक्त्वमित्यग्रे ॥

[९०*३२] सा समत्था जिणभत्ती ।

२१

[एया वि सा समत्था जिणभत्ती दुग्गइ णिवारेदुं ।
 पुण्णाणि य पूरेदुं आसिद्धिपरंपरसुहाणं ॥*७४६॥

अत्र करकण्डुमहाराजस्य कथा —

- ३ गोपो विवेकविकलो मलिनो ऽशुचिश्च
राजा बभूव सगुण करकण्डुनामा ।
इष्ट्वा जिन भवहर स सरोजकेन
नित्य ततो हि जिनप विभुमर्चयामि ॥

- ६ अस्य वृत्तस्य कथा । तद्यथा—श्रेणिकस्य गीतमस्वामिना यथा
कथिताचार्यपरम्परयागता सा सक्षेपेण कथ्यते । अत्रैवार्यखण्डे
कुन्तलविषये तेरपुरे राजानौ नीलमहानीलौ जातौ । श्रेष्ठी
९ वसुमित्रो, भार्या वसुमती, तद्गोपालो धनदत्त । तेनैकदाटव्या
भ्रमता सरसि सहस्रदलकमल दृष्ट गृहीत च, तदा नागकन्या
प्रगटीभूय त वदति—सर्वाधिकस्येद प्रयच्छेति । तदनु सकमलेन
१२ स्वगृहमागत्य श्रेष्ठिनस्तद्वृत्तान्त निरूपितवान् । तेन राज्ञो
भाषितम् । राज्ञा गोपालेन श्रेष्ठिना च सहस्रकूटजिनालय गत्वा
जिनमभिवन्द्य सुगुप्तमुनिं च । ततो राज्ञा पृष्ठो मुनिः—क
१५ सर्वोत्कृष्ट इति । तेन जिनो निरूपित । श्रुत्वा गोपालो जिनाग्रे
स्थित्वा हे सर्वोत्कृष्ट, कमल गृहाणेति देवस्योपरि निक्षिप्य गत ॥
अत्रापरवृत्तान्तः । तथा हि—श्रावस्तिपुर्या श्रेष्ठी नागदत्तो, भार्या
१८ नागदत्ता । द्विजसोमशर्मणो ऽनुरक्ता ता ज्ञात्वा श्रेष्ठी दीक्षितो दिवं
गतः । तस्मादागत्याङ्गदेशचम्पाया राजा वसुपालो, देवी वसुमती,
तयो पुत्रो दन्तिवाहननामा जात । एव स वसुपालो यावत्सुखेनास्ते
२१ तावत्कलिङ्गदेशे सोमशर्मा द्विजो मृत्वा नर्मदातिलकनामा हस्ती
जातो धृत्वा वसुपालाय प्रेषितः । स तत्र तिष्ठति । सा नागदत्ता
मृत्वा च तामलिप्तनगर्या वणिग्वसुदत्तस्य भार्या नागदत्ता जाता ।
२४ सा द्वे सुते लेभे धनवती धनश्रियं च । धनवती नागानन्दपुरे
वैश्यधनदत्तधनमित्रयो पुत्रेण धनपालेन परिणीता । धनश्रीर्वत्सदेशे
कौशाम्बीपुरे वसुपालवसुमत्योः श्रेष्ठीवसुमित्रेण परिणीता । तत्ससर्गेण

जैनी बभूव । नागदत्ता पुत्रीमोहेन धनश्रीसमीप गता । तया मुनि-
समीप नीता । अणुव्रतानि गृहीतानि । ततो बृहत्पुत्री समीपं गता
तया बौद्धसक्ता कृता । लघ्व्या वारत्रयमणुव्रतानि ग्राहिता । धनवत्या ३
नाशितानि । चतुर्थे वारे दृढा बभूव । कालान्तरे मृत्वा तत्कौशाम्बी-
वसुपालवसुमत्यो पुत्री जाता । कुदिने जातेति मञ्जूषाया स्वना-
माङ्कितमुद्रिकादिभिर्निक्षिप्य यमुनाया प्रवाहिता । गङ्गा मिलित्वा ६
पद्मद्रहे पतिता । कुसुमपुरे कुसुमदत्तमालाकारेण दृष्ट्वा स्वगृह-
मानीय स्ववनिताकुसुममालाया समर्पिता । तया च पद्मद्रहे लब्धेति
पद्मावतीसज्ञया वर्धिता । युवतिर्जाता । केनचिद्दन्तिवाहनस्य ९
तत्स्वरूप कथितम् । तेन तत्र गत्वा तद्रूपं दृष्ट्वा मालाकारः पृष्ठः—
सत्य कथय कस्येयं पुत्रीति । तेन तदग्रे निक्षिप्ता मञ्जूषा । तत्र-
स्थितनामाङ्कितमुद्रादिकं वीक्ष्य तज्जातिं ज्ञात्वा परिणीता । स्व- १२
पुरमानीता वल्लभा जाता । कियति काले गते तत्पिता स्वशिरसि
पलितमालोक्य तस्मै राज्यं दत्त्वा तपसा दिव गतः । पद्मावती
चतुर्थस्तनानानन्तरं स्ववल्लभेन सुप्ता स्वप्ने सिंहगजादित्यानद्राक्षीत् । १५
राज्ञः स्वप्ने निरूपिते तेनोक्तम्—सिंहदर्शनात्प्रतापी गजदर्शनात्
क्षत्रियमुख्यो रविदर्शनात्प्रजाम्भोजसुखकरः पुत्रो भविष्यतीति सतुष्टा
सुखेन स्थिता । इतस्तेरपुरे स गोपालः सेवालद्रहे तरीतु प्रविष्टः १८
सेवालेन वेष्टितो मृत्वा पद्मावतीगर्भे स्थितः । तन्मृति परिज्ञाय
संस्कार्य श्रेष्ठी सुगुप्तमुनिनिकटे तपसा दिव गतः । इतः पद्मावत्या
दोहलको जातः । कथम् । मेघाडम्बरे चपलाकुले वृष्टौ सत्या स्वय- २१
मङ्कुश गृहीत्वा पुरुषवेषेण द्विपं चटित्वा पृष्ठे राजानं कृत्वा पत्तना-
द्बहिर्भ्रमाव इति । तत्स्वरूपे राज्ञः कथिते तेन स्वमित्रवायुवेगखेचरेण
मेघाडम्बरादिक कारयित्वा नर्मदातिलकं द्विपमलकृता राज्ञी स्वय च २४
समारुह्य परिजनेन पुरान्निर्गतः । स च गजाङ्कुशमुल्लङ्घ्य पवन-
वेगेन गन्तु लग्नः । सर्वोऽपि जनः स्थितः । महाटव्या वृक्षशाखामादाय

- राजा स्थित । स्वपुरमागत्य हा पद्मावति तव किमभूदिति महाशोकं
 कृतवान् । विबुधैः संबोधित । इतः स हस्तो नानाजनपदानुल्लङ्घ्य
 ३ दक्षिण गत्वा श्रान्तो महासरसि प्रविष्टः । जलदेवतया समुत्तार्य तटे
 उपवेशिता सा । अत्रावसरे तत्रागतेन भटनाममालाकारेण रुदन्ती
 संबोधिता । हे भगिनि एहि मदगृहमित्युक्ते तयोक्तम्—कस्त्वम् ।
 ६ तेनोक्तम्—मालिकोऽहमिति । ततो हस्तिनागपुरे स्वगृहे मद्भगिनीय-
 मिति स्थापिता । तस्मिन् क्वापि गते तद्वनितया मारिदत्तया निर्घा-
 टिता पितृवने पुत्रं प्रसूता । तदा मातङ्गेन तस्याः प्रणम्योक्तम्—
 ९ मत्स्वामिनी त्वमिति । तयोक्तम्—कस्त्वम् । स आह—अत्रैव
 विजयार्थं दक्षिणश्रेण्या विद्युत्प्रभपुरेशविद्युत्प्रभविद्युत्लेखयोः सुतोऽहं
 बालदेवः । स्ववनिताकनकमालया दक्षिणक्रीडार्थं गच्छतो मम राम-
 १२ गिरौ वीरभट्टारकस्योपरि न गतः विमानम् । क्रुद्धेन मया तस्योपसर्गः
 कृतः । पद्मावत्या तं निवार्य मम विद्याच्छेदः कृतः । तदनु मया सा
 प्रणम्योपशान्तिं नीता । ततो हे स्वामिनि, मम विद्याप्रसादं कुर्वि-
 १५ त्युक्ते तयोक्तम्—हस्तिनागपुरे पितृवने यद्रक्षसि बालं तद्राज्ये तव
 विद्यां सेत्स्यन्ति याहीत्युक्ते सोऽहं मातङ्गवेषेणैव रक्षन् स्थित इति ।
 तदनु सतुष्टया तस्य बालं समर्पितः । त्वं वर्धयैनमिति । ततस्तेन
 १८ काञ्चनमालायाः समर्पितः । सा च करयोः कण्डूयुक्त इति कर-
 कण्डूनामा पालयितुं लग्ना । सा पद्मावती गान्धारी या ब्रह्मचारिणी
 तामाश्रिता । तया सह गत्वा समाधिगुप्तमुनिं दीक्षां याचितवती ।
 तेनाभाणि—न दीक्षाकालं प्रवर्तते । पूर्वं वारत्रयं यद्व्रतं खण्डितं
 २१ तत्फलैः त्रिदुःखमासीत्तदुपशमे पुत्रराज्यं वीक्ष्य तेन सह तपो
 भविष्यतीत्युक्ते सतुष्टा पुत्रं विलोक्य ब्रह्मचारिणीनिकटे स्थिता ।
 स बालस्तेन सर्वकलासु कुशलः कृतः । तौ खेचरकरकण्डू पितृवने
 २४ यावत्तिष्ठतस्तावज्जयभद्रवीरभद्रावाचार्यौ समागतौ । तत्र नर-
 कपालमुखे लोचनयोश्च वेणुत्रयमुत्पन्नमालोक्य केनचिद्यतिनोक्तम्

आचार्यं प्रति—हे नाथ किमिदं कौतुकम् । आचार्योऽवदत् । योऽत्र
 राजा भविष्यति तस्याङ्कुशच्छत्रदण्डाः स्युरिति । श्रुत्वा केनचिद्विप्रे-
 णोन्मूलितास्तस्मात्करकण्डुना गृहीताः । कियद्दिनेषु तत्र बलवाहनो ३
 राजाऽपुत्रको मृतः । परिवारेण विधिना हस्ती राज्ञोऽन्वेषणार्थं
 प्रेषितः । तेन च करकण्डुरभिषिच्य स्वगिरसि व्यवस्थापितः । ततः
 परिजनेन राजा कृतो बालदेवस्य विद्यासिद्धिरभूत्स तं नत्वा तस्य ६
 तन्मातरं समर्प्य विजयार्थं गतः । करकण्डुं प्रतिकूलानुन्मूल्य राज्यं
 कुर्वन् स्थितः । तत्प्रतापं श्रुत्वा दन्तिवाहनेन तदन्तिकं दूतं प्रेषितः ।
 स गत्वा तं विज्ञप्तवान्—त्वया मत्स्वामिनो दन्तिवाहनस्य भृत्यभावेन ९
 राज्यं कर्तव्यमिति । कुपित्वा करकण्डुनोक्तम्—रणे यद्भवति तद्भवतु
 याहीति विसर्जितः । स स्वयं प्रयाणं दत्त्वा चम्पाबाह्ये स्थितः ।
 दन्तिवाहनोऽप्यतिकौतुकेन सर्वबलान्वितो निर्गतः । उभयबले १२
 संनद्धे व्यूहप्रतिप्यूहक्रमेण स्थिते तदवसरे पद्मावती गत्वा स्वभर्तुः
 स्वरूपं निरूपितवती । ततो गजादुत्तीर्य समुखमागतः पिता पुत्रो
 ऽपि । उभयोर्दर्शनं नमस्काराशीर्वाददानं च जातम् । मातापितृभ्यां १५
 जगद्गुरुचर्यविभूत्या पुरं प्रविष्टः । पित्राष्टसहस्रकन्याभिः विवाहं
 स्थापितः । तस्मै राज्यं समर्प्य पद्मावत्या भोगाननुभवन् स्थितो
 दन्तिवाहनः । राज्यं कुर्वन्तस्तस्य मन्त्रिभिरुक्तम्—देव त्वया चेरम- १८
 पाण्ड्यचोलाः साधनीया इति । ततस्तेषामुपरि स्थित्वा तदन्तिकं दूतं
 प्रेषितवान् । तेन गत्वागतेन तदौद्धत्ये विज्ञप्ते रोपात्तत्र गत्वा युद्धावनौ
 स्थितः । तेऽपि मिलित्वागत्य महायुद्धं चक्रुः । दिनावसाने उभयबल २१
 स्वस्थाने स्थितम् । द्वितीयदिनेऽतिरौद्रे सग्रामे जाते स्वबलभङ्गं
 वीक्ष्य कोपेन करकण्डुर्महायुद्धं कृत्वा त्रीनपि बबन्ध । तन्मकुटे पद-
 न्यसन् तत्र जिनविम्बानि विलोक्य 'तस्मिन् मिच्छामि दुष्कण्ड' इति २४
 भणित्वा यूयं जैना इत्युक्ते तैरोमिति भणिते हा हा निकृष्टोऽहं
 जैनानामुपसर्गं कृतवानिति पश्चात्तापं कृत्वा क्षमां कारितः । स्वदेशं

- गच्छस्तेरसमीपे सैन्य विमुच्य स्थित । तत्र दौवारिकैरन्त प्रवे-
 शिताभ्या धाराशिवभिल्लाभ्या विज्ञप्तो राजा—देवास्मादक्षिणस्यां
 ३ दिशि गव्यूत्यन्तरे पर्वतस्योपरि धाराशिव नाम पुरं तिष्ठति । सहस्र-
 स्तम्भ जिनलयण च तस्योपरि पर्वतमस्तके वल्मीकम् । तद्धेतोः
 ६ हस्ती पुष्करेण जल कमल च गृहीत्वागत्य त्रि प्रदक्षिणीकृत्य जलेन
 ६ सीत्कारबिन्दुभिः पूजयित्वा प्रणमति । ताभ्या तुष्टि दत्त्वा तत्र गत्वा
 जिन समर्च्य वल्मीक पूजयन्त हस्तिन वीक्ष्य तत्त्वानितम् । तत्स्थि-
 तमञ्जूषामुद्धाट्य रत्नमयी पार्श्वनाथप्रतिमां वीक्ष्य हृष्टः । तल्लय-
 ९ णमगालदेवसज्ञया स्थापितवांश्च । मूलप्रतिमाग्रे श्रान्ति विलोक्य
 विरूपका दृश्यते इति शिलार्कमिण बभाणेमां स्फोटयेति । तेनोक्तम् ।
 जलसिरेयं जलपूरो नि सरीष्यतीति । तथापि स्फोटिता । तदनु
 १२ निर्गत जलम् । राजादीना निर्गमने सदेहो ऽभूत् । ततो राजा दभं-
 शय्याया द्विविधसंन्यासेन स्थितः । नागकुमारः प्रत्यक्षीभूय वक्तुं
 लग्न —कालमाहात्म्येन रत्नमयप्रतिमा रक्षितु न शक्यत इति मया
 १५ जलपूर्णं लयण कृतम् । ततस्त्वया जलापनयनाग्रहो न कर्तव्य इति
 महताग्रहेण दर्शय्याया उत्थापितो राजा । ततस्त पृच्छति स्म—
 केनेद लयण कारित, तथा वल्मीकमध्ये प्रतिमा केन स्थापितेति ।
 १८ नागकुमारः प्राह—अत्रैव विजयार्धे उत्तरश्रेण्या नभस्तिलकपुरे राजा-
 नावमितवेगसुवेगौ । अत्रैवार्यखण्डजिनालयान् वन्दितुमागतौ मलय-
 गिरौ रावणकृतजिनगृहानपश्यताम् । वन्दित्वा तत्र परिभ्रमन्तौ
 २१ पार्श्वनाथप्रतिमा लुलोकाते । मञ्जूषाया निक्षिप्य गृहीत्वेमां पर्वत-
 मध्ये अत्र मञ्जूषा व्यवस्थाप्य क्वापि गतौ । आगत्य यावदुत्थाप-
 यतस्तावन्नोत्तिष्ठति मञ्जूषा । गत्वा तैरपुरे ऽवधिबोधं महामुनिं पृष्ट-
 २४ वन्तौ—मञ्जूषा किमिति नोत्तिष्ठतीति । तैरवादीय मञ्जूषा लयण-
 स्योपरिलयणं कथयति । अयं सुवेगौ आर्तध्यानेन मृत्वा गजो भूत्वा
 ता मञ्जूषा पूजयित्वा यदा करकण्डुभूपस्तामुत्पाटयिष्यति तदा

गजः संन्यासेन दिवं यास्यतीति । प्रतिमास्थिरत्वमवधार्येदं लयणं
 केन कारितमिति पृष्ठो मुनिः कथयति । विजयार्धदक्षिणश्रेण्यां रथ-
 नूपुरपुरे राजानौ नीलमहानीलौ जातौ । संग्रामे शत्रुभिः कृतविद्या- ३
 च्छेदावत्रोषितौ । ताविदं कारितवन्तौ । विद्याः प्राप्य विजयार्धं
 गतौ । तपसा दिवं गताविति निशम्य तौ दीक्षितौ । ज्येष्ठो ब्रह्मोत्तरं
 गत इतर आर्तेन हस्ती जातस्तेन देवेन संबोधितः । स जातिस्मरो ६
 भूत्वा सम्यक्त्वं व्रतानि चादाय-तां पूजयितुं लनः । यदा कश्चिदिमां
 खनति तदा संन्यासं गृह्णीया इति प्रतिपाद्य देवो दिवं गतः । त्वयो-
 त्पाटितेति स हस्ती संन्यासेन तिष्ठति । त्वं पूर्वमत्रैव गोपालो ९
 जिनपूजया राजा जातो ऽसि । इति संबोध्य नागकुमारो नागवापिका
 गतः । तृतीयदिने गत्वा राज्ञा तस्य हस्तिनो धर्मश्रवणं कृतम् ।
 सम्यक्त्वपरिणामेन तनुं विसृज्य सहस्रारं गतो हस्ती । करकण्डुः १२
 स्वस्य मातुर्बालदेवस्य च नाम्ना लयणत्रयं कारयित्वा प्रतिष्ठा च
 तत्रैव स्वतनुजवसुपालाय स्वपदं वितीर्य स्वपित्रा चेरमादिक्षत्रियैश्च
 दीक्षां बभार । पद्मावत्यपि । करकण्डुर्विशिष्टं तपो विधायायुरन्ते १५
 संन्यासेन वितनुर्भूत्वा सहस्रारं गतः । दन्तिवाहनादयः स्वस्य
 पुण्यानुरूपं स्वर्गलोकं गताः । इति जिनपूजया गोपो ऽप्येवंविधो
 जज्ञे अन्यः किं न स्यादिति ॥

सुकोमलैः सर्वसुखावबोधैः पदैः प्रभाचन्द्रकृतः प्रबन्धः ।

कल्याणकाले ऽथ जिनेश्वराणां सुरेन्द्रदन्तीव विराजते ऽसौ ॥

इति भट्टारकश्रीप्रभाचन्द्रकृतः कथाकोशः समाप्तः ॥

[संवत् १६३८ वर्षे श्रावणशुदि ३ रवौ श्रीमूलसंघे सरस्वतीगच्छे बलात्कारगणे
 श्रीकुन्दकुन्दाचार्यान्वये भट्टारकश्रीपद्मनन्दिदेवास्तत्पट्टे भ० श्रीसकलकीर्ति-
 देवास्तत्पट्टे भ० श्रीभुवनकीर्तिदेवास्तत्पट्टे भ० श्रीज्ञानभूषणदेवास्तत्पट्टे भ० २४
 श्रीविजयकीर्ति देवास्तत्पट्टे भ० श्रीशुभचन्द्रदेवास्तत्पट्टे भ० श्रीसुमतिकीर्ति-
 देवास्तत्पट्टे भट्टारकश्रीगुणकीर्तिगुरुपदेशात् स्वात्मपठनार्थं लिख्यापितः ॥]

INDEX OF PROPER NAMES

(Only one reference is given, and references are to
the Nos of Stories)

[अ]

अकम्पनाचार्य १२

अकलङ्क २

अगन्धन ५, ११

अगालदेव ९०*३२

अग्नि ७३

अग्निभूति ११, ६३, ८४, ९०*४

अग्निमन्दर ६३

अग्निला ६

अङ्ग (देश) ७, २३, ६०, ९०*१९,
९०*२७, ९०*३२

अङ्गवती ७

अङ्गार ३४

अङ्गारदेव ४६

अज २७

अजितसेना ६१

अजितावर्त ५१

अञ्जनचोर ६

अञ्जनसुन्दरी ६

अतिदारुण ५

अतिवल ६३

अतिमुक्तक ४९

अतिवेग ५

अनन्तमती ७

अनन्तवीर्य ३, ९०*२२

अनिष्टमेन ७८

अन्ध्रदेश १९, ९०*१४, ९०*२२

अपरविदेह ५९

अपराजित ५, ६५

अभयकुमार ४१, ९०*२५

अभयघोष ७४

अभयमती २३, ७४, ७६, ९०*३१

अभयवाहन ४८

अभयसेन ९

अभीर (देश) ७५

अमरगुरु ५१

अमरावती १३

अमित ३७

अमितप्रभ ६

अमितवेग ९०*३२

श्री-प्रभाचन्द्र-कृतः

[आ]

अयोध्या ७, १७, ३२, ३५, ५२, ५३,
५९, ६१, ६२, ६४, ७१, ८४,
९०*३, ९०*१२, ९०*२१/१,
९०*२१/३, ९०*२१/७

अरिष्टनेमि ५८, ६५, ७८, ९०*१४,
९०*१७, ९०*२०

अर्जुन ९०*२१/७

अर्हदास ५, ९०*२२

अर्हदासी २३

अलका ५, ४९

अवध्या ५

अवनिपाल १

अवन्ती १२, ६३, ९०*१०, ९०*१२,
९०*१५, ९०*२१/६,
९०*२३, ९०*२६

अवसीर (पर्वत) ९०*२५

अगोक ३९, ७८, ९०*९

अशोका ३९

अश्वदेवी ४९

अष्टापदगिरि ३७

अस्थनि (अटवी) ९०*५

अहिच्छत्र (नगर) १, १३, २९, ९०*८

अहिमार ८९

अंशुमती ७१

अंशुमान् ७१

आकाशगामिनी (विद्या) ६

आदर्शक ५

आदित्यप्रभ ५

आदित्याम ५

आनन्द ३४

आनन्दपुर ४६

आभीर ५७

आमलकण्ठ ७८

आराधना ४

आराधना-प्रबन्ध ९०

[इ]

इन्द्रदत्त ६३, ६९

इन्द्रधनु ९०*१९

इम ५६

इला ७१

इलावर्धन ७१

[ई]

ईष्यविती ८३

[उ]

उग्रसेन ४९, ९०*२२

उज्जयिनी १२, १४, २५, ३०, ३७,

४६, ६३, ६८, ७२, ८४, ८६,

९०*१०, ९०*१२, ९०*१५,

९०*२१/६, ९०*२३,

९०*२५, ९०*२६

कथाकोश

उड्ड ४

उत्तरकुरु ९०*२९

उत्तरभूति ३०

उत्तरमथुरा ९

उत्तरापथ ४, ९०*११, ९०*२५

उदीर्णबलवाहन ३०

उदुम्बरकुथित ८

उद्दयन ८

उद्भगमुनि ७०

उर्विला १३

उलूखल (देश) ३७

[उ]

उशिरावर्त ३७

उष्ट्रग्रीव (पर्वत) ५८

[ऊ]

ऊड्रविषय ९०*१९

ऊर्जयन्त ५८, ९०*१४

[ए]

एकरथ्य ४४

एकाश्चर्य ९०*२१/४

[औ]

औडू २४

कच्छ ८

कडारपिङ्ग ३१

कनकनगर १३

कनकप्रभा ९०*२

कनकमाला ९०*३२

कनकरथ ४१

कनकश्री ५

कनका ६

कन्तिका ४१

कपिल ७६, ८०

कपिलक्षेत्र ७६

कपिला ४६, ७६

कमल ८४

कमलश्री ७, ४६, ९०*२२

कमला ८४

करकण्ड ४२

करकण्डू ९०*३२

करवती ५

करहाटक ४

कलकल ९०*१९

कलकलेश्वर ६३

कलिङ्ग (देश) २, ९०*३२

कलिङ्गसेना ३७

कंस ४९

काकदेवी ४९

काकन्दी ७४, ९०*२१/७	किञ्जल्पनामा (पक्षी) ३१
काकस ९०*३१	कुणालपुर ८१
काञ्चनमाला ४२, ९०*३२	कुण्डलमण्डित ७
काञ्ची ४	कुण्डिनपुर ५०
काञ्चीपुर ७७, ९०*३१	कुबेरदत्त ३१, ४६
काणा ५०	कुम्भकारकट ७९
काणादेवी ९०*१४	कुम्भपुर १२
कामधेनु ६२	कुम्भाङ्गल ६, १२, ९०*१, ९०*१३
कामसेना ७	कुम्भेश्वर ४९
काम्पित्य २०, ३१, ४७, ५५,	कुलघोष ४
९०*१९, ९०*२८	कुलाल ३०
कायसुन्दरी ३०	कुसुमदत्त ९०*३२
कार्तवीर्य ६२, ८३	कुसुमपुर ९०*३२
कार्तिकपुर ७३	कुसुममाला ९०*३२
कार्तिकेय ७३	कुसुमवती ५
कालप्रिय (पत्तन) ४२	कुन्तलविषय ९०*३२
कालमेघ ९०*२६	कूचवार ३९
कालसदीव ९०*१०	कृत्तिका ७३
कालिदेव ९०*२९	कुमिरागकम्बल ४६
कालिराक्षस ९०*२९	कृष्ण ९०*१७, ९०*२०
कालीनागदेवी ४९	केसरवती ५
का (क) वि ८०	कैलास ५९
काशी ९०*२, ९०*९, ९०*२२	कोटितीर्थ ९०*४
काश्यपी ३८, ६३, ८४	कोटी ६८
किन्नरपुर ७	कोट्टपुर ९०*४
किमचल ८९	कोणिक ९०*३१

कोणिका २४

कोशल (देश) ८७

कोशल (पुर) ८७

कोसलगिरि ८७

कौशाम्बी १४, १५, १७, २१, ३८,

४४, ४५, ४६, ४९, ६३, ६९,

७२, ९०*७, ९०*१५,

९०*१८, ९०*३१, ९०*३२

कौशिक १६, ९०*३१

क्रौञ्च ७३

क्रौञ्चपुर ८०

[ख]

क्षीरकदम्ब २७

खण्डकमुनि ७९

खेटग्राम ७२

[ग]

गङ्गादेव ४२

गङ्गाभट ४०, ४९

गङ्गा ४६, ६७, ७०, ९०*६

गजकुमार ६५

गणधरमुनि ४१

गणधराचार्य ६३

गन्धमालिनी ५

गन्धमित्र ५३

गन्धर्वदत्त ५४

गन्धवती ४९, ६३

गन्धार (देश) ४१

गन्धिला ५

गन्धोदक-वर्ष ६३

गर्दभ २४

गरुड १३

गरुडदत्त ४८

गरुडशास्त्र ९०*१५

गर्ग ९०*१२

गलगोद्रह ९०*३०

गान्धर्वदत्ता ५४

गान्धर्वसेना ५४, ६५

गान्धर्वानीक ४६

गान्धारी ९०*३२

गिरिनगर (पुर) ९०*१४

गुणमाला ६

गुणवती ६३

गुप्ताचार्य ९

गुरुदत्त ७६

गोकर्ण (पर्वत) ४१

गोपवती ३३

गोपायन १७

गोभृङ्ग ५

गोवर्धनगिरि ४९

गोवर्धनमुनि ६८

गोविन्द (नट) ४२

गौड १०
 गौतम ९०*१०
 गौतमस्वामिन् ९०*३२
 गौरसदीप ३०
 गौरी ९

[च]

चक्रपुर ५
 चक्रायुध ५
 चक्रेश्वरी २
 चण्डप्रद्योतन ९०*१०
 चण्डवेग ७४
 चतुर्दश विद्या ६३
 चतुर्मुखमुनि ५९
 चन्दना ४१, ९०*३१
 चन्द्र १८
 चन्द्रकीर्ति ७६
 चन्द्रगुप्तराजा ६८
 चन्द्रगुहा ९०*१४
 चन्द्रचूल ५
 चन्द्रपुरी ७६
 चन्द्रप्रभ ९
 चन्द्रभूति ८७
 चन्द्रवाहन ६३
 चन्द्रवेगा ५
 चन्द्रलेखा ७६

चन्द्रवेध ५६
 चन्द्रशेखर ९
 चन्द्रश्री ८७
 चम्पा ७, २२, २३, ३७, ४६, ४८,
 ५१, ६३, ७०, ९०*१९,
 ९०*२७, ९०*३२

चाणाक्य ८०
 चाणूरमल्लदेवी ४९
 चामीकरवती ५
 चामुण्डा ७५
 चारणमुनि ९०*२२
 चारित्रभूषणमुनि १
 चारुदत्त ३७
 चित्रगुप्त २१
 चित्रभूति ९०*३१
 चित्रमाला ५
 चिलातपुत्र ९०*३१
 चिल्लातपुत्र ७७
 चेटक ४१, ९०*३१
 चेरम ९०*३२
 चेलनी ११
 चेलिनी २१, ४१, ९०*३१
 चोल ९०*३२

[ज]

जनमेजय ९०*१९
 जमदग्नि ६, ६२

दक्षिणश्रेणी ९०*३२

दक्षिणापय ६८, ७५, ७९, ८०, ८१,

८७, ९०*१०, ९०*२२,

९०*३१

दण्डक ७९

दत्त ३४

दत्तमुनि ७७

दत्ताचार्य ६१

दन्तिवाहन ९०*३२

दन्तुरा ९०*१४

दमघर १४, ३७, ४२, ८७, ८८,

९०*१६

दमघराचार्य २९, ३२, ४४

दरिद्रा १३

दशपुरनगर ४

दशार्णदेश ४४

दारुण ५

दिग्नागाचार्य २

दिवाकरदेव ५, १३

दीपायन ३०

दीर्घ २४

दुर्मुख ४२

दुर्मुखराज १३

दुर्योधन ९०*३

दृढशूर्प २५

देवकी ४९

देवकुमार ३, ६६

देवगुरु ८५

देवदत्ता ५६

देवदारु ४१

देवदास ४१

देवरति ३२, ४२, ८५

देवागम १

देविला ८०

देवीकोट्टपुर ९०*४

द्विहृदेश ७७, ९०*३१

द्रुपद ९०*२१/७

द्रोणाचार्य ५६

द्रोणीपर्वत ७६

द्रोणीमति ७६, ९०*३०

द्रौपदी ९०*२१/७

द्वारवती ५८, ६५, ९०*१७,

९०*२०

द्वीपायन ५८

[ध]

धनचन्द्र ४६

धनदत्त १९, २५, ३७, ४४, ४५, ४६,

९०*२२, ९०*३२

धनदत्ता ४४, ४६

धनदेव ४४, ४६, ८४

धनदेवी ४९

नर्मदा ५०, ९०*१७

नर्मदातिलक ९०*३२

नागकुमार ९०*३२

नागदत्त १४, ४८, ९०*१५,

९०*२३, ९०*३०, ९०*३२

नागदत्ता १४, २१, ५७, ९०*१५.

९०*३०, ९०*३१, ९०*३२

नागधर्म १४, ९०*१५, ९०*३१

नागधर्मा ९०*२६

नागपाश ५

नागवती ९०*१९

नागवसु ४८

नागश्री १४, ६३, ९०*१५

नागसेन ९०*२३

नागानन्द ९०*३२

नाभिगिरि १३

नारद २७, ६३

नासिक्य ५७

निपुणमतिविलासिनी २८

निर्लक्षणनामा ९०*२१/४

निष्कलङ्क २

नील ६, ९०*३२

नृवाहन २३

पञ्चाग्निसाधन ४९

पणिक ६७

पणिका ६७

पणीश्वर ६७

पद्म १२, ९०*२७

पद्ममण्डल १२

पद्मरथ २२, ४२, ४६

पद्मश्री ९०*२२

पद्मषण्डपत्तन २८

पद्मावती १, २, ६२, ९०*२२,

९०*३२

पद्मिनीखेट (ग्राम) ३३

परकच्छपत्तन ९०*१६

परथ ६८

परशु ६२

परशुराम ६२

पर्णलध्वी (विद्या) ७

पर्वत २७

पवनवेगा १३

पलाशकुट ११, ९०*९

पलाश (ग्राम) ३३

पल्लर ९०*२२

पाकशासन २६

पाञ्चाल ५४

पाटलिपुत्र ४, १०, १६, ३९, ५४,

८०, ८८, ९०, ९०*२९

[प]

पञ्चनमस्कार २

पाटवर्धन (हस्ती) ४९

पाण्ड्य ९०*३२

पात्रकेसरिन् १

पादौषध मुनि ९०*१

पारसकुलराज ४६

पाराशर मुनि ४०

पासुल ६५

पिण्याकगन्ध ६, ४७

पिप्पल ४७

पुङ्खपरम्पराविधि ५६

पुङ्गल ९०*२६

पुण्डरीका ४८

पुण्ड्रनगर ४

पुण्ड्रवर्धन ६८

पुरन्दरदेव १३

पुरुषोत्तम मन्त्री २

पुष्कर ७

पुष्पचूल ५१

पुष्पडाल ११

पुष्पदत्ता ५१

पुष्पदन्त १२, ९०*१४

पूतना (विद्या) ४९

पूतिगन्धः १३

पूतिमुखा १३

पूतिमुखी ५१

पूर्णचन्द्र ५

पूर्णभद्र १५, ९०*१८

पूर्वमालव ९०*१६

पृथिवीपुर ८९

पृथ्वी ४६

पोदनपुर ४९, ५४, ६५, ९०*११

९०*१३

प्रजापाल ६, १४, १६, २१, ६४, ६७,

८६, ९०*१५, ९०*२१, ३,

९०*३१

प्रद्योत ६३, ७२

प्रभाचन्द्र ९०, ९०*३२

प्रभावती ८, २९, ४१

प्रमाणपल्ली ९०*२१/३

प्रह्लाद १२

प्रश्रेणिक ७७

प्रज्ञसिविद्या १३

प्रियकारिणी ५, ४१, ९०*३१

प्रियङ्गु ५

प्रियङ्गुश्री ९०*२३

प्रियङ्गुसुन्दरी ३१

प्रियदत्त ७

प्रियदत्ता ९०*१५

प्रियदमधर ९०*१५

प्रियधर्म १४, ९०*१५

प्रियधर्मा १४

प्रियमित्र १४, ९०*१५

प्रियसेन ८७

[भ]

प्रिया ९०*३

भगीरथ ५९

प्रियङ्कर २९

भट ९०*३२

प्रियङ्गुलता ४९

भट्टा ४६

प्रियवद ९०*२२

भण्ड ७९

फाल्गुनाष्टमी २

भद्रबाहु ६८

[ब]

भद्रमहिष ६१

बलभद्र ४९, ५८

भद्रवट ६८

बलराज १३

भद्रिलपुर ४९, ५६

बलवाहन ९०*३२

भरत ५२, ७६

बलि १२

भरत (ग्राम) ६०

बृहदारण्यक शास्त्र २७

भर्तृमित्र ५६, ७७

बृहस्पति १२

भवसेन ९

ब्रह्मदत्त ८, २०, ९०*२१/१,

भव्यश्री ५

९०*२८

भव्यसेनाचार्य ९

ब्रह्मरथ २०, ९०*२८

भानु ३७

ब्रह्मा ९, ४३

भीम ७, ५५, ५९

ब्रह्मिला ५१

भीमदास ५५

बालक ७९

भीष्म ५०

बालदेव ९०*३२

भूतबलि ९०*१४

बिलवति ९०*२५

भूतरमण ५

विभीषण ५

भूतिलक (नगर) ५

बुद्धदास ७२

भूमिगृह (नगर) ३४

बुद्धश्री १९

भूमितिलक ६

बुद्धिमती २, ९०*१९

भृगुकच्छ ५०

भेरुण्ड ३७

कथाकोशः

[म]

मगध १,६,११,१४,१६, २१, २२,
५०,६४, ९०*११, ९०*१५,
९०*२१/२, ९०*२१/३,
९०*३१

माघसुन्दरी ११

मङ्गलपुर ३२

मणिकतु ५९

मणिचन्द्र ४६

मणिभद्रा १५

मणिमाली ३

मणिवत ४६

मथुरा १३, ४९

मदनकेतु ३

मदनवेगा २९

मदनसुन्दरी २

मदनावली ९०*१९

मधुविन्दु ३६

मतोरमा २३, ४१, ८५

मरिचि ५२

मरुदेश ४२

मलयगिरि ९०*३२

मलयावती ९०*१०

महाकर्मप्रकृतिप्राभृत ९०*१४

महाकाल ६३, ९०*२६

महानील ९०*३२

महापद्म १२, ९०*१३

महापद्माचार्य ९०

महारुत ५९

महोदधर ८०, ९०*१९

महेन्द्रराम ६२

महेश्वरपुर ४१

माघमास ९०*७

माणिभद्रा ९०*१८

मान्याखेटनगर २

मारिदत्ता ९०*३२

मालव ४

मालवर (पर्वत) ९०*२५

मित्रवती ३४, ३७, ९०*१६

मिथिला १२, २२, ४२, ७५, ८५,
९०*२७

मुण्डराज ९०*२२

मुण्डोरस्वामिपत्तन ४२

मूलस्थान ४२

मूलाराधना ४

मृगध्वज ६१

मृगावती ४१, ९०*३१

मृगी ५

मृत्तिकावती ४९

मेखलपुर ५५

मेघकूट ९

मेघदेवी ४९

श्री-प्रभाचन्द्र-कृतः

मेघनिचय ४१

मेघनिनाद ४१

मेघनिबद्ध ४१

मेघपुर ५६

मेघमाला ५६

मेघवती ५६

मेघसेन ५६

मेदज (मुनि) ४६

मेरुक ४२

मोरीयवश ९०*२२

मौद्गल्यगिरि ६४

[य]

यतिवृषभ ८९

यम २४

यमदण्ड १७, २६, ७५, ९०*३१

यमदण्डराज ७७

यमपाल २६

यमपाश २५, ७५

यमलार्जुना ४९

यमुना ३२, ४९, ६९, ७५, ७८, ८६,

९०*७

यमुनाचक्र ७८

यवनलिपि ९०*१०

यशस्वती ५०, ८०, ९०*३१

यशस्विनी ४१, ९०*३१

यशोदा ४९

यशोधर २१, ९०*२२, ९०*३१

यशोधरा-५

यशोध्वज १०

यशोभद्रा ६३

यज्ञदत्ता १३

[र]

रक्ता ३२

रञ्जोदरी ४९

रतिषेण ५९

रत्नचूल ३, ५, ३७

रत्नप्रभ ४७

रत्नमाला ५

रत्नसचयपुर २, ५९,

रत्नायुध ५

रथनूपुर ९०*३२

रथनूपुर चक्रवालपुर ९०*७

रविगुप्ताचार्य २

रश्मिवेग ५

रागबुद्धि ९०*२५

राजगृह ६, ११, १४, १८, २१, २९,

३४, ४५, ६३, ७७, ९०*११,

९०*१५, ९०*२१/३,

९०*३१

राजपुर ३७

रामगिरि ९०*३२

रामदत्ता ५,२८
 रामिल्या २०,९०*२८
 रावण ९०*३२
 रिष्टामात्य ८१
 रुक्मिणी ९०*१७
 रुद्र ४१
 रुद्रा ४२
 रुद्रदत्त ३७,७७,९०*३०
 रूपिणी ५०
 रेणुका ६२
 रेवती ९,४९,८३
 रोहिणी ३८,४९
 रोहेड ७३
 रौरक ८

[ल]

लकुच ९०*२६
 लक्षपाक ४६
 लक्ष्मी (ग्राम) ५०
 लक्ष्मीधामन् ५
 लक्ष्मीमती ७,१२,५०,९०*१९
 लाटदेश ७६, ९०*३०
 लुब्धश्रेष्ठी ४८
 लोहाचार्य ४

[व]

वज्रकुमार १३
 वज्रदण्ड ५

१२

वज्रायुध ५
 वटग्राम ६०
 वत्स १४,१५,२१,९०*७,९०*१५,
 ९०*१८, ९०*३१, ९०*३२
 वत्सपालक ११
 वनराज ५
 वनवासदेश ८०
 वप्रा ९०*१९
 वरदत्त ५९,६२,९०*२२
 वरधर्मा ६,३९
 वररुचि ९०
 वराहग्रीव ३७
 वरुण ९,८४
 वरेन्द्र ९०*४
 वर्धमान ११,४१,६७,९०*३१
 वसन्ततिलका ४२,८४
 वसन्तमाला ५६
 वसन्तश्री ३७
 वसन्तसेन ५६,६३
 वसन्तसेना २५,३७,८४
 वसु २७
 वसुदत्त ९०*३२
 वसुदेव ४९
 वसुन्धरा ९०*२२
 वसुपाल १८,४६,९०*८,९०*१२,
 ९०*३१, ९०*३२

श्री-प्रभाचन्द्र-कृतः

वसुपाली १०*१८

वसुमती २१, १०*८, १०*९,

१०*१२, १०*३१,

१०*३२

वसुमित्र २१, १०*१२, १०*२५,

१०*३१, १०*३२

वसुमित्रा १०*१८, १०*३१

वसुवर्धन ७

वसुवर्मा २९

वक्र ८६

वाणारसी १०*२, १०*२२

वामन १२

वामरथ ७५

वायुभूति ६३, १०*४

वारत्रिक २९

वाराणसी ४, २६, ३०, ४६, १०*९

वारिषेण ११, १०*३१

वासव ८

वासुदेव ९, ५०, ५५, ५८, ६५,

१०*२१/१

वासुपूज्य १०*२७

विचित्र १०*२

विचित्रपताका १०*२

विजय ५, ६६

विजयदत्त ७६

विजयमती ५३

विजयसेन २०, ४६, ५३, ८३, ८४,

१०*२८

विजया ५९, ७६

विजयार्घ १०*१९, १०*३२

विदेह १०*२७

विद्याधर १०*७

विद्याधरी २९

विद्युच्चर ७५

विद्युच्चौर ११, ७५, १०*१९

विद्युज्जिह्व ४१

विद्युत्प्रभ ६, १०*७, १०*३२

विद्युत्प्रभा ५, ४७

विद्युद्दष्ट ५

विद्युद्वेगा १०*७

विद्युन्मती १०*३१

विद्युल्लेखा १०*३२

विनयवती १०*१

विनयधर १०*१

विनीत (देश) १०*१२,

१०*२१/१, १०*२१/३,

१०*२४

विन्ध्य ५५

विपुलगिरि १०*१०

विमलचन्द्राचार्य ३०

विमलमती १०*२२

विमलवाहन १३, २३

विमला ४२, ८६
 विशाखदत्त ९०*२
 विशाखाचार्य ६८
 विशाला ४१
 विशालीपुरी ९०*३१
 विश्वदेवी ४२, ७६
 विश्वभूति ४६
 विश्वसेन ४२, ४६, ६६
 विश्वानुलोम ६, २२, ९०*२७
 विष्णु १२
 विष्णुकुमार १२
 विष्णुदत्त ४७, ९०*४
 विष्णुधर्म २१, ९०*३१
 विष्णुमित्र ३७
 विष्णुश्री ९०*४
 वीतगोकपुर ३, ५, ७८
 वीरदत्त ९०*१२
 वीरदत्ता ९०*१२
 वीरनरेश्वर ६
 वीरभट्टारक ९०*३२
 वीरभद्राचार्य ४९, ९०*४, ९०*५,
 ९०*३२
 वीरमती ६, ३९, ७३, ८७
 वीरवती ३४
 वीरसेन ७४, ८७, ८९, ९०*११
 वीरसेना ८९, ९०*११

वृषभ ४६
 वृषभदत्त ८८
 वृषभदास २३
 वृषभदेव ५२
 वृषभदेवी ४९
 वृषभध्वज ९०*९
 वृषभश्री ८८
 वृषभसेन ७२, ८१, ८८, ९०*१
 वृषसेना ९०*१
 वेगवती ५, ९०*१९
 वेगाङ्गवती १३
 वेत्रवती ४४, ९०*१६
 वेनातट ७५, ९०*१०, ९०*१४
 वेनानदी ७५
 वैजयन्त ५, ६६
 वैदिश ४
 वैरभार ७७
 वैश्रवण ८१
 व्यास ४०

[श]

शकट ३८, ८०
 शकटादेवी ४९
 शकटाल ९०
 शकुनशर्मा ४९
 शङ्कर ९, ३८

श्री-प्रमाचन्द्र-कृत

शङ्खिनी ५

शतद्वार ९०*२१/२, ९०*२१/४

शतमन्यु ९०*१९

शम्भुकुमार ५८

शालिसिक्थ ८२

शिवकीर्ति ९

शिवकोटि ४

शिवगुप्तवन्दक ८९

शिवनन्दी ९०*६

शिवभूति १५, २८, २९, ४६, ९०*१८

शिवमन्दिर (पुर) ३७

शिवशर्मा २९, ३८, ४६, ९०*२१/२

शीतलस्वामिन् ७३

शुभ ८५

शुभतुङ्ग २

शूरसेन ३७, ९०*१६

शूरसेना ९०*१६

शौरिपुर ४९

श्रावस्ती ३०, ८९, ९०*३२

श्रीकान्ता ३०, ८८

श्रीकीर्ति ११

श्रीकुमार ५७

श्रीदत्त ५, ७१

श्रीदेवी ६८, ९०*३

श्रीघर ५, ९०*२२

श्रीधरा ५

श्रीधर्म ३०, ९०*२१/१०

श्रीधर्माचार्य ६

श्रीपर्वत ९०*२२

श्रीभूति ५, २८

श्रीमती १२, ३०

श्रीवर्धन ३२

श्रीवर्म ५

श्रीवर्मा १२

श्रीषेणा ५७

श्रुतदृष्टि ४९

श्रुतदेवता ९०*५

श्रुतसागरचन्द्राचार्य १२

श्रुतसागरमुनि १२

श्रेणिक ११, २१, २९, ४१, ४६,

९०*१०, ९०*३१

श्वेतराम ६२

श्वेतसदीव ९०*१०

[ष]

षष्ठाष्टमी ६६

[स]

सगरचक्रवर्ती ५९

सती ३५

सत्यवती ४०, ४१

सत्यघर ४१

सनत्कुमार ३, ६६

सप्तभङ्गी २
 सप्तव्यसन २६
 सप्रभा ६४
 समन्तभद्रस्वामी ४
 समाधिगुप्त २३, ४१, ५०, ९०*२२,
 ९०*३०, ९०*३२
 समुद्रदत्त ५, १७, २१, २८, ३७, ६९,
 ९०*२३, ९०*३१
 समुद्रदत्ता १३, २१
 समुद्रविजय ४९, ५९
 सरयू ५३
 सर्वहित ९०*२२
 सर्वोपाध्याय ९०*३
 सर्वोषधीमुनि २६
 सहदेवी ६६
 सहस्रजट ६
 सहस्रमट ३४, ८९, ९०*२१/१
 सगमदेव ६६
 संघश्री २, १९, ९०*२२
 संजयन्त ५
 संवरीपुर ७८, ८६
 साकेतपुर ८४, ९०*२४
 सागरदत्त १३, १७, २१, २९, ४२,
 ४५, ४७, ५१, ५७, ६७,
 ९०*२१/५, ९०*२३, ९०*३१
 सागरदत्ता १७

सागरसेन ५३
 सात्यकि ४१
 सिद्धपुर ९०*१३
 सिद्धार्थ ६१, ६४, ९०*१
 सिन्धु ४
 सिन्धुतट ९०*१९
 सिन्धुदेवी ९०*१९
 सिन्धुदेश ४१, ९०*१९, ९०*३१
 सिन्धुनद ९०*१९
 सिन्धुमती ९०*१९
 सिन्धुविषय ४८
 सिन्धुसागर ४८
 सिंह ६०, ९०*११
 सिंहचन्द्र ५
 सिंहध्वज ९०*१९
 सिंहपुर ५, २८
 सिंहबल १२, ३३
 सिंहयश ३७
 सिंहस्थ ४९, ९०*११
 सिंहस्थ ९०*११
 सिंहराज ७
 सिंहलद्वीप ३७, ९०*१६
 सिंहवती ५
 सिंहसेन ५, २८, ३३, ४२
 सीता ३
 सीमन्धर ६१

श्री-प्रभाचन्द्र-कृतः

सुसीमा ५

सुकान्त २३
 सुकुमाल ६३
 सुकेतु ८४
 सुकोशल ६४
 सुगुप्तमुनि ९०*३२
 सुघोष ५
 सुज्येष्ठा ९०*३१
 सुदत्त ८४
 सुदर्शन २३, ९०*२१/७
 सुदृष्टि ८६
 सुधर्म २२, २४, ६३
 सुधर्माचार्य ५
 सुनन्द ६
 सुनन्दा ६, ६४, ९०*९
 सुन्दर ३७
 सुन्दरी ५, ४७
 सुप्रतिष्ठा ९०*७
 सुप्रभा ४१, ८४, ८६, ९०*३१
 सुप्रभावती ९०*३१
 सुबन्धु ८०
 सुभद्र ६३, ८४
 सुभद्रा ३३, ३७, ४१, ४७, ७७, ८४,
 ९०*२३, ९०*३१
 सुभूति १३
 सुभीम ८३, ९०*२१/७

सुमति ३१, ८९
 सुमित्र ५, २८, ९०*२४
 सुमित्रराज ८०
 सुमित्रा ५, १५, २८, ९०*२१/१
 सुमित्राचार्य १३
 सुरक्ता २७
 सुरत ३५
 सुरपतिनामा ६५
 सुरम्य (देश) ९०*११
 सुरावर्त ५
 सुराष्ट्र (देश) ९०*१४, ९०*१७,
 ९०*२०
 सुरेन्द्रदत्त ६३
 सुलक्ष्मणा ५
 सुवर्णखुर ९०*२२
 सुवर्णभद्र ७६
 सुवर्णवर्मा ९०*२४
 सुवर्णश्री ९०*२४
 सुवीर १०
 सुवेग ५६, ९०*३२
 सुव्रत ५, ९, ९०*१७
 सुव्रता ५, ७९, ८४
 सुसीमा १०
 सुसुमार (ह्रद) २६
 सूरचन्द्र ९०*१६
 सूरदत्त १४, ९०*१५, ९०*१६

सूरदत्ता ९०*१६

सूरदेव ११

सूरमित्र ९०*१६

सूर्यनामा १०

सूर्यमित्र ४७, ६३

सूर्याभ ५

सूर्योदयपुर ९०*१९

सोमक १७

सोमदत्त ६, १३

सोमदत्ता ६३

सोमदेव ५०

सोमभूति ८४

सोमशर्मा ६, २९, ३८, ४६, ६३,

६८, ८४, ९०*४, ९०*१०,

९०*११, ९०*२२, ९०*२५,

९०*३१, ९०*३२

सोमश्री ५५, ९०*३१

सोमा १७, ९०*१०

सोमिल्ला ११, ३८, ४६

९०* (before) ५

सौराष्ट्र १०

स्वयभूरमण ८२, ९०*२१/८

स्वस्तिमती २७

[ह]

हतवात (पर्वत) ७२

हरिचन्द्र ५

हरिणशृङ्ग ५

हरिवश ९०*१७

हरिषेण ९०*१९

हल्ल ९०*२१/६

हस्तिनागपुर ६, १२, १३, ४०, ४६,

६६, ७६, ९०*१, ९०*३२

हिमशीतल (राजा) २

ह्रीमन्त (पर्वत) १३

उद्धृतपद्यानां सूची

(Quotations other than those from the Bhagavati
Ārādhana found in this Prabandha)

	पृ०	तुलनार्थम्
अकालचर्या	३६	बृ क, ३२.२८
अण्णत्थ किं	४४	
अन्यथानुपपन्नत्व	२	
अम्हादो णत्थि भयं	४४	
आलोचनै. गर्हण	११३	बृ. क., १५ १६
काञ्च्या नगनाटको ऽहं	१३	
किं जपिण्ण बहुणा	११४	
गवाशनानां स गिर	१२५	बृ क., ३३ ३८
गोपो विवेकविकलो	१४१	
तुव जणणी	१०७	स्वा. का. शुभचन्द्रस्य टीका, पृ. ३०
तुह पियरो	१०७	स्वा. का. शुभचन्द्रस्य टीका, पृ ३०
धम्मो जयवसियरणं	११४	
नाहंकारवशीकृतेन	८	
पूर्वं पाटलिपुत्र	१३	
प्रणम्य मोक्षप्रदं	१	
वालय णिसुणसि	१०७	स्वा. का. शुभचन्द्रस्य टीका, पृ. ३०

कथाकोशः

	पृ०	तुलनार्थम्
मइलकुचेली दुम्मणी	२८	
माताप्येका पिताप्येको	१२५	बृ क., ३३.३७
यैराराध्य चतुर्विधा	१११	
शूद्रान्नं शूद्रशुश्रूषा	१२४	बृ क, ३१ १३
षडङ्गानि चतुर्वेदा	८५	
सर्वे वेदा न तत्कुर्यु	११४	
सुकोमलै सर्व	१२२, १४७	

अशुद्धिसंशोधनम्

पृष्ठम्	पङ्क्तिः	शुद्धम्
१७	१३	इत्याकर्ण्योत्पन्न°
३४	१९	°मस्त्विति ।
३५	११	[१५] किल कल्प°
३६	३	३४८
३७	१०	५८९
३८	१५	भट्टो....भट्टो....भट्टो
३९	३	पञ्चाक्षर-नमस्कारान्
३९	१५	तिष्ठाम
४०	१	°वर्चानिबन्धो
४०	६	सह भोगान्
४०	१६	सुखं
४०	२१	त्रयस्त्रिंशत्सा°
४६	१७	सलप्य
५१	१	खन्यतो
५४	१	°वशतो
६५	११	°ज्जयिन्या
६६	१	कमलश्रीः, पुत्रा
७४	१३	देव त्वमपि
७४	१४	रुद्ध्वा
८१	९	पृष्ठे
८३	३	°कार्यतिशयेन

कथाकोशः

पृष्ठम्	पङ्क्तिः	शुद्धम्
८५	२३	मीमासा न्याय°
८८	८	निर्वाण गतौ
८८	१४	ग्रहीष्यति
९२	५	प्रतीक्षेथा दर्शयामि
९२	१६-७	कृता तयो ।
९४	२	जलमज्जे
९६	२२	निर्घाट्य
९७	१८	[काइदि
९९	१५	पसर्गं कृत
९९	१९	१५५२॥]
१०५	१९	वि सुभूमो
१०६	१२	प्रयागाद्
१०७	५	तथोपाजित
१०८	१२	देवरतिः संसार
१२८	१२	व्याघुटता [?]
१३२	५	ससर्गात्ता
१३३	१	भावानुराग
१४१	१	कौशाम्बी
१४१	१४	आतापनस्थं
१४३	२४	अलकृत्वा
१४५	१३	व्यूहप्रतिव्यूह
१४६	११	नि सरिष्यति
१४६	१६	दर्भशय्याया
१४६	२५	सुवेगो

